

Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklės vertinimas

Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklės vertinimas

Tyrimo ataskaita

Lietuvos muziejų asociacija
Vilnius, 2017

TURINYS

I V A D A S

1 S K Y R I U S

2 S K Y R I U S

3 S K Y R I U S

I Š V A D O S

R E K O M E N D A C I J O S

L i t r a t ū r o s s a r a š a s

P R I E D A I

Leidiny s parengtas įgyvendinant Lietuvos muziejų asociacijos projektą „Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklės vertinimas ir rekomendacijos dėl jos gerinimo pateikimas“, finansuotą Lietuvos Kultūros tarybos Kultūros rėmimo fondo lėšomis pagal programos „Kultūros tyrimai“ 2.6. veiklą „Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos kultūros ar meno įstaigose (ar bendradarbiaujant su jomis) būklės vertinimas ir rekomendacijos dėl jos gerinimo“

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

Projekto vadovė Renata Treigienė

Leidinio sudarytojai ir tekstų autoriai

Sigitas Balčiūnas

dr. Jūratė Valuckienė

dr. Milda Damkuvienė

dr. Lina Miltenienė

Vaidas Bacys

Dizainerė Aida Zybartė

Kalbos redaktorė Akvilė Reklaitytė-Krauskienė

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-9955-9816-4-0

© Lietuvos muziejų asociacija

Turinys

ĮVADAS	6
1. VAIKŲ IR JAUNIMO KULTŪRINĖS EDUKACIJOS MUZIEJUJE TEORINĖS NUOSTATOS	10
1.1. Ugdymo paradigmos kaita: geros mokyklos link	10
1.1.1. Lietuvos švietimo kaitos strateginės kryptys	12
1.1.2. Geros mokyklos koncepcija – naujos ugdymo kokybės mokyklos link.....	13
1.1.3. Naujovės organizuojant bendrojo ugdymo procesą mokyklose, orientuojantis į Geros mokyklos koncepcijos siekius	15
1.1.4. Pagrindinio ugdymo programos vykdymo nuostatos, svarbios kultūrinei edukacijai	17
1.2. Įtraukusis ugdymas edukacijos muziejuje kontekste	18
1.3. Edukacinių paslaugų bendrakūra muziejuje	24
2. VAIKŲ IR JAUNIMO KULTŪRINĖS EDUKACIJOS MUZIEJUJE SITUACIJOS TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS	29
2.1 Tyrimo strategija ir instrumentai	29
2.2 Tyrimo imtis ir organizavimas	32
3. VAIKŲ IR JAUNIMO KULTŪRINĖS EDUKACIJOS MUZIEJUOSE SITUACIJOS ANALIZĖ	37
3.1. Edukacinių užsiėmimų Lietuvos muziejuose pasiūla	37
3.2. Edukatorių anketinės apklausos rezultatai	43
3.2.1. Vaikų ir jaunimo edukacijos muziejuje atvirumas ir įtraukumas	43
3.2.2. Edukacinių paslaugų vaikams ir jaunimui bendrakūra muziejuje	52
3.2.3. Edukatoriaus kvalifikacija ir jos tobulinimo kryptys	56
3.2.4. Lietuvos muziejų asociacijos veiklos tobulinant edukaciją muziejuje vertinimas	58
3.2.5. Edukacijos muziejuje tobulinimo kryptys. Muziejų darbuotojų nuomonė.....	60
3.3. Mokytojų anketinės apklausos rezultatai	63
3.3.1. Mokytojo vaidmuo edukacinio užsiėmimo vertės bendrakūros procese.....	63
3.3.2 Edukacinių užsiėmimų kokybės vertinimas	68
3.3.3. Vaikų ir jaunimo edukacijos muziejuje tobulinimo kryptys. Mokytojų nuomonė	71

3.4. Edukatorių ir mokytojų sutelktos diskusijos grupių turinio analizės rezultatai	81
3.4.1. Edukatorių požiūris į vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos situaciją savo profesinėje aplinkoje	81
1 TEMA. Edukacinių programų trikdžiai	83
2 TEMA. Muziejaus misijos suvokimo trajektorijos	86
3 TEMA. Edukatoriaus gebėjimų struktūra.....	88
4 TEMA. Bendradarbiavimas su mokytoju	90
5 TEMA. Edukacijos kokybės sampratos apibrėžtys.....	92
6 TEMA. Edukacinės programos rengimas	94
3.4.2. Mokytojų požiūris į vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos situaciją savo profesinėje aplinkoje	96
1 TEMA. Muziejaus misijos raiškos patirtys	97
2 TEMA. Edukacijos organizaciniai trikdžiai	98
3 TEMA. Mokytojo ir edukatoriaus vaidmenys	101
4 TEMA. Edukacijos bendrakūra	102
5 TEMA. Edukacijos kokybės apibrėžtys	104
IŠVADOS	106
REKOMENDACIJOS DĖL EDUKACIJOS MUZIEJUJE PRIEMONIŲ GERINIMO.....	112
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	114
PRIEDAI	118
1 priedas. Anketa mokytojams	118
2 priedas. Anketa edukatoriams.....	124
3 priedas. Temos ir klausimai mokytojų sutelktos diskusijos grupėms.....	134
4 priedas. Temos ir klausimai edukatorių sutelktos diskusijos grupėms	136

ĮVADAS

Muziejus Lietuvoje pristatomas ne tik kaip kaupiamojo, tiriamojo ar eksponuojamojo pobūdžio įstaiga, vykdanči kultūrinę funkciją per materialinių ir dvasinių kultūros vertybių bei gamtos objektų populiarinimą, bet ir vis dažniau – kaip edukacinę misiją atliekantis arba ja su švietimo įstaigomis besidalijantis centras.

Naujausios mokslinės literatūros apie edukaciją Lietuvos muziejuose ir muziejų praktikos aprašų apžvalga leidžia teigti, kad muziejaus misija visuomenėje sparčiai kinta, stiprėja socialinė muziejaus funkcija, aiškiai išsiskiria edukacinė muziejų veiklos kryptis. Muziejai papildo vaikų ir jaunimo formalųjį švietimą, prisideda prie kultūrinių kompetencijų ir kūrybiškumo ugdymo, tapatybės formavimo ir stiprinimo procesų (Bėkšta ir Jarockienė, 2016). Kartu auga edukacinių programų lankytojų skaičius, gerėja pačių edukacinių programų kokybė, plečiasi ir visuomenės požiūris į įvairią edukacinę veiklą (Butkutė, 2016), mokytojai teigiamai vertina muziejaus teikiamą naudą (Širiakovienė ir kt., 2016).

Muziejaus transformacija iš uždaros, socialiai atsiskyrusios institucijos į atvirą, su bendruomene dirbančią, mokymosi ir tobulėjimo galimybes visuomenei siūlančią erdvę yra įteisinta politiniais sprendimais. Edukacinės veiklos stiprinimas Lietuvos muziejuose yra pabrėžiamas kaip viena iš keturių muziejų plėtros strateginių krypčių: siekiama „stiprinti aktyviais, įtraukiančiais kūrybiniais mokymo ir mokymosi principais pagrįstą edukacinę veiklą muziejuose, kuri sąveikautų su formaliojo ugdymo programomis, neformaliuoju ugdymu, savišvieta, mokymusi visą gyvenimą bei atitiktų įvairių visuomenės grupių poreikius ir lūkesčius“¹.

Įvertinus kelių pastarųjų metų statistiką apie Lietuvos muziejuose vykusius edukacinius užsiėmimus, akivaizdu, kad edukacinių užsiėmimų muziejuose kiekis ir dalyvių skaičius intensyviai didėjo. 2016 m. Lietuvos muziejuose įvyko 25 080 edukacinių užsiėmimų, kuriuose dalyvavo 469 660 dalyvių. Per trejus metus nuo 2013 m. edukacinių užsiėmimų skaičius padidėjo 62,6 proc., dalyvių skaičius išaugo 30,3 proc., o parengtų edukacinių temų skaičius – 21,5 proc.

Šiame tyrime taikoma *edukacijos muziejuje* apibrėžtis apima „sisteminą ir struktūrizuotą mokymą ir mokymąsi muziejaus aplinkoje, panaudojant edukologijos moksle apibrėžtą ugdymo proceso struktūrą ir metodus, taip pat muziejuje saugomus eksponatus ir sukauptas žinias“². Tyrime koncentruojamasi į aktualiausią muziejines edukacijos segmentą – vaikų ir jaunimo kultūrinę edukaciją rengiant ir įgyvendinant edukacines programas.

Vaikų ir jaunimo situacija muziejų edukacijoje analizuojama trimis aspektais:

- ieškant sąsajų tarp Lietuvos mokykloje vykstančių kaitos procesų (plėtojant Geros mokyklos koncepcija paremtą ugdymą) ir edukacijos muziejuose praktikos;

1 Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas Dėl muziejų plėtros strateginių krypčių 2015–2020 metams patvirtinimo. 2015 m. balandžio 16 d. Nr. IV-247.

2 *Ten pat.*

- Tiriant edukacijos organizavimą ir procesus muziejuose remiamasi naujosios muzeologijos nuostatomis apie aktyvų dalyvavimą ir įsitraukimą, šiuos principus derinant su įtraukiojo ugdymo teorijos elementais;
- Analizuojant mokyklos ir muziejaus sąveikos klausimus, remiamasi bendrakūros koncepcija, atspindinčia bendrą vertės kūrimą kartu su lankytojais.

Kultūrinės edukacijos stiprinimo galimybės keičiantis bendrojo ugdymo mokyklai. Pasak Schwabo (2017), prasidėjusi „ketvirtoji pramonės revoliucija“ visuomenei iškėlė naują sudėtingą uždavinį: kaip efektyviai perimti ir pritaikyti šiuolaikiškumą su visais jo padariniais, kartu išsaugant tradicinių vertybių sistemas. Spartūs technologiniai pokyčiai, veikiantys žmonių mąstymo būdą ir elgseną, yra neišvengiama švietimo transformacijų priežastis. Pažangiausios švietimo sistemos kuria tokias ugdymo nuostatas, pagal kurias prioritetas yra ne žinių perteikimas, bet pagalba besimokančiajam išsiugdyti lankstų ir imlų protą, kad jis galėtų išmokti visko, ko reikės nuolat technologiškai besikeičiančiame pasaulyje.

Pažangios švietimo sistemos, rengdamos savo vaikus ateičiai, vis aiškiau supranta, kad reikalinga ne tik perteikti žinias, bet ir ugdyti kūrybiškumą, plačias pažiūras, smalsumą, jaunus žmones skatinti spręsti problemas, nebijoti rizikuoti, tyrinėti. Svarbu ugdyti tuos gebėjimus, kurie leidžia kūrybiškai ir kritiškai mąstyti, pasitikti besikeičiančios aplinkos iššūkius.

Naujų galimybių vaikų ir jaunimo kultūrinei edukacijai Lietuvos muziejuose atveria bendrojo ugdymo mokyklose vykstantys pokyčiai, kai ugdymo kokybės siekiama vadovaujantis Geros mokyklos koncepcijos (2015) nuostatomis. Šis strateginis dokumentas įpareigoja mokyklas kurti ugdymo turinį, kuris būtų įdomus, provokuojantis, pakankamai platus ir gilus, pateikiantis mokymosi iššūkių. Ugdymą rekomenduojama organizuoti kūrybiškai mokytis skatinančioje edukacinėje aplinkoje už mokyklos ribų, mokiniui saviraiškiai dalyvaujant ir patiriant mokymosi nuotykių.

Naujieji ugdymo planai mokykloms leidžia lanksčiau planuoti savo ugdymo procesą, susieti formaliąsias programas su pažintinėmis ir kultūrinėmis veiklomis bei neformaliojo ugdymo programomis, integruoti skirtingų dalykų turinį, vienodą dėmesį skiriant tiek dalykinių, tiek socialinių ir pilietinių kompetencijų ugdymui. Mokykloms ir muziejams glaudžiau bendradarbiauti leidžia ir brandos darbas baigiamosiose klasėse, skatinantis atrasti vis kitokių bendradarbiavimo formų – ne vien kultūrinės edukacijos programas ir užsiėmimus.

Įtraukioji edukacija. Muziejų plėtros strateginėse kryptyse remiamasi ir *įtraukiojo*, arba *inkliuzinio* (angl. *inclusive*), muziejaus koncepcija, pagal kurią, muziejai „turi sudaryti galimybes **visiems** norintiems gilinti savo žinias – nuo ankstyvos vaikystės iki senyvo amžiaus“. Įgyvendindamas šį tikslą, muziejus turi „rengti šiuolaikines, inovatyvias, įtraukiančias edukacines programas skirtingoms tikslinėms auditorijoms“. Įtraukiojo muziejus tikslas – „siekti kultūrinio įtraukimo atstovaujant, dalyvaujant ir suteikiant prieigą tiems individams ar bendruomenėms, kurios dažniausiai lieka neįtrauktos“ (Van Mensch, 1992). Šiuolaikinės įtraukiojo ugdymo teorijos pripažįsta, kad įtraukties sąvoką reikėtų vartoti ne tik kalbant apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius ugdytinius, socialinę atskirtį patiriančias grupes ar asmenis, bet ir apie kitus besimokančiuosius, kurie gali būti

pažeidžiami dėl savo skirtumų ir diskriminuojami nesudarant lygių galimybių dalyvauti ir įsitraukti į edukacijos procesus. Įtrauktis neįsivaizduojama be kiekvieno besimokančiojo buvimo bendroje fiziniėje aplinkoje kartu su savo bendraamžiais – t. y. be įtraukimo, dalyvavimo ir pasiekimų kokybės užtikrinimo (Ainscow, Booth, Dyson, 2006).

Bendrakūra muziejuje. Pačia bendriausia prasme bendrakūra suprantama kaip bendras vertės kūrimas sąveikaujant organizacijos ir kliento apčiuopiamiems ir neapčiuopiamiems ištekliams. Kliento dalyvavimas, jo žinios, kompetencijos yra laikomi esminiais vertės kūrimo resursais. Bendrakūros procesuose, visuose paslaugos kūrimo etapuose vertė kuriama ir organizacijai, ir klientui. Kai suinteresuotos pusės įsitraukia į bendrą vertės kūrimo procesą, vyksta abipusis mokymasis, dalijimasis žiniomis, materialiniais ištekliais.

Norint, kad muziejuose aktyviau dalyvautų mokyklų bendruomenės, kad muziejai taptų mokymosi vieta įvairaus amžiaus vaikams ir jaunimui, kad plėtotųsi į ateitį nukreiptas strateginis muziejų ir švietimo įstaigų bendradarbiavimas, būtina mokymosi programos kuo labiau suderinti su bendrojo ugdymo programomis (Bėkšta, Jarockienė, 2016). Didelį postūmį edukacijos muziejuje praktikai suteikė 2011–2015 m. vykęs Lietuvos muziejų asociacijos ir 17 partnerių-muziejų projektas „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“. Projekto metu kurtos bendradarbiavimo praktikos ir patirties apibendrinimas sudarė prielaidas mokykloms į muziejus pažvelgti kaip į aktyvius ugdymo partnerius. Muziejaus teikiamų kultūrinės edukacijos paslaugų kontekste bendrakūros sąvoka leidžia naujai konceptualizuoti mokyklos ir muziejaus bendradarbiavimo procesus.

Tikslas: Atskleisti vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklę ir potencialą bei pateikti rekomendacijas dėl edukacinių priemonių poveikumo gerinimo.

Uždaviniai:

1. Parengti teorinį tyrimo pagrindą, įgalinantį analizuoti vaikų ir jaunimo edukaciją muziejuje Lietuvos švietimo pokyčių kontekste;
2. Atlikti muziejaus edukacinių paslaugų vaikams ir jaunimui pasiūlos situacijos ir dinamiškos analizę.
3. Atskleisti muziejaus darbuotojų patirtį įtraukiant vaikus ir jaunimą į edukacijos muziejuje procesus ir kartu su pedagogais bendrai kuriant edukacinių paslaugų vertę; apibendrinti jų nuomonę dėl edukacijos muziejuje gerinimo kryptį.
4. Atskleisti mokytojų, besinaudojančių muziejų edukacinėmis paslaugomis, patirtį bei požiūrį į vaikų ir jaunimo edukaciją, edukacinių paslaugų bendrakūros procesus ir apibendrinti mokytojų nuomonę dėl edukacijos muziejuje gerinimo kryptį.
5. Susisteminti tyrimo medžiagą bei pateikti rekomendacijas dėl edukacinių priemonių poveikumo gerinimo.

Tyrimo metodai ir organizavimas:

Tyrimui parinkta mišrių tyrimų strategija: derinama kiekybinė ir kokybinė prieiga, taikomi šie informacijos rinkimo metodai:

- Antrinė kiekybinių duomenų apie edukacinių paslaugų vaikams ir jaunimui pasiūlą analizė;
- Anketinė edukaciją muziejuje vykdančių muziejaus specialistų apklausa, teikiant tiek uždaro, tiek atviro tipo klausimus. Tyrimo imtis – 140 muziejus darbuotojų;
- Anketinė pedagogų, 2016–2017 metais pasinaudojusių muziejuose vaikams ir jaunimui teiktomis edukacinėmis paslaugomis, apklausa, teikiant tiek uždaro, tiek atviro tipo klausimus. Tyrimo imtis – 648 pedagogai;
- Edukaciją muziejuje vykdančių muziejaus specialistų apklausa sutelktų grupių diskusijų metodu (*Focus grupės*). Dvi sutelktų diskusijų grupės. Tyrimo imtis – 19 muziejaus darbuotojų, reprezentuojančių skirtingas patirtis;
- Mokytojų, besinaudojančių muziejuose vaikams ir jaunimui teikiamomis edukacinėmis paslaugomis, apklausa sutelktų grupių diskusijų metodu (*Focus grupės*). Trys sutelktų diskusijų grupės. Tyrimo imtis – 22 pedagogai.

Tyrimo duomenų analizės metodai:

- Statistinė informacija analizuojama taikant dažnių analizės metodą, sudaromos suvestinės lentelės, duomenys vaizduojami grafiškai. Ryšių tarp požymių statistinis reikšmingumas tikrinamas taikant chi kvadrato kriterijų. Skaičiavimai atlikti IBM SPSS 22 statistinių programų paketu.
- Atsakymai į atvirus anketų klausimus ir sutelktų grupių diskusijų medžiaga sisteminama taikant kokybinės turinio analizės metodą.

Tyrimo vykdytojai: Sigitas Balčiūnas (tyrimo vadovas), konsultantai: doc. dr. Jūratė Valuckienė, doc. dr. Milda Damkuvienė, doc. dr. Lina Miltenienė, Šiaulių raj. Aukštelkės pagrindinės mokyklos direktorius Vaidas Bacys. Savanorystės pagrindu atliekant tyrimą dalyvavo Šiaulių universiteto Verslo vadybos magistrantūros studentas Artur Ražinskij.

Tyrimo vykdytojai nuoširdžiai dėkoja edukacinius užsiėmimus vedantiems muziejų darbuotojams ir apklausose dalyvavusiems mokytojams už suteiktą informaciją, LMA nariams, padėjusiems administruoti muziejaus darbuotojų anketinę apklausą, sutelkti muziejininkus į diskusijų grupes.

1

VAIKŲ IR JAUNIMO KULTŪRINĖS EDUKACIJOS MUZIEJUJE TEORINĖS NUOSTATOS

1.1. Ugdymo paradigmos kaita: geros mokyklos link

Visuomenės iššūkiai mokymui ateičiai. Naujosios technologijos sparčiai keičia mus supantį pasaulį. Pasak Schwabo (2017), „ketvirtoji pramonės revoliucija“ lėmė ne tik naujų sektorių vystymąsi, atsiradusias naujas profesijas, bet ir žmonių bendravimo pokyčius. Pasaulio ekonomikos forumo įkūrėjo ir vadovo nuomone, XXI a. visuomenė šiandien sprendžia sudėtingą uždavinį: kaip efektyviai perimti ir pritaikyti šiuolaikiškumą su visais jo padariniais, kartu išsaugant tradicinių vertybių sistemas (Schwab, 2017, p. 108).

Spartus technologijų vystymasis keičia žmonių veikimo ir mąstymo būdą ir todėl yra neišvengiama švietimo transformacijų priežastis. Visuomenės sukurta švietimo sistema, rengianti visuomenės narius ateičiai, neišvengiamai susiduria su kintančiomis besimokančiųjų nuostatomis, dėl skirtingų priežasčių kitoniškomis jų elgsenomis ir pasaulio pažinimo būdais. Claxtonas (2010) nurodo dvi svarias priežastis – ekonominę ir asmeninę, – kurios skatina keisti XXI a. švietimo sistemą.

Kalbėdamas apie ekonominę priežastį, mokslininkas teigia, kad XXI a. naujos informacijos ir gebėjimų poreikis kinta taip greitai, kad švietimo sistema nepajėgia jauniems žmonėms suteikti reikiamų žinių, nes paprasčiausiai sunku nuspėti, ko gali prireikti po kelerių metų. Taigi mokykla turi padėti besimokančiajam išsiugdyti lankstų ir imlų protą bei gebėjimą pačiam / pačiam susirasti visko, ko reikės ateityje. Kalbėdamas apie asmeninę priežastį, mokslininkas daro tą pačią išvadą: mokykla turi padėti mokiniui atrasti būdą, kaip įveikti šiuolaikinio gyvenimo sunkumus tiek sėkmingai besimokančiam, tiek žinių spragų ir mokymosi sunkumų patiriančiam vaikui.

Pasak Škotijos nacionalinės agentūros „Creative Scotland“ vadovės Joanos Parr, mokyklos, mokydamos ateičiai, turi suprasti, kad jų paskirtis ne tik diegti konkrečios srities žinias, bet ir ugdyti mokinių kūrybiškumą, plačias pažiūras, smalsumą³. Švietimo ekspertės nuomone, XXI amžiaus mokytojai veikiausiai yra mokymosi skatintojai nei žinių perteikėjai. Stovėti priešais klasę ir ant lentos rašyti faktus vis dar svarbu, tačiau dabar kur kas svarbiau jaunas žmones išmokyti spręsti problemas, nebijoti rizikuoti, tyrinėti: jaunimui reikia įgyti sudėtingų, kompleksinių įgūdžių, lavinti kito kio mąstymo būdus. Autorė teigia, kad mokykla ateičiai yra jungianti: ji integruoja mokomuosius dalykus ir mokinius, apima realaus gyvenimo kontekstus, sujungia praeities vertybes ir ateities technologijų iššūkius.

3 „XXI amžiaus švietimo sistema pastatyta ant kūrybiškumo ir atvirumo nesėkmei“, in: [www.psichika.eu](http://psichika.eu/blog/xxi-amziaus-svietimo-sistema-pastatyta-ant-kurybiskumo-ir-atvirumo-nesekmei/), prieiga internete: <http://psichika.eu/blog/xxi-amziaus-svietimo-sistema-pastatyta-ant-kurybiskumo-ir-atvirumo-nesekmei/>, tikrinta 2017-12-13.

Pasaulio ekonomikos forumas, remdamasis savo tyrimų rezultatais⁴, skelbia, kad reikalingiausi asmeniniai gebėjimai 2020 m. bus:

- gebėjimas spręsti sudėtingas problemas;
- kritinis mąstymas;
- kūrybingumas;
- žmogiškųjų išteklių valdymas;
- veiksmų derinimas su kitais asmenimis;
- emocinis intelektas;
- nuovokumas ir gebėjimas spręsti problemas;
- kryptingas paslaugumas;
- derybų menas;
- kognityvinis lankstumas.

Siekiant ugdyti tokius gebėjimus, reikalinga permąstyti ugdymo turinį ir proceso organizavimą, kad, beje, jau vyksta ne vienerius metus. **Kokybiško ugdymo sampratos pokyčiai.** Remiantis pasaulio ir Lietuvos edukologijos mokslininkų, tyrinėjančių ugdymo kaitos tendencijas, darbais, Geros mokyklos koncepcijos (2015) rengėjai apibendrinami išskiria tokius pagrindinius mokyklose vykdomo ugdymo proceso kaitos požymius.

XX a. ugdymo proceso centre buvo mokytojas, kurio pagrindinė užduotis – mokiniams perteikti atrinktas žinias ir pateikti instrukcijas, kaip teisingai atlikti nurodytas užduotis. Šiandien mokykloje, rengiančioje vaiką ateičiai, pagrindinis dėmesys skiriamas mokiniui, kuriam tikslingai suteikiama laisvė tapti savo mokymosi proceso kūrėju, turinio formuotoju ir vertintoju. Visame pasaulyje bendrąsias ugdymo programas, kurias anksčiau buvo leidžiama tik esant reikalui pailginti ar koreguoti, palaipsniui keičia individualius besimokančiųjų poreikius atitinkančios programos.

Į rezultatą orientuotas mokinio mokymas transformuojamas į jo mokymąsi, kai svarbiausias yra procesas, todėl vis mažiau dėmesio teikiama pažymiams ir vertinimams, akcentuojama individuali pažanga ir pasiekimai, pabrėžiama grįžtamojo ryšio, kuris teikiamas įvairiomis formomis: įsivertinimu, bendramokslų vertinimais, individualiais bei klasės pokalbiais su mokytoju – svarba. Nebereikia tikėtis, kad mokytojas išmanys viską apie savo dalyką ir reikalaus iš mokinių įsiminti pateiktą informaciją; pagal šį požiūrį mokytojas turi būti savo srities ekspertas, galintis patarti ir nurodyti tinkamus informacijos šaltinius ir ieškojimo būdus. Akivaizdu, kad XXI a. švietime nuo bendro mokymo pereinama personalizuoto, suasmeninto ugdymo(-si), pripažįstant, kad kiekvieno besimokančiojo patirtys, poreikiai, siekiai skiriasi, ir mokomasi skirtingais tempais bei skirtingais būdais. Taip pat „socialėja“ mokymosi procesas: žinios ir gebėjimai įgyjami partneriškai, grupėse, komandose, įvairiuose socialiniuose ir virtualiuose besimokančiųjų tinkluose.

4 Pasaulio ekonomikos forumas, prieiga internete: <https://www.weforum.org/>, tikrinta 2017-12-13.

Svarbu pažymėti, kad keičiasi ugdymo organizavimas: mažiau paisoma tam tikram amžiaus tarpsniui numatytų pasiekimų normų (standartų), lanksčiau grupuojamas, individualizuojamas ugdymo turinys. Mažėja privalomų „tinkamo mokymo“ receptų, nes vis daugiau žinoma apie jų įvairovę. Kadangi populiarėja mokymas(-is) iš elektroninių šaltinių ir virtualus pažinimas, lankstesni bei naujovėms imlesni mokiniai neretai tampa savo mokytojų mokytojais, ypač šiuolaikinėse mokymosi aplinkose, taikant pažangiausias technologijas.

1.1.1. Lietuvos švietimo kaitos strateginės kryptys

Politiniai sprendimai. Naujausias politinis dokumentas, reglamentuojantis Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų kaitos kryptį, – tai 2017 m. LR Seime patvirtintos *Bendrojo ugdymo mokyklos kaitos gairės*. Jose formuluojamas toks Bendrojo ugdymo mokyklos tikslas: vadovaujantis humanistinėmis vertybėmis sutelkti pedagogų, visos mokyklos bendruomenės pastangas kiekvieno mokinio individualybei atsiskleisti, siekti asmenybės brandos, pasiekimų ir pažangos, ugdyti sėkmingai profesinei karjerai, atsakingai visuomeninei veiklai ir saviraiškai svarbias kompetencijas.

Šis dokumentas dera su *Valstybine švietimo 2013–2022 m. strategija*⁵, kurioje nurodoma, kad reikalinga „sutelkti švietimo bendruomenę ir visus Lietuvos žmones (*solidarumas*) nuolat kryptingai lavintis (*mokymasis*) siekiant asmeninės ir šalies sėkmės (*veiklumas*)“, kad būtų įgyvendinta švietimo misija – suteikti kiekvienam su Lietuva save susiejusiam asmeniui savarankiško ir aktyvaus gyvenimo pagrindus, padėti nuolat tobulinti savo gebėjimus tapti visaverčiu demokratinės visuomenės nariu, aktyviai dalyvaujančiu socialiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenime.

Dokumente pabrėžiama, kad švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka tada, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą – daro progresyvią įtaką mąstymo ir veikimo kultūrai. Esminis sėkmės veiksnys – švietimo institucijų ir visuomenės narių dinamiška sąveika, kuriant sumanią visuomenę. Tik taip švietimas gali prisidėti prie Lietuvos tikslo tapti modernia, veržlia, atvira pasauliui, puoselėjančia savo tautinę tapatybę valstybe. Todėl pagrindinis strateginis tikslas – paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu valstybės gerovei kelti, ugdyti veržlų ir savarankišką žmogų, atsakingai ir solidariai kuriantį savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį.

Lietuvos švietimo vizija – kiekvienas vaikas, jaunas ir suaugęs žmogus Lietuvoje siekia ir nesunkiai randa, kur mokytis, šalies švietimo sistemą sudaro valstybinės, savivaldybių ir nevalstybinės nuolat tobulėjančios, tarpusavyje ir su partneriais bendradarbiaujančios švietimo įstaigos, kurių darbuotojai turi autoritetą visuomenėje ir palaiko nuolatinę diskusiją dėl šalies švietimo plėtotos, Lietuvos valstybės ir jos žmonių sėkmės ir kultūros bei ūkio plėtros, atsižvelgiant į miesto ir kaimo darnią raidą.

Valstybinės švietimo 2013–2022 m. strategijos tikslai:

- 1) pasiekti tokį pedagoginių bendruomenių lygį, kai jų daugumą sudaro apmąstantys, nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai ir dėstytojai;

5 Valstybinė švietimo 2013–2022 m. strategija, www.smm.lt

- 2) įdiegti duomenų analizę ir įsivertinimą grįstą švietimo kokybės kultūrą, užtikrinančią savivaldos, socialinės partnerystės ir vadovų lyderystės darną;
- 3) užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius. Teikti veiksmingą pedagoginę ir psichologinę pagalbą mokiniams, patiriančiams mokymosi sunkumų;
- 4) garantuojant švietimo sistemos veiksmingumą, sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokyti visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje. Derinti asmens pasirinkimą su valstybiniu planavimu.

1.1.2. Geros mokyklos koncepcija – naujos ugdymo kokybės mokyklos link

Pagrindinis dokumentas, nubrėžiantis Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų veiklos rengiant mokinius ateičiai kokybės gaires yra Geros mokyklos koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-1308⁶. Dokumente trumpasis geros mokyklos apibrėžimas, perteikiantis pagrindines koncepcijos vertybes ir nusakantis mokyklų veiklos tobulinimo kryptį yra toks: „Gera mokykla – tai prasmės, atradimų ir mokymosi sėkmės siekianti mokykla, grindžianti savo veiklą bendruomenės susitarimais ir mokymusi“. Pagal koncepciją, pagrindiniai ir pageidaujami mokyklos veiklos rezultatai – mokinių asmenybinė branda, individualias galimybes atitinkantys mokymosi pasiekimai ir nuolatinė mokymosi pažanga.

Į Gerą mokyklą besiorientuojančioje švietimo įstaigoje mokiniai suvokia save kaip asmenybes, džiaugiasi savo pasiekimais ir kantriai įveikia nesėkmes, neprarasdami tikėjimo, kad jiems pavyks. Jie priima naujus iššūkius kaip kelią į tobulėjimą, sveikai pasitiki savo jėgomis, tačiau adekvačiai ir kritiškai vertina realybę. Mokykloje vienodas dėmesys skiriamas visų asmens kompetencijų, nustatytų ugdymo programose, ugdymui(si).

Geroje mokykloje organizuojamas ugdymas (mokymas), paremiantis ugdymąsi (mokymąsi). Jį apibūdina šie bruožai: tikslingas (ugdymo tikslų ir būdų parinkimas bei ugdymo planavimas, pagrįsti mokinių pažinimu, ugdymosi stebėjimu, apmąstymu, vertinimu); įvairus įvairiems (atsižvelgiantis į mokymosi poreikių, pasirinkimų, galimybių, stilių skirtumus ir pasiūlantį įvairias bei tinkamas mokymosi tempo, būdų, technikų galimybes); lankstus (taikantis įvairius ugdymo plano sudarymo, mokinių grupavimo, laiko ir mokyklos erdvių bei kitų išteklių panaudojimo modelius); partneriškas.

Ugdymo turinys įdomus, provokuojantis, pakankamai platus ir gilus, kuriantis iššūkius. Mokomasi spręsti gyvenimiškas problemas, ugdomos šiuolaikiniam gyvenimui aktualios kompetencijos. Mokomasi tyrinėjant, eksperimentuojant, atrandant ir išrandant, kuriant, bendraujant. Ugdymasis

6 Geros mokyklos koncepcija, prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f2f65120a7bb11e5be7fbc3f919a1ebe>, žiūrėta 2017-12-13.

(mokymasis) pagrįstas dialogu (mokinių su mokiniais, mokinių ir mokytojų, mokinių ir už mokyklos erdvių esančių mokymosi partnerių) ir jo metu gaunama informacija, gimstančiomis idėjomis, sukuriamomis prasmėmis. Jis persikelia už mokyklos virsdamas gyvenimo būdu – tęsiasi namuose, draugų būryje, neformalaus švietimo įstaigose, taip pat dalyvaujant socialiniuose tinkluose ir naudojant kitas šiuolaikinių technologijų teikiamas galimybes.

Geroje mokykloje ugdymas / mokymas padeda mokytis. Ugdymas nėra savitikslis – jis padeda mokiniui ugdytis įvairias jam svarbias kompetencijas, moko lankstumo kintant aplinkai bei gebėjimo susidoroti su iššūkiais, skatina savarankiškai kelti klausimus ir mąstyti. Didelis dėmesys skiriamas mokymui(si) mokytis – rasti, pasirinkti, įprasminti žinias. Mokymas(is) yra partneriškas – mokytojas yra mokinio pagalbininkas tyrinėjant pasaulį, mokymosi partneris, tačiau kartu ir autoritetas tose srityse, kuriose mokiniui nepakanka patirties ar išminties. Mokoma(si) pagal individualius poreikius ir pasirinkimus, pagrįstus asmenine patirtimi, siekiais, prasmės suvokimu. *Pamokų tipai, struktūra, scenarijai gali būti labai skirtingi, įvairiai ir lanksčiai organizuojamas mokymosi laikas (sujungtos pamokos, teminės ar keliems dalykams skirtos savaitės ir kt.). Mokymo(si) šaltiniai įvairūs, įtraukiantys, tikslingi, nebijoma naudoti įvairias ir netradicines priemones.*

Dalyvavimas mokyklos gyvenime yra toks pat svarbus asmenybės augimui, kaip ir formalus ugdymas. Geroje mokykloje gyvenimas ir mokymasis susilieja persipinant veikloms, joms skirtoms erdvėms, laiko organizavimui ir patirtims. *Mokyklos gyvenimas kupinas įdomios veiklos, įvykių ir nuotykių, kurių iniciatoriais bei lyderiais gali būti bet kuris bendruomenės narys.* Vyrauja humaniški santykiai, tolerancija ir geranoriškumas. Skatinama mokinių saviraiška, aktyvus dalyvavimas neformaliajame ugdyme, įvairiuose projektuose ir teminiuose renginiuose, kurių metu lavinami mokinių mąstymo, kūrybiškumo, lyderystės ir kiti gebėjimai, elgesio, bendravimo, bendradarbiavimo įgūdžiai. Mokykloje puoselėjamos pozityvios vertybės, skatinamas sveikas gyvenimo būdas. Mokiniai jaučiasi psichologiškai saugūs, priimti, jų nuomonė ir idėjos yra išklausomos ir gerbiamos. Savo buvimą mokykloje jie laiko prasmingu.

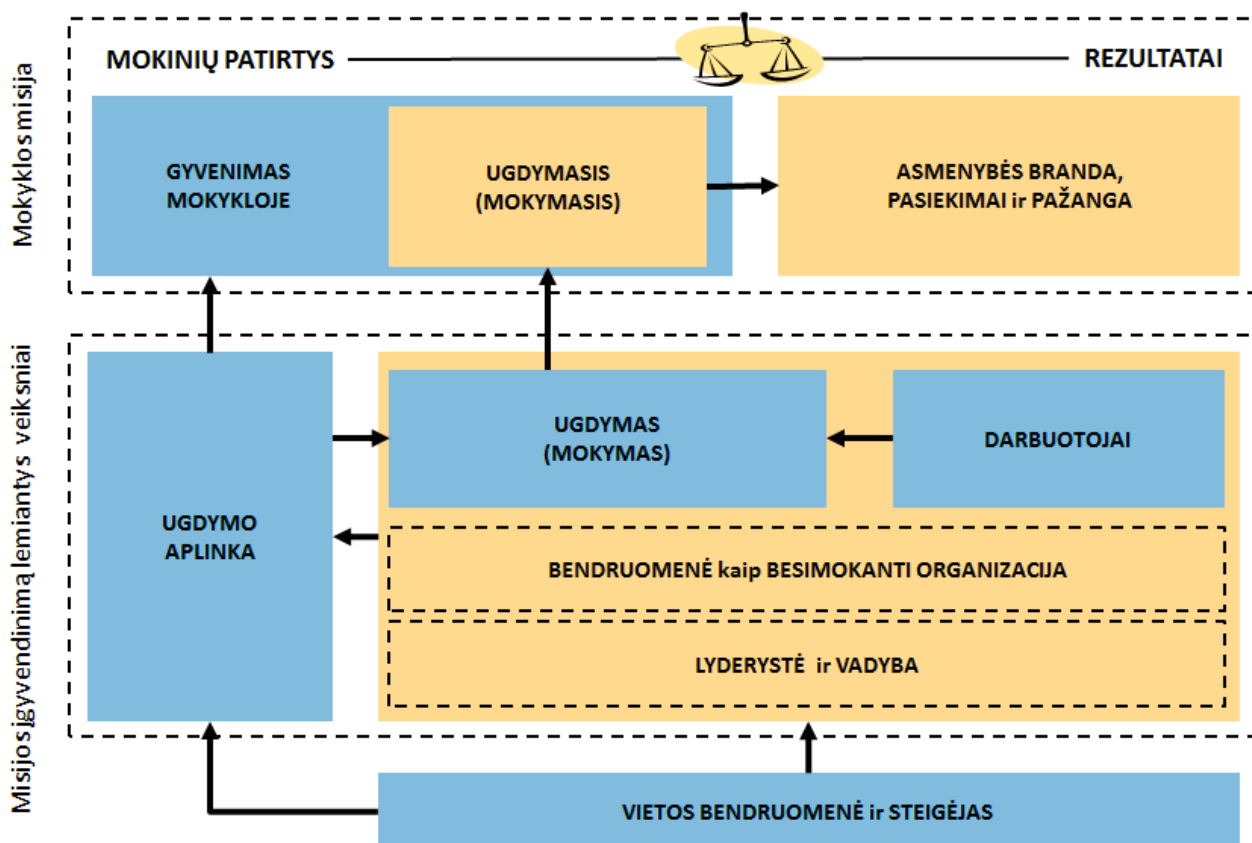
Mokinių pasiekimai vertinami, atsižvelgiant ne vien į apibrėžtus, programinius ugdymo tikslus, bet ir į individualias kiekvieno mokinio išgales bei ypatybes, siekiant nuolatinės asmeninės pažangos mokiniui tinkamu būdu ir tempu, netrikdomos mokinio pasiekimų lygio klasėje ar mokinių grupėje įvertinimų.

Saviraiškus dalyvavimas mokyklos gyvenime yra toks pat svarbus asmenybės augimui, kaip ir formalus ugdymas. Geroje mokykloje gyvenimas ir ugdymas(is) susilieja, persipinant veikloms, joms skirtoms erdvėms, laiko organizavimui ir patirtims.

Pagrindiniai Geros mokyklos bruožai:

- asmenybės augimas;
- saviraiškus dalyvavimas mokyklos gyvenime;
- dialogiškas ir tyrinėjantis ugdymasis;

- paremiantis mokymąsi ugdymas;
- dinamiška ir atvira ugdymosi aplinka;
- lyderystė ir įgalinanti vadyba;
- besimokanti bendruomenė;
- įsipareigoję vietos bendruomenė ir steigėjas.

1.1.1. pav. Geros mokyklos modelis

1.1.3. Naujovės organizuojant bendrojo ugdymo procesą mokyklose, orientuojantis į Geros mokyklos koncepcijos siekius

Dėmesys perkeliamosioms kompetencijoms. Bendrojo ugdymo planai 2017–2019 mokslo metams⁷, patvirtinti švietimo ir mokslo ministro įsakymu, mokyklas įpareigoja ne tik suteikti dalykų žinių, ugdyti jų taikymo gebėjimus, bet ir tikslingai organizuoti mokiniams pažintines, kultūrinės, socialines ir pilietines veiklas.

7 2017–2018 ir 2018–2019 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai, prieiga internete: https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas_pagrindinis_ugdymas_spec/BUP%20%C4%AEsakymas%202017-2019%20m.pdf, žiūrėta 2017-12-13.

Mokykla, siekdama nuosekliai ugdyti mokinių kompetencijas, turi susieti formaliąsias socialinio ugdymo pamokas (istoriją, geografiją, pilietinį ugdymą) su:

- *pažintinėmis ir kultūrinėmis veiklomis*, sudarydama galimybes mokiniams lankytis muziejų, bibliotekų organizuojamose programose ir renginiuose. Mokiniai, dalyvaudami šiose veiklose, turi turėti kūrybines galimybes gilinti savo žinias, tobulinti pažintines kompetencijas ir ugdyti vertybines nuostatas;
- veiklomis, *skatinančiomis pilietinį įsitraukimą*, ugdančiomis gebėjimą priimti sprendimus ir motyvaciją dalyvauti mokyklos ir vietos bendruomenės veiklose. Šios veiklos turi padėti mokiniams teorines pilietiškumo žinias įprasminti praktinėje ar projektinėje veikloje, bendradarbiaujant su įvairiomis vaikų ir jaunimo organizacijomis, interesų grupėmis, valdžios ir savivaldos institucijomis;
- *padedančiomis mokiniams ugdytis medijų ir informacinį raštingumą*;
- *socialinėmis (karitatyvinėmis) veiklomis*, padedančiomis mokiniams ugdytis pagarbos, rūpinimosi, pagalbos kitam ir kitokiam vertybines nuostatas. Šios veiklos sudaro galimybes mokiniui ugdytis praktines socialines kompetencijas, įgyjant realios globos patirties.

Mokiniui, kuris mokosi:

pagal pagrindinio ir vidurio ugdymo programas pažintinė, kultūrinė, meninė, kūrybinė veikla (toliau – pažintinė kultūrinė veikla) yra privaloma, sudėtinė ugdymo proceso veiklos dalis. Mokykla priima sprendimą, kiek šiai veiklai per mokslo metus skirs pamokų, atsižvelgdama į pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosiose programose numatytą turinį, pasiekimus ir mokinių amžių. Veikla turi būti siejama ne tik su mokyklos ugdymo tikslais, bet ir su mokinių mokymosi poreikiais. Ši veikla turi būti organizuojama ne tik mokykloje, bet ir kitose aplinkose: pavyzdžiui, muziejuose, atviros prieigos centruose, virtualiosiose mokymosi aplinkose. Mokykla priima sprendimą dėl šios veiklos organizavimo mokyklai tinkamu būdu: nuosekliai organizuodama per mokslo metus ar koncentruodama veiklą į tam tikrus laikotarpius (pavyzdžiui, trimestro ar pusmečio pabaigoje) ir panašiai;

pagal pagrindinio ugdymo programą privaloma socialinė-pilietinė veikla, kuriai skiriama ne mažiau kaip 10 valandų (pamokų) per mokslo metus. Mokykla gali priimti sprendimą, atsižvelgiant į mokinių amžių, šiai veiklai skirti ir daugiau pamokų (valandų) per mokslo metus. Skirtingo amžiaus mokiniams gali būti numatomas skirtingas socialinės-pilietinės veiklos pamokų (valandų) skaičius. Socialinė-pilietinė veikla fiksuojama dienyne.

Rekomenduojama, kad mokiniai savo socialinės pilietinės veiklos įrodymus kauptų patys, e. aplanke, pavyzdžiui, Atviroje informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemoje (AIKOS). Organizuojant šio pobūdžio veiklas, rekomenduojama numatyti galimybę mokiniui atlikti jas savarankiškai arba grupelėmis, taip pat glaudžiai bendradarbiaujant su asociacijomis, savivaldos institucijomis ir kt.

Neformaliojo vaikų švietimo organizavimas. Mokykla turi sudaryti galimybes kiekvienam mokiniui, ypač gyvenančiam nepalankiomis socialinėmis, ekonominėmis, kultūrinėmis sąlygomis namuose, taip pat turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių pasirinkti jo poreikius atliepiančias įvairių krypčių neformaliojo vaikų švietimo programas.

Neformaliojo vaikų švietimo programos rengiamos, atsižvelgiant į bendruosius valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojamų programų kriterijus, tvirtinamus švietimo ir mokslo ministro ir vykdomus patraukliose ir mokiniui saugiose aplinkose, padedančiose įgyvendinti neformaliojo vaikų švietimo tikslus. Valandos kiekvienai programai įgyvendinti gali būti skiriamos visiems mokslo metams, atsižvelgiant į veiklos pobūdį, periodiškumą, trukmę.

Mokykla siūlo mokiniams skirtingų krypčių programas, atitinkančias jų saviraiškos poreikius, padedančias atsiskleisti pomėgiams ir talentams, kurios ugdo savarankiškumą, sudaro sąlygas bendrauti ir bendradarbiauti. Esant poreikiui ir galimybėms, neformaliojo vaikų švietimo veiklas galima derinti su formaliojo švietimo veiklomis, siekiant padėti vaikui siekti asmeninės pažangos ir geresnių ugdymo rezultatų pasirinktose srityse.

Ugdymo turinio integravimas. Mokykla, siekdama optimizuoti mokinių mokymosi krūvius, į ugdymo turinį gali integruoti kelių dalykų turinį, dalykų turinio temas ar problemų sprendimą. Integruoto ugdymo turinio įgyvendinimas organizuojamas mokyklos pasirinktu būdu.

Mokykla, išanalizavusi numatomų integruoti programų tikslus, turinį ir ryšį su bendrųjų programų tikslais ir turiniu, atsižvelgdama į mokyklos tikslus ir kontekstą, mokinių poreikius ir bendruomenės susitarimus, priima sprendimus dėl programų integravimo, organizavimo modelių ir dėl programų įgyvendinimo formos. Programos gali būti įgyvendinamos:

- integruojant į dalyko ar dalykų ugdymo turinį;
- kaip laisvai mokinio pasirenkami dalykai;
- kaip privalomi dalykai;
- skiriant tam mokymosi dienų per mokslo metus;
- kaip neformaliojo vaikų švietimo veiklų dalis;
- kitu mokyklos pasirinktu būdu.

1.1.4. Pagrindinio ugdymo programos vykdymo nuostatos, svarbios kultūrinei edukacijai

Mokykla, formuodama ir įgyvendindama mokyklos ugdymo turinį, gali: ugdymo procesą ar jo dalį organizuoti ne pamokų forma, o projektine ar kitokia mokiniams patrauklia veikla ne tik mokykloje, bet ir kitose motyvaciją mokyti skatinančiose saugiose aplinkose.

Mokykloje gali būti susitariama, pavyzdžiui, kokiais konkrečiomis dienomis ar savaitėmis per mokslo metus bus mokomasi ne pamokų forma. Mokykla ne pamokų forma organizuojamo ugdymo proceso trukmę perskaičiuoja į mokymosi pamokomis laiką.

Per socialinio ugdymo dalykų pamokas mokymąsi rekomenduojama grįsti tiriamojo pobūdžio metodais, diskusijomis, bendradarbiavimu, savarankiškai atliekamu darbu ir informacinėmis komunikacinėmis technologijomis. Siekiant gerinti gimtojo krašto (pavyzdžiui, rajono savivaldybės, gyvenvietės ir kt.) ir Lietuvos valstybės pažinimą, atsižvelgiant į esamas galimybes, dalį istorijos ir geografijos pamokų rekomenduojama organizuoti netradicinėse aplinkose (muziejuose, lankytinose istorinėse vietose, vietos savivaldos institucijose, saugomų teritorijų lankytojų centruose), naudotis virtualiosiomis mokymosi aplinkomis.

Mokykla, formuodama ugdymo turinį, gali 9–10 ir gimnazijos I–II klasių mokinių projektinio darbo (tyrimo, kūrybinių darbų, socialinės veiklos) gebėjimams ugdyti skirti 20–30 proc. dalykui skirtų pamokų laiko per mokslo metus. Laisvės kovų istorijai mokytis rekomenduojama skirti ne mažiau kaip 18 pamokų, integruojant temas į istorijos, lietuvių kalbos ir pilietiškumo pagrindų pamokas.

Mokykla, siekdama užtikrinti, kad mokinys, mokydamasis pagal vidurinio ugdymo programą, tobulintų tolesniam mokymuisi ir darbui būtinas kompetencijas, ugdymo procese taiko inovatyvius, besimokantiesiems patrauklius ir aktualius mokymo(si) būdus, plėtoja savarankišką mokymąsi, sudaro sąlygas mokinių socialinei-pilietinei veiklai, savanorystei, padeda mokiniams susipažinti su profesijų įvairove ir pasirinkimo galimybėmis, planuoti tolesnį savo mokymąsi ir (ar) darbinę veiklą, karjerą.

1.2. Įtraukusis ugdymas edukacijos muziejuje kontekste

Per pastaruosius šešiasdešimt metų visame pasaulyje socialinėje, visuomenės raidos ir švietimo srityse įvyko daug pokyčių. Europos Sąjungos struktūriniais fondams skatinant, Lietuvoje tebeieškoma holistinio požiūrio į integruotą tvarios plėtros veiklą ir atsakomybę už viešąsias investicijas (Kvieskienė, Bardauskienė, 2014). Įvairiais lygmenimis kalbama apie tvarios plėtros bendruomenes, kurios atitinka skirtingus esamų ir būsimų gyventojų, jų vaikų ir kitų vartotojų poreikius, prisideda prie aukštos gyvenimo kokybės ir suteikia galimybių bei pasirinkimų. Visa tai pasiekama per efektyvų natūralių išteklių naudojimą, aplinkos puoselėjimą, socialinės įtraukties skatinimą bei ekonominės gerovės stiprinimą (*The Egan Review*, 2004). JT Neįgaliųjų teisių konvencijoje (2006) pabrėžiama, kad negalią turintiems asmenims būtina suteikti galimybę dalyvauti kultūriniuose renginiuose ar gauti kultūros paslaugas, pavyzdžiui, teatrų, muziejų, kino, bibliotekų ir turizmo paslaugas. Lietuvos pažangos strategijoje 2030 ir Vyriausybės programos įgyvendinimo plane (2016) skiriamas svarbus dėmesys kultūros ir meno paslaugų įvairovei skirtos aplinkos ir būtinų sąlygų užtikrinimui, skatinama diegti sociokultūrinės naujovės, įsitraukti į tautinės tapatybės formavimą bei tarpkultūrinio dialogo plėtojimą. Kaip viena iš priemonių numatytas moksleivių ir kitų

socialinę atskirtį patiriančių piliečių nemokamo muziejų lankymo modelio sukūrimas, išbandymas ir įgyvendinimas.

Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ 2012 m. atliktas Lietuvos muziejų edukacinės veiklos įvertinimo ir mokinių bei mokytojų poreikių tyrimas, atskleidė, kad „galima išskirti dvi pagrindines Lietuvos muziejų lankytojų grupes, kurias sudaro moksleiviai ir vidutinio amžiaus žmonės“. Konstatuota, kad mokyklos yra vienas iš pagrindinių muziejų partnerių, nes akcentuojami didėjantys mokinių ir mokytojų poreikiai edukacinei veiklai muziejuose. Citvarienė ir kt. (2015) teigia, kad pirmasis žingsnis realizuojant šiuolaikinių muziejų edukacines programas – sukurti tinkamą ir veiksmingą programos struktūrą, kuria vadovaudamiesi lankytojai galėtų ugdytis ir tobulėti. Antra, svarbu nepamiršti, kad edukacinių programų poveikis ir nauda turėtų būti abipusiai: jos padėtų tobulėti ir lankytojams, ir pačioms institucijoms – edukacinės programos turėtų remtis aktyvaus dalyvavimo procesais. Trečia, svarbu teisingai suformuluoti siekius ir uždavinius: ne ko muziejus gali išmokyti lankytojus, o kaip muziejai ir lankytojai gali mokytis, vystytis ir tobulėti. Kokias įžvalgas, žinias ar įgūdžius gali institucijoms suteikti ar pasiūlyti lankytojai, ko jos negali padaryti, sužinoti ar išmokti pačios. Atsakymai į šiuos klausimus neturėtų apsiriboti laiko, finansinių ar žmogiškųjų išteklių trūkumais, bet turėtų akcentuoti pridėtinės vertės svarbą. Pridėtinės vertės edukacinės programos gali padėti pakeisti muziejaus įvaizdį iš autoritetingos institucijos į socialiai atsakingos ir atviros erdvės (Citvarienė ir kt., 2015). Nors šiandien įprasta muziejų suvokti ne tik kaip kultūros paveldą kaupiančią, saugančią ir eksponuojančią instituciją, bet ir kaip edukacinę erdvę, vis dėlto ši erdvė atvira dar ne visiems.

Pokyčiai švietime ir įtraukusis ugdymas edukacijos muziejuose kontekste

Vystantis edukacinių veiklų muziejuje praktikai aktualu kalbėti apie švietime vykstančius pokyčius, kai tradicinis ugdymo modelis vis labiau perima į besimokantįjį orientuoto ugdymo nuostatas – pagarbą asmenybei, skirtųbių pripažinimą, toleranciją. XX a. 8 dešimtmečio viduryje JAV išpopuliarėjo *įtraukiojo ugdymo* (angl. *inclusive education*) idėja, kurių esmė – tikėjimas, kad teisė į ugdymąsi yra pagrindinė žmogaus teisė. Pabrėžiama, įtraukiojo ugdymo kaip įtraukiosios visuomenės, kurioje kuriama žmonių įvairovę pripažįstanti kultūra, politika ir praktika, svarba. Įtrauktis ir *įtraukusis ugdymas* reiškia pasirengimą priimti visus, nepaisant jokių individualių ypatybių, kylančių kliūčių ir sunkumų; užtikrinti visų dalyvavimą, norimus rezultatus. Svarbu suprasti, kad tai nenutrūkstantis institucijos kaitos ir tobulėjimo procesas, niekada nepasiekiantis tobulumo lygmens (UNESCO, 2014). Įtraukiojo ugdymo procesas nuolat tobulinamas, keičiant organizacijos kultūrą, politiką ir praktiką, nes mokomasi gyventi žmonių įvairovėje ir mokytis iš skirtųbių. Tai sąveikos procesas, kai siekiama kiekvieno individo lygiavertiško dalyvavimo siūlomose veiklose.

Institucijose, besivadovaujančiose įtraukiojo ugdymo principais, skirtybės toleruojamos ir vertinamos kaip ištekliai, o ne kaip problemos; tikima, kad kiekvienas gali mokytis ir išmokti, siekiant pašalinti visas galimas kliūtis ir užtikrinti informacijos bei ugdymosi prieinamumą kiekvienam, keistis skatinamas ne asmuo, o institucija. Van Mensch (2014) socialinės įtraukties idėją muziejaus aplinkoje apibrėžia kaip prieinamumą, atstovavimą ir dalyvavimą, kurie paremiami dalyvaujančio-

jo sprendimais. Pabrėžiama socialinė atsakomybė, kuri reiškia, kad muziejus turėtų išrutulioti pasitikėjimu pagrįstus santykius su įvairiomis bendruomenėmis. Žmonės turėtų pasitikėti muziejumi, o jis – būti atsakingas už savo veiksmus ir žinoti egzistuojančias problemas ir dilemas. Muziejus galbūt ir neturės galutinių atsakymų, tačiau svarbiausia, kad jis būtų atsakingas (van Mensh, 2014). Kinsley (2016) nurodo, kad įtraukimas apima muziejų norą užtikrinti ir padidinti muziejaus prienamumą kuo įvairesnėms gyventojų grupėms, didinant nepakankamai atsovaujamos lankytojų grupės skaičių. Lietuvoje dažnai pamiršamos [...] įvairios socialinės atskirties grupės – imigrantai, tautinės mažumos, bedarbiai. Tik retkarčiais muziejuose apsilanko fizinę ar protinę negalią turinčių asmenų (Nedzinskaitė, 2015).

Įtrauktis ugdyme (taip pat ir muziejuje) neįsivaizduojama be kiekvieno besimokančiojo buvimo bendrose fizinėse aplinkose (įtraukimo), dalyvavimo ir rezultatų kokybės užtikrinimo (Ainscow, Booth, Dyson, 2006). Yra išskiriami trys įtraukiojo ugdymo lygmenys, arba etapai: *įtraukimas*, *dalyvavimas* ir *pasiekimai / rezultatas*. Įvairių poreikių turinčių besimokančių asmenų buvimas kartu bendrose ugdymosi aplinkose – pirmasis įtraukiojo ugdymo etapas. Įtraukimo ir teisės būti bendrose ugdymosi aplinkose užtikrinimas yra pagrindas kitiems įtraukiojo ugdymo procesams. Toliau yra svarbu užtikrinti besimokančiojo aktyvų ir prasmingą dalyvavimą bendrose veiklose, galimybę būti besimokančios bendruomenės dalimi. Pasiekimai – trečiasis pirmuosius du etapus papildantis įtraukiojo ugdymo elementas. Svarbu suprasti, kad siekiant įtraukiojo ugdymo kokybės būtini visi trys komponentai. Tik kartu realizuojami, jie gali padėti siekti veiksmingo mokymosi ir užtikrinti kiekvieno besimokančiojo pažangą.

Įtraukusis ugdymas ir edukacija vienu metu yra ir institucijos politika, ir reali praktika, grindžiama tam tikromis mokymo ir mokymosi teorijomis. Įtraukiojo ugdymo struktūrą ir sampratą atskleidžia Booth bei Ainscow (2002, 2016) sukurtas modelis. Remiantis šiuo modeliu, įtrauktis analizuojama ir kuriama trijose tarpusavyje susijusiose dimensijose: 1) įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimo; 2) įtraukiojo ugdymo politikos įgyvendinimo; 3) įtraukiojo ugdymo praktikos realizavimo.

Įtraukiojo ugdymo kultūros dimensijoje kuriama saugi, visus priimanti ir bendradarbiaujanti bendruomenė, kurioje kiekvienas jaučiasi vertingas. Siekiama, kad įtraukiojo ugdymo vertybės būtų žinomos ir suprantamos visiems įstaigos darbuotojams, jomis būtų dalijamasi. Įtraukiojo ugdymo kultūros dimensija apima:

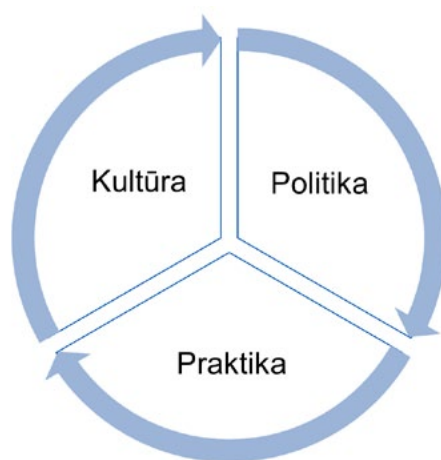
- *bendruomenę*, kurioje kiekvienas narys jaučiasi priimtas ir svarbus, padeda vienas kitam, bendradarbiauja tarpusavyje, vyrauja pagarbos vienas kitam atmosfera ir partnerystė, tarpinstitucinis bendradarbiavimas.
- *įtraukiojo ugdymo vertybių puoselėjimą*, kai bendruomenėje vyrauja aukšti lūkesčiai kiekvienam besimokančiajam, aptariama ir dalijamasi įtraukiojo ugdymo filosofija, kiekvienas jaučiasi vertingas ir vertinamas, žmonių tarpusavio santykiai grįsti žmogiškosiomis vertybėmis, siekiama pašalinti bet kokias sėkmingo mokymosi ir dalyvavimo veiklose kliūtis, siekiama išvengti bet kokios diskriminacijos.

Įtraukiojo ugdymo politikos dimensijos įgyvendinimas reiškia, kad įtraukiojo ugdymo idėjas siekiama įvirtinti visuose institucijos dokumentuose. Vykdoma politika, skatinanti kiekvieno įsitraukimą ir dalyvavimą. Bet kokia pagalba teikiama vadovaujantis įtraukties principais. Įtraukiojo ugdymo politika apima:

- *institucijos prieinamumą ir atvirumą kiekvienam besimokančiajam*, kai vengiama bet koks selekcijos ir segregacijos apraiškų; veiklos organizuojamos neskirstant besimokančiųjų pagal gebėjimus, pasiekimus, negalias, lytį ir pan.; kiekvienam pritaikoma fizinė aplinka, veikia paramos ir pagalbos sistema;
- *pagalbą įvairovei*, kuri reiškia kiekvieno besimokančiojo individualumo ir galimybių pripažinimą; reikalingos pagalbos, mažinančios mokymosi kliūtis, sukūrimą ir jos koordinavimą; savivertės ir pasitikėjimo savimi skatinimo politiką; pozityvaus elgesio skatinimo sistemos taikymą ir patyčių prevenciją; į įtraukijį ugdymą orientuotą profesinį tobulėjimą.

Įtraukiojo ugdymo praktika – tai kasdienės situacijos, atspindinčios įstaigos kultūrą ir politiką. Mokymosi veiklos planuojamos ir vedamos, atsižvelgiant į besimokančiųjų įvairovę. Remiantis Booth ir Ainscow (2002) sukurtu modeliu, įtraukiojo ugdymo praktika siejama su:

- *mokymosi orkestruote*, t. y. išskirtiniu dėmesiu personalizuoto mokymosi planavimui, užtikrinančiam kiekvieno besimokančiojo įsitraukimą ir dalyvavimą, vaiko mokymąsi aktyviai mokyti, įvairovės pažinimą ir skatinimą, mokinių pagalbą vienas kitam, visų bendradarbiavimą, kiekvieno mokinio įsitraukimą į neformalias veiklas.
- *išteklų mobilizavimu*, kai galimi mokymosi ištekliai, užtikrinantys kiekvieno dalyvavimą ir mokymąsi, yra visiems vienodai prieinami, o mokinių skirtybės (tokios, kaip kalba, amžius, pasiekimai, kultūrinė patirtis, negalia) pripažįstamos ir panaudojamos ugdymo procese kaip ištekliai, taip pat aktyviai pasitelkiami išoriniai (žmogiškieji, materialieji) ištekliai (žr. 1.2.1. pav.).

1.2.1. pav. Įtraukiojo ugdymo dimensijos (pagal Booth, Ainscow, 2002)

Įtraukiojo ugdymo plėtros sąlygos ir priemonės muziejuose

Viena iš naujosios muziejinkystės teorinių paradigmu – *visa apimantis muziejus* (angl. *inclusive museum*) (Van Mensch, 1992). Ši sąvoka artima bendruomeninio muziejaus koncepcijai, tačiau jo tikslas kiek kitoks – siekti kultūrinio įtraukimo, atstovaujant, dalyvaujant ir suteikiant prieigą tiems individams ar bendruomenėms, kurios dažniausiai lieka neįtrauktos. Remiantis šia teorija, muziejus netgi vertinamas kaip socialinės regeneracijos priemonė, kurios tikslas – pagerinti individo gyvenimo kokybę, pavyzdžiui, didinant žmonių savivertę ir savigarbą. Muziejaus nurodoma viena iš misijų – skatinti teigiamus socialinius pokyčius (pavyzdžiui, propaguoti didesnę toleranciją mažumoms ir kt.) (Šuminas ir Armonaitė, 2013).

Aplinkos pritaikymas ir prieinamumas. Norint tinkamai pritaikyti muziejų aplinką specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, reikia apgalvoti jos pakeitimą fiziniu, informaciniu ir socialiniu požiūriais. Anot Gevorgianienės (2015), pritaikyti *fizinę aplinką* – tai sudaryti šiems mokiniams sąlygas lengviau orientuotis erdvėje, sumažinti klaidinančių aplinkos detalių (blizgių paviršių, nežinia kur vedančių koridorių), tinkamai sureguliuoti apšvietimą. Ypač svarbu, kad aplinka pernelyg nevargintų sensorinio apdorojimo sunkumų turinčių vaikų. Vaizdams ir triukšmui jautriems vaikams svarbu sumažinti šviesą ir garsą, suteikti galimybę užsidėti ausines ar pasirinkti ramesnę vietą pailsėti (Dovydaitienė, 2015).

Pritaikyti muziejų *informaciniu požiūriu* – tai pasirinkti mokinių gebėjimus atitinkančią ekspoziciją, tinkamai ją išdėstyti, o žinias apie eksponatus pateikti glaustai, aiškiai ir konkrečiai. Svarbu informaciją pateikti kuo įvairesniais būdais – trumpos ir aiškios žodinės instrukcijos, paveikslėliai, simboliai ar rašytinės instrukcijos, interaktyvios skaitmeninės priemonės. Norint pagerinti informacijos prieinamumą muziejuose autizmo spektro sutrikimų turintiems mokiniams, Dovydaitienė (2015) rekomenduoja numatomą veiklą suskaidant į mažus žingsnelius: užuot smulkiai aiškinus, verčiau konkrečiai parodyti vaikui, kaip ką nors daryti, pateikti aiškią veiklos struktūrą ir jos nuosekliai laikytis.

Socialiniu požiūriu tinkama muziejaus aplinka yra „tolerantiška“ mokiniui suklydus, ji suteikia progą neformaliai bendrauti su kitais lankytojais ar muziejaus darbuotojais, skatina dalytis įspūdžiais.

Atsižvelgiant į didėjančią muziejų lankytojų įvairovę, užsienio kultūros įstaigose vis plačiau taikoma *potyrių ekonomika* (angl. *experience economy*) grįstos edukacinės programos. Potyrių ekonomika reiškia didžiausią dėmesį žmogaus pojūčiams. Užsienio šalių muziejai remdamiesi šiais dėsniais kuria ne tik ekspozicijas ir parodas integruodami pramogų, švietimo, „pabėgimo nuo kasdienybės“ ir estetikos principus, bet ir struktūroja edukacines programas įvairių amžių ir grupių lankytojams (Citvarienė ir kt., 2015). Tokia prieiga leidžia padidinti muziejuose pateikiamos informacijos prieinamumą įvairių gebėjimų ir poreikių mokiniams. Gevorgianienė (2015) atskleidama muziejaus prieinamumo sąlygas sutrikusio intelekto mokiniams nurodo, kad jie lengviau mokosi tada, kai gali atlikti praktinius veiksmus su daiktais. Tad potyrių ekonomikos dėsnių taikymas muziejuje gali būti viena iš įtraukiojo ugdymo sąlygų ir priemonių specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems asmenims.

Plintančios *taktilinės ir kitos alternatyvios patirtys* ekspozicijose (nematymas, negirdėjimas, nejudėjimas ir pan.) padeda geriau suvokti, kad visada egzistuoja reali tikimybė ne tik savo noru dar kartą tai patirti, bet ir taip gyventi (susiklosčius aplinkybėms, nepriklausančioms nuo žmogaus valios) arba geriau pažinti tyrinėjamus objektus. Pasaulinėje praktikoje linkstama ne izoliuoti reginčiuosius ir akluosius, bet sudaryti galimybę dalytis bendra patirtimi. Orientuojamasi ne tik į neregius lankytojus – liesti eksponatus ar lavinti savo lytėjimo juslę gali visi. „Naujoji meno rūšis“ leidžia žaidybiškai simuliuoti kito patirtį, geriau suprasti nereginių galimybes ir poreikius, o tai, savo ruožtu, skatina ieškoti ir atrasti neformalių įsitraukimo ir prieinamumo sprendimų (Raudonienė, 2014). Mesquita ir Carneiro (2016) taip pat pabrėžia sensorinių (taktilinių, vizualinių stimulų, audiogidų) ir kitokių patyriminių pojūčių svarbą didinant muziejų prieinamumą įvairių poreikių turintiems asmenims.

Edukatoriaus vaidmuo ir kompetencijos

Įvairių poreikių ir skirtybių turinčių mokinių apsilankymas muziejų darbuotojams – ir iššūkis, ir puiki galimybė pakelti savo kompetenciją bei pademonstruoti kūrybiškumą (Gevorgianienė, 2015). Pabrėžiamas edukatoriaus vaidmuo, kuris yra labai svarbus ne tiek didaktine, ar mokymo, prasme, bet kaip asistentas individo tobulėjimo ir mokymosi procese. Citvarienė ir kt. (2015) nurodo, kad edukatorius atlieka tarpininko vaidmenį tarp muziejaus, jame saugomų vertybių ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių lankytojų. Edukatorius siekia ne perteikti muziejinę informaciją, bet suvokti, kad lankytojai turi įvairių, kitokių nei įprasta muziejams, žinių ir įgūdžių, kurie taip pat gali padėti atskleisti tam tikras meno kūrinių reikšmes (Citvarienė ir kt., 2015).

Įtraukiojo ugdymo kontekste edukatoriui, kaip ir bet kuriam kitam ugdytojui, itin svarbios kompetencijos yra: **pagarba žmonių įvairovei** (skirtybės laikomos galimybėmis ir ištekliais, kuriais grindžiamas kiekvieno mokinio ugdymasis); **pagalba visiems besimokantiems** (puoselėjami aukšti lūkesčiai dėl kiekvieno mokinio pasiekimų; skatinamas visų mokinių akademinis, praktinis, socialinis ir emocinis ugdymasis; taikomos veiksmingos ugdymo strategijos); **darbas drauge su kitais** (bendradarbiavimas ir darbas komandoje yra pagrindiniai visų ugdytojų veiklos būdai); **asmeninis profesinis tobulėjimas** (pripažįstama, kad *mokyti* reiškia *mokytis* – prisiimama atsakomybė už nuolatinį profesinį tobulėjimą, tobulinamas gebėjimas reflektuoti savo praktinę veiklą)⁸. Gevorgianienė (2015) atkreipdama dėmesį į bendradarbiavimo svarbą teigia, jog sudarant ugdomąją programą ar ekspoziciją mokinių grupėms, kuriose yra sutrikusio intelekto bei kitų sutrikimų turinčių mokinių, svarbu (jei leidžia galimybės) bendradarbiauti su bendrojo ugdymo mokyklų mokytojais. Žinodami apie savo mokinių mokymosi ypatumus, mokytojai gali duoti gerų patarimų, kaip pritaikyti muziejaus ekspoziciją. Dalijimasis kompetencija yra būtina sąlyga priimti kūrybiškus ir tinkamus sprendimus. Praktika rodo, kad ekspozicijos pritaikymas specialiųjų poreikių turintiems mokiniams yra pravartus ir normalios raidos mokiniams, kurie taip pat pajus jaukesnės, prieinamesnės, linksmesnės ugdymosi aplinkos privalumus (Gevorgianienė, 2015).

⁸ Mokytojų rengimas inkluziniam švietimui. Inkluzinio švietimo mokytojo profilis. Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo agentūra – prieiga internete: https://www.european-agency.org/sites/default/files/te4i-profile-of-inclusive-teachers_Profile-of-Inclusive-Teachers-LT.pdf, žiūrėta 2017-12-15.

Cho ir Jolley (2016) tyrimu įrodė nuolatinio profesinio tobulėjimo ir kompetencijos priimti ir ugdyti įvairių poreikių turinčius asmenis svarbą. Naujos žinios apie negalią ir asmeninę darbo su negalia turinčiais vaikais patirtis leido muziejaus darbuotojams geriau pažinti ir suprasti žmonių įvairovę visuomenėje, padidino toleranciją ir pagarbą kiekvieno lankytojo individualumui.

1.3. Edukacinių paslaugų bendrakūra muziejuje

Edukacinių paslaugų ir jų vertės bendrakūra remiasi naujosios muzeologijos muziejaus koncepcija ir paslaugų vyrovimo logika (Vargo ir Lusch, 2004), kuri akcentuoja klientų patirtis, kliento dalyvavimą, įsitraukimą. Sampratomis *naujoji muzeologija* (angl. *new museology*), arba *dalyvavimo muziejus* (angl. *participatory museum*), Simonas (2010) atspindi kintančią muziejų misiją, jų naujų formų paieškas ir naujus įsipareigojimus. Dėmesys nuo muziejaus objektų (rinkinių, kolekcijų saugojimo, tyrinėjimo ir populiarinimo) perkeliama į bendruomenės ir žmonių sąveikas (sąveikų su bendruomenėmis, jų kasdienio gyvenimo integraciją į muziejų veiklas, lankytojų tarpusavio sąveikų kūrimą ir vystymą). *Naujosios muzeologijos* teorija remiasi trimis principais: 1) *bendruomeninė muziejūninkyste* (angl. *community museology*); 2) *įtraukiuoju muziejumi* (angl. *inclusive museum*); 3) *atminties vietomis* (angl. *places of memorie*). Vienas iš pagrindinių *naujojo muziejaus* principų yra orientavimasis į visuomenės poreikius ir teritoriją, kurioje jis veikia (Šuminas ir Armonaitė, 2013). *Naujasis muziejus* apibūdinamas kaip atvira visuomenei organizacija – vieta, kurioje lankytojai sąveikauja vieni su kitais, dalijasi ir išbando estetines, edukacines, socialines ir kitas patirtis pasitelkdami institucijos objektus ar kitus resursus (Simon, 2010). Muziejų saugomi objektai laikomi tik vienas iš išteklių, kurių estetinė, edukacinė ar socialinė vertė yra sukuriama ir plėtojama bendruomenės sąveikų metu. Toks muziejus kolekcionuoja ne tik objektus, bet sąveikas tarp paveldo ir lygiaverčių bendruomenės narių (Van Mensch, 2004; Van Mensch ir Van Mensch, 2010). Naujojo muziejaus struktūra apibrėžiama kaip dinamiškas judėjimas, kur visuomenei suteikiama išskirtinė teisė dalyvauti muziejaus valdyme ir jo veiklos formavime (Šuminas ir Armonaitė, 2013).

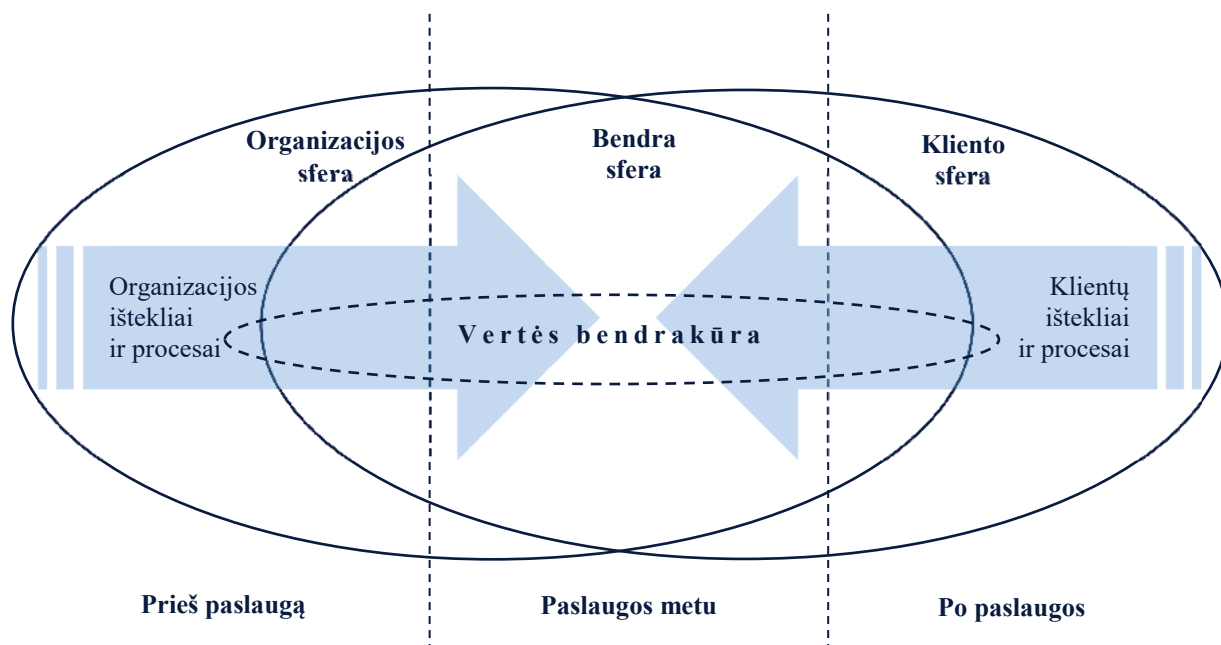
Žvelgiant iš teorinės vertės bendrakūros perspektyvos, dalyvavimas reiškia visuomenės įsitraukimą ir motyvaciją megzti dialogą ir bendradarbiauti eksperimentuojant (Mustak ir kt., 2013), kai auditorija aktyviai kuria ir plėtoja savo ir kitų patirtis. Dalyvavimas gali būti fizinis, emocinis ar mentalinis (Bertella, 2014), planuotas arba spontaniškas ir neoficialus. Taigi į edukacinių paslaugų auditoriją žvelgiama ne kaip į paslaugos gavėjus ar muziejaus lankytojus, bet kaip į paslaugos vertės kūrėjus, daugialypės sensorinės patirties tyrinėtojus, asmenis, kurie nori bendrauti ir mokytis (Campos ir kt., 2015).

Taip paslaugos tampa jungtiniu (organizacijos ir klientų) pajėgų procesu, kuris naudingas tiek klientui, tiek organizacijai (Vargo ir Lusch, 2004). Klientui įsitraukus vyksta abipusis mokymasis, dalijimasis žiniomis, technologijomis; klientai ir institucija vieni kitus organiškai papildo (Bagdonienė, 2008).

Kad būtų galima aiškiau suprasti edukacinės paslaugos vertės bendrakūros procesą, visuomenės (klientų) ir muziejaus (kaip organizacijos) vaidmenis juose, tikslinga vertės kūrimo procese išskirti *organizacijos ir kliento sferas*. *Organizacijos sferoje* vyksta organizacijos išteklių (finansinių, kultūros objektų, žmogiškojo kapitalo, fizinių aplinkų ir priemonių) mobilizavimas; visi ištekliai tampa svarbiais bendrakūros elementais. Dalis procesų, vykstančių organizacijos sferoje, yra klientui nematomi – literatūroje jie vadinami tarnybine zona (angl. *back-office*); kita dalis veiklų ir procesų yra klientui pasiekiami ir matomi – tai vadinama kontakto zona (angl. *front-office*).

Kliento sfera yra uždara organizacijai. Tai – individo asmeninė fizinė aplinka, individualūs emociškai-kognityviniai procesai, kurių metu klientai įprasmina, individualizuoja išgyventas patirtis. Šių procesų metu (kliento, ne organizacijos sferoje) vyksta vertės kūrimas. Organizacija tegali palengvinti vertės kūrimą, klientui pateikdama *vertės pasiūlymus* (Grönroos ir Voima, 2013). Tiesioginių kliento ir organizacijos sąveikų metu klientų ir organizacijos veiklų procesai gali susijungti į *bendrą sferą* (angl. *joint sphere*). Būtent čia klientas ir organizacija turi galimybę veikti vienas kito procesus, kas yra vadinama *paslaugos vertės bendrakūra* (Damkuvienė ir kt., 2014).

Edukacinių paslaugų bendrakūros proceso struktūrą lemia abiejų pusių pageidavimai ir darbo stiliai. Rezultatas – mokymosi patirtys, kurios gali būti bendrai kuriamos keliais lygmenimis: 1) įtraukiant mokyklas (mokytojus, mokinius) „*prieš*“ paslaugą (edukacinės paslaugos koncepcijos ir turinio planavimas, numatymas, derinimas); 2) „*per*“ paslaugą (paslaugos metu aktyviai dalyvaujantys mokiniai savo veiksmais kuriasi, adaptuoja, individualizuoja savo mokymosi patirtis); 3) „*po*“ paslaugos (mokiniai, reflektuodami mokymosi patirtis kartu su mokytojais, klasės draugais, šeima, savo mokymosi patirtims suteikia tam tikrą individualių prasmų) (žr. 1.3.1. pav.).

1.3.1. pav. Vertės bendrakūra skirtinguose paslaugos etapuose
Šaltinis: parengta pagal Damkuvienė ir kt., 2014

Bendrakūra galima, kai kliento ir organizacijos tiesioginės sąveikos:

- pasižymi dialogu ir bendradarbiavimu (Vargo ir Lusch, 2008);
- klientas ir organizacija yra aktyvūs, įsitraukę į vienas kito veiklas (Grönroos ir Raval, 2011);
- kliento ir organizacijos procesai vyksta tuo pačiu metu ir yra susijungę į vieną koordinuojamą interaktyvų procesą, kur abi pusės turi galimybę veikti viena kitos procesus (Grönroos ir Raval, 2011; Grönroos ir Voima, 2013).

Bendrakūra prieš paslaugą: interesai, žinios ir planavimas

Šiame etape vyksta edukacinės paslaugos dizaino (jo turinio, formos, būsimų patirčių) projektavimas pasitelkiant klientų išteklius. Iš klientų pusės tai yra būsimos patirties planavimas, turimų žinių aktualizavimas. Muziejų lankytojai nėra tušti popieriaus lapai, „jie ateina su daugybe anksčiau įgytų žinių, įgūdžių, savais įsitikinimais, interesais, pažiūromis ir patirtimi, kurių visuma turi įtakos ne tik jų elgesiui edukacinės paslaugos metu, bet ir tam, kokią prasmę jie suteiks šiai mokymosi patirčiai“ (Falk ir Dierking, 2000, p. 87).

Kai lankytojai suplanuoja vizitą ir kai jie turi tam tikrų su tema susijusių žinių, patirties ir nuomonę apie edukacinės paslaugos temą, jie yra labiau pasirengę ir įsigalinę prasmingai dalyvauti siūlomose veiklose, bendraujant su personalu ar kitais lankytojais (Prebensen ir Foss, 2011; Mancini, 2013). Minkiewicz ir kt. (2014) nustatė, kad pirminis interesas (domėjimasis) tema ir turimos žinios yra bene svarbiausi veiksniai, skatinantys paslaugos teikimo procese aktyviau įsitraukti į savo mokymosi patirties kūrimą.

Vizito planavimas, panašiai kaip ir domėjimasis tema bei tam tikros specialiosios žinios, suteikia pagrindą didesnei paslaugos vertei gauti tiek mokymosi, tiek pramogų, eskapizmo ar estetikos požiūriu. Lankytojai, kurie iš tikrųjų apsilankymo metu mokosi, dažniausiai yra tie, kurie jau yra susipažinę su edukacinės paslaugos turinio tematika arba jau anksčiau yra ieškoję informacijos apie muziejaus paslaugos turinį, arba tie, kurie kruopščiai planavo vizitą (Falk ir Dierking, 2000). Taigi, išreikštas interesas ir turimos žinios apie temą muziejaus pasiūlymui suteikia prasmę ir iš anksto formuoja patirtį tam tikra linkme, kas greičiausiai turės įtakos geresnei vizito patirčiai.

Bendrakūra paslaugos metu

Dalyvaudami *paslaugos teikimo procese* klientai kontroliuoja paslaugos kokybę, t. y. savo įsitraukimu ir dalyvavimu pritaiko paslaugą sau, susikuria sau naudingesnes individualizuotas patirtis (Pahalad, 2004), pasinaudoja galimybe rasti geriau klientų poreikius atitinkančius problemų sprendinius (Pahalad, 2004; Bakanovė, 2013), o tai tampa potencialiu kliento pasitenkinimo (Bakanovė, 2013) ir įsipareigojimo šaltiniu. Klientų dalyvavimas paslaugose, jei jis tinkamai valdomas,

gali didinti organizacijos efektyvumą. Tinkamai paruošus muziejaus erdvių elementus ir paslaugos scenarijus, klientai gali atlikti tam tikras paslaugų operacijas ir taip pakeisti dalį organizacijos darbuotojų (Bowers ir Martin, 2007). Esama atvejų, kai klientų įgalinimas dalyvauti sumažino aptarnavimo sąnaudas net keturis kartus (Bowers ir Martin, 2007).

Tyrėja Simon (2010) kliento dalyvavimą paslaugos teikimo procese skirsto į keturias kategorijas pagal tai, koks kliento indėlis, kokiame paslaugos etape ir kas priima galutinį sprendimą. Pirmoji kategorija vadinama *kliento indėliu*. Tai – tokia situacija, kai klientas dalijasi su muziejumi savo ištekliais tam tikrų veiksmų ar idėjų pavidalu, tačiau visą procesą kontroliuoja muziejus. *Bendra-darbiavimas* vyksta tuo atveju, kai klientas kviečiamas dalyvauti tam tikros paslaugos ar muziejaus projekto kūrimo procese kaip partneris, tačiau iniciatyva ir kontrolė lieka muziejaus pusėje. Trečioji kategorija vadinama *šeimininkavimu* (angl. *hosting*) – kai muziejus suteikia savo erdves klientui ir klientas jas naudoja pagal savo poreikius. Šiuo atveju klientas pats kuria projektus ir pats juos realizuoja tik su minimalia muziejaus pagalba. *Bendros vertės kūrimas* (*vertės bendrakūra*) vyksta tada, kai klientas ir muziejus dirba kartu nuo pat projekto tikslų nustatymo pradžios iki pabaigos, remiantis kliento interesais.

Sąveika yra labai svarbus paslaugos elementas, nes paslaugos kokybė ir vertė priklauso nuo paslaugos teikimo metu vykstančių sąveikų. Muziejų edukacinės paslaugos ir jų patirtys turi socialinį aspektą. Taigi, socialinės sąveikos paslaugos metu tampa vienu iš svarbiųjų patirties šaltinių (Minkiewicz ir kt., 2014), stimuliuojančių mintis, jausmus, kūrybiškumą (Ballantyne ir kt., 2011). Edukacinių paslaugų kokybė yra bendrai kuriama ir per tarpusavio santykius su kitais lankytojais (Amarin ir kt., 2014), ir bendraujant su muziejaus darbuotojais (Slatten, ir kt., 2011), taip pat su grupės draugais ar šeima (Minkiewicz ir kt. 2014).

Viena svarbiausių sąveikų yra sąveika tarp lankytojų ir muziejaus darbuotojų. Paslaugos vertinimas dažnai priklauso nuo sąveikų su muziejaus darbuotojais patirties (Paulin ir kt., 2000). Muziejaus darbuotojų kaip paslaugos teikėjų vaidmuo keičiasi į paslaugų patirties kūrėjo (Slatten ir kt., 2011). Šiandienos muziejuose labai svarbus darbuotojų tarpininkavimas per įvairaus pobūdžio iniciatyvas. Personalo vaidmuo (diskusijų fasilitavimas, patirties individualizavimas) yra labai svarbus, siekiant paskatinti klientus kurti savo patirtį, padėti lankytojams kurtis unikalią individualizuotą mokymosi patirtį (Simon, 2010; Minkiewicz ir kt., 2014).

Paslaugos teikimo etape muziejus gali sukurti sąlygas, ne tik leidžiančias individualų lankytojo įsitraukimą, bet ir stiprinančias vieni kitų mokymosi patirtis per sąveiką su kitais lankytojais. Tai Simon (2010) įvardija yra kaip „aš – mes“ paslaugų struktūrą, leidžiančią kultūros institucijoms pereiti nuo asmeninio dalyvavimo prie socialinio įsitraukimo. Šis procesas gali įgauti tinklaveikos formą, kai individualūs veiksmai paverčiami bendra nauda veikiant pagal šiuos principus: 1) asmenys individualių sąveikų metu kuria turinį: pateikia asmeninę informaciją, daro pasirinkimus, dalijasi informacija ir taip generuoja duomenis; 2) vidinis algoritmas jungia asmenis (pagal interesus ar kitus požymius; 3) tinklo turinys „grąžinamas“ asmenims. Plėtodama šią bendrakūros formą, Simon (2010) savo knygoje *Participatory museum* kelia klausimą, kas būtų, jei muziejuose galiotų principas „kuo daugiau žmonių – tuo geriau“? Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, jog tai prieštarauja sveikai

logikai: „Daugiau žmonių reiškia triukšmą, minias, netvarką, negalėjimą susikaupti – tai yra kliūtis tarp manęs ir estetiškos ar edukacinės patirties. Tačiau savo veiksmais padėdami kitiems klientams (angl. *peer to peer support*) ar dalyvaudami bendrose užduotyse, lankytojai kuria kokybiškesnę, labiau įsimintiną mokymosi ir bendrą socialinę patirtį.“

Tam, kad „mano – mūsų“ patirtis taptų sėkmingu ir įdomiu kolektyviniu rezultatu, reikalinga koordinuoti lankytojų veiksmus ir preferencijas. Technologai tai vadina „kolektyvinio žinojimo pasitelkimu“ (Simon, 2010).

Bendrakūra po paslaugos

Galiausiai po paslaugos lankytojai tęsia paslaugos vertės kūrimo procesą įprasmindami mokymosi muziejuje patirtį, suteikdami tam individualų prasminį turinį. Šio etapo svarba yra edukacinės paslaugos patirties analizavimas ir individualių reikšmių jai suteikimas (Akhilesh, 2017). Be to, lankytojai gali dalytis patirtimi, prisiminti ir rekomenduoti apsilankymą (tiesiogiai arba socialiniuose tinkluose) arba dar labiau sustiprinti išgyventos patirties vertę po paslaugos domėdamiesi, rinkdami papildomą informaciją. Nuo suvoktos edukacinės paslaugos vertės priklauso pakartotinis apsilankymas muziejuje, rekomendacijos (Prebensen ir kt., 2014).

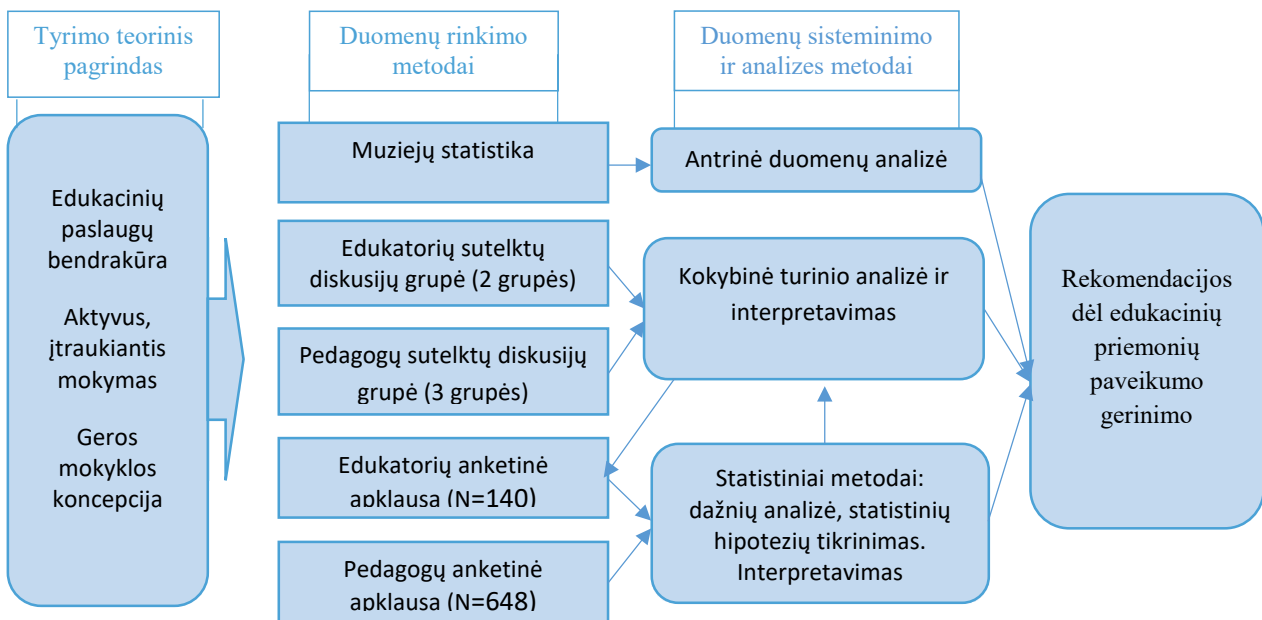
Taigi, apibendrintai tariant, edukacinę paslaugos vertę bendrai kuria mokyklos (mokytojai, mokiniai) ir muziejai, tačiau vertė visuomet yra subjektyvi, negali būti interpretuojama atskirai nuo besimokančiojo. Iš muziejaus perspektyvos edukacinių paslaugų bendrakūra reikalauja domėtis lankytojų indėliu ir lyderyste, pasitikėti lankytojų gebėjimu atlikti tam tikras užduotis ir vaidmenis. Iš lankytojų pusės reikia pasiruošimo, motyvacijos, vizito planavimo ir edukacinės patirties aptarimo (įprasminimo). Geri bendrakūros projektai sukuria pridėtinę vertę ir institucijoms, ir jos dalyviams (Simon, 2010).

2.

VAIKŲ IR JAUNIMO KULTŪRINĖS EDUKACIJOS MUZIEJUJE SITUACIJOS TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

2.1 Tyrimo strategija ir instrumentai

Tyrimo strategija. Tyrimas grindžiamas mišrių metodų strategija, apimančia kokybinius ir kiekybinius tyrimų metodus ir technikas: antrinę statistinių duomenų analizę, sutelktos diskusijų grupės metodą, anketinę apklausą. Taikoma nuosekli metodų derinimo strategija (Creswell, 2013). Tyrimo loginė schema pateikiama 2.1.1. pav.

2.1.1. pav. Tyrimo loginė schema

Antrinė statistinių duomenų analizė. Šis metodas taikomas siekiant įvertinti muziejaus edukacinių paslaugų vaikams ir jaunimui pasiūlą. Naudojama šių duomenų bazių informacija: Kultūros ministerijos duomenų bazė (<https://lrkm.lrv.lt/lt/veikla/kulturos-statistika>), edukacinių programų duomenų bazė (www.muziejuedukacija.lt), duomenys apie edukacines programas tikslinami remiantis muziejų tinklapiuose skelbiama informacija.

Anketinė apklausa. Šis kiekybinis duomenų rinkimo metodas sudaro galimybę greitai surinkti didelį kiekį informacijos išsaugant tyrimo dalyvių anonimiškumą, nešališkai sisteminti ir analizuoti duomenis, tyrimo rezultatus generalizuoti pagal pasirinktą populiaciją. Anketinė apklausa yra naudojama siekiant apibendrinti edukatorių ir mokytojų praktiką organizuojant mokymosi

procesą muziejuje, atskleidžiant nuostatas ir požiūrius į vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos muziejuje situaciją.

Sutelktos diskusijos grupė. Šis duomenų rinkimo metodas buvo taikomas, atsižvelgiant į šias metodologines kokybinių tyrimų nuostatas: (1) socialinė realybė suvokiama ir interpretuojama individualiai; (2) kiekvienas individas remdamasis asmenine patirtimi aktyviai kuria realybę; (3) skirtingiems asmenims socialinė realybė yra skirtinga, tačiau ją pasidalijama per sąveiką su kitais asmenimis (pagal Creswell, 2013). Sutelktos diskusijos grupės metodas naudojamas siekiant atkleisti tyrimo dalyvių – edukatorių ir mokytojų – nuostatas ir požiūrius į vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos muziejuje situaciją bei nuomonę apie mokinių mokymosi muziejuje tobulinimo kryptis.

Duomenų analizės metodai. Kokybiniam tyrimo duomenims analizuoti taikomas *kokybinės turinio analizės* metodas, leidžiantis atskleisti, ką reiškia užfiksuoti dalyvių naratyvai. Analizė atliekama išskiriant reikšminius teksto vienetus, suskaidant juos į mažesnes dalis, po to jas suskirstant į kategorijas. Atliekant atskirų kategorijų analizę nustatomos subkategorijos, charakterizuojamas jų turinys ir tarpusavio sąsajos (pagal Cropley, 2002; Denscombe, 2010). Šis metodas taikomas sisteminant anketinio tyrimo dalyvių atsakymus į atvirus klausimus bei sutelktos grupės diskusijos medžiagą. Kiekybiniai tyrimo duomenys analizuojami taikant statistinę duomenų analizę (aprašomoji ir daugiamatė statistika), pasitelkiant programinę įrangą *SPSS 22.0 for Windows (Statistical Package for the Social Sciences)*.

Tyrimo instrumentai. Remiantis teorine analize bei anksčiau Lietuvoje vykdytų edukacijos muziejuje tyrimų rezultatais, parengti du kiekybiniai ir du kokybiniai tyrimo instrumentai: (1) anketa muziejų specialistams, vedantiems edukacinius užsiėmimus vaikams ir jaunimui; (2) anketa mokytojams, 2016–2017 m. m. ugdymo tikslais bent vieną kartą pasinaudojusiems muziejų edukacinėmis paslaugomis; (3) temų sąrašas edukatorių sutelktai diskusijai; (4) temų sąrašas muziejų paslaugomis besinaudojančių mokytojų sutelktai diskusijai. Anketinės apklausos instrumentų turinys pateikiamas 2.1.1 ir 2.1.2 lentelėse, sutelktų diskusijų tematika – 2.1.3 lentelėje. Anketos ir detalizuoti klausimynai sutelktoms diskusijų grupėms pateikiami prieduose.

2.1.1 lentelė

Anketos muziejų specialistams, vedantiems edukacinius užsiėmimus struktūra

Tyrimo temos	Klausimų turinys
Muziejaus identifikacija	Regionas. Muziejaus statusas. Muziejaus / muziejaus padalinio tematika. Muziejaus / muziejaus padalinio paslaugų gyventojams apimtis (lankytojų skaičius). Gyvenamosios vietovės, kurioje yra muziejus, tipas. Muziejaus darbuotojų, dirbančių su edukacinėmis programomis vaikams ir jaunimui skaičius.
Edukatorius identifikacija	Lytis. Edukacinio darbo muziejuje patirtis (metai). Edukacinio darbo muziejuje apimtis. Pedagoginis išsilavinimas.

Edukacijos muziejuje organizavimas	Tikslinės vaikų ir jaunimo grupės, dalyvaujančios edukacijoje. Edukacija kaip muziejaus misija (dėmesys edukacijai). Edukacijos muziejuje tikslai. Muziejaus edukacinių erdvių vertinimas.
Įtraukiančios edukacijos požymiai	Įtraukiančių edukacinių metodų taikymas. E-technologijų panaudojimas edukacijoje. Juslių panaudojimas edukacijoje. Edukacinių užsiėmimų organizavimo formos.
Bendrakūra (mokytojo dalyvavimas kuriant edukacinę programą, mokytojo dalyvavimas edukacijos procese)	Mokytojo parama kuriant edukacinę programą. Mokytojo pasirengimas edukacijai. Mokytojo vaidmenys edukacijos procese, Edukatorių lūkesčiai mokytojams (atviras klausimas). Edukatoriaus dėmesys bendrojo ugdymo programai. Programų kūrimo iniciavimas. Nuostatos dėl bendrojo ugdymo programos ir edukacijos muziejuje turinio ryšių.
Kvalifikacijos tobulinimas	Dalyvavimas kvalifikacijos kėlimo veiklose. Aktualios kvalifikacijos kėlimo kryptys, kvalifikacijos tobulinimo formos. LMA veiklos, stiprinant edukaciją muziejuose, vertinimas.
Pokyčių edukacijoje kryptys	Edukacijos muziejuje pokyčių vertinimas, edukacijos muziejuje pokyčių kryptys.

2.1.2 lentelė

Anketos mokytojams struktūra

Tyrimo temos	Klausimų turinys
Mokyklos identifikacija	Mokyklos tipas. Vietovės, kurioje yra mokykla, tipas. Mokyklos dydis (mokinių skaičius).
Mokytojo identifikacija	Kvalifikacinė kategorija. Pareigybė.
Muziejaus lankymas su mokiniais	Apsilankymų muziejuje kultūrinės edukacijos tikslu dažnumas. Apsilankymų muziejuje dalyko mokymo tikslu dažnumas. Tikslinė mokinių grupė.
Bendrakūra	Dėmesys edukacijai muziejuje. Seminaro apie edukaciją muziejuje aktualumas. Mokinių edukacijos muziejuje organizavimas. Bendrakūra iki ir po užsiėmimo. Bendrakūra užsiėmimo metu. Nuostata dėl edukacinių programų muziejuje ir bendrųjų ugdymo programų sąsajų. Informacijos apie programą pakankamumas.
Įtraukianti edukacija	Pakutinės Lietuvoje su mokiniais lankytos edukacinės programos vertinimas. Edukatoriaus veiklos vertinimas.
Edukacijos muziejuje	Edukacijos muziejuje kliūtys. Edukacijos muziejuje tobulinimo veiksniai.

2.1.3 lentelė

Klausimynų edukatorių ir mokytojų grupinei diskusijai struktūra

Temos edukatorių sutelktos diskusijos grupei	Temos mokytojų sutelktos diskusijos grupei
1 tema. Muziejaus edukacinės misijos suvokimas	1 tema. Muziejaus edukacinės misijos suvokimas
2 tema. Edukacines veiklas muziejuose vykdančių darbuotojų kvalifikacija	2 tema. Edukacines veiklas muziejuose vykdančių darbuotojų kvalifikacija
3 tema. Edukacinių programų rengimo ir įgyvendinimo specifika	3 tema. Edukacinių programų pasirinkimas
4 tema. Edukacinių programų kokybė	4 tema. Edukacinių išvykų organizavimas
5 tema. Muziejaus ir mokyklos sąsajų plėtotė	5 tema. Edukacinių programų kokybė
	6 tema. Muziejaus ir mokyklos sąsajų plėtotė

2.2 Tyrimo imtis ir organizavimas

Muziejaus darbuotojų anketinės apklausos imties charakteristika. Siekiant atskleisti vaikų ir jaunimo edukacijos Lietuvos muziejuose situaciją, buvo atlikta muziejaus darbuotojų, vykdančių edukacines veiklas, anketinė apklausa. Iš viso apklausoje dalyvavo 140 specialistų, atstovaujančių skirtingo statuso, tipų ir dydžio muziejams iš visų Lietuvos regionų (žr. 2.2.1. lentelę).

Tyrimo populiacija – vaikų ir jaunimo edukaciją muziejuose vykdančios muziejaus darbuotojai. Muziejinkai, vykdančios edukaciją muziejuje, edukatoriais vadinami dažniausiai neoficialiai: šio termino nėra Dabartinės lietuvių kalbos žodyne, jis vartojamas profesinėje muziejaus darbuotojų kalboje apibūdinant su lankytojais dirbančius, edukacines programas vedančius darbuotojus. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos profesijų klasifikatoriuje edukatoriaus profesija neįrašyta, tačiau muziejų darbuotojų sąrašuose kai kuriuose muziejuose yra nurodomos edukatoriaus pareigos. Pavyzdžiui, remiantis muziejų tinklalapiuose skelbiamais duomenimis, Lietuvos dailės muziejuje ir jo filialo darbuotojų sąrašė nurodoma metodininko-edukatoriaus pareigybė, Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose yra Edukacijos skyrius, kuriame dirba 4 edukatoriaus pareigybę turintys asmenys. Dažniausiai edukaciją muziejuje vykdančios darbuotojai įvardijami kaip edukacinių programų kuratoriai, koordinatoriai (pvz., Šiaulių „Aušros“ muziejuje), dirba edukacijos ir lankytojų skyriaus specialistais (Jūrų muziejuje). Šioje ataskaitoje muziejų darbuotojus, vykdančius edukaciją muziejuose, vadinsime edukatoriais, nepriklausomai nuo to, kokias pareigas jie užima muziejuje.

2.2.1 lentelė

Edukatorių charakteristika pagal atstovaujamų muziejų savybes

Požymis	Kategorija	Dažnis	Procentai
Regionas	Dzūkijos	14	10,0
	Suvalkijos	7	5,0
	Žemaitijos	32	22,9
	Mažosios Lietuvos	13	9,3
	Aukštaitijos	71	50,7
	Neatsakė	3	2,1
Muziejaus statusas	Nacionalinis	13	9,3
	Respublikinis	43	30,7
	Savivaldybės	74	52,9
	Žinybinis	3	2,1
	Viešoji įstaiga / nevalstybinis	6	4,3
	Neatsakė	1	0,7
Muziejaus / padalinio tipas	Archeologijos	1	0,7
	Etnografijos	12	8,6
	Gamtos	4	2,9
	Istorijos	27	19,3
	Literatūros	10	7,1
	Meno	18	12,9
	Mokslo	2	1,4
	Technikos	3	2,1
	Kraštotyros	32	22,9
	Memorialinis	15	10,7
	Dvi ar trys sritys	12	8,6
Lankytojų skaičius per 2016 metus	Iki 3000	23	16,4
	Nuo 3000 iki 5000	18	12,9
	Nuo 5001 iki 10000	18	12,9
	Nuo 10001 iki 50000	47	33,6
	Nuo 50001 iki 100000	11	7,9
	Virš 100000	13	9,3
	Nežinau, negaliu atsakyti	9	6,4
Vietovė	Viename iš didžiųjų miestų (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje)	64	45,7
	Rajono savivaldybės centre	39	27,9
	Miestelyje, kaimo vietovėje	35	25,0
	Neatsakė	2	1,4
Edukatorių skaičius	Vienas	128	91,4
	Du-trys	11	7,9
	Neatsakė	1	0,7

Respondentų pasiskirstymas pagal muziejaus statusą iš esmės atitinka Lietuvos muziejų skaičių. Daugiausiai apklaustųjų dirba savivaldybių (53 proc.) ir respublikiniuose muziejuose (32 proc.), edukatoriai, dirbantys nacionaliniuose muziejuose, sudaro 9 proc. respondentų. Mažiausiai apklausoje dalyvavo viešosios įstaigos ir žinybinio muziejaus statusą turinčių muziejų darbuotojų (5 proc.).

Nagrinėjant vaikų ir jaunimo edukacijos prieinamumą, svarbus tampa geografinis aspektas. Daugiausiai respondentų (64 proc.) nurodė, kad jų muziejus ar muziejaus, kuriame jie dirba, padalinys yra įsikūręs viename iš didžiųjų Lietuvos miestų, 28 proc. – rajono savivaldybės centre, o 25 proc. – kaimo vietovėje. Respondentų pasiskirstymas pagal muziejaus statusą, gyvenamosios vietovės, kurioje įsikūręs muziejus, tipą, muziejaus dydį (sprendžiama pagal lankytojų skaičių) leidžia analizuoti ir apibendrinti tyrimo duomenis, siejant juos su skirtingomis muziejaus charakteristikomis.

Edukacija muziejuose, panašiai kaip ir švietimo įstaigose, yra moterų dominuojama sritis (žr. 2.2.2. lentelę). Respondentų demografinių ir profesinių požymių analizė leidžia teigti, kad užsiėmimus vaikams ir jaunimui muziejuose daug dažniau veda moterys (82 proc.) nei vyrai (18 proc.). Palyginimui – bendrojo ugdymo mokyklose 2016 m. dirbo⁹ 88 proc. moterų ir 12 proc. vyrų.

Vaikų ir jaunimo švietimą muziejuose vykdo palyginti mažai patirties šioje srityje turintys darbuotojai. Muziejininkai, kurių patirtis vykdant edukaciją muziejuje yra 5 metai ir mažiau, sudaro 48 proc., o turintys daugiau nei 10 metų darbo su vaikais ir jaunimu muziejuje patirties – 31 proc. Palyginimui – švietimo institucijose pedagogai, kurių pedagoginio darbo stažas yra 10 ir daugiau metų, 2016-aisiais sudarė 86 proc.¹⁰.

2.2.2. lentelė

Apklausoje dalyvavusių muziejininkų charakteristika

Požymis	Kategorija	Dažnis	Procentai
Lytis	Vyras	25	17,9
	Moteris	113	80,7
	Neatsakė	2	1,4
Edukacinio darbo muziejuje patirtis	Iki 1 metų	6	4,3
	Nuo 1 iki 5 metų	61	43,6
	Nuo 6 iki 10 metų	29	20,7
	Daugiau kaip 10 metų	43	30,7
	Neatsakė	1	0,7
Edukacinio darbo muziejuje apimtis	Visas etatas	59	42,1
	Dalis etato	9	6,4
	Etato dalis neišskirta, tačiau vykdu edukacines veiklas	71	50,7
	Neatsakė	1	0,7

9 „Moterys ir vyrai Lietuvoje“ – Lietuvos statistikos departamentas (2016 m. duomenys).

10 Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) duomenys,

Pedagoginis išsilavinimas	Turiu mokytojo diplomą	59	42,1
	Esu išklausęs bent 40 val. pedagoginių psichologinių žinių kursus	30	21,4
	Neturiu	49	35,0
	Neatsakė	2	1,4

Tyrimu buvo siekiama nustatyti, kaip muziejininkai yra pasikirtę pagal oficialiai įteisintas edukacinio darbo apimtis. 42 proc. respondentų nurodė, kad muziejuje visu etatu dirba vien tik edukacinį darbą. Muziejuose, ypač mažesniuose, ne visuomet tikslinga turėti darbuotoją vien edukacinei veiklai organizuoti ir vykdyti: 6 proc. respondentų teigia, kad edukacinė veikla įteisinta kaip dalis etato, o dauguma (51 proc.) edukacine veikla užsiima šalia kitų savo veiklų muziejuje – tokiais atvejais dažniausiai nėra įteisinta, kurią profesinės veiklos dalį apima edukacija. Rajono savivaldybės centruose esančiuose muziejuose edukatoriai, kuriems edukacijai skirtas darbo krūvis nėra reglamentuotas, sudaro 72 proc.

Mokytojų anketinės apklausos imties charakteristika. Mokytojų apklausoje dalyvavo 648 respondentai iš skirtingų Lietuvos regionų, kurie ugdymo tikslu naudojami muziejų edukacinėmis paslaugomis. Mokytojai atstovauja skirtingo tipo ir dydžio mokykloms, esančioms skirtingo urbanizacijos lygio vietovėse. 2.2.3 lentelėje pateikta detali mokyklų, kuriose dirba respondentai, charakteristika.

2.2.3 lentelė

Mokytojų charakteristika pagal atstovaujamos mokyklos savybes

Požymis	Kategorija	Dažnis	Procentai
Mokyklos tipas	Pradinė mokykla	12	1.9
	Progimnazija / pagrindinė mokykla	295	45.5
	Gimnazija	306	47.2
	Vidurinė mokykla	33	5.1
	Neatsakė	2	0.3
Vietovės, kurioje yra mokykla, tipas	Vienas iš didžiųjų Lietuvos miestų	255	39.4
	Rajono centras	182	28.1
	Kitas miestas, miestelis, kaimo vietovė	209	32.3
	Neatsakė	2	0.3
Kiek mokinių mokosi Jūsų mokykloje / skyriuje	Mažiau nei 100 mokinių	47	7.3
	Nuo 101 iki 300 mokinių	141	21.8
	Nuo 301 iki 500 mokinių	216	33.3
	Daugiau nei 500 mokinių	244	37.7

Respondentai reprezentuoja visas kvalifikacines kategorijas: mokytojo (7 proc.), vyresniojo mokytojo (36 proc.), mokytojo metodininko (50 proc.), mokytojo eksperto (7 proc.). 30 proc. mokytojų dirba pradinėse klasėse, 48 proc. – 5–8 klasėse ir 37 proc. – 9–12 klasėse¹¹.

Mokytojų pasiskirstymas

Sutelktų diskusijų grupių imties charakteristika. Siekiant gilesnės edukacijos muziejuje proceso analizės, buvo suorganizuotos dvi muziejaus darbuotojų (N=19) ir trys pedagogų (N=22) diskusijų grupės.

Tyrimo organizavimas. Mokytojų anketinė apklausa atlikta 2017 m. birželio mėn. elektroniniu būdu. Kvietimai dalyvauti apklausoje siūsti mokyklų vadovams, parenkant mokyklas atsižvelgta į mokyklos tipą ir gyvenamosios vietovės, kurioje yra mokykla, tipą. Muziejaus darbuotojų apklausa atlikta 2017 m. birželio mėn. ir rugpjūčio mėn. elektroniniu būdu. Muziejininkų grupės diskusijos vyko 2017 m. balandžio 20 d., mokytojų grupės diskusijos vyko 2017 m. birželio 8 d ir birželio 12 d.

Tyrimo etika. Tyrime laikomasi bendrųjų socialinių tyrimų etikos reikalavimų: tyrimo teisėtumo, tyrimo tikslų aiškumo ir atskleidimo dalyviams, dalyvavimo tyrime savanoriškumo, tyrimo dalyvių privatumo ir konfidencialumo išsaugojimo, apgaulės ir manipuliavimo vengimo, mokslinio sąžiningumo.

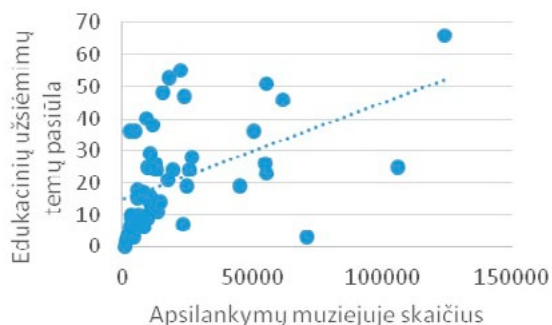
11 Procentų suma didesnė už 100, nes 15 proc. mokytojų dirba ir pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose.

3.

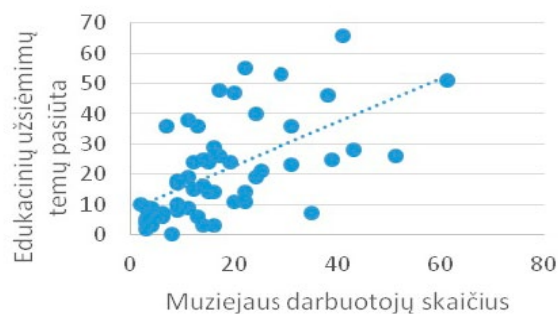
VAIKŲ IR JAUNIMO KULTŪRINĖS EDUKACIJOS MUZIEJUOSE SITUACIJOS ANALIZĖ

3.1. Edukacinių užsiėmimų Lietuvos muziejuose pasiūla

Remiantis LR Kultūros ministerijos statistikos duomenimis, 2016 m. Lietuvoje vaikams ir jaunimui buvo siūloma¹² 2 194 edukacinių užsiėmimų temos¹³, daugiausiai temų (1 132) siūlyta savivaldybių muziejuose. Temų skaičius savivaldybių muziejuose svyruoja nuo 0 iki 66 ir priklauso nuo daugelio faktorių: muziejaus tipo, muziejaus dydžio, muziejaus požiūrio į edukaciją, muziejaus galimybių ir edukacinio užsiėmimo temos sampratos. Vidutiniškai 54 savivaldybės statusą turintys muziejai yra parengę po 21 edukacinę programą (mediana lygi 17). Iš kitų muziejų temų gausa išsiskiria Kretingos muziejus (66 temos), Raseinių krašto istorijos muziejus (55 temos), Alytaus kraštotyros muziejus (53 temos). Edukacinių programų skaičių ir muziejaus dydį (vertinant pagal apsilankymų muziejuje skaičių, muziejaus darbuotojų skaičių ir muziejaus patalpų skaičių) siekia vidutinio stiprumo ryšiai (žr. 3.1.1. pav., 3.1.2. pav.). Minėti požymiai lemia 36 proc. edukacinių užsiėmimų savivaldybių muziejuose temų pasiūlos (skaičiaus).

3.1.1 pav. Edukacinių užsiėmimų temų pasiūlos savivaldybių muziejuose priklausomumas nuo apsilankymų muziejuje skaičiaus ($r=0,48$)

3.1.2 pav. Edukacinių užsiėmimų temų pasiūlos savivaldybių muziejuose priklausomumas nuo darbuotojų skaičiaus ($r=0,59$)

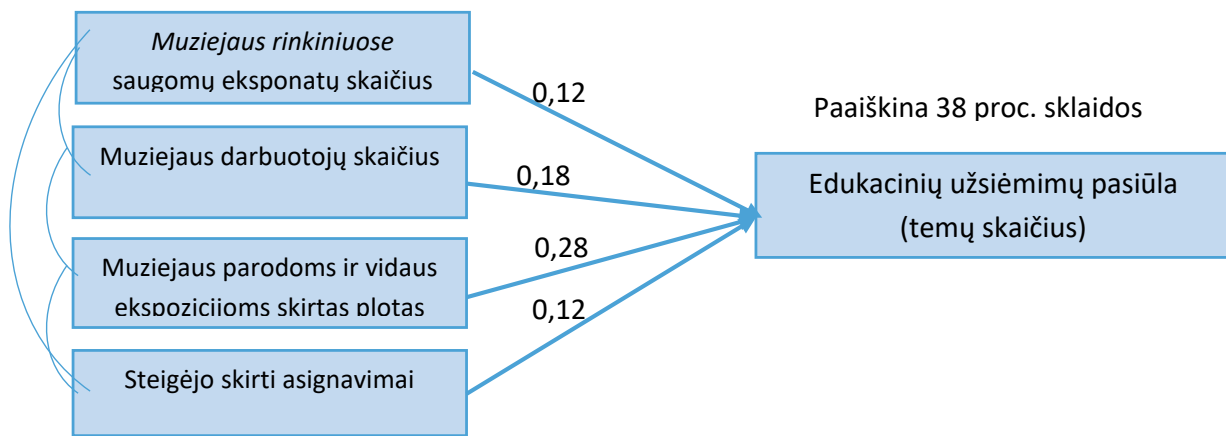
Nacionaliniai muziejai 2016 m. iš viso pasiūlė 506 edukacinių užsiėmimų temas, iš jų du trečdalius (66 proc.) – Lietuvos dailės muziejus (įskaitant ir padalinius). 15 respublikinių muziejų siūlo 410 edukacinių užsiėmimų temų, muziejui vidutiniškai tenka 34 temos, mediana – 17. Iš kitų muziejų temų gausa išsiskiria Maironio lietuvių literatūros muziejus (85 temos), ir Lietuvos jūrų muziejus

¹² <https://lrkm.lrv.lt/lt/veikla/kulturos-statistika>

¹³ Šis skaičius mažesnis, nei nurodyta kultūros ministerijos statistinėje ataskaitoje. Patikslintas Antano Mončio namuose-muziejuje teikiamas edukacinių užsiėmimų temų skaičius (vietoje 145 – 14 temų). Taip pat eliminuotos temos, kurių aprašyme nurodyta, kad jos skiriamos tik suaugusiems (pvz., programa „Ant krikštaitėvio rankų“ Lietuvos liaudies buities muziejuje).

(51 tema). Pažymėtina, kad respublikinių muziejų atveju tarp muziejaus dydžio (įvertinto jau anksčiau minėtais požymiais) ir lankytojams siūlomų užsiėmimo temų skaičiaus ryšys yra silpnas.

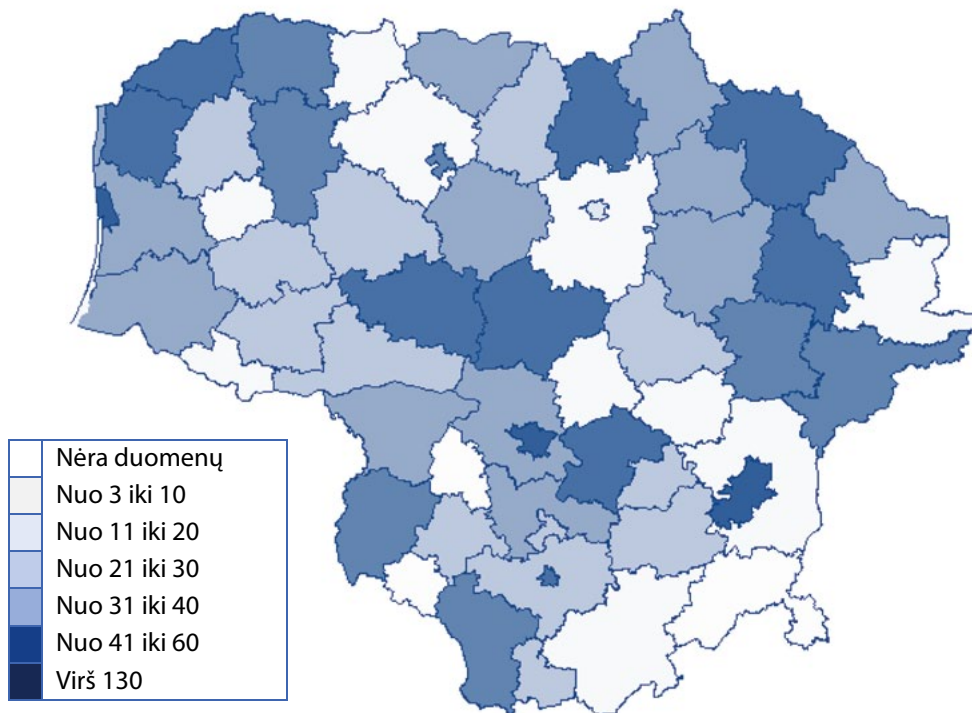
Iš 30 VšĮ ir žinybinio muziejaus statusą turinčių muziejų, dauguma (73 proc.) nurodė turintys edukacinių užsiėmimų temas. Iš viso šie muziejai lankytojams siūlo 150 edukacinių temų. Daugiau nei 10 skirtingų temų siūlo Bažnytinio paveldo muziejus (22), Janinos Monkutės-Marks muziejus (20), Genocido aukų muziejus (18). Šių muziejų atveju koreliacija tarp muziejaus dydžio (išreikšto darbuotojų skaičiumi, lankytojų skaičiumi ir muziejaus patalpų plotu) ir edukacinių programų skaičiaus yra silpna, muziejaus dydis pagrindžia tik 10 proc. edukacinių užsiėmimų temų įvairovės.

3.1.3. pav. Materialinių sąlygų muziejuje įtaka edukacinių užsiėmimų pasiūlai

Siekiant apibendrintai atskleisti materialinių muziejaus išteklių įtaką edukacinių užsiėmimų pasiūlai, buvo taikomas regresinės analizės metodas¹⁴ atsižvelgiant į nepriklausomų veiksnių tarpusavio koreliaciją (žr. 3.1.3. paveikslą). Šiame paveiksle skaičiai ant rodyklių reiškia konkretaus veiksnio įtakos stiprumą: kuo didesnė reikšmė, tuo veiksnio įtaka stipresnė. Apibendrintai galima teigti, kad materialiniai faktoriai, susiję su muziejaus galimybėmis organizuoti edukacinę veiklą, tokie kaip muziejaus rinkiniuose saugomų eksponatų skaičius, muziejaus darbuotojų skaičius, muziejaus parodoms ir vidaus ekspozicijoms skirtas plotas, steigėjo skirti asignavimai ir pan., paaiškina 38 proc. pasiūlos (muziejuje siūlomų temų skaičiaus). 62 proc. dispersijos tenka kitiems veiksniams, tokiems kaip muziejaus filosofija, muziejaus tipas, vadovo dėmesys edukacijai, edukatorių pasirengimas ir kompetencija, muziejaus tradicijos ir pan.

¹⁴ Į regresinės analizės modelį įtrauktų muziejaus charakteristikų duomenys paimti iš Kultūros ministerijos oficialiai skelbiamos muziejų statistinių duomenų bazės. Taikomas tiesinių lygčių struktūrų modeliavimo metodas, naudojama AMOS statistinė programa.

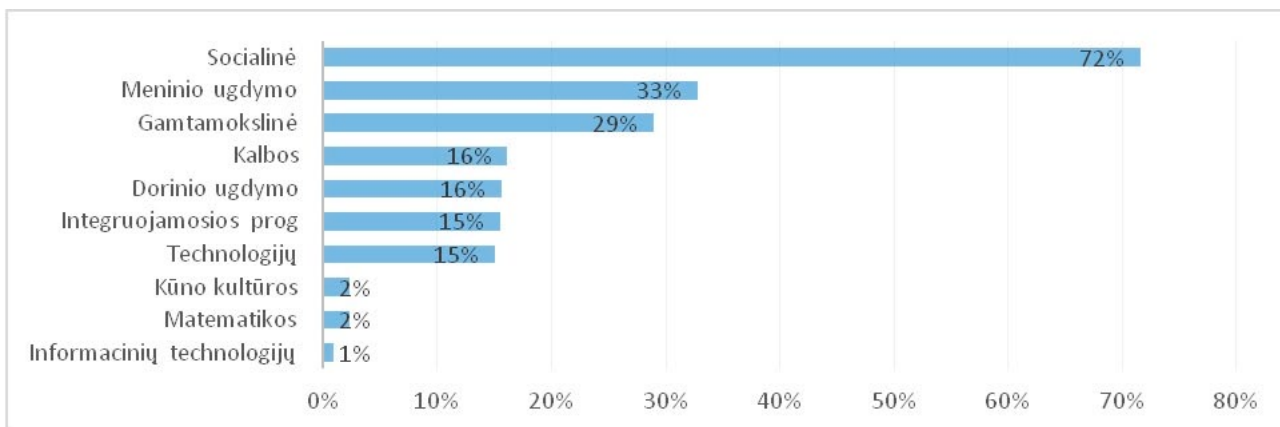

3.1.4. pav. Edukacinių užsiėmimų pasiūla Lietuvos savivaldybėse
(Edukacinių užsiėmimų temų skaičius 2016 m.)

Išanalizavus edukacinių užsiėmimų pasiūlos priklausomumą nuo geografinio faktoriaus, atskleista, kad Lietuvos vaikai ir jaunimas turi nevienodas galimybes dalyvauti muziejų edukaciniuose užsiėmimuose savo savivaldybėse (žr. 3.1.4. paveikslą). Didžiausia edukacinių užsiėmimų pasiūla yra Vilniaus mieste (499) – tai sudaro 23 proc. visų šalies edukacinių užsiėmimų. Pagal statistiką, trijuose didžiuosiuose šalies miestuose – Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje – sutelkta 42 proc. visų vaikams ir jaunimui muziejuose siūlomų užsiėmimų. Rajonų savivaldybėse didžiausią edukacijos muziejuose pasiūlą teikia Kretingos, Kėdainių, Raseinių, Utenos rajonai, mažiausią – mažosios Kalvarijų, Kazlų Rūdos, Neringos savivaldybės bei Šalčininkų, Ignalinos, Panevėžio ir Šiaulių rajonų savivaldybių muziejai.

Kaip rodo mokytojų anketinės apklausos, viena iš priemonių didinti muziejų edukacinių paslaugų prieinamumą gali būti išvažiuojamoji edukacija. Galimybes didinti edukacinių užsiėmimų, vedamų ne savo muziejuje, skaičių pastebi ir muziejininkai: teiginiui, kad muziejuje turėtų būti daugiau išvažiuojamųjų edukacijų arba jos galėtų būti pradėtos vykdyti pritaria 39 proc., iš dalies pritaria – 42 proc., nepitaria – 19 proc.

Kitos galimos priemonės: plėtoti nuotolinę prieigą prie muziejaus išteklių, panaudoti šiuolaikines nuotolinio mokymosi terpes; tobulinti kultūrinei edukacijai reikalingų kelionių išlaidų finansavimo sistemą; skatinti nutolusių vietovių mokyklas aktyviau naudotis kultūrinės edukacijos galimybėmis.

3.1.5. pav. Edukacinių užsiėmimų temų pasiskirstymas pagal sritis (programa gali atitikti keletą sričių, N=820)¹⁵

Kitas muziejaus edukacinių užsiėmimų pasiūlos aspektas yra siūlomų temų įvairovė. 3.1.5. pav. pateikiami duomenys apie edukacinių užsiėmimų temų pasiskirstymą pagal sritis. Dauguma temų yra socialinės srities: istorijos, kraštotyros, pilietinio ugdymo. Antra pagal edukacinių užsiėmimų gausą muziejuje yra meninio ugdymo, trečia – gamtos mokslų sritis. Tik keletas edukacinių užsiėmimų skirta matematikai, informaciniams technologijoms, kūno kultūrai, dažniausia integruojant jas į kitų sričių turinį.

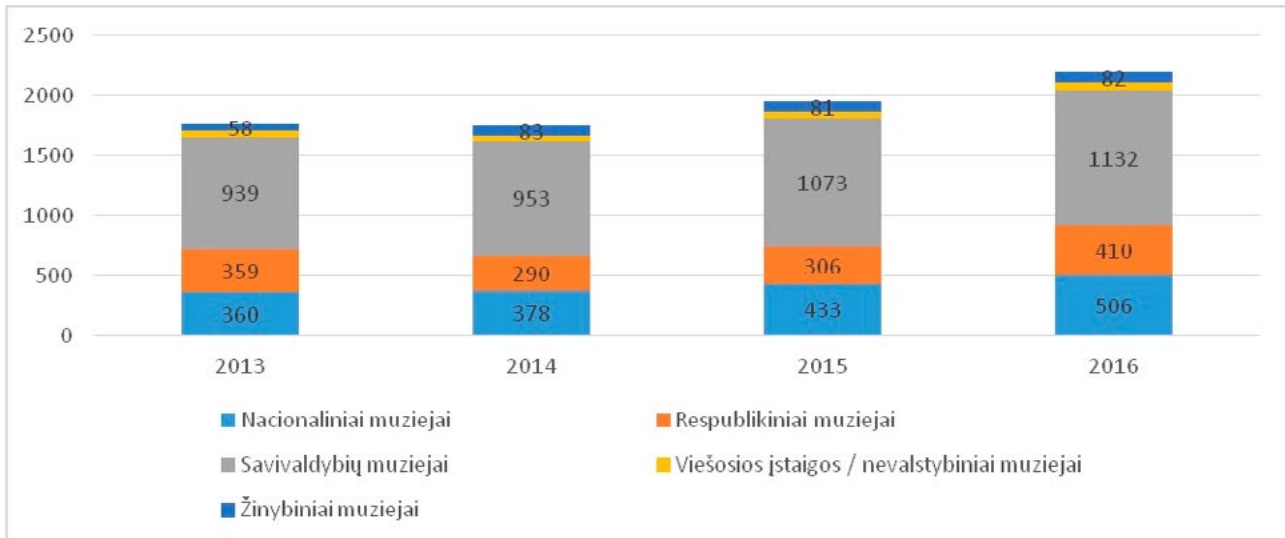
Gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, dizaino ir matematikos (STEAM) krypties disciplinų žinių, gebėjimų ir nuostatų stiprinimas pasitelkiant ir socialinį kontekstą, yra viena svarbiausių šiuolaikinės mokyklos turinio kaitos kryptių. Būtent įvairių sričių ugdymo turinio integracijos galimybė yra edukacijos muziejuje privalumas, leidžiantis išeiti iš siaurų vieno dalyko rėmų, tyrinėti objektus ir suprasti bei aiškinti procesus pasitelkiant skirtingų dalykų žinias. Integralus pasaulio vaizdas, gebėjimas pasitelkti, apjungti skirtingų sričių žinojimą Geros mokyklos koncepcijoje yra įvardytas kaip ugdymo siekis, kurį įgyvendinant muziejus gali daug pagelbėti. Žinoma, tai reikalauja iš edukatoriaus multidisciplininių žinių bei gebėjimo kurti mokiniams integruoto pobūdžio užduotis.

Išanalizavus edukacinių užsiėmimų pasiūlą pagal tikslinę grupę (mokinių amžių), paaiškėjo, kad informuojant apie programą dažniausiai nurodomas labai platus amžiaus diapazonas: programa skirta 1–12 ar 5–12 klasių mokiniams. Pavyzdžiui, duomenų bazėje www.muziejuedukacija.lt su nuoroda, kad programa tinka 1–12 klasei, yra skelbiamos 253 programos (arba 30,1 proc. visų šioje bazėje paskelbtų programų). Klasifikacijos požiūriu, tokia situacija komplikuoja programos priskyrimą konkrečiai tikslinei grupei. Būtina pažymėti, kad tos pačios muziejaus kolekcijos interpretavimas ar amatų technologijos patyrimas skirtingose amžiaus grupėse yra sąlygojamas skirtingų tikslų, kuriuos kelia tiek pats vaikas / jaunuolis, tiek mokytojas, be to, skiriasi edukacijos metodai, todėl iš principo yra negalimas universalus, visoms amžiaus grupėms tinkamas edukacinis užsiėmimas.

¹⁵ Edukacinių programų duomenų bazė www.muziejuedukacija.lt. Šioje duomenų bazėje užfiksuota tik apie 37 proc. visų edukacinių užsiėmimų temų. Tokia imtis leidžia daryti išvadas apie edukacinių programų temų pasiskirstymą Lietuvoje su galima didžiausia 2,6 proc. paklaida.

Edukacinių užsiėmimų muziejuje pasiūlos pokyčiai

Pasikeitęs muziejaus misijos bendruomenėje supratimas, pasireiškiantis didesniu dėmesiu socialinei ir edukacinei funkcijai ir įteisintas Muziejaus plėtros strategines kryptis 2015–2020 m. numatančiame dokumente, iš kitos pusės – sukurta Geros mokyklos koncepcija, skatinanti mokyklos sienas peržengiantį mokymąsi ir apskritai bendrojo ugdymo mokyklų dėmesį neformaliajam ugdymui, taip pat siekis suartinti formalųjį ir neformalųjį ugdymą lėmė spartų edukacinių užsiėmimų muziejuje pasiūlos augimą (žr. 3.1.6. pav.).

3.1.6. pav. Edukacinių užsiėmimų temų skaičiaus pokyčiai (sudaryta remiantis Kultūros ministerijos teikiama Muziejų veiklos statistika¹⁶)

Per pastaruosius ketveris metus Lietuvoje edukacinių užsiėmimų temų pasiūla pastebimai išaugo: lyginant su 2013 metais, 2016 m. lankytojams siūlomų edukacinių užsiėmimų temų skaičius padidėjo 24 procentais. Labiausiai edukacinių užsiėmimų pasiūla analizuojamu laikotarpiu padidėjo nacionaliniuose (40 proc.) ir žinybiniuose muziejuose (41 proc.).

Nuolat auga ir per metus parengtų naujų edukacinių užsiėmimų temų skaičius. 2016 metais buvo parengta 610 edukacinių užsiėmimų, analizuojamu laikotarpiu naujų edukacinių užsiėmimų skaičius kasmet augo vidutiniškai 6,7 proc. Stebima neatitiktis tarp realaus užsiėmimų skaičiaus pokyčio ir naujai parengtų užsiėmimų skaičiaus: naujų užsiėmimų temų parengiama daugiau negu išauga edukacinių užsiėmimų skaičius. Pavyzdžiui, 2016 m. edukacinių užsiėmimų buvo pasiūlyta 378 daugiau negu 2015 m., tuo tarpu naujų edukacinių temų buvo parengta 610. (2015 m. – 576). Tai rodo, kad dalies senųjų temų (apie 17 proc.) kasmet atsisakoma arba jos transformuojamos į naujas. Taigi galima teigti, kad stebimas ne tik temų pasiūlos augimas, bet ir nuolatinis edukacinių temų muziejuje atsinaujinimas. Didžiąją įtaką temų pasiūlos augimui padarė Lietuvos muziejų asociacijos projektas „Muziejus – mokykla – moksleivis“. Projekto tvarumą rodo tai, kad, net jam pasibaigus, naujų ir atnaujinamų edukacinių užsiėmimų temų skaičius toliau auga. Šiuo metu vis

¹⁶ Priega internete: <https://www.muziejai.lt/Statistika.lt.asp>, žiūrėta 2017-12-15.

aktualesniu tampa kitas muziejų rūpestis – ne tiek kurti vis naujas užsiėmimų temas, kiek užtikrinti edukacinių paslaugų kokybę.

Neformaliojo švietimo programų muziejuose pasiūla

Lietuvos muziejai yra parengę ir pagal nustatytą neformaliojo švietimo programų registravimo tvarką registre AIKOS užregistravę 29 neformaliojo švietimo programas¹⁷. Iš viso tokias programas yra parengę 17 muziejų: vienas nacionalinis muziejus, trys respublikiniai ir 13 savivaldybės muziejų. Tai sudaro 16 proc. visų muziejų.

Lietuvos respublikos vietos savivaldos įstatyme numatyta, kad vaikų ir suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimas, vaikų ir jaunimo užimtumo organizavimas yra savarankiška savivaldybės funkcija. Ugdymas pagal neformaliojo švietimo programas yra finansuojamas iš valstybės biudžeto atsižvelgiant į mokinių skaičių savivaldybėje, tačiau lėšas paraiškas pateikusiems neformaliojo švietimo tiekėjams skirsto savivaldybė atsižvelgdama į vietos gyventojų poreikius bei savivaldybės švietimo strategiją. 2016–2017 m. muziejų parengtos neformaliojo švietimo programos įgyvendinamos trylikoje savivaldybių iš 60, renkamos 27 mokinių grupės. Pažymėtina, kad siekdamos prisiderinti prie biudžeto planavimo reikalavimų dauguma programų (19 iš 27) darbą pradeda nuo naujų kalendorinių metų – sausio 1 d., vasario 1 d. ar net kovo 1 d. Aštuonios programos pradamos mokslo metų pradžioje. Dažniausia nurodyta programų trukmė – 9–10 mėn. Dviejų programų trukmė – 3 mėn. Akreditavimo terminas nurodytas 23 programoms, daugumai iš jų (74 proc.) – iki 2017 m. gruodžio 31 d. Kelios programos jau akredituotos ilgesniam laikotarpiui: Žemaičių muziejaus „Alka“ programa „Kūrybiškumo ugdymas pažįstant stiklo paslaptis“ ir Birštono muziejaus programa „Popieriaus skrebinimo tradicijos Lietuvos kultūroje“.

Užsiėmimų tematika įvairi, dažniausiai integruojanti keletą ugdymo sričių, todėl priskirti neformaliojo švietimo programą vienai sričiai galima tik sąlygiškai. Dvylikos programų pagrindas – socialinis ugdymas, aštuonios iš jų yra etnografinio pobūdžio, kraštotyrinės, pavyzdžiui, „Senovės dienos“, „Metai ratu ir mes kartu“, viena programa skirta ugdyti patriotiškumui organizuojant jaunųjų šaulių užsiėmimus. Devynios neformaliojo ugdymo programos skirtos tiesiogiai mokytis amatų, tautodailės: audimo, medžio drožybos, vytelių pynimo, keramikos, floristikos ir darbo su stiklu. Penkios programos skirtos meno pažinimui ir meniniam ugdymui, dvi – kalbiniam ugdymui, viena – su informacinių technologijų taikymu sijusiems gebėjimams ugdytis. Galima teigti, kad muziejų teikiamų neformaliojo švietimo temų struktūra pagal sritis iš esmės atitinka trumpalaikių edukacinių užsiėmimų muziejuose tematiką.

Tenka pastebėti, kad, teikiant neformaliojo švietimo programas, daliai muziejų reikėtų daugiau dėmesio skirti jų aprašams. Kai kurių programų pavadinimai labiau tinkami mokslo žurnalui, vaikams ir jaunimui nepatrauklūs, sunkiai įsimenami. Socialinio ugdymo krypties programų pavadinimai galėtų geriau atspindėti nūdienos ir istorijos sąsają. Programos aprašo patrauklumui kenkia

17 Prieiga internete: <https://www.aikos.smm.lt/Registrai>, žiūrėta 2017-09-15. Iš viso registre rasta 35 įrašai, kuriuose muziejus yra programos teikėjas. Tačiau keletas programų turi tą patį kodą ir pavadinimą, skiriasi tik teikimo (ar numatomo teikimo) vieta ar data (kai renkama kita mokinių grupė).

ir ypač griežti reikalavimai tėvams (žemiau pateiktas pavyzdys). Tokio pobūdžio tekstas tinka su-
tartims, bet ne siekiant visuomenę informuoti apie programą ir pritraukti, sudominti moksleivius.

*Programos dalyviai įsipareigoja punktualiai ir reguliariai lankyti NVŠ programos užsiėmimus. Tėvai turi infor-
muoti XX muziejų apie vaiko nedalyvavimo užsiėmimuose priežastis, pateikti medicininę pažymą (kopiją) apie
mokinio sveikatos būklę ir informuoti XX muziejų vaikui susirgus, bendradarbiauti su XX muziejumi kontroliuo-
jant ir koreguojant vaiko elgesį bei ugdymosi eigą, atlyginti vaiko padarytą žalą, užtikrinti vaiko saugų atvykimą
į užsiėmimus ir grįžimą po jų.*

(Iš programos aprašymo AIKOS duomenų bazėje)

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad edukacinių užsiėmimų muziejuose pasiūla labai sparčiai
auga, tačiau pastarųjų metų programų skaičiaus augimo tempai nacionaliniuose ir respubliki-
niuose muziejuose yra didesni nei savivaldybių muziejuose. Tai mažina edukacijos muziejuje geo-
grafinį prieinamumą, nes šiuo metu 42 proc. muziejuose siūlomų užsiėmimų vaikams ir jaunimui
sutelkta trijuose didžiuosiuose miestuose, kuriuose gyvena 36,7 proc. šalies gyventojų. Programų
prieinamumas gali būti didinamas plėtojant išvažiuojamąją edukaciją, pasitelkiant nuotolinio mo-
kymosi aplinkas, steigėjui ar centralizuota tvarka kompensuojant nutolusių vietovių mokyklų išlai-
das kultūrinei edukacijai. Spartus edukacinių užsiėmimų temų skaičiaus augimas kelia programų
kokybės klausimą.

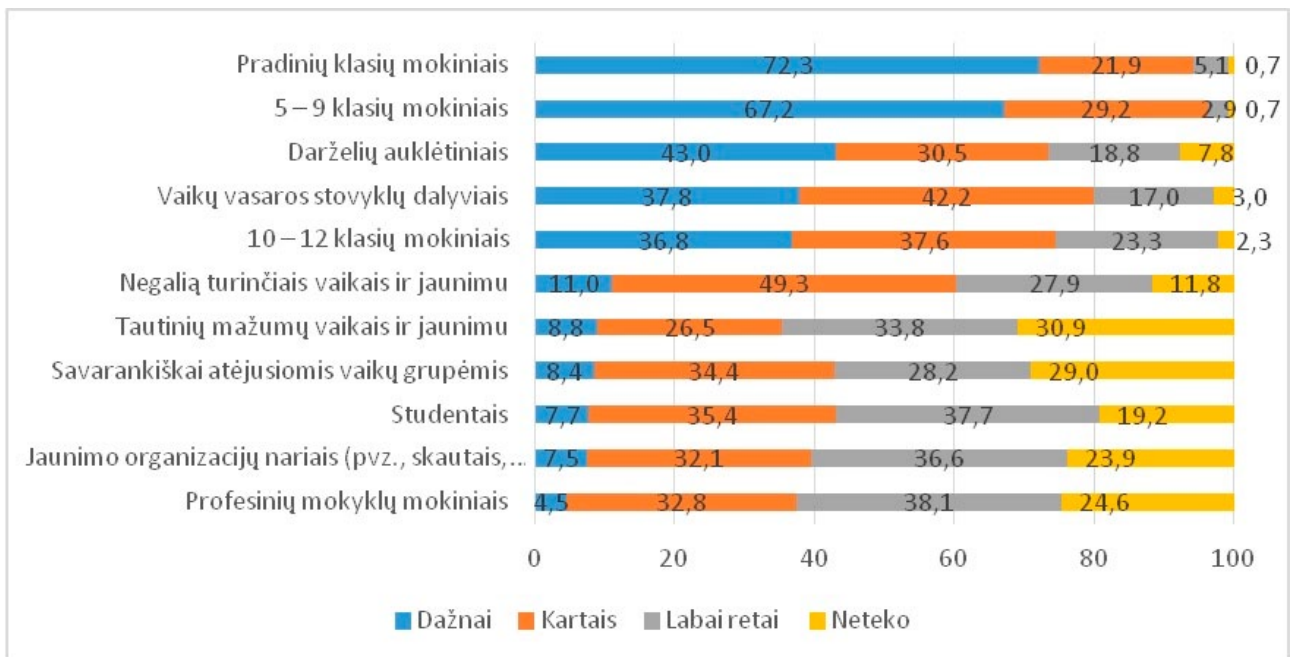
Tai, kad muziejai dalyvauja vaikų ir jaunimo neformaliojo švietimo veiklose teikdami savivaldybei
neformaliojo švietimo programas, iš esmės yra naujas reiškinys. Tokias programas yra pateikę 16
proc. muziejų. Dalies šių programų turinys rodo, kad savivaldybių muziejams yra reikalinga para-
ma kuriant tokio pobūdžio programas, kurios būtų patrauklios ir vaikams, ir jų tėvams.

3.2. Edukatorių anketinės apklausos rezultatai

3.2.1. Vaikų ir jaunimo edukacijos muziejuje atvirumas ir įtraukumas

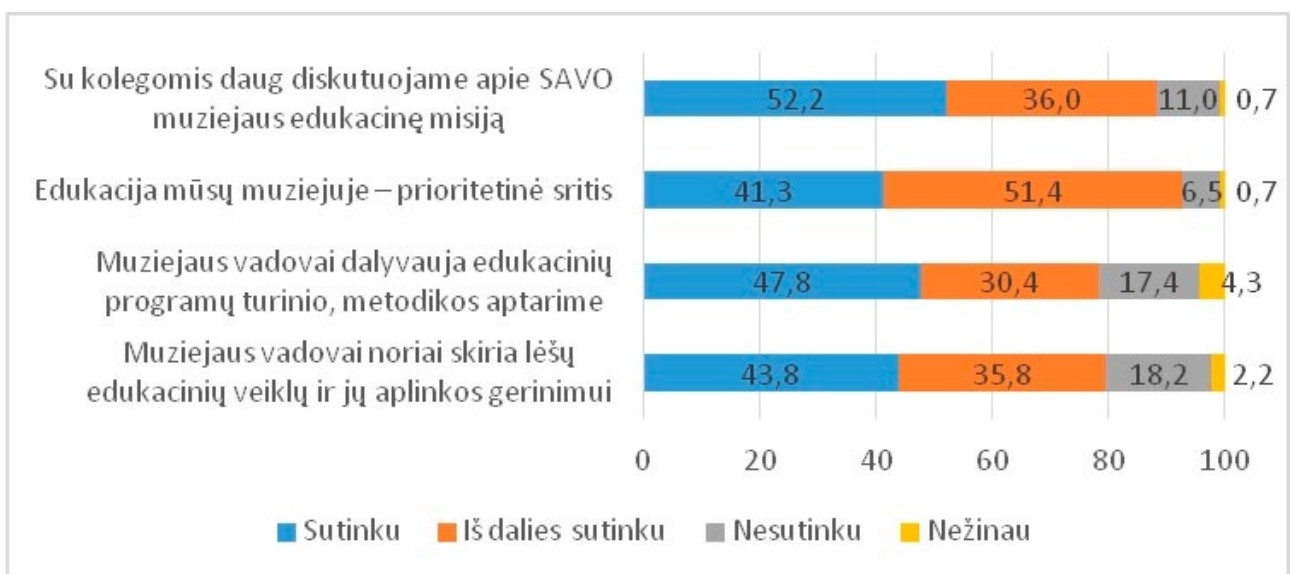
Šiuolaikinis bendruomenei atviras muziejus turi būti pasirengęs ne tik priimti įvairias visuomenės
grupes, bet ir plėtoti pasitikėjimu pagrįstus santykius, vykdyti aktyvią veiklą įtraukiant vaikus ir jau-
nimą į kultūrinio švietimo ir mokymosi procesus. Apklausa siekta sužinoti apie muziejaus darbuo-
tojų patirtis muziejuje organizuojant edukaciją skirtingoms tikslinėms grupėms. Vaikų ir jaunimo
edukaciją muziejuje vykdančios specialistai dažniausiai dirba su pradinėmis klasių mokiniais (nurodė
72 proc.) ir 5–9 klasių (67 proc.) mokiniais. Rečiau muziejus kaip mokymosi išteklius pasitelkiamas
vyresnėse klasėse (37 proc.) ir ikimokyklinio ugdymo grupėse (43 proc.). Gana dažni muziejaus

lankytojai yra vaikų vasaros stovyklų grupės (38 proc.) vasaros atostogų metu. Rečiausiai muziejiniams tenka dirbti su studentais, profesinių mokyklų moksleiviais, jaunimo organizacijų nariais.

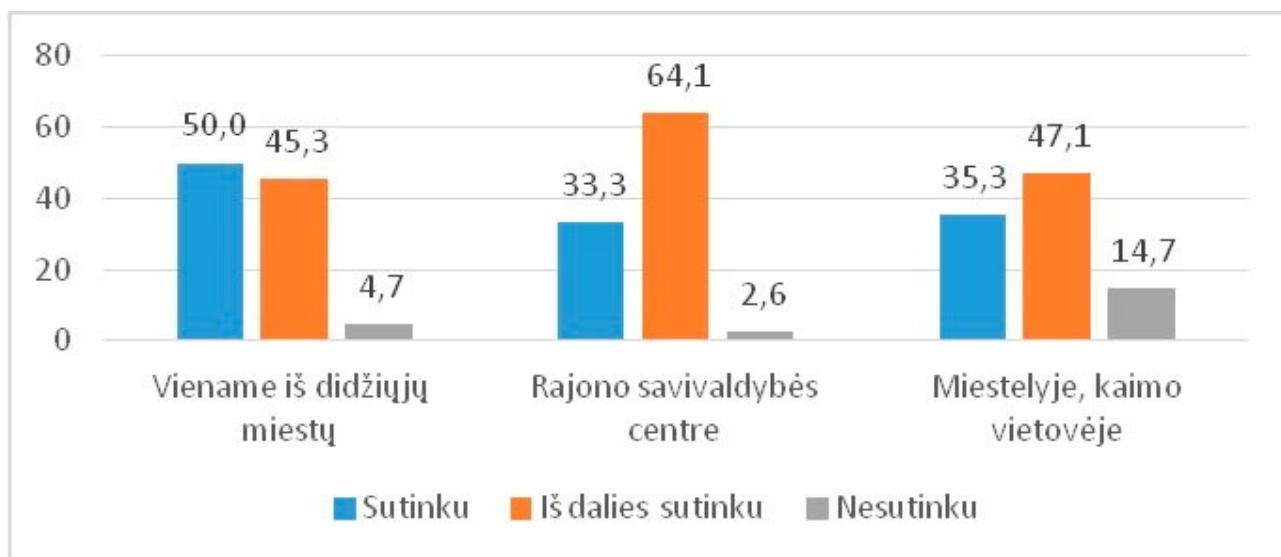
3.2.1.1. pav. Atsakymų į klausimą „Kaip dažnai per paskutinius dvejus metus Jums teko dirbti su šiomis vaikų ir jaunimo grupėmis?“ pasiskirstymas. (Proc., N=140)

Natūralu, ir tyrimas tai patvirtina, kad su vyresniųjų klasių moksleiviais, studentais dažniau tenka dirbti muziejiniams iš didžiųjų šalies miestų. Grupinėje diskusijoje dalyvavę mokytojai tvirtino, kad daugumą savivaldybių muziejų siūlomų edukacinių programų mokiniai aplanko jau pradinėse klasėse, tad stinga temų, kurios būtų iš tiesų aktualios ir vyresniųjų klasių moksleiviams ar studentams.

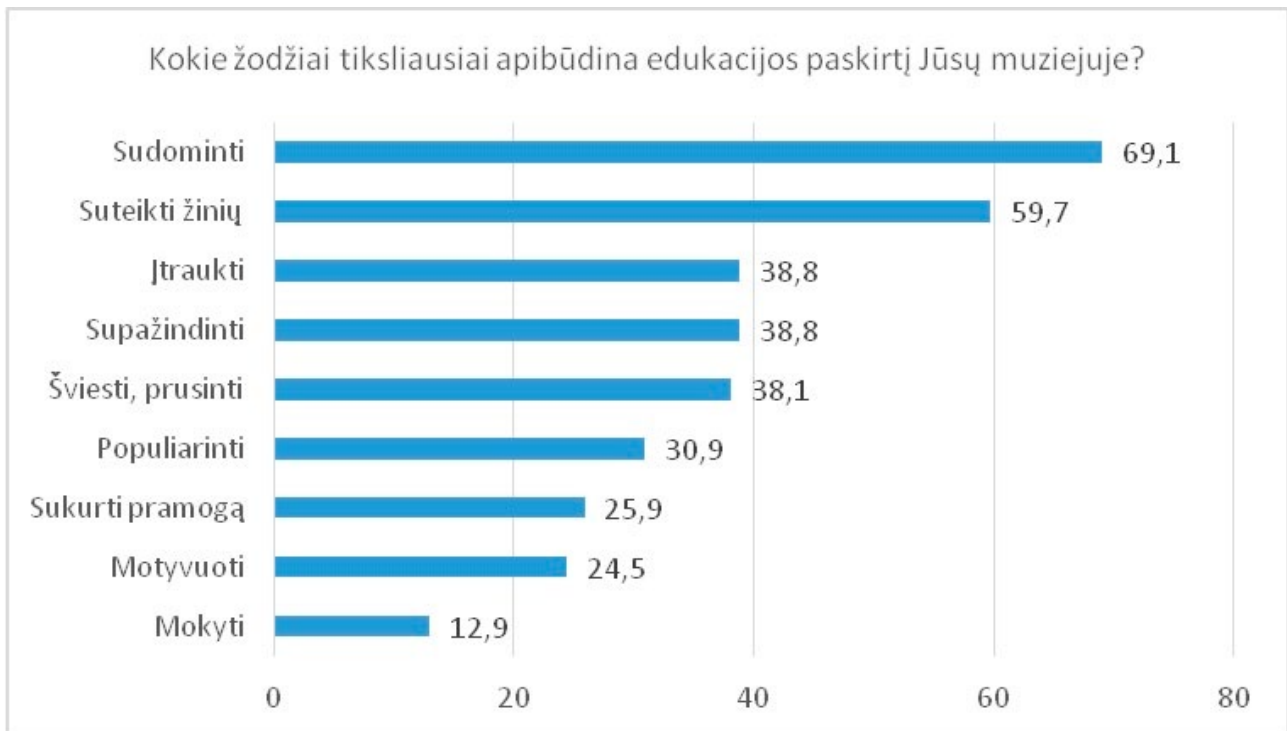
3.2.1.2. pav. Muziejaus vadovų ir darbuotojų dėmesys edukacijai. (Proc., N=140)

Edukacinės krypties muziejuje stiprinimas nėra vien edukacines programas vedančių specialistų tikslas, Lietuvos respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl muziejų plėtros strateginių kryptių 2015–2020 metais“ šį klausimą iškelia į muziejaus politikos lygmenį. Siekiant atskleisti muziejaus darbuotojų ir muziejaus vadovų požiūrį į edukaciją, buvo pasirinkti du kriterijai: kitų kolegų įsitraukimas į edukacijos muziejuje tobulinimo procesus ir lėšų edukacijos kokybės gerinimui skyrimas. 41 proc. respondentų visiškai pritaria teiginiui, kad edukacija jų muziejuje yra prioritetinga sritis; 52 proc. respondentų nurodo, kad į diskusijas apie edukacinę muziejaus misiją dažnai įsitraukia ir jų nevedantys kolegos, o 48 proc. teigia, kad edukacinių programų aptarimuose dalyvauja jų muziejaus vadovai. 43 proc. tvirtina, kad vadovai noriai skiria lėšų edukacinėms veikloms tobulinti. **Edukaciją kaip prioritetingą sritį dažniau nurodo didžiuosiuose šalies miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje) dirbantys respondentai** (žr. 3.2.1.3. pav.), čia taip pat edukacija dažniau yra diskusijų su kolegomis objektas, muziejaus vadovai dažniau įsitraukia į edukacijos tobulinimo veiklas.

3.2.1.3. pav. Pritarimo teiginiui „Edukacija mūsų muziejuje – prioritetinga sritis“ pasiskirstymas atsižvelgiant į gyvenamosios vietovės, kurioje yra muziejus, tipą. (Proc., N=140)

Tyrimas atskleidė, kad muziejaus vadovų dėmesys edukacinei veiklai lemia programų kokybės pokyčius. Pavyzdžiui, muziejuose, kurių vadovai dalyvauja edukacinių programų turinio, metodų aptarime, 58 proc. edukatorių pastebi, kad dviejų metų laikotarpiu edukacija tapo labiau įtraukianti; tuo tarpu muziejų, kurių vadovai edukacijai skiria mažai dėmesio, analogiškus programų kokybės pokyčius nurodo 43 proc. edukatorių. Muziejuose, kurių vadovai noriai skiria lėšų edukacinių veiklų tobulinimui, 60 proc. edukatorių pastebi, kad dviejų metų laikotarpiu edukacija tapo labiau įtraukianti; tuo tarpu kituose muziejuose analogiškus programų kokybės pokyčius pažymi 40 proc. respondentų.

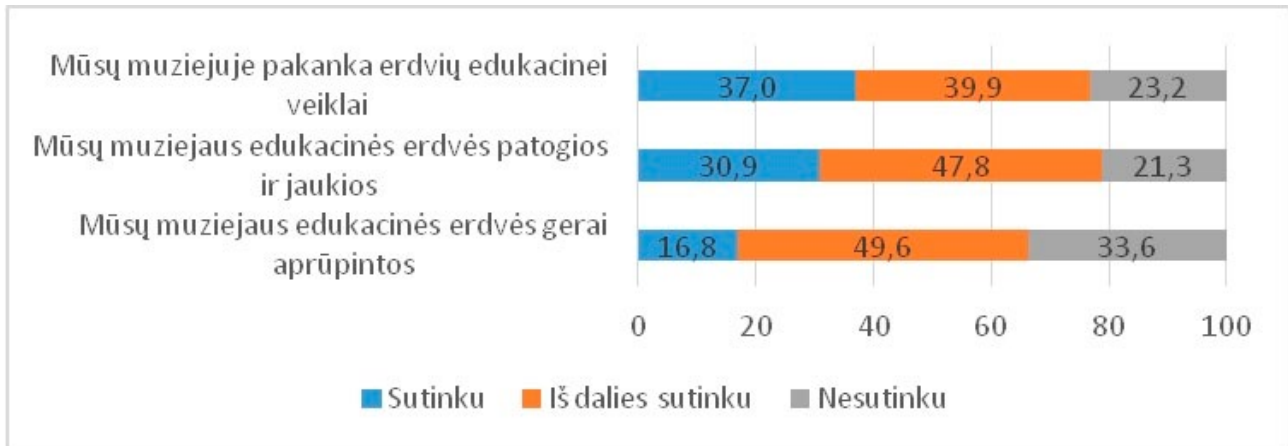

3.2.1.4. pav. Edukacijos muziejuje paskirtis. Edukatorių nuomonė. (Proc., N=140)

Respondentams buvo pateiktas sąvokų, išreiškiančių muziejaus edukacinę misiją, sąrašas. Tyrimas atskleidė, kad dažniausiai paminėti vaikų ir jaunimo edukacijos muziejuje tikslai išreškia tiek direktyvią, pedagogo vaidmenį pabrėžiančią mokymo priegą – suteikti žinių (60 proc.), tiek ir siekį mokyti, įtraukti, sudominti (69 proc.). Taigi tyrime aiškesni mokymo *versus* mokymosi paradigmos prioritetai neišryškėjo; aiškių struktūrų neatskleidė ir atlikta faktorinė analizė. Šiame kontekste svarbu pažymėti, kad stebimas latentinis siekis pabrėžti edukacijos muziejuje savitumą, lyginant su bendrojo ugdymo mokykla: sąvokos, kurios tradiciškai siejamos su ugdymu mokykloje, paminėtos rečiausiai. Mokymą kaip edukacijos paskirtį nurodė 13 proc., o mokymosi motyvacijos didinimą – 25 proc. respondentų. Taigi, įvardinant edukacijos funkcijas, aiškiai matoma mokyklinio ir nemokyklinio švietimo takoskyra.

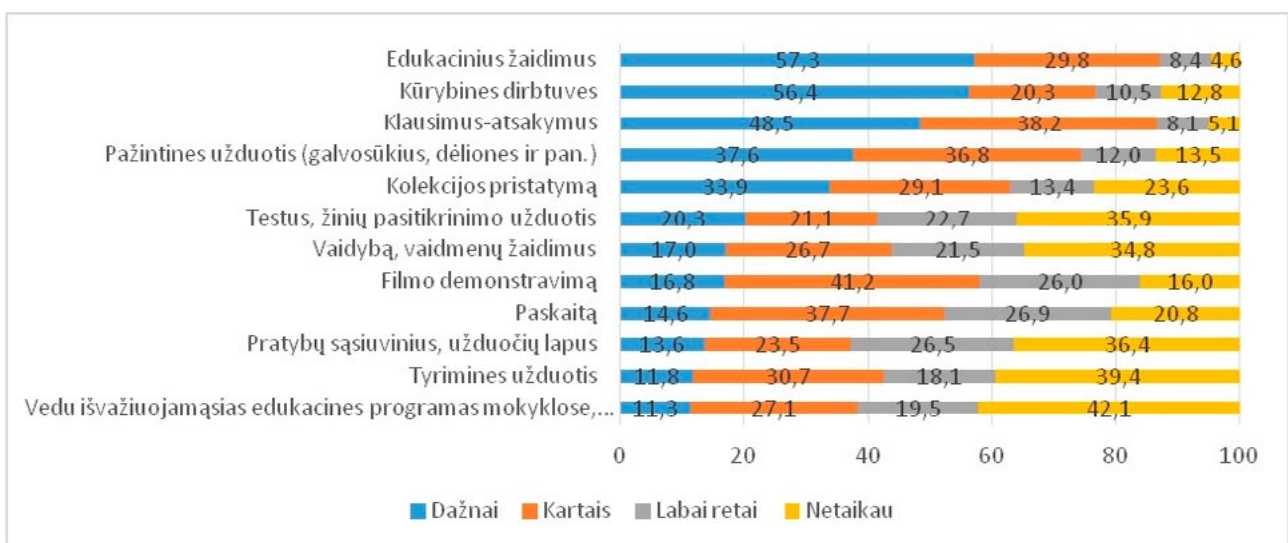
Apie 40 proc. edukacines veiklas muziejuje vykdančių darbuotojų, kalbėdami apie edukacijos muziejuje paskirtį, nurodo kultūrinio švietimo diskurse vartojamas sąvokas: *supažindinti*, *šviesti ir prusinti*, *įtraukti*. Muziejaus apibrėžime¹⁸ švietimą reprezentuojanti sąvoka „populiarinti“ yra 6 sąvokų reitingo vietoje.

18 Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, 1995 m. birželio 8 d. Nr. I-930 (2017-01-01 suvestinė redakcija).

3.2.1.5. pav. Edukacinių erdvių muziejuje vertinimas. (Proc., N=140)

Geros mokyklos koncepcijoje daug dėmesio skiriama edukacinei aplinkai, išskiriamos tokios jos savybės: dinamiškumas, atvirumas, funkcionalumas. Funkcionali ir dinamiška aplinka skatina mokinių mąstymą, kūrybiškumą, teikia galimybių mokytis individualiai ir grupėmis, tyloje ir bendraujant, savo darbais ir idėjomis prisidėti prie mokymosi aplinkos kūrimo. Užsiėmimus vaikams ir jaunimui organizuojantys ir vedantys muziejaus darbuotojai muziejaus erdvių pritaikymą edukacijos procesams vertina patenkinamai: 37 proc. nurodo, kad muziejuje edukacinių erdvių pakanka, 31 proc. – kad šios erdvės yra patogios ir jaukios. Prasčiausiai vertinamas muziejų aprūpinimas techninėmis ir kitomis mokymo priemonėmis: tik 17 proc. sutinka, kad jų muziejus yra gerai aprūpintas. Geriausiai muziejaus erdvių pritaikymas edukacijai vertinamas nacionaliniuose ir respublikiniuose muziejuose, prasčiausiai – savivaldybių muziejuose. Muziejams kyla sudėtingas uždavinys – suderinti edukacinės erdvės, kurioje vyksta aktyvi pažintinė veikla, ir eksponavimo erdvės, kurioje pristatomos muziejaus kolekcijos, funkcijas. Svarbu atkreipti dėmesį ne tik į edukacijos reikmes, bet ir į mokinių saugumą ir poilsį.

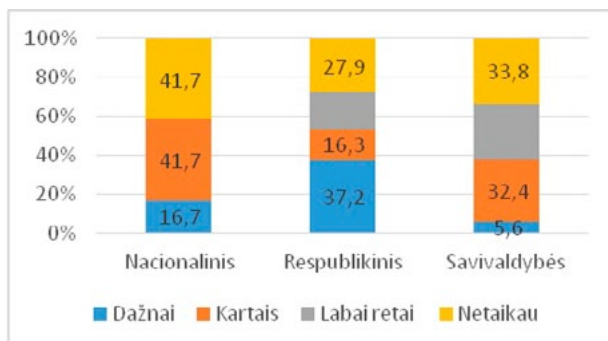

3.2.1.6. pav. Edukacinių metodų taikymas muziejuje. (Proc., N=140)

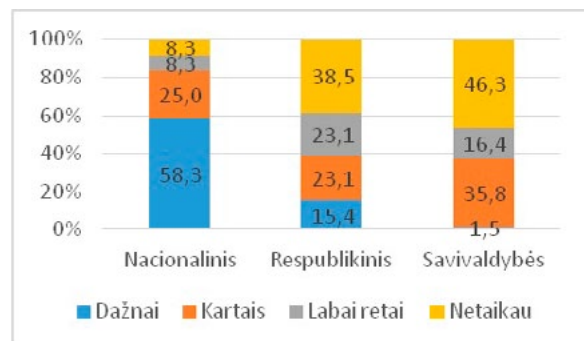
Veiksminga edukacija apima kvalifikuotą įvairių strategijų taikymą, įskaitant interaktyvų darbą su visa grupe, darbą mažose grupėse ir savarankišką darbą. Skirtingiems mokymosi tikslams pasiekti tinka skirtingi praktinio darbo muziejuje modeliai. Dažniausiai taikomi aktyvūs mokymosi metodai dirbant su vaikais ir jaunimu muziejuje yra edukaciniai žaidimai (57 proc.) ir kūrybinės dirbtuvės (56 proc.). Kiekvieno muziejaus esmę sudaro kolekcija, tačiau klasikinis jos pristatymo metodas, kai edukatorius tiesiog pasakoja, taikomas rečiau (34 proc.). Paskaitos metodą dažnai pasitelkia 15 proc. respondentų. Paradoksalu, bet rečiausiai mokiniai muziejuje turi galimybę atlikti tyrimo užduotis (dažnai jas taiko 12 proc., netaiko – 39 proc. edukatorių). Mokytojai grupės diskusijoje kritikuoja „tradicinę“ edukacijos muziejuje struktūrą: edukatoriaus pasakojimas, o po to „žaidimukas arba testukas“.

Metodai pagal jų taikymo sąsajas faktorinės analizės metodu buvo suskirstyti į tris grupes: *paskaitos-pokalbio* (kolekcijos pristatymas, paskaita, klausimai-atsakymai), *popieriaus-pieštuko* metodai (mokiniam yra pateikiami pratybų sąsiuviniai, užduočių lapai, testai, galvosūkių, dėlionės ir pan.) ir *kūrybiniai veiklos metodai* (kūrybinės dirbtuvės, tyrimo užduotys, vaidmenų, edukaciniai žaidimai).

Tyrimas atskleidė, kad metodų naudojimas priklauso nuo muziejaus charakteristikų. Kūrybinius veiklos metodus dažniau taiko nacionaliniuose ir respublikiniuose muziejuose negu savivaldybės muziejuose dirbantys specialistai. 3.2.1.7. pav. pateikti šį teiginį iliustruojantys pavyzdžiai. Paskaitos-pokalbio ir popieriaus-pieštuko metodų naudojimas nuo muziejaus statuso nepriklauso.

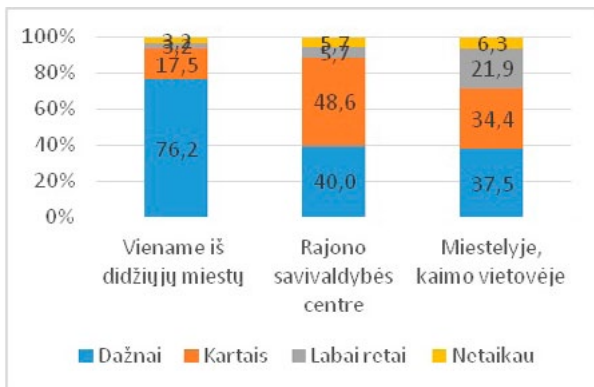
Taiko vaidmenų žaidimus ($\chi^2(6) = 22,4; p < 0,01$)

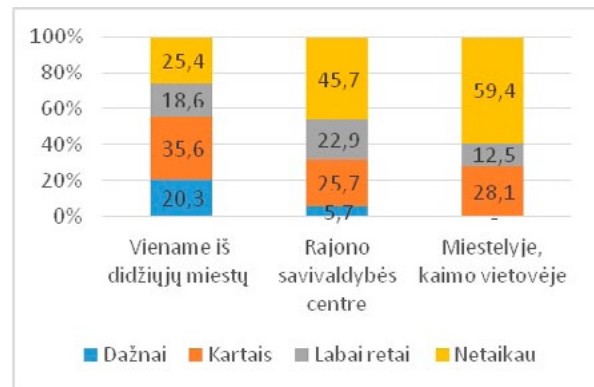
Taiko tyrimo užduotis ($\chi^2(6) = 34,8; p < 0,01$)

3.2.1.7. pav. Kūrybinių veiklos metodų edukacijoje taikymas priklausomai nuo muziejaus statuso. (N=133)

Dar didesni kūrybinių veiklos metodų taikymo skirtumai nustatyti analizuojant muziejaus darbuotojų atsakymus priklausomai nuo vietovės, kurioje yra muziejus, tipo. 3.2.1.8. pav. pateikti pavyzdžiai iliustruoja skirtingą kūrybinių metodų taikymo dažnį priklausomai nuo gyvenamosios vietovės tipo.

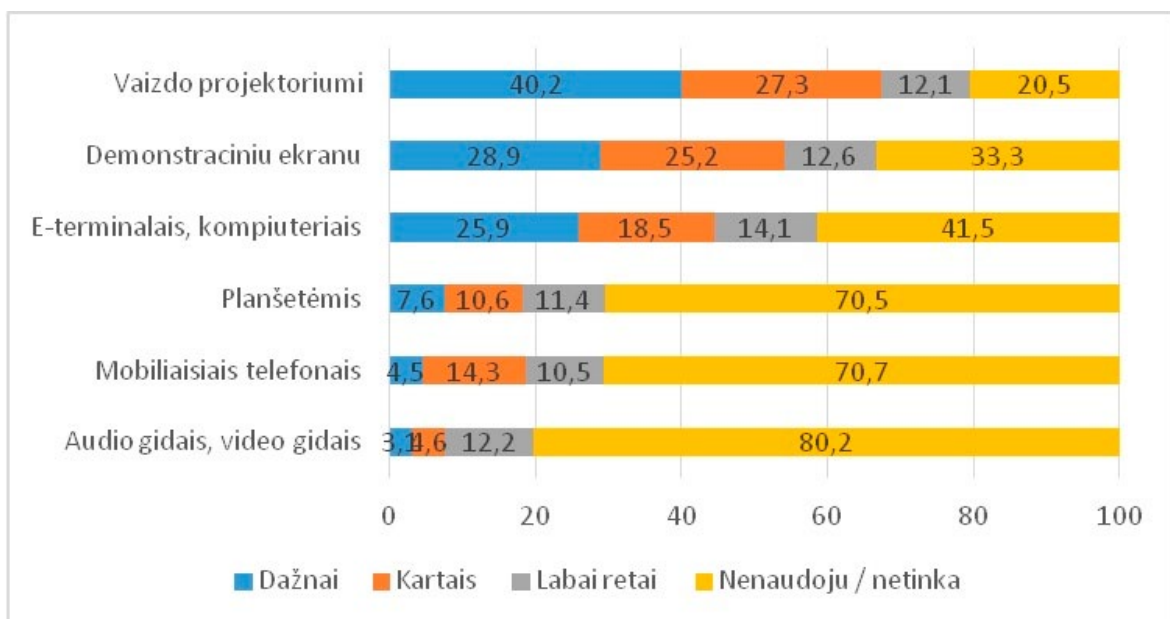
Taiko edukacinius žaidimus ($\chi^2(6) = 25,3; p < 0,01$)

Taiko tyrimo užduotis ($\chi^2(6) = 17,2; p < 0,01$)

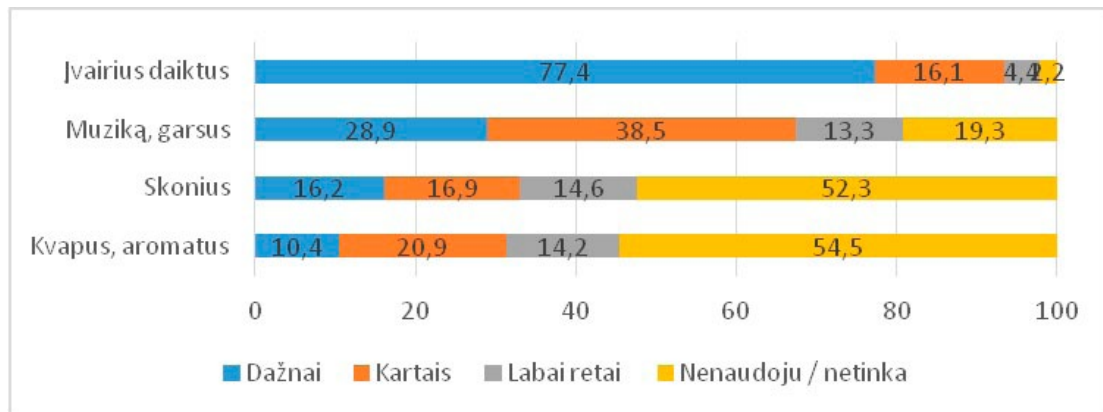
3.2.1.8. pav. Kūrybinių metodų taikymo dažnis priklausomai nuo gyvenamosios vietovės tipo (N=133)

Ugdymo metodų panaudojimas priklauso ne tik nuo muziejaus, bet ir nuo individualių edukacinius užsiėmimus muziejuje vedančių darbuotojų charakteristikų. Tyrimas atskleidė, kad popieriaus-pieštuko metodais dažniau naudojasi didesnę edukacinio darbo muziejuje stažą turintys edukatoriai, rečiau – mažesnę darbo stažą turintys darbuotojai. Pavyzdžiui, asmenys, kurių edukacinio darbo muziejuje patirtis yra iki 5 metų, skalėje nuo 1 iki 4 turi įvertį 2,2, o asmenys, kurių darbo stažas yra didesnis negu 10 metų – 2,8. Statistiškai reikšmingų metodų taikymo dažnumo skirtumų priklausomai nuo to, ar edukatorius turi pedagoginį išsilavinimą, tyrimas neatskleidė. Nustatyta, kad kūrybinių veiklos metodų taikymo dažnumas priklauso nuo specialisto edukacinio darbo muziejuje apimčių. Dirbantys visu etatu kūrybinius veiklos metodus naudoja dažniau (įvertis skalėje nuo 1 iki 4 yra 3,0) nei tie, kurie turi dalį etato arba kurių etato dalis edukacinei veiklai nėra oficialiai išskirta (įvertis 2,6). Kitų metodų taikymas nuo edukacinio darbo muziejuje apimties nepriklauso.

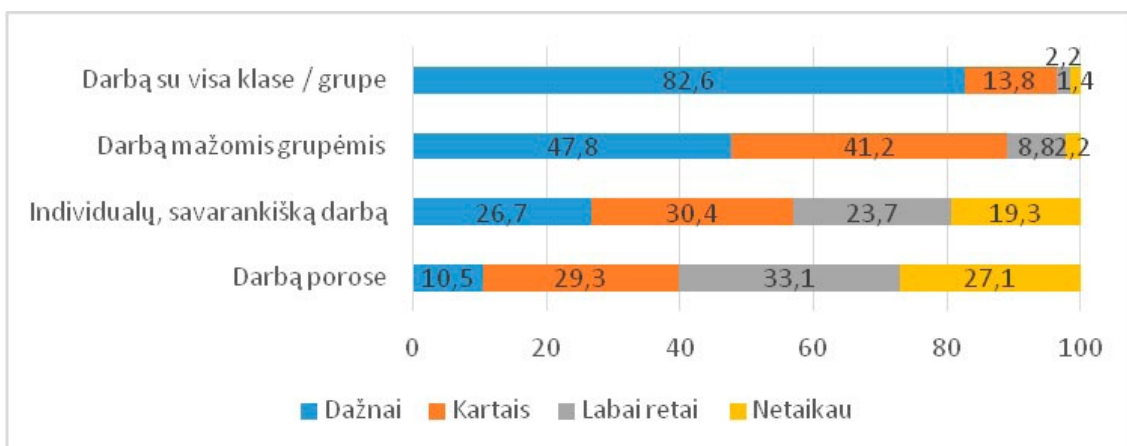
3.2.1.9. pav. Informacinių technologijų naudojimas edukaciniuose užsiėmimuose. (Proc., N=140)

Informacinių technologijų naudojimas edukaciniuose užsiėmimuose leidžia vaizdžiau pristatyti temą, įtraukti mokinius į veiklas, suteikti galimybę ieškoti reikalingos informacijos už muziejaus ribų, modeliuoti situacijas, tyrinėti ekosistemą ir pan. Internetas leidžia edukacinio užsiėmimo metu muziejaus kolekciją susieti su globaliu žinojimu, interpretuoti platesniuose kontekstuose. Dažniausiai muziejuose vykdant vaikų ir jaunimo edukaciją yra naudojamos vaizdo projektoriumi ir demonstraciniu ekranu, rečiau – planšetėmis, mobiliaisiais telefonais, audiogidais – tai yra priemonėmis, kurios mokymąsi daro ypač interaktyvų.

3.2.1.10. pav. Atsakymų į klausimą „Kaip dažnai vedami edukacinius užsiėmimus pasitelkiate...?“ pasiskirstymas. (Proc., N=140)

Muziejus sudaro galimybę pažinti tikrovę naudojantis ne tik rega, bet ir kitomis jauslėmis. 77 proc. edukacinius užsiėmimus vedančių muziejaus darbuotojų nurodo, kad užsiėmimų metu mokiniai gali liesti, tyrinėti eksponatus ar jų kopijas, patys pasigaminti su užsiėmimo tematika susijusius dirbinius. Rečiau yra pasitelkiami muzika, skoniai, kvapai.

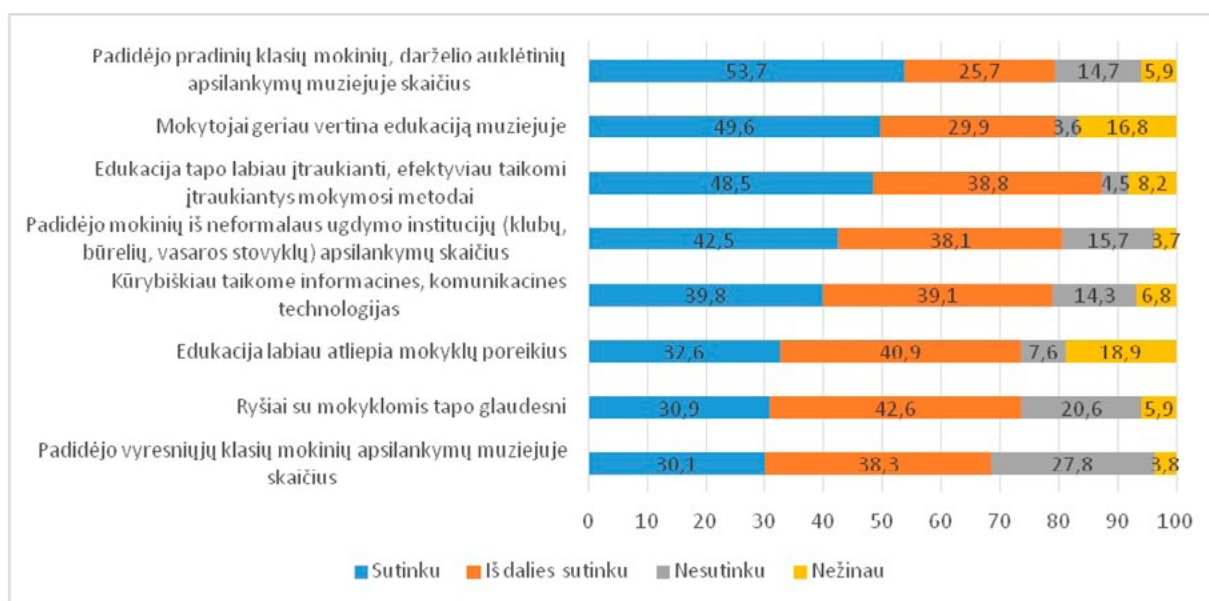

3.2.1.11. pav. Edukacinių užsiėmimų organizavimo formos. (Proc., N=140)

Edukatoriai, vedami užsiėmimus, dažniausiai naudoja darbo su visa klase ar grupe metodus. Mokinių veiklos organizavimo būdai, kurie yra palankūs dalyvavimui ir įtraukiamam ugdymui didinti išnaudojant socialinę sąveiką, taikomi rečiau: tik apie pusė apklausoje dalyvavusių muziejininkų „dažnai“ taiko darbą mažomis grupėmis, dešimtadalis – darbą porose. Darbą mažomis grupėmis

dažniau taiko pedagogo profesinę kvalifikaciją turintys edukatoriai („dažnai“ taiko 52 proc.) nei jos neturintys („dažnai“ taiko 38 proc.). Analogiški skirtumai tarp pedagogo kvalifikaciją turinčių ir jos neturinčių muziejinių stebimi organizuojant darbą porose: „dažnai“ šį metodą taiko 20 proc. turinčių mokytojo diplomą ir tik 2 proc. jo neturinčių. Taigi, socialinė besimokančiųjų sąveika, leidžianti greičiau kiekvienam edukacijos dalyviui įsitraukti ir reflektuojant konstruoti savo žinojimą ir supratimą, edukacijos muziejuje metu taikoma nepakankamai.

Nepaisant tyrime išryškėjusių tobulintinų sričių, apskritai, remiantis tiek muziejinių, tiek mokytojų atsakymais, tenka pripažinti edukacijos muziejuje pažangą ne tik kiekybės (didėja edukacinių programų pasiūla, auga aprėptis), bet ir kokybės požiūriu. Edukacinius užsiėmimus vaikams ir jaunimui vedantys muziejaus darbuotojai taip pat pastebi per dvejus metus muziejuje įvykusius pokyčius (žr. 3.2.1.12. pav.)

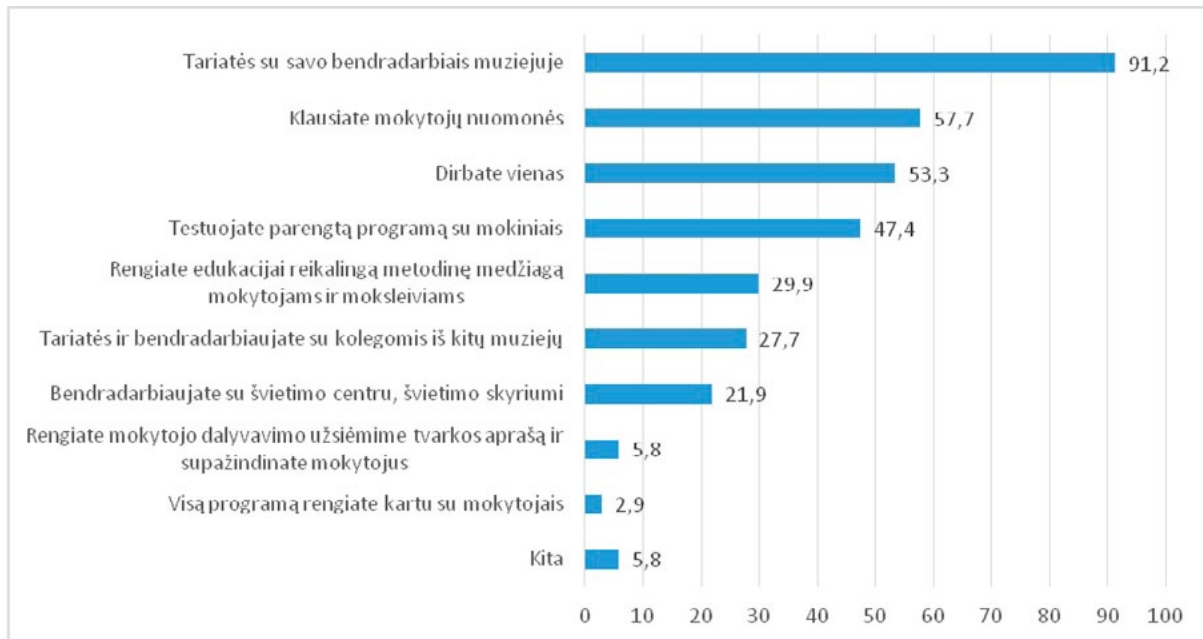

3.2.1.12. pav. Muziejaus pažanga edukacijos srityje per paskutinius dvejus metus. (Proc., N=140)

Vertinant tikslinių grupių srautus muziejuje, nurodoma kad išaugo pradinė klasių mokinių ir darželių auklėtinių apsilankymų muziejuje skaičius (nurodoma 54 proc.), muziejumi pradėjo daugiau naudotis neformaliojo ugdymo institucijos (43 proc.), mažiau pokyčių pastebėta vertinant vyresniųjų klasių mokinių apsilankymų muziejuje skaičiaus augimą. Pastebima, kad daugiau bendradarbiaujama su mokyklomis: maždaug trečdalis muziejinių mano, kad ryšiai su mokyklomis tapo glaudesni, muziejai labiau atliepia mokyklų poreikius. Vertinant mokinių įsitraukimą, pažymėtina, kad apie pusė muziejaus darbuotojų pritaria teiginiui, kad edukacija muziejuje tapo labiau įtraukianti, efektyviau taikomi aktyvūs mokymosi metodai.

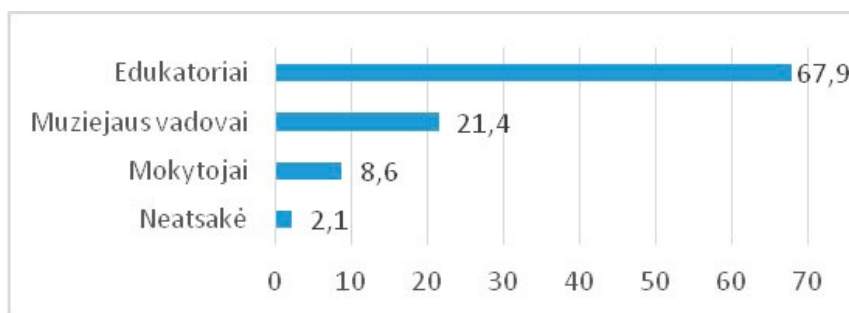
3.2.2. Edukacinių paslaugų vaikams ir jaunimui bendrakūra muziejuje

Sukurti kokybišką edukacinę programą yra ne tik edukatoriaus, bet ir viso muziejaus specialistų kolektyvo pastangų reikalaujantis uždavinys. Tačiau pusė respondentų (53 proc.) teigia, kad programą kuria patys vieni, nėra kuriamos specialios darbo grupės programai formuoti (žr. 3.2.2.1. pav.). Tiesa, dažnai tariamasi su bendradarbiais (91 proc.), daug rečiau konsultuojamasi su kolegomis iš kitų muziejų (28 proc.). Tai rodo, kad profesiniai ryšiai tarp skirtingų muziejų edukatorių yra silpni.

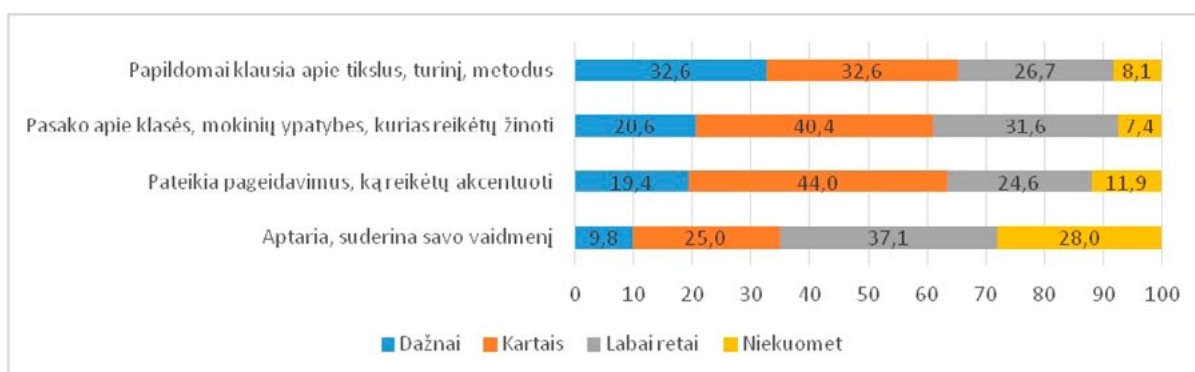
3.2.2.1. pav. Bendrakūra kuriant edukacines programas. (Proc., N=140)

Tyrimo rezultatai rodo, kad bendradarbiavimas ir partnerystė su švietimo institucijomis kuriant edukacines programas dar nėra išplėtoti. Tik 58 proc. respondentų nurodo, kad kurdami programą jie klausia mokytojų nuomonės, 47 proc. edukatorių prieš teikdami programą testuoja ją su mokiniais ir 30 proc. kurdami naują programą bendradarbiauja su švietimo centro, švietimo skyriaus specialistais. Visą programą kartu su mokytojais rengia tik labai nedidelė dalis (3 proc.) respondentų. Mokytojams ir vaikams prasmingai pasirengti edukacijai, aktyviai dalyvauti mokymosi procese, integruoti užsiėmimų muziejuje tematiką į ugdymo mokykloje turinį gali padėti metodinė medžiaga, tačiau tik 30 proc. respondentų nurodo, kad ją kuria, o mokytojo ir mokinių dalyvavimo užsiėmime tvarkos aprašą kuria ir su juo mokytojus supažindina tik 6 proc. respondentų.

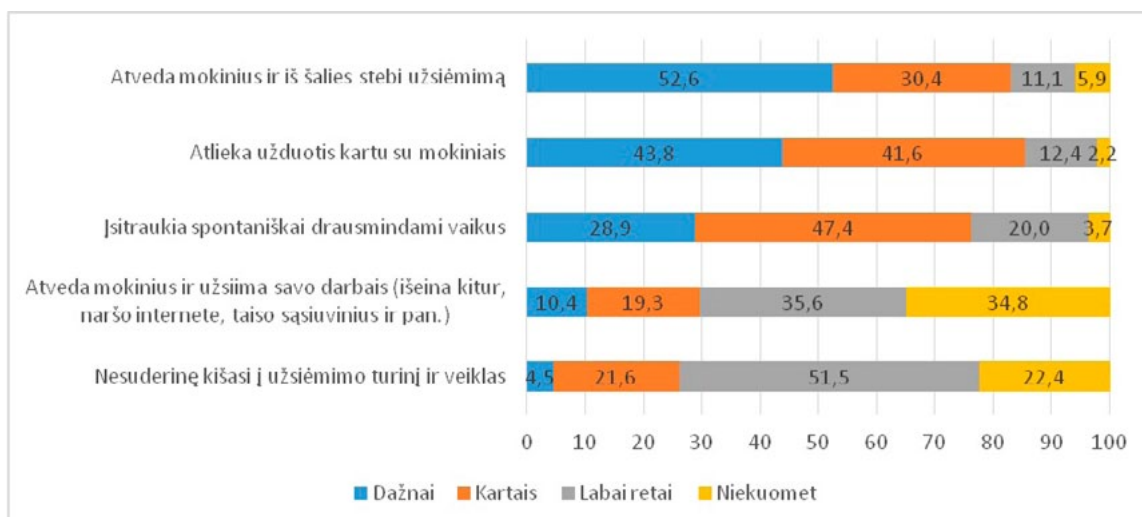
3.2.2.2. pav. Atsakymų į klausimą „Kas dažniausiai inicijuoja naujų edukacinių programų turinį?“ pasiskirstymas. (Proc., N=140)

Naujų programų iniciatoriai muziejuje dažniausiai būna patys edukatoriai (68 proc.), rečiau – muziejaus vadovai (21 proc.) o rečiausiai – mokytojai (9 proc.).

3.2.2.3. pav. Mokytojų ir muziejaus darbuotojų bendradarbiavimas rengiantis edukacijai muziejuje. (Proc., N=140)

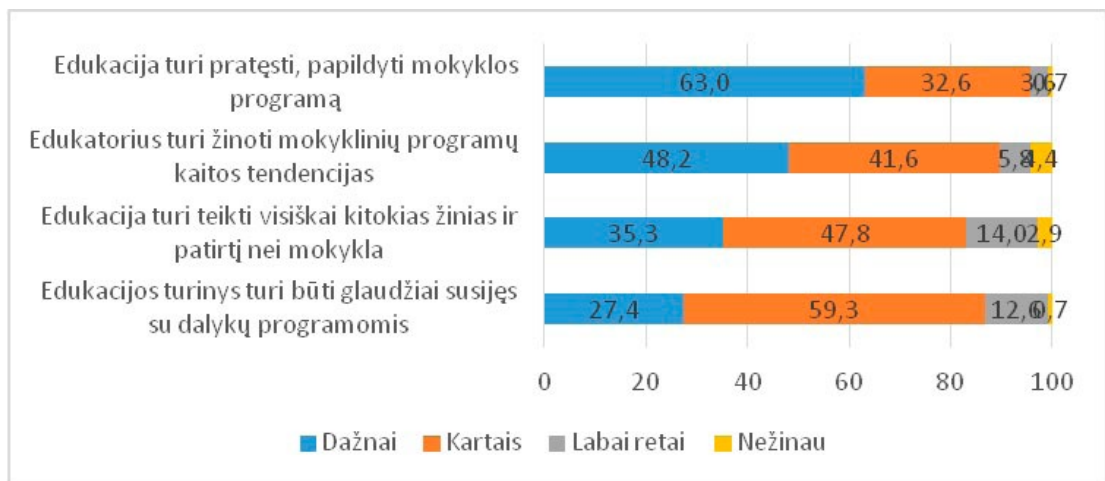
Mokinio ugdymosi procesą koordinuoja mokytojas, todėl jam, o ne muziejaus darbuotojui, priklauso iniciatyvos teisė renkantis edukacinę programą, derinant edukacijos muziejuje turinį su keliamais ugdymo tikslais, o metodus – su klasės mokinių patirtimi, gebėjimais, nuostatomis. Tyrimas atskleidė, kad mokytojai retokai prieš užsiėmimą domisi edukacine programa, išdėsto savo pageidavimus (žr. 3.2.2.3. pav.). Mokytojai santykinai dažniau papildomai klausia apie užsiėmimo turinį, metodus („dažnai“ – 33 proc.), tuo tarpu pageidavimus, ką reikėtų akcentuoti, į kokias klasės mokinių savybes reikėtų atsižvelgti, pateikia rečiau. Tokia situacija gali sąlygoti atotrūkį tarp mokytojo bei mokinio lūkesčių ir edukacijos potyrių.

3.2.2.4. pav. Mokytojų ir muziejaus darbuotojų bendradarbiavimas edukacijos muziejuje proceso metu. (Proc., N=140)

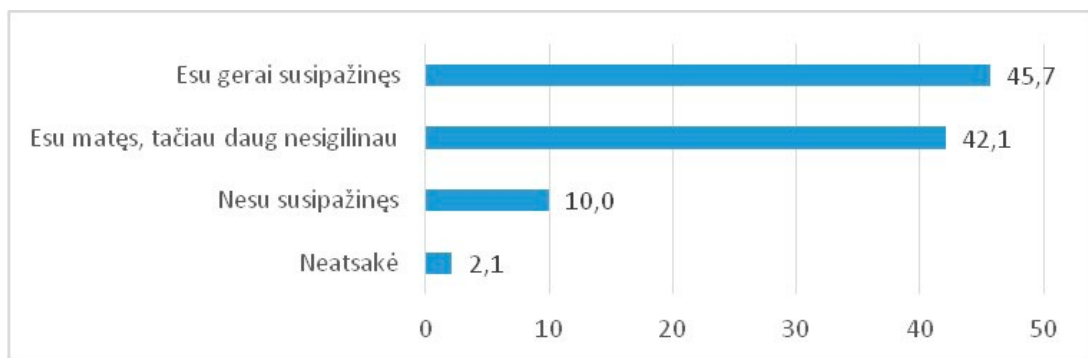
Remiantis tyrimo duomenimis, negalima teigti, kad (žr. 3.2.2.4. pav.) edukacinio užsiėmimo metu mokytojas ir muziejininkas veikia kaip viena komanda. Edukacinius užsiėmimus muziejuje vedančių muziejaus darbuotojų teigimu, mokytojai retai su jais suderina savo vaidmenį užsiėmime. Tyrimo rezultatai rodo, kad šis vaidmuo dažniausiai yra pasyvus: mokytojas stebi užsiėmimą („dažnai“ nurodo 53 proc. respondentų) arba užsiima savo darbais – išeina kitur, naršo internete, taisy sėsiuvinius ir pan. („dažnai“ nurodo 10 proc.). Kaip pastebi edukatoriai, mokytojo aktyvumas pasireiškia atliekant užduotis kartu su mokiniais užsiėmimų metu („dažnai“ – 44 proc.). Dalyje užsiėmimų mokinių įsitraukimą ir drausmę mokytojai mato kaip savo problemą: beveik visi respondentai teigia, kad mokytojai įsitraukia drausmindami vaikus, pasitaiko, kad mokytojai nesuderinę „kišasi“ į užsiėmimo turinį ir veiklas.

Atsakydami į atvirą klausimą apie tai, kokio mokytojo pageidauja muziejuje, edukatoriai išskyrė tokias mokytojo savybes: aktyvus, bendradarbiaujantis, dalyvaujantis, įsitraukiantis, motyvuotas, siekiantis žinių, smalsus, susipažinęs. Rečiau norima, kad drausmintų vaikus, netrukdytų užsiėmimo. Bendrą vyraujančią nuostatą atspindi citata: [pageidaujama] „mokytojo, kuris nusimeta savo profesinę kaukę ir pats visa širdimi ir protu tampa edukacijos dalyviu. Ir kuris elgiasi su vaikais ne kaip su auklėtiniais, o kaip su lygiaverčiais žmonėmis ir partneriais.“

3.2.2.5. pav. Nuostatos dėl edukacijos muziejuje ir mokyklinių programų ryšių. (Proc., N=140)

Edukacijos muziejuje ir mokyklinių programų ryšys nėra vienareikšmis: švietimo bendruomenėje plačiai diskutuojama apie mokyklą be sienų, aktualizuojamas mokymasis ne mokyklos erdvėse, tačiau, matyt, mokyklinio ugdymo ir švietimo už mokyklos ribų sutapatinti neišeina. Dauguma edukacinius užsiėmimus muziejuje vedančių specialistų (63 proc.) mano, kad užsiėmimai muziejuje turi papildyti ir pratęsti mokyklos programą, tačiau, muziejininkų, įsitikinusių, kad edukacija muziejuje turi teikti visai kitų žinių nei mokykla, yra daugiau nei manančių, kad edukacijos turinys turi būti glaudžiai susijęs su mokyklinėmis programomis. Tyrėjų nuomone, edukacinės programos sąsajumas su „mokykline“ programa turi būti konstruojamas laikantis holistinio ugdymo principų – derinant tikslus, struktūrą, turinį, metodus. Tačiau derinimas nereiškia, kad išvardyti elementai muziejinėje edukacijoje ir mokykloje turėtų asimiliuotis. Galimi įvairūs integracijos lygmenys ir būdai.

3.2.2.6. pav. Edukacinius užsiėmimus muziejuje vedančių specialistų susipažinimas su mokyklinių dalykų (istorijos, lietuvių kalbos, fizikos ir pan.) programomis, kurios siejasi su edukacijos tematika (Proc., N=140)

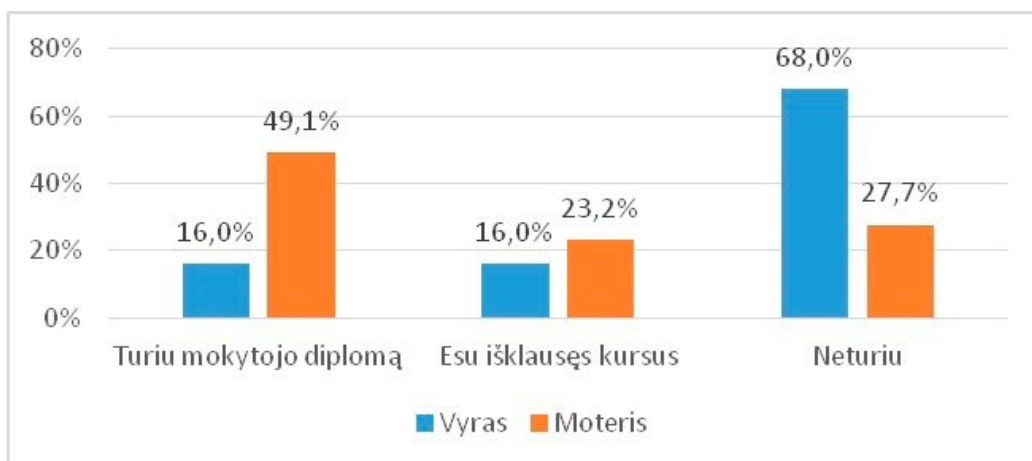
Nepriklausomai nuo nuostatų apie edukaciją muziejuje ir nepriklausomai nuo mokymosi mokykloje tikslų, struktūros, turinio, metodų bei nuomonės, koks turėtų būti edukacijos muziejuje ir mokyklinių programų ryšys, informuotumas apie bendrojo ugdymo programų turinį yra būtinas. Su mokyklinių dalykų, susijusių su edukacinio užsiėmimo tematika, bendrosiomis programomis

yra susipažinę tik mažiau nei pusė (46 proc.) respondentų (žr. 3.2.2.6. pav.). Tokia situacija nesudaro palankių sąlygų sprendimams apie edukacijos muziejuje ir bendrojo ugdymo mokykloje integraciją.

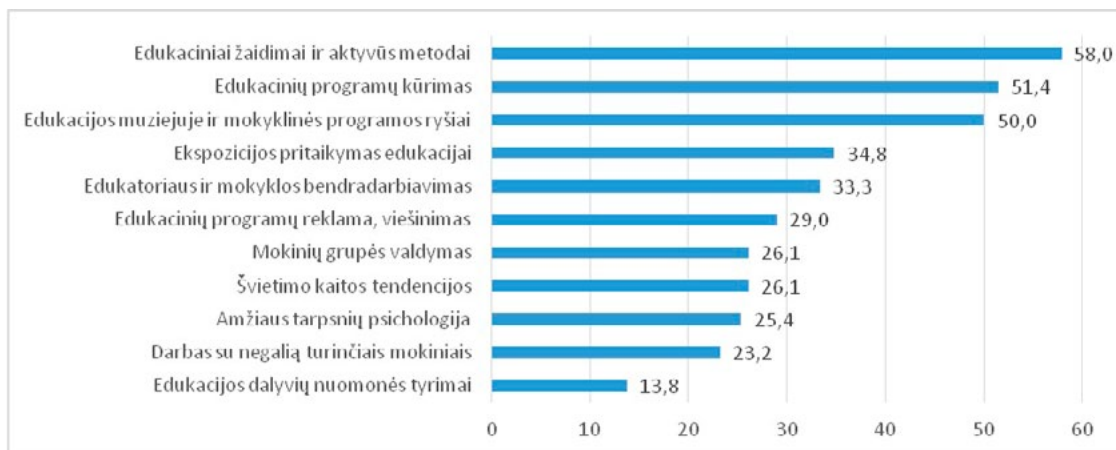
Apibendrinant galima teigti, kad bendrakūros procesai muziejuje nėra pakankamai išplėtoti. Šiuo metu švietime yra daug kalbama apie ugdymo turinio (*curriculum*) atnaujinimą decentralizavimo linkme. Muziejaininkai galėtų aktyviai įsijungti į šiuos procesus, pagelbėti mokyklai kontekstualizuoti mokymą siejant programą su kultūrine tautos tradicija, vietos istorija.

3.2.3. Edukatoriaus kvalifikacija ir jos tobulinimo kryptys

Neformaliojo švietimo nuostatai reikalauja, kad su vaikais ir jaunimu dirbantis asmuo turėtų pedagogo kvalifikaciją ir / arba būtų įgijęs ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą ir išklauses nustatytą pedagoginių ir psichologinių žinių kursą. Tyrimas atskleidė, kad ne visi vaikų ir jaunimo edukaciją vykdančios muziejaus darbuotojai šiuos formalius reikalavimus atitinka: 42 proc. turi pedagogo kvalifikaciją patvirtinantį mokytojo diplomą, 21 proc. yra išklausę numatytus psichologinių ir pedagoginių žinių kursus, tuo tarpu formaliai įteisinto pedagoginio ir psichologinio pasirengimo neturi 35 proc. respondentų. Pažymėtina, kad mokytojo diplomą dažniau turi savivaldybės muziejuose dirbantys edukatoriai (50 proc.) nei nacionaliniuose ir respublikiniuose muziejuose (35 proc.). Išsilavinimas taip pat priklauso nuo lyties (žr. 3.2.3.1. pav.): oficialiai pripažintą pedagogo kvalifikaciją turi 32 proc. edukacinius užsiėmimus vedančių vyrų ir 72 proc. moterų. Pedagoginės kvalifikacijos dažniau neturi edukatoriai, kurių darbo stažas iki 5 metų (48 proc.) nei edukatoriai, kurių darbo stažas didesnis negu 5 metai (24 proc.). Pažymėtina, kad dirbantys visu etatu edukatoriai pagal pedagoginį išsilavinimą nuo kitų edukaciją vykdančių darbuotojų iš esmės nesiskiria.

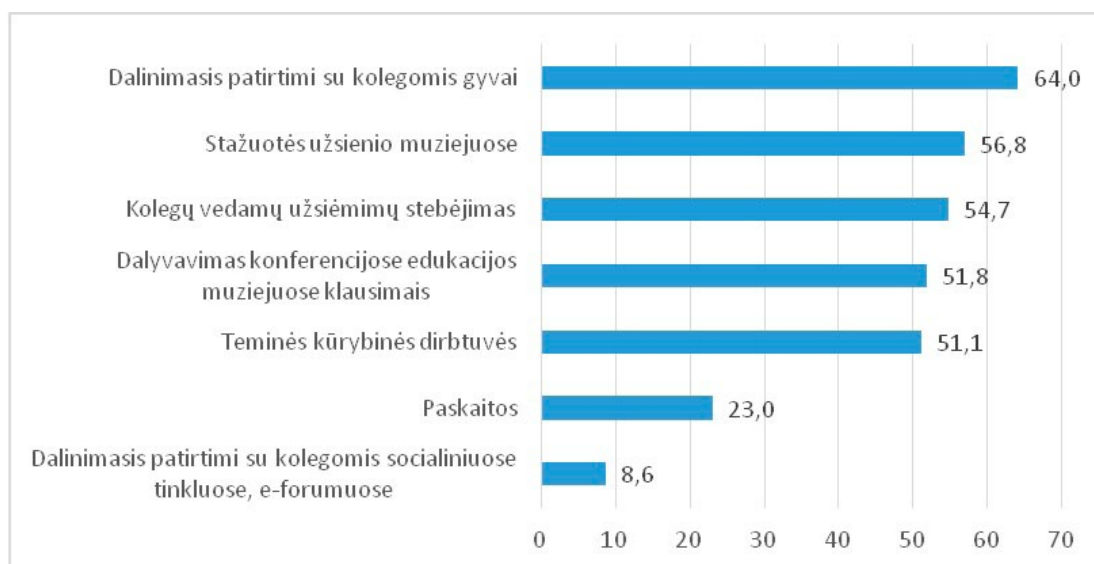

3.2.3.1. pav. Edukatorių pedagoginis išsilavinimas atsižvelgiant į lytį. (Proc., N=138)

3.2.3.2. pav. Aktualiausios kvalifikacijos kėlimo temos. (Proc., N=140)

Respondentams aktualiausios su edukacinių programų įgyvendinimu susijusios kvalifikacijos kėlimo temos (edukacinių programų kūrimas, ugdymo mokykloje ir edukacijos muziejuje sąsajos ir aktyvūs metodai edukacijoje). Nors atsakymuose į atvirus anketos klausimus dažnai keliami mokyklos ir muziejaus sąsajos stiprumo problema, tačiau edukatorių interesas pažinti mokyklinį švietimą, gilintis į pedagogikos, psichologijos klausimus nėra stipriai išreikštas. Ugdytis gebėjimą valdyti mokinių grupę, įgyti ar atnaujinti žinias apie amžiaus tarpsnių psichologiją, spręsti darbo su negalią turinčiais mokiniais specifikos klausimus pageidautų apie ketvirtadalis apklaustųjų. Toks pasirinkimas rodo gana siaurą pragmatinį požiūrį į kvalifikacijos kėlimą.

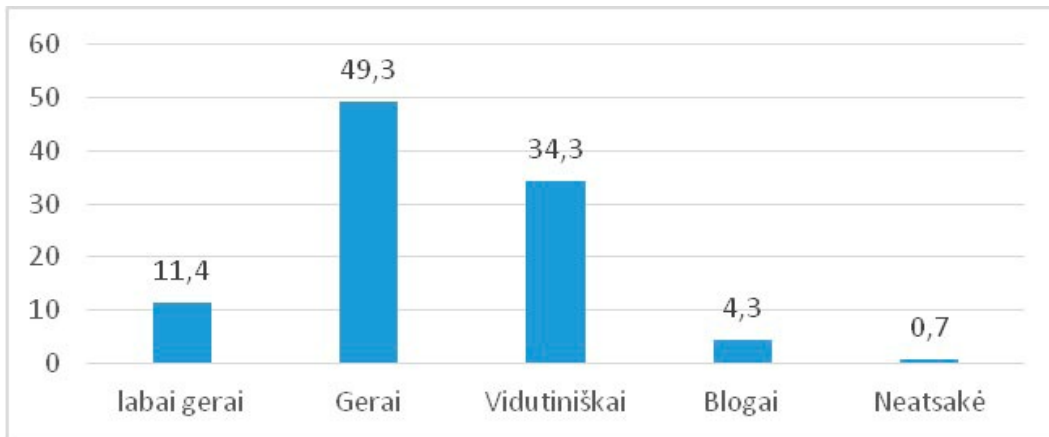

3.2.3.3. pav. Kvalifikacijos tobulinimosi formų priimtumas. (Proc., N=140)

Muziejaus darbuotojams labiausiai priimtinos kvalifikacijos kėlimo formos yra susijusios su patirtiniu mokymusi, kurio metu stebimi kolegų vedami užsiėmimai, reflektuojama ir gyvai dalijamasi patirtimi neformaliuose pokalbiuose ar dalyvaujant konferencijose edukacijos muziejuje klausimais. Paskaitos yra mažiau priimtina kvalifikacijos kėlimo forma. Pažymėtina, kad dalijimasis pa-

tirtimi socialiniuose tinkluose nėra matomas kaip veiksmingas kvalifikacijos kėlimo būdas. Tokią nuomonę galėjo sąlygoti ir tokios veiklos praktikos stoka: pavyzdžiui, forumas viename iš pagrindinių muziejų edukacijos tematikos tinklapių www.muzejuedukacija.lt neveikia.

3.2.4. Lietuvos muziejų asociacijos veiklos tobulinant edukaciją muziejuje vertinimas

3.2.4.1. pav. Atsakymų į klausimą „Kaip vertinate Lietuvos muziejų asociacijos veiklą padedant stiprinti edukaciją muziejuose?“ pasiskirstymas. (Proc., N=140)

Lietuvos muziejų asociacijos veiklą padedant stiprinti edukaciją, edukatoriai vertina gerai: 61 proc. apklaustųjų nurodė vertinantys „gerai“ arba „labai gerai“.

Į atvirą klausimą apie muziejų asociacijos vaidmenį plėtojant vaikų ir jaunimo edukaciją muziejuje atsakė 90 respondentų: „Manau, kad dirbate gerai ir einate teisingu keliu. Esate visada pasiruošę patarti įvairiais iškilusiais klausimais, kviečiate dalyvauti ir reklamuotis įvairiose parodose, organizuojate seminarus, mokymus, renginius, leidžiate leidinius.“ Analizuojant edukatorių pasiūlymus dėl LMA veiklos tobulinimo stiprinant edukaciją muziejuose, galima išskirti keletą aspektų: besimokančių muziejų tinklų kūrimas; parama savivaldybių; žinybiniais muziejams; dėmesys pedagoginės kompetencijos tobulinimui; politinių tarpžinybinio bendradarbiavimo klausimų sprendimo inicijavimas.

Lietuvos muziejų asociacijos veiklos stiprinant edukaciją muziejuose kryptys. Muziejų darbuotojų nuomonė

Kategorija	Teiginių pavyzdžiai
Besimokančių muziejų tinklų kūrimas N=20	<p>Organizuoti ir skatinti muziejų ir muziejininkų bendradarbiavimą bei savitarpio paramą. Tarpmuziejiniai edukatorių kontaktai. Patirties ir idėjų pasidalijimo, bendrų renginių ir susitikimų skatinimas; Muziejininkams edukatoriams dažniau organizuoti praktinius užsiėmimus, kūrybines dirbtuves, sudaryti galimybes mokytis vieniems iš kitų, dalytis gerąja patirtimi organizuojant ir ruošiant edukacines programas;</p> <p>Į edukacinių programų kūrimą įtraukti ne tik edukatorius, bet ir kitus muziejaus darbuotojus bent jau teoriniame lygmenyje, padėti suvokti, kaip tai turi atrodyti šiandien.</p>
Parama savivaldybių, žinybiniais muziejams N=12	<p>LMA galėtų daugiau padėti savivaldybių muziejams; LMA turėtų atkreipti dėmesį į tai, kad daugumos muziejų edukatoriams labai trūksta edukacinių programų ir ekskursijų VEDIMO METODIKOS žinių ir dėlto labai nukenčia edukacinės programos, ekskursijos kokybė. Organizuoti daugiau kūrybinių seminarų / stovyklų, išvažiuojamųjų turų po regionų muziejus; Organizuoti daugiau praktinių edukacinių užsiėmimų NE VILNIUJE, o regionų centruose; Ypač norisi pasimokyti dirbti su šiuolaikinėmis technologijomis, kurios labai žavi jaunimą. Gal tikrai yra muziejininkų, kurie galėtų mokytį ir atokiuose miesteliuose dirbančius žmones; Sudaryti sąlygas visiems muziejams, ypač esantiems toli nuo Vilniaus, dalyvauti LMA organizuojamuose renginiuose.</p>
Dėmesys pedagoginės kompetencijos tobulinimui N=47	<p>Ruošti edukatorius (juk dažniausiai jų pareigas užima istorikai, neturintys pedagoginio išsilavinimo (o gal ateityje to nė nereikalaus?);</p> <p>Daug muziejuje dirbančių žmonių yra labiau linkę į mokslinę muziejaus veiklos sritį, o ne į edukaciją, ir todėl dažnai pateikia informaciją taip, kad ji nesuprantama nei vaikams, nei tos srities ekspertams;</p> <p>Parengti ir vykdyti kvalifikacijos tobulinimo programas pedagogikos ir psichologijos srityse. Parengti bendrą muziejinės edukacijos teoriją, terminus ir pristatyti muziejininkams edukatoriams;</p> <p>Reikia paskaitų, praktinių seminarų, videopaskaitų;</p> <p>Dažniau ir reguliariai organizuoti teminius, konkrečias problemas gvildinančius seminarus, paskaitas, praktines užduotis tiek edukatoriams, tiek edukacinių programų skyrių vadovams. Pateiki daugiau prieinamos metodologinės medžiagos.</p>
Politinių klausimų sprendimo inicijavimas N=8	<p>Stiprinti tarpininkavimo veiklą tarp ŠM ir KM, tuo pat metu problemą pristatant ir politikams;</p> <p>Inicijuoti bendradarbiavimo sutartį su Švietimo ministerija, į švietimo programas įtraukti edukaciją muziejuje;</p> <p>Didinti spaudimą dėl edukacinių veiklų finansavimo Valstybės mastu;</p> <p>Padėti pritraukti muziejams lėšų naujoms edukacinėms programoms kurti;</p> <p>Pasistengti, kad būtų priimtas įstatymas, kuris mokinius kasmet atvestų į muziejų;</p> <p>Jei edukaciniams projektams būtų skiriamas didesnis finansavimas iš Kultūros Tarybos, tai ir edukacijos būtų įvairesnės ir patrauklesnės jaunimui;</p> <p>LMA turėtų sustiprinti darbą muziejų edukacinių programų reklamos srityje: švietimo įstaigose, miestų ir rajonų savivaldybių švietimo skyriuose.</p>

Lietuvos muziejų asociacija savo prigimtimi yra tinklinė organizacija, susikūrusi muziejų veiklos tobulinimo, Lietuvos muziejininkystės minties vystymo tikslu, todėl muziejininkai, atsakydami į atvirą anketos klausimą pabrėžia asociacijos vaidmenį kuriant ir stiprinant **besimokančių muziejų tinklą**. Tai galima padaryti labiau pasitelkiant gerosios praktikos siekimo metodą (angl. *benchmarking*), kai muziejai, sistemingai analizuodami ir lygindami savo edukacines patirtis, tobulina programų kokybę, mokosi iš kitų organizacijų sėkmingos veiklos, atradimų, sėkmingų ir nesėkmingų praktikų. Kaip vienas iš metodų galėtų būti kolegialus naujų programų vertinimas, *a priori* pasitikint **kiekvieno** kolegos kvalifikacija.

Šiame kontekste išryškėja **paramos savivaldybių muziejams** poreikis: svarbu realiai įvertinti edukacijos šiuose muziejuose galimybes ir bendrai spręsti edukacinių programų kokybės, taip pat jų prieinamumo klausimus. Užsiėmimus vaikams ir jaunimui vedantys muziejininkai pastebi savo ir kolegų **pedagoginių kompetencijų trūkumą** ir pabrėžia būtinybę jas nuolat atnaujinti reaguojant į šiuolaikinių ugdymo teorijų reikalavimus, kultūrinio švietimo minties vystymąsi. Pasigendama įvairesnių formalių ir neformalių mokymosi būdų. Edukatoriai tikisi, kad LMA pastangos vystyti tarpinstitucinį bendradarbiavimą tarp švietimo ir kultūros įstaigų paskatins **politinius sprendimus**, reikalingus edukacijos muziejuose finansavimo sistemai gerinti, kultūrinio švietimo prieinamumui didinti, ypač nuo didžiųjų kultūros centrų nutolusiose vietovėse gyvenantiems vaikams ir jaunimui.

3.2.5. Edukacijos muziejuje tobulinimo kryptys. Muziejų darbuotojų nuomonė

Anketoje muziejų specialistams, kurie veda užsiėmimus vaikams ir jaunimui, buvo pateiktas atviras klausimas: „Ką reikėtų keisti muziejuje, mokykloje, kad edukacijos taptų patrauklesnės ir naudingesnės mokymuisi?“ Savo pasiūlymus pateikė 97 muziejų darbuotojai. Analizuojant atsakymus į šį klausimą, galima išskirti šias veiklos tobulinimo kryptis: edukacijos muziejuje bendrakūra; mokyklų vadovų ir mokytojų nuostatų kaita; edukacijos muziejuje modernumas; materialinės bazės edukaciniams užsiėmimams stiprinimas; edukacijos muziejuje reglamentavimas.

Edukacijos muziejuje tobulinimo kryptys. Muziejų darbuotojų nuomonė

Kategorija	Teiginių pavyzdžiai
Bendrakūra N=31	<p><i>Geras bendradarbiavimas: muziejus – mokykla, mokykla – muziejus.</i></p> <p><i>Derinti muziejaus rengiamas edukacijas prie mokyklų ugdymo programų, bendradarbiauti edukatoriams ir mokytojams rengiant edukacines programas, derinant poreikius ir galimybes;</i></p> <p><i>Siekti glaudesnių ryšių tarp muziejų ir mokyklų, panaudoti šiuolaikines technikos priemones;</i></p> <p><i>Derinti mokyklų programas ir muziejaus edukacinius užsiėmimus;</i></p> <p><i>Didesnės iniciatyvos iš mokytojų, ko jie norėtų, kad pamokos būtų naudingesnės;</i></p> <p><i>Kviesčiau daugiau bendradarbiauti vieniems su kitais, dalintis idėjomis ir produktais, kurti naujas programas, atliepiančias ugdymo turinį;</i></p> <p><i>Reiktų seminarų ar užsiėmimų, kuriuose savo patirtimis ir įžvalgomis galėtų pasidalinti tiek edukatoriai, tiek pedagogai;</i></p> <p><i>Muziejai ir mokyklos, palaikantys glaudesnę tarpusavio ryšį, galėtų efektyviau vienas kitą papildyti. Mokyklose gautos teorinės žinios galėtų būti praktiškai pritaikomos muziejuje. Tai teiktų didelę naudą moksleivių mokymuisi;</i></p> <p><i>Reikia gilintis ne tik į planus, bet ir į mokinių nuomonę, kokie metodai, kokios priemonės būtų jiems patrauklios, įtraukiančios ir įdomios;</i></p> <p><i>Manau reikia keistis visiems: mokiniams – norėti naujų patyrimų; mokytojams – motyvuoti mokinius ir kontaktuoti daugiau su vietos specialistais, drąsiai išsakyti savo / mokinių norus; muziejininkams – mylėti savo darbą ir stengtis kuo įdomiau pateikti informaciją.</i></p>
Mokyklų vadovų ir mokytojų nuostatų kaita N=15	<p><i>Mokykloje – glaudžiau bendradarbiauti su muziejais kuriant tokias edukacijas ir įtvirtinti supratimą apie edukacijų naujose erdvėse naudą įvairiapusiam moksleivių lavinimui;</i></p> <p><i>Prastas požiūris į muziejaus lankomumą ypač mokyklos administracijos lygmenyje;</i></p> <p><i>Keisti mokytojų požiūrį, kad tai ne pramoga, o mokymosi procesas;</i></p> <p><i>Reikėtų sudominti mokytojus. Mokytojai turėtų suprasti, kaip svarbu mokiniams žinoti ir didžiuotis, tuo ką turi Lietuva;</i></p> <p><i>Mokykloms – žiūrėti į edukaciją ne kaip į pramogą, o lavinimosi būdą;</i></p> <p><i>Keisti muziejaus suvokimą. Tėvai perduoda vaikams neigiamą muziejaus suvokimą: „neįdomu, nuobodu“. Mokytojai neskatina smalsumo, noro ieškoti informacijos ne internete, o muziejuose, bibliotekose, knygose. Pirmiausiai reikia šviesti visuomenę šiuo klausimu, ne tik vaikus bet ir jų tėvus;</i></p> <p><i>Mokyklos turi tiesiog keisti požiūrį, kad muziejai – ne konkurentai joms, bet padeda jų dėstomiems dalykams su(at)kurti kontekstą.</i></p>
Edukacijos muziejuje modernumas N=24	<p><i>Muziejus turėtų ne tik kaupti eksponatus, bet ir sugebėti juos patraukliai ir įdomiai pristatyti lankytojams: interaktyvios pramogos, interaktyvių vaizdo ekranų įdiegimas, lankytojas – aktyvus informacijos priėmėjas ir tos informacijos vertintojas;</i></p> <p><i>Muziejus nemažai dėmesio turėtų skirti atraktyvumui, informacinėms technologijoms;</i></p> <p><i>Mažiau paskaitų, daugiau veiksmo. Vaikams neįdomūs plepalai. Jie nori patys ką nors daryti ir taip sužinoti ką nors naujo;</i></p> <p><i>Programose daugiau remtis pojūčiais, provokuoti dalyvių kūrybiškumą;</i></p> <p><i>Išradingiau derinti naujausias technologijas ir praktinius užsiėmimus. Nesu tikra, kad planšetės ar mobilieji telefonai edukacijų muziejuje aspektu yra tinkamiausia priemonė, manau, kad jų naudojimas turi būti labai atsargus ir apgalvotas. Daugiau praktinės veiklos ir pažinimo per judesį, gamybą, kūrimą;</i></p> <p><i>Muziejai turėtų atsisakyti mokytojo vaidmens... kurti edukacijas, kuriose veiktų pats mokinys, o edukatorius būtų tik koordinarius... Šis vaidmuo pasikeitimas iš edukatoriaus reikalauja drąsos, metodikos išmanymo, rimto pasirėngimo, o mokiniui garantuoja aktyvią tyriminę veiklą.</i></p> <p><i>Naudoti daugiau išmaniųjų technologijų, nes auganti karta yra vis sunkiau sudominama nuotraukomis, pasakojimu, jiems reikia daugiau veiksmo ir interaktyvumo.</i></p>

<p>Materialinės bazės edukaciniams užsiėmimas stiprinimas N=15</p>	<p><i>Įrengti edukacines klases su reikalingomis priemonėmis, tobulinti infrastruktūrą ir stiprinti muziejaus galimybes kurti naudingas ir patrauklias edukacijas; Reikėtų skirti daugiau lėšų įsigyti priemonių, kurios reikalingos teorinėms ir praktinėms užduotims atlikti. Taip pat yra reikalingos erdvesnės patalpos muziejuje; Skirti didesnę finansavimą išmaniųjų technologijų integracijai edukacinėse veiklose; Muziejuje – investuoti į edukacines erdves, priemones. Kelti atlyginimus, kad darbuotojai būtų motyvuoti dirbti ir kurti; Valstybė turi didinti lėšas kultūros sričiai. Savivaldybių muziejams neužtenka darbuotojų etatų visoms muziejaus funkcijoms kokybiškai vykdyti.</i></p>
<p>Reglamentavimas N=9</p>	<p><i>Mokyklose turėtų būti nustatytas valandų skaičius muziejų lankymui, ypač tų, kurie netoliese, tame pačiame rajone; Norėtųsi sulaukti muziejuje labiau motyvuotų moksleivių ir pageidautina ne po dvi klases (grupes) iš karto; Būtų puiku, jei edukacinės programos būtų visiškai finansuojamos valstybės, nes šiuo metu tikrai yra mokinukų, kurie neturi kaip susimokėti; Valstybė turi didinti lėšas kultūros sričiai. Savivaldybių muziejams neužtenka darbuotojų etatų visoms muziejaus funkcijoms kokybiškai vykdyti. Muziejininkas yra ir edukatorius, ir rinkinių tyrinėtojas, ir skaitmenintojas, ir parodų rengėjas, ir projektų vadovas ir vykdytojas, ir dar marketuotojas! Kaip galima pasiekti gerų rezultatų bent vienoje veiklos srityje, jei visų spėji atgnybti tik po trupinėlių?</i></p>

Muziejininkai supranta edukacijos muziejuje ir ugdymo mokykloje dermės (integruoja, pratęsia, papildo) poreikį ir siūlo **stiprinti bendradarbiavimą kuriant edukacinę paslaugą**. Į mokyklų ir muziejų bendradarbiavimą galima žiūrėti per teorinę **bendrakūros** prizmę, išreiškiančią vertės kūrimą kartu su vartotoju (moksleiviu, mokykla), akcentuojant dvi svarbias charakteristikas – bendrumą ir naujumą. Muziejaus specialistai, dirbantys su vaikais ir jaunuoliais, mano, kad tikslinga, visų pirma, bendrinti žinojimą ir suderinti muziejaus ir mokyklos tikslus, t. y. susitarti dėl kuriamos vertės – mokinių nuostatų, žinių, gebėjimų. Bendrakūra ir yra inovacijų kūrimas per naujai sukurtas žinias muziejui sąveikaujant su mokykla. Būtent naujos žinios leidžia parinkti vieną iš daugelio užsiėmimų mokykloje ir suderinti ją su muziejaus programos turiniu, orientuojantis į numatytus tikslus, bendrai kuriant inovatyvias programas, užtikrinant abiejų institucijų įsitraukimą ir veiklumą. Mokinys turėtų būti suprantamas ne tik kaip edukacijos muziejuose centrinė ašis, bet ir kaip neatsiejamas bendrakūros muziejų edukacijoje procesų dalyvis. Edukatoriai siūlo pasinaudoti projekto „Muziejus – mokykla – moksleivis“ patirtimi stiprinant muziejaus ir mokyklos bendradarbiavimą ir kuriant bendrą vertę – mokinių mokymosi rezultatų kokybę.

Dalis muziejininkų, ypač dirbančių savivaldybių muziejuose, kaip edukacijos tobulinimo kliūtį, išskiria nepalankias mokyklų vadovų, mokytojų, mokinių ir jų tėvų **nuostatas muziejaus atžvilgiu**. Vis dar susiduriama su vadovų ir mokytojų požiūriu, neigiančiu apsilankymo muziejuje svarbą mokinių ugdymui; pasitaiko, kad į edukaciją muziejuje vis dar žiūrima tik kaip į pramogą, o ne kaip į „rimtą“ mokymąsi. Vis dar gajos ir mokiniams perduodamos neigiamos, sena patirtimi besiremiančios tėvų nuostatos, lankymąsi muziejuje siejančios su nuoboduliu. Šį požiūrį galima keisti tik stiprinant edukacijos procesų muziejuose kokybę – ypač savivaldybių muziejuose, esančiuose moksleivių gyvenamojoje vietovėje.

Edukatoriai savo pasiūlymuose pateikia tokius **šiuolaikinio edukacinio užsiėmimo bruožus**: atvirumas (muziejus be sienų), individualaus kolekcijos interpretavimo skatinimas, aktyvumas ir interaktyvumas, savarankiškas mokinių darbas ir kūrybiškumas, tyrimai, žaidimai, išradingas technologijų panaudojimas, jauki, pritaikyta erdvė. Taigi, organizuojant edukaciją muziejuje, išėties taškas turėtų būti mokinio veikla, suvokimas ir stebėjimas, kaip ir ką mokinys veikia muziejuje, kokių tikslų ši veikla leidžia pasiekti. Edukatorius iš žinių šaltinio tampa mokymosi aplinkos kūrėju ir konsultantu. Tačiau, kaip pastebi vienas muziejininkas, „šis vaidmenų pasikeitimas iš edukatoriaus reikalauja drąsos, metodikos išmanymo, rimto pasirengimo, o mokiniui garantuoja aktyvią tyriminę veiklą“.

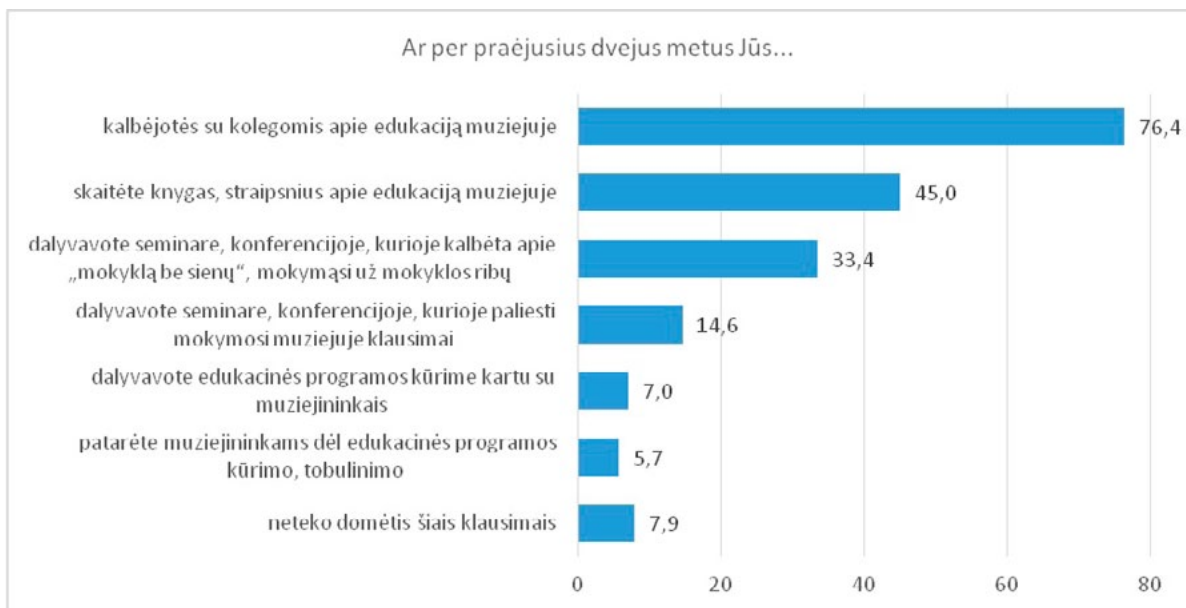
Muziejininkai pastebi, kad kokybiškų edukacinių užsiėmimų prielaida yra **gera materialinė infrastruktūra**: šiuolaikiškai sutvarkytos, priklausomai nuo metodo greitai transformuojamos edukacinės erdvės, priemonės, reikalingos užduotims atlikti, išmaniosios technologijos. Anot edukatorių, šioms priemonėms įsigyti trūksta lėšų. Pažymėtina, kad tik dviem atvejais edukatoriai programų kokybę susiejo su darbo užmokesčiu.

Savo atsakymuose muziejų darbuotojai paliečia ir **edukacijos procesų reglamentavimo klausimą**. Lankymasis savivaldybės muziejuje yra vertinamas kaip neišnaudota pilietiškumo, patriotizmo ugdymo galimybė, todėl tikimasi mokyklų įsipareigojimo lankytis vietos muziejuje. Reikia pažymėti, kad tokia direktyvi nuostata nėra tinkama, rezultatas bus greičiau pasiektas pakeitus muziejaus filosofiją – pavyzdžiui, vadovaujantis bendruomeninio muziejaus samprata. Edukatoriams rūpi ir mokinių lankymosi muziejuose finansavimo klausimas: kaip išėitį mato pilnai valstybės finansuojamą edukaciją muziejuose. Edukacinei veiklai savivaldybių muziejuose stiprinti trūksta darbuotojų, savivaldybių muziejuose nėra daug specialistų, didžiąją laiko dalį skiriančių edukacijai. Kaip teigia vienas respondentas, „muziejininkas yra ir edukatorius, ir rinkinių tyrinėtojas, ir skaitmenintojas, ir parodų rengėjas, ir projektų vadovas ir vykdytojas, ir dar maketuotojas!“ Esant tokiai funkcijų įvairovei, sudėtinga koncentruotis į edukacijos kokybę.

3.3. Mokytojų anketinės apklausos rezultatai

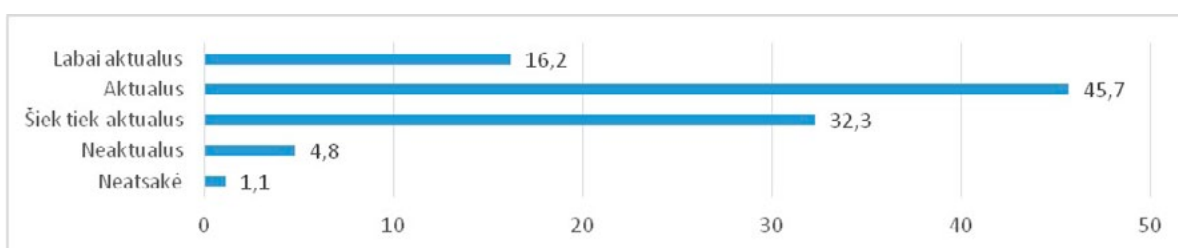
3.3.1. Mokytojo vaidmuo edukacinio užsiėmimo vertės bendrakūros procese

Šiame poskyryje pateikti tyrimo duomenys apie mokytojo dalyvavimą visuose edukacinės paslaugos vaikams ir jaunimui bendrakūros etapuose: rengiant edukacinę programą ir ją tobulinant, pasirengiant konkrečiam edukaciniam užsiėmimui, dalyvaujant edukacinio užsiėmimo metu, pasibaigus užsiėmimui.

3.3.1.1. pav. Mokytojų domėjimasis edukacija muziejuje. (Proc., N=648)

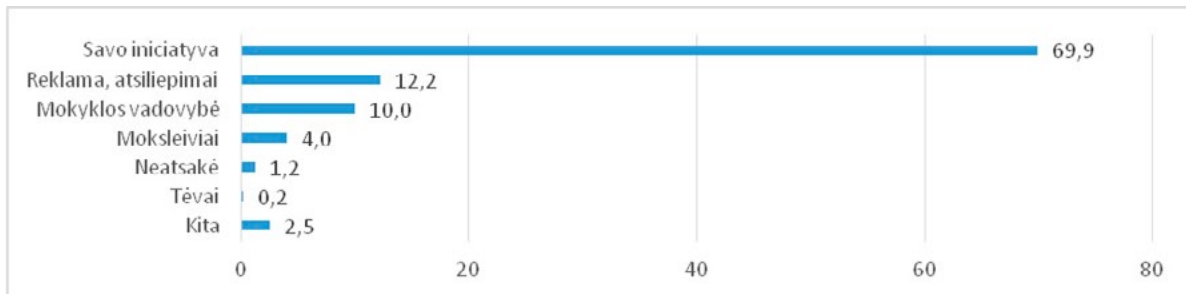
Geros mokyklos koncepcijoje išreikšta mokyklos atvirumo, mokymosi už mokyklos sienų idėja skatina mokytojus domėtis edukacijos muziejuje klausimais. Didžioji dauguma (92 proc.) pedagogų, kurie naudojami vaikų ir jaunimo edukacijos muziejuose paslaugomis, domisi šio metodo taikymo galimybėmis mokinių ugdymo tikslu. Edukacija muziejuje yra viena iš neformalių mokytojų diskusijų temų – 76 proc. nurodė, kad kalbėjo apie tai su kolegomis. Trečdalis mokytojų dalyvavo seminaruose ar konferencijose, kuriose buvo kalbama apie mokymąsi už mokyklos ribų; pusėje šių renginių buvo paliesti ir mokymosi muziejuje klausimai. Tačiau aktyviai dviejų metų laikotarpiu prie edukacijos muziejuje tobulinimo prisidėjo tik nedidelė mokytojų dalis: 7 proc. dalyvavo edukacinės programos kūrimo, 6 proc. tvirtina, jog teikė patarimų dėl programos tobulinimo. Statistiškai reikšmingų domėjimosi edukacijos galimybėmis muziejuose ryšių priklausimai nuo mokyklos tipo ar mokytojo profesinės charakteristikos tyrimas neatskleidė.

3.3.1.2. pav. Seminarų pedagogams apie mokinių mokymąsi muziejuje aktualumas. (Proc., N=648)

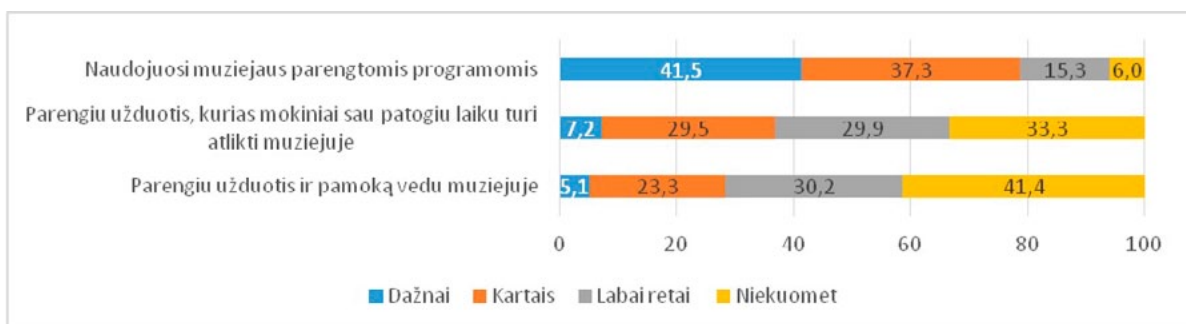
Vertinant žinių ir supratimo gilinimo apie edukaciją muziejuje poreikį, mokytojams buvo pateiktas klausimas dėl seminaro apie edukaciją muziejuje reikalingumo. Daugiau nei pusei pedagogų (62 proc.) seminaras apie mokinių mokymąsi muziejuje yra labai aktualus arba aktualus. Statistiškai

reikšmingų profesinio tobulinimosi poreikio skirtumų mokytojų grupėse priklausimai nuo mokyklos tipo ar mokytojo profesinės charakteristikos tyrimas neatskleidė.

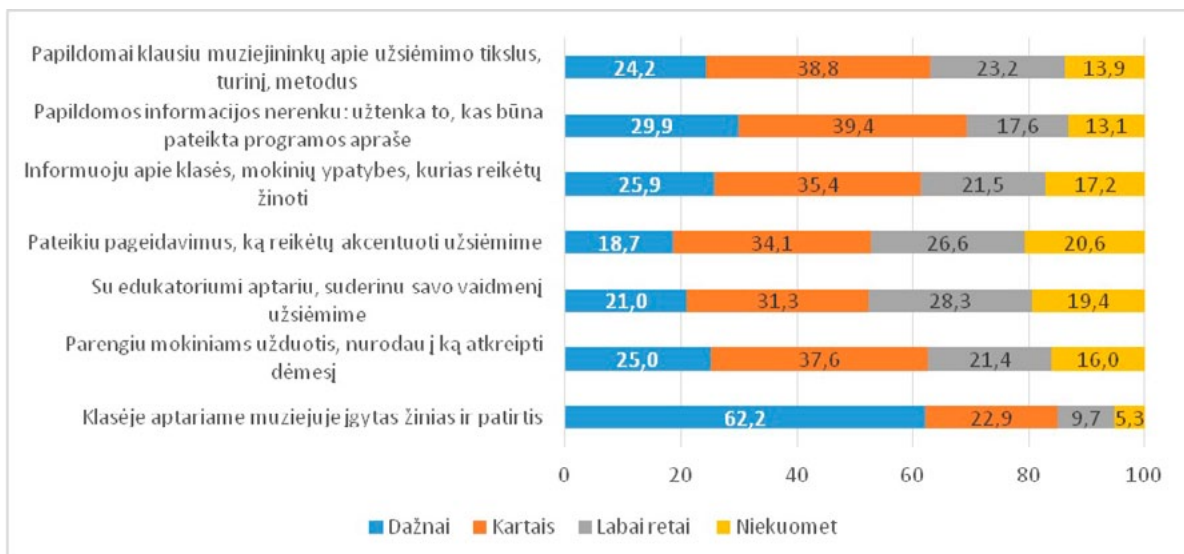
3.3.1.3. pav. Mokymosi muziejuje iniciavimas. (Proc., N=648)

Mokytojų buvo klausiama, kas dažniausiai inicijuoja dalyvavimą muziejų edukaciniuose užsiėmimuose. Dauguma (70 proc.) nurodė, kad dalyvauja savo iniciatyva, 10 proc. respondentų dalyvauti paskatino mokyklos vadovybė. Pažymėtina, kad moksleiviai iniciatyvą dėl edukacijos muziejuje pareiškia labai retai.

3.3.1.4. pav. Mokių mokymosi muziejuje organizavimas. (Proc., N=648)

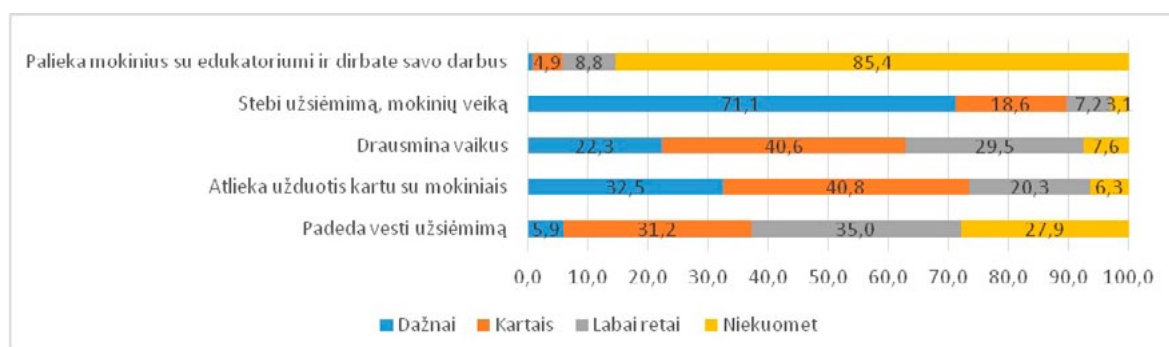
Mokių mokymosi muziejuje organizavimo formos yra įvairios. Muziejumi kaip edukacine erdve dažniausiai yra pasinaudojama dalyvaujant muziejaus parengtuose edukaciniuose užsiėmimuose. Tik nedidelė dalis mokytojų teigia, kad yra rengę užduotis, kurias mokiniai jiems patogiu laiku atlieka muziejuje, arba patys yra vedę muziejuje pamoką. Tokį organizavimo formų pasiskirstymą galėjo lemti tai, jog muziejų lankymas yra mokamas: mokiniui, einančiam į muziejų atlikti užduoties ar į pamoką muziejuje, gali tekti už tai susimokėti. Nuo 2018 m. sausio 1 d., įvedus nemokamą muziejaus ekspozicijos lankymą, atsiveria daug platesnės galimybės mokymuisi muziejuje panaudoti ne tik ekskursijas, edukacinius užsiėmimus, bet ir kitas organizacines formas. Tačiau pažymėtina, kad tai reikalauja mokytojo profesinės kvalifikacijos kėlimo (jis turi gerai žinoti muziejaus turinio panaudojimo siekiant numatytų mokinio ugdymosi tikslų galimybes), glaudaus bendradarbiavimo su edukatoriumi.

3.3.1.5. pav. Edukacinių užsiėmimų muziejuje planavimas ir organizavimas. (Proc., N=648)

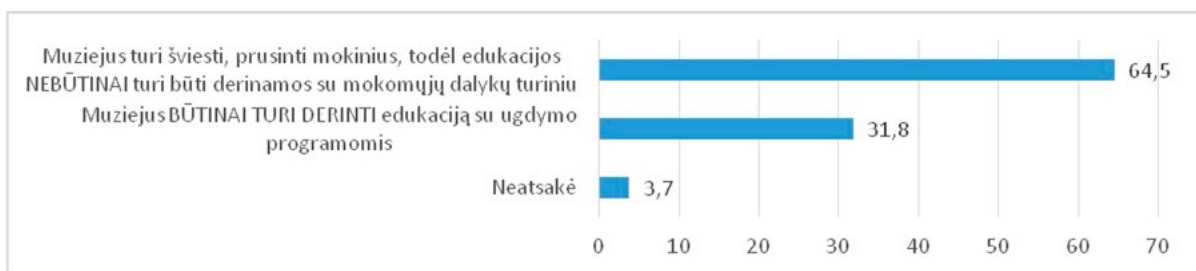
Viena iš edukacinio užsiėmimo muziejuje poveikimo sąlygų yra jo integralumas: ugdymo tikslai yra numatomi bendrame mokinio ūgties kontekste, įvertinamas užsiėmimo turinio ir metodų tinkamumas mokinių amžiui, edukatorius yra pasirengęs, žino klasės savitumus. Tyrimas atskleidė, kad informacijos apie užsiėmimo tikslus, turinį ir metodus edukatoriaus paprastai teiraujasi ketvirtadalis mokytojų, 30 proc. sako, kad papildomai užsiėmimo savybėmis nesidomi – jiems užtenka to, ką perskaito programos apraše. Ketvirtadalis mokytojų dažnai informuoja muziejininką apie klases mokinių ypatybes, penktadalis dažnai pateikia pageidavimus dėl užsiėmimo turinio, derina savo vaidmenį užsiėmime su edukatoriumi. Taigi, galima teigti, kad maždaug trys ketvirtadaliai mokytojų, vykstant edukacinės paslaugos bendrakūros sąveikai su edukatoriumi, nėra aktyvūs.

Edukacija muziejuje yra integrali ugdymo proceso dalis, tačiau tik ketvirtadalis mokytojų prieš užsiėmimą kalbasi su mokiniais, paruošia juos užsiėmimui muziejuje, nurodo, j ką reikėtų atkreipti dėmesį. Sugrįžus iš užsiėmimo, aptarimą ir refleksiją dažniausiai organizuoja du trečdaliai mokytojų.

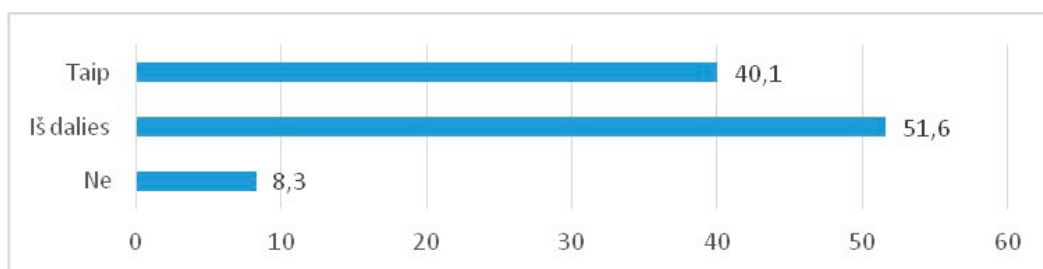
3.3.1.6. pav. Mokytojų vaidmenys edukaciniuose užsiėmimuose. (Proc., N=648)

Mokytojai, atvedę mokinius į užsiėmimą, dažniausiai dalyvauja juose, retai kada palieka mokinius vienus su edukatoriumi. Edukacinio užsiėmimo metu mokytojai dažniausiai renka stebėtojo vaidmenį (71 proc.), jei reikia, drausmina vaikus (dažnai tai tenka daryti 22 proc. respondentų). Trečdalis mokytojų mano, jog tikslinga kartu su mokiniais tapti edukacijos proceso dalyviais, kartu su jais atlikti užduotis. Tik labai nedidelė dalis mokytojų veda užsiėmimą kartu su edukatoriumi, prisiimdami asistento vaidmenį, padėdami mokiniams, kuriems reikalinga pagalba, užtikrindami kiekvieno dalyvavimą ir įsitraukimą. Taigi panašu, kad dvejų ugdytojų bendradarbiavimo galimybių inspiruotas potencialas edukaciniame užsiėmime muziejuje dažniausiai lieka neišnaudotas.

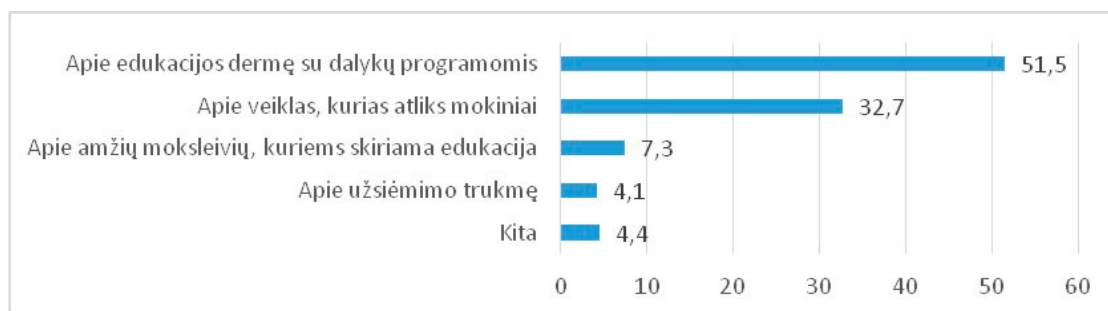
3.3.1.7. pav. Mokytojų nuomonė apie edukacijos muziejuje dermę su ugdymo mokykloje turiniu. (Proc., N=648)

Tarp muziejininkų plačiai diskutuojamas klausimas apie ugdymo turinio mokykloje ir edukacinės programos turinio suderinamumą. Mokytojai taip pat išsakė savo nuomonę. Trečdalis respondentų mano, kad muziejus kiekvieną programą būtina turi derinti su ugdymo tyrimu mokykloje (žr. 3.3.1.7. pav.), tuo tarpu du trečdaliai pritaria nuomonei, kad to daryti nėra būtina, nes sumažinama ugdymosi turinio įvairovė.

3.3.1.8. pav. Informacijos apie muziejų edukacines programas pakankamumas. (Proc., N=648)

Mokytojai pakankamai gerai vertina informacijos apie edukacines programas sklaidą: nepakanka informacijos 8 proc., o visiškai pakanka – 40 proc. respondentų.

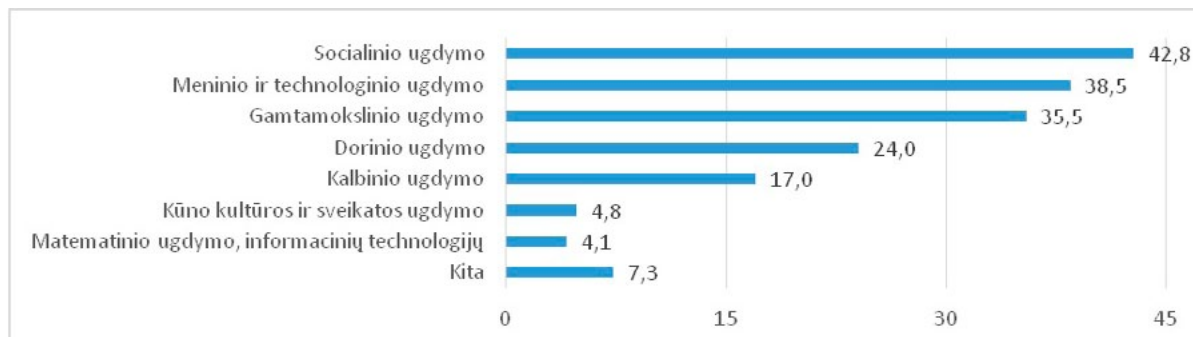

3.3.1.9. pav. Informacijos apie edukacines programas poreikis. (Proc., N=648)

Daugiausia mokytojams reikia informacijos apie edukacijos dermę su dalyko programomis. Jie mano, kad būtų gerai dalies edukacinių užsiėmimų aprašuose, kur tai yra tikslinga, nurodyti, kokią temą einant tikslinga pasinaudoti mokymosi muziejuje galimybe. Taip pat trečdalis mokytojų pasigenda išsamesnės informacijos apie veiklas, kurias atliks mokiniai muziejuje. Atitikties amžiui informacijos trūkumas nėra įvardijamas kaip didelė problema.

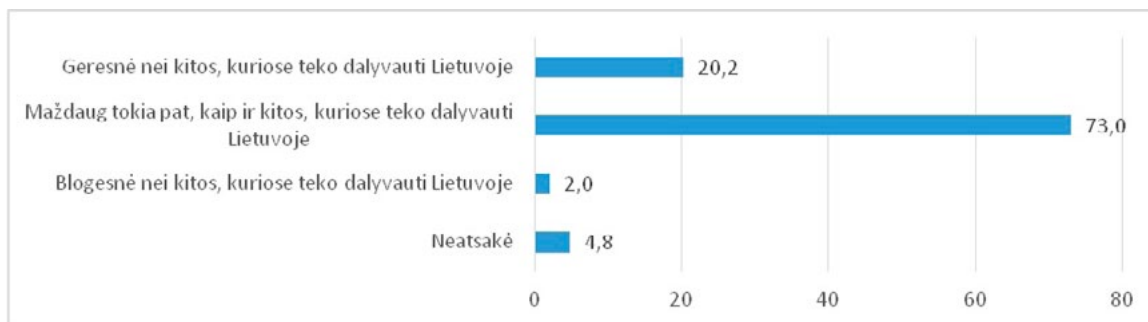
3.3.2 Edukacinių užsiėmimų kokybės vertinimas

Tyrimu buvo siekiama atskleisti mokytojų nuomonę apie edukacinių programų muziejuje kokybę. Visų pirma yra svarbi statistika apie užsiėmimų muziejuje tematiką (žr. 3.3.2.1. pav.).

3.3.2.1. pav. Dažniausiai lankomų edukacinių užsiėmimų muziejuose tematika (galima pasirinkti keletą variantų). (Proc., N=648)

Čia pristatomo tyrimo rezultatai rodo, kad mokytojų dažniausia lankomos yra socialinio (43 proc.), meninio ir technologinio (39 proc.) bei gamtamokslinio (36 proc.) ugdymo turinio edukacinės programos. Rečiausiai – programos, kurias galima sieti su kūno kultūros ir sveikatos ugdymu (5 proc.) bei matematikos ir informacinių technologijų mokymu (5 proc.). Reikia pažymėti, kad mokytojai įžvelgia integralų daugelio programų pobūdį: 47 proc. nurodė, kad jų lankytoje programoje integruojamos dvi ar daugiau ugdymo sričių. Dažniausiai integruojamas socialinis ir meninis / technologinis (14 proc.), gamtamokslinis ir meninis / technologinis (14 proc.) socialinis ir dorinis (13 proc.), socialinis ir gamtamokslinis (11 proc.) ugdymas.

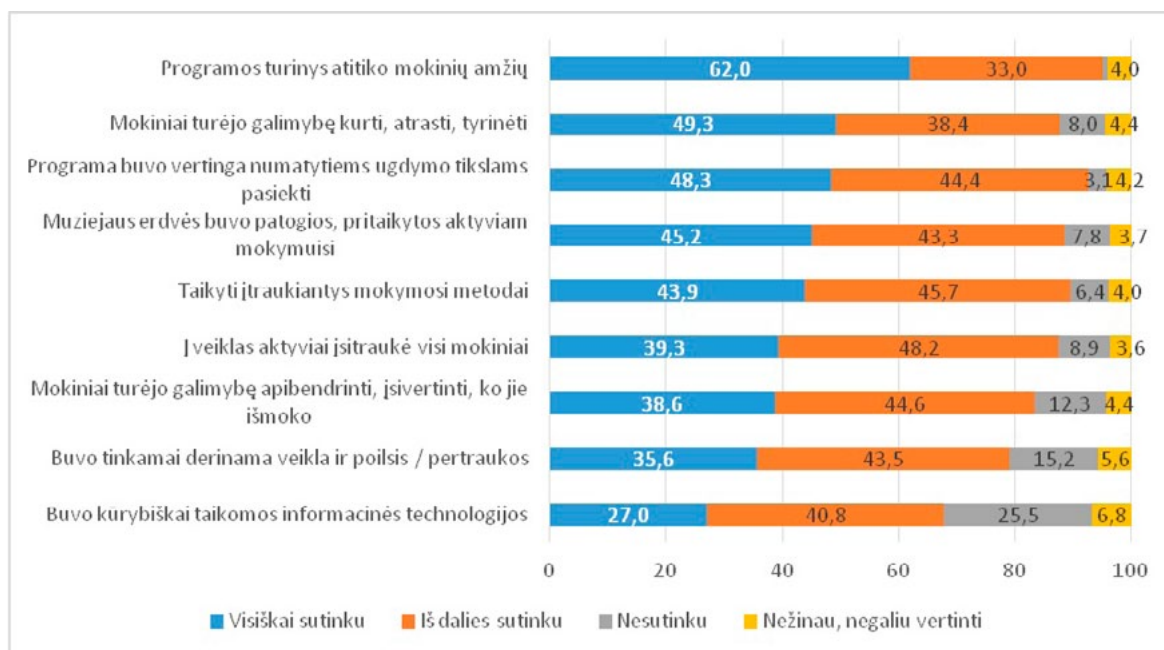

3.3.2.2. pav. Paskutiniosios Lietuvoje su mokiniais lankytos edukacinės programos vertinimas. (Proc., N=648)

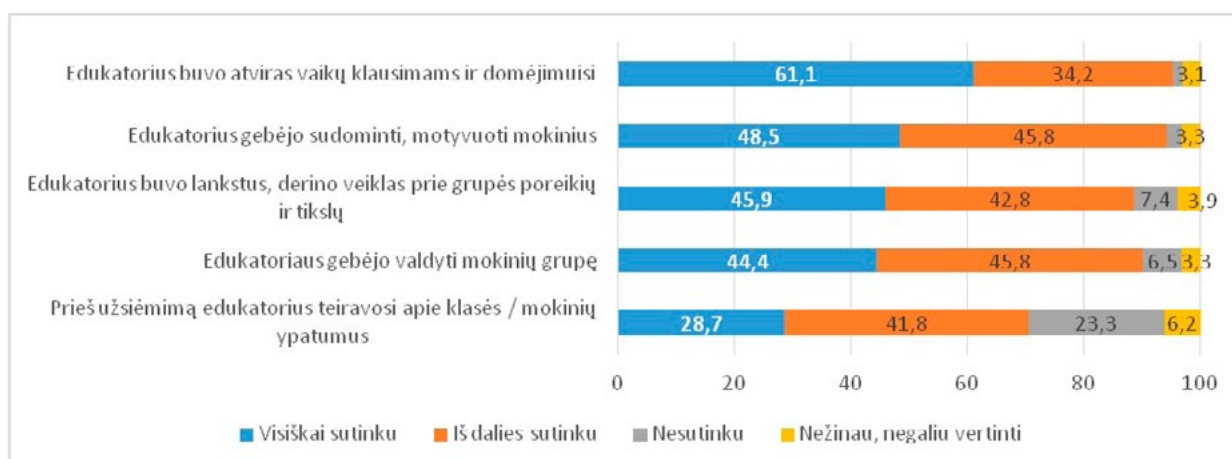
Mokytojų buvo prašoma palyginti paskutiniosios lankytos edukacinės programos kokybę su prieš tai lankytomis edukacinėmis programomis. Šis metodas, esant didelei imčiai, leidžia įvertinti edukacinių programų kokybės pokyčius trumpuoju laikotarpiu. Pažymėtina, kad mokytojai pastebi teigiamų programų kokybės pokyčių: 20 proc. nurodo, kad programa buvo geresnė nei kitos, kuriose anksčiau teko lankytis Lietuvoje, ir tik 2 proc. – kad programa blogesnė už anksčiau lankytąsias. Vertinant programų kokybės situaciją, klausimas apie paskutiniosios lankytos programos kokybę leido taikyti svorių metodą: respondentų pateiktas programos kokybės vertinimas buvo centruotas pagal tipinę situaciją. Vertinant programos kokybę, tikslinga interpretuoti atsakymų „visiškai sutinku“ procentą.

Programos kokybę mokytojai vertinio pagal šiuos kriterijus: įtraukiujų ugdymo metodų taikymas ir mokinių aktyvumas edukacijos metu; programos turinio ir ugdymo tikslų dermė; programos atitiktis mokinių amžiui; muziejaus erdvių vertinimas; darbo ir poilsio režimo laikymasis (žr. 3.3.2.3. pav.). Vertinant programos kokybę, interpretuosime atsakymų „visiškai sutinku“ procentą.

Tyrimo duomenys rodo, jog, mokytojai programų kokybei kelia aukštus reikalavimus ir ją vertina pakankamai kritiškai. Programos turinio atitiktis mokinių amžiui yra aukščiausiai vertinamas programos požymis, tačiau net trečdalis respondentų nurodo, jog programos turinys mokinių amžių atitinka tik iš dalies. Užsiėmimuose buvo taikyti aktyvūs, įtraukiantys mokymo metodai (44 proc.), mokiniai turėjo galimybę kurti, atrasti, tyrinėti (49 proc.), tačiau į veikas pavyko įtraukti visus mokinius tik 39 proc. atvejų. Veiklos rezultatų įsivertinimas ir refleksija yra svarbi mokymosi, o ypač patirtinio mokymosi, kuris sudaro daugelio muziejų edukacinių programų pagrindą, dalis. Apibendrinta ir įsivertinta buvo 39 proc. dalyvautų programų.

3.3.2.3. pav. Apibendrintas edukacinių užsiėmimų kokybės įvertinimas. (Proc., N=648)

3.3.2.4. pav. Edukatoriaus darbo vertinimas. (Proc., N=648)

Mokytojai vertino edukatorių gebėjimą įtraukti moksleivius į programos veiklas (žr. 3.3.2.4. pav.). Maždaug pusė visų mokytojų sutinka, kad edukatorius jų užsiėmimuose gebėjo vaikus sudominti ir motyvuoti, buvo lankstus, derino veiklas prie mokinių poreikių, buvo atviras vaikų klausimams ir domėjimuisi, 29 proc. teigia, kad edukatoriai prieš užsiėmimą siekė pažinti grupę, teiravosi apie mokinių ypatumus.

3.3.2.5. pav. Lankymosi muziejuje kliūtys. (Galima žymėti kelis atsakymus, proc., N=635)

Mokytojų buvo klausiama apie kliūtis, kurios, jų manymu labiausiai trukdo lankytis muziejuose (žr. 3.3.2.5. pav.). Daugiausiai nurodyta lėšų, reikalingų nuvykti į muziejų ir užsimokėti už edukaciją, stygius (68 proc.). Patikslindami savo atsakymą, mokytojai kaip kliūtį nurodo ne tik mokestį už edukacines paslaugas, bet ir atstumą iki muziejaus, kuris lemia ne tik finansines, bet ir laiko sąnaudas. Kita svarbi kliūtis yra susijusi su edukacinės išvykos organizavimu mokykloje: sudėtinga suderinti pamokų tvarkaraštį, sudėtinga rasti lydintį mokytoją, neaiški išvykų organizavimo tvarka. Kai kurie mokytojai mano, kad tvarka per daug sudėtinga ir biurokratizuota (išvykos aprašai, prašymas, derinimas su tėvais, lėšų rinkimas reikalauja daug laiko ir papildomų organizacinių pastangų).

Ypatingus reikalavimus edukacijai muziejuje kelia pedagogai, dirbantys specialiosiose mokyklose. „Specialių poreikių mokiniams reikalingos specialiai jiems paruoštos programos, jie gali muziejų lankyti tik labai mažomis grupėmis, su negausia žodine ir vizualiai pateikta informacija. Taip pat labai aktualu, kad muziejuje tuo metu, kai lankosi specialiujų poreikių mokiniai, būtų kuo mažiau lankytojų, nes šiuos vaikus labai dirgina pašaliniai garsai, nepažįstami žmonės.“

3.3.3. Vaikų ir jaunimo edukacijos muziejuje tobulinimo kryptys. Mokytojų nuomonė

Analizuojant mokytojų, kurie, organizuodami ugdymo procesą, naudojami muziejų paslaugomis, atsakymus į atvirus klausimus, galima išskirti tris pagrindines temas: įtraukioji edukacija, bendradarbiavimas ir bendrakūra bei edukacijos muziejuje prieinamumas.

Įtraukioji edukacija

Šiuolaikiniame konstruktyvaus postmodernizmo idėjų kontekste, muziejus, labiau nei mokykla, yra vieta eksperimentuoti taikant naujus mokymo ir mokymosi formatus ir strategijas, kurios sąlygoja efektyvias ir kokybiškas kultūros pažinimo patirtis, skatina savarankišką, mokyklos sienas peržengiantį kiekvieno vaiko ir jaunuolio mokymąsi. Mokytojų pasiūlymuose dėl edukacijos muziejuje tobulinimo galima įžvelgti įtraukiojo ugdymo požymių, kurie sudaro Geros mokyklos sampratos pagrindą, tačiau dėl mokyklos tiesmukiškos praktikos, orientuotos į greitą rezultatą, kuris

matuojamas testais, kontroliniais darbais, egzaminais, jų visavertis įgyvendinimas klasėje pamokų metu dažnai būna sudėtingas. Perfrazuojant neseniai vykdyto projekto pavadinimą, galima taip nusakyti įtraukiosios edukacijos esmę: moksleivis – muziejus – mokykla.

Analizuojant mokytojų atsakymus apie įtraukiąją edukaciją muziejuje, galima išskirti keletą aspektų: mokymasis veikloje ir iš veiklos; kontekstualumas ir aktualumas; dėmesys įvairovei; modernumas; muziejininko kompetencija ir pedagoginis meistriškumas.

3.3.1. lentelė

Įtraukioji edukacija. Mokytojų atsakymų į atvirą anketos klausimą analizės rezultatai

Kategorija	Iliustruojantys teiginiai
Mokymasis veikloje ir iš veiklos N=39	<p><i>Daugiau aktyvios veiklos mokiniams (klausimai – atsakymai, viktorinos, diskusijos ir kt.) Reikia refleksijos muziejuje;</i></p> <p><i>Daug edukatorių nori per trumpą užsiėmimą perteikti vaikams visas savo žinias, o šiuolaikiniams vaikams reikia įvairesnių ir aktyvesnių veiklų;</i></p> <p><i>Užsiėmimai turėtų būti labiau interaktyvūs, mokiniams nuobodu ilgai klausytis, jie nori veikti, liesti, kurti;</i></p> <p><i>Muziejuje daugiau taikyti aktyvių metodų, ieškoti formų, kurios sudomintų mokinius. Nes bent vyresniesiems taikomos tik paskaitos;</i></p> <p><i>Neretai edukacine pavadinta programa – tėra paskaita, kuri tik informuoja. Mokiniai turėtų patys daugiau atlikti darbų;</i></p> <p><i>Daugiau liečiamų vaikams daiktų, o ne draudimų.</i></p>
Kontekstualumas ir aktualumas N=17	<p><i>Mokiniai turėtų būti labiau įtraukiami ir aiškiai suprasti tikslą bei naudą;</i></p> <p><i>Leisti čiupinėti, atrasti naujus dalykus, kitaip sakant, leisti mokiniams ne klausyti paskaitų, o PRASMINGAI VEIKTI, sieti dalyko teoriją su praktika, gyvenimu;</i></p> <p><i>Edukacijos galėtų būti interaktyvios, žadinti smalsumą, sieti turinį ir veiklas su mokinių patirtimis ir supančiu gyvenimu;</i></p> <p><i>Temas reikia labiau sieti su mokymo procesu ir šiuolaikinio gyvenimo realijomis, mokinių interesais;</i></p> <p><i>Labiau susieti turinį su gyvenimu.</i></p>
Dėmesys įvairovei N=21	<p><i>Edukacijos taptų patrauklesnės ir naudingesnės mokiniams, jei būtų atsižvelgta ir į spec. poreikių mokinius, pvz., sudarytos galimybės lankyti muziejus mažesnėmis grupėmis, mažiau pateikiama žodinės informacijos, o daugiau – vizualinės, kad aplinka mokiniams nebūtų labai triukšminga ir labai ryškiai apšviesta;</i></p> <p><i>Daugiau dėmesio skirti hiperaktyvių vaikų užsiėmimams (tų vaikų yra daugiau klasėse nei ramesnių);</i></p> <p><i>Trūksta poilsio erdvių vaikams, per ilgą edukacinių programų trukmę, nėra pritaikyta specialiųjų poreikių mokiniams;</i></p> <p><i>Programos turėtų būti įvairesnės, skirtos ne tik pradinių, bet ir gimnazijos klasių mokiniams;</i></p> <p><i>Muziejininkai-edukatoriai, ruošdami edukacines programas, turėtų surasti „aukso viduriuką“ tarp to, ko jie nori išmokyti, ir to, ko norėtų išmokti vaikai. Be galo svarbu, kad edukacinė programa atitiktų moksleivių amžių;</i></p> <p><i>Edukatoriai turėtų bendrauti, prisitaikydami prie mokinių amžiaus. Teko su šešiolikmečiais patirti, kaip juos laiko darželinukais. Tada tai jau labai blogai...;</i></p> <p><i>Dažnai neatsižvelgiama į mokinių amžių, programa tiesiog sutrumpinama, bet nepritaikomi kiti metodai, tinkami jaunesnio amžiaus mokiniams.</i></p>

<p>Modernumas N=17</p>	<p><i>Taikyti vis daugiau informacinių technologijų, nes vaikai tada labiau įsitraukia ir susidomi dėstomu dalyku;</i> <i>Mokiniai turi būti pritraukiami šiuolaikiškais muziejais, o ne senienomis. Tokių Lietuvoje ne- daug;</i> <i>Neatsilikti nuo laikmečio;</i> <i>Muziejai turėtų aktyviau domėtis įvairiais naujais metodais, kuriais būtų galima įdomiau pa- teikti informaciją.</i></p>
<p>Muziejininko kompetencija ir pedagoginis meistriškumas N=29</p>	<p><i>Pats edukatorius turi būti ne tik profesionalas, bet tuo pačiu ir eruditas, valdantis mokinius.</i> <i>Vaikai moralistais netiki;</i> <i>Labai svarbi edukatoriaus asmenybė, kaip jis sugeba įtraukti mokinius. Yra edukatorių, ku- riems svarbu, kad klausytų mokiniai, patys motyvuoti mažai nori;</i> <i>Edukatoriai turi būti mokomi dirbti su šiuolaikiniais vaikais, edukatorius turi būti veiklų koor- dinatorius, konsultantas, vienas iš tiriančių tai, apie ką edukacinė programa, o ne drausmin- tojas;</i> <i>Edukacinės pamokas turėtų vesti pedagoginį išsilavinimą turintys darbuotojai, lanksčiau keisti veiklą, jei pastebi, kad vaikams nuobodu, mokyti valdyti vaikus;</i> <i>Reikėtų atsižvelgti į grupės, amžių ir gebėjimų suvaldyti ir sudominti jaunimą;</i> <i>Parinkti tinkamus edukatorius pagal mokinių amžiaus grupes. Nuo to labai priklauso užsiė- mimų kokybė;</i> <i>Tiesiog muziejai turėtų rasti žmonių, mokančių sudominti mokinius, nes šiems neužtenka tik girdėti faktus;</i> <i>Išsikelti aiškesnius tikslus, siauresnę veiklą, nes mokiniams ilgas pasakojimas nusibosta. Turė- tų organizuoti daugiau praktinės veiklos. Dažnai edukatorius nesudomina mokinių;</i> <i>Edukacijas vestų vaikams žinomi ir mėgstami žmonės.</i></p>

Mokymasis veikloje ir iš veiklos. Mokytojai muziejų mato visų pirma ne kaip informacijos šaltinį (pvz., „susipažins su įdomiais faktais apie rašytojo gyvenimą“), bet mokymosi aplinką kritinio, analitinio, kūrybinio mąstymo, problemų sprendimo gebėjimams ugdyti, kaip iniciatyvumo ir socialumo raiškos terpę. Mokytojai pastebi, kad muziejuje, net ir vyresniesiems mokiniams, neturėtų dominuoti paskaita, kuria tik informuojama, perteikiamos žinios. Taip pat kritikuojamas muziejuje dažnai pasitaikantis modelis, kai pirmąją edukacinio užsiėmimo dalį sudaro pasakojimas, o antroje būna „testukas arba žaidimukas“. Mokymasis muziejuje turėtų būti įtraukiantis, stebinantis ir kuriantis iššūkius, skatinantis mokinį veikti. Muziejuje mokytojai mato daug patirtinio mokymosi galimybių, akcentuoja tyrinėjimą, eksperimentavimą ir kūrybą: „Reikia daugiau į aktyvų pažinimą orientuotų veiklų, skatinančių pačių mokinių ieškojimus, interpretavimus, atradimus, galimybes bendradarbiauti su draugais, pritaikyti įgytas žinias praktiškai. Turėtų būti daugiau IT, vizualizacijos, įvairiems mokymosi stiliams pritaikytų veiklų, daiktų, kuriuos galima imti, liesti, naudoti kūrybiniam, eksperimentiniam veikimui.“

Kitas įtraukiosios edukacijos aspektas yra **kontekstualumas ir aktualumas**. Kokią prasmę mato vaikai ir jaunimas muziejinėje edukacijoje, koks jo santykis su artefaktais, kaip jis supranta ir interpretuoja muziejaus ekspoziciją savo patirties kontekste – tai esminiai klausimai, į kuriuos atsakymo, turi ieškoti kiekvienas edukatorius. Mokymasis muziejuje turi būti iš esmės susietas su gyvenimo patirtimi, pasirengimu spręsti realaus pasaulio problemas, mokymusi naudotis šaltinių

ir informacinių technologijų įvairovė. „Turinį labiau susieti su gyvenimu,“ – pataria mokytojai. Taigi „muziejų lankymas turėtų tapti ne nuobodžia veikla, kuria „kiekvienas išsilavinęs žmogus turi domėti“ o interaktyvia, įtraukiančia pramoga, kai mokomasi nesimokant“.

Dėmesys įvairovei. Šiuolaikinės švietimo teorijos pabrėžia būtinybę matyti kiekvieną vaiką, atliepti kiekvieno poreikį. Muziejaus aplinka, edukacinės programos turinys ir metodai turi atitikti kiekvieno vaiko, jaunuolio poreikius, kiekvienas turi atrasti sau tinkamas veiklas. Mokytojai mano, kad planuojant užsiėmimus, būtų galima daugiau dėmesio skirti specialiųjų ugdymosi poreikių, negalę turintiems mokiniams, kurie vis dažniau mokosi bendrojo ugdymo mokyklose kartu su kitais vaikais. Pasitaiko atvejų, kai universali edukacinė programa neatitinka vaikų amžiaus, neatsižvelgiama į lankytojų savitumą. Mokytojai pasigenda kokybiškų įtraukiančių užsiėmimų jaunuoliams.

Mokytojai edukatoriui kelia aukštus reikalavimus ir pabrėžia dviejų pagrindinių savybių dermę: **muziejininko kompetenciją ir pedagoginį meistriškumą.** Jų nuomone, gerai, kai užsiėmimus veda muziejininkas profesionalas, išmanantis ir tyrinėjantis tuos dalykus, apie kuriuos pasakoja, įdomi, partraukianti asmenybė, gebanti entuziazmu „užkrėsti“ edukacinio užsiėmimo dalyvius. Be to, toks edukatorius turėtų būti ir geras pedagogas su pozityviomis nuostatom, kad išmąnytų mokinių amžiaus ypatumus, gebėtų taikyti įtraukiojo ugdymo metodus. Mokytojai pastebi, kad „edukatoriui turėtų labai rūpėti, kaip įtraukti mokinius į veiklas, nemanyti, kad atlydėjęs mokytojas turi tik drausminti mokinius.“

Bendradarbiavimas ir bendrakūra

2011 m. lapkričio 2015 m. liepos mėn. vyko Lietuvos muziejų asociacijos projektas „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“. Juo siekta suformuoti nacionalinį muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklą, kuriame muziejai ir mokyklos sutelktų savo kompetencijas ir išteklius neformaliojo švietimo paslaugoms plėsti siekiant tobulinti pilietinio ir tautinio ugdymo procesą¹⁹. Projekto rėmuose vyko šalies mokytojų bei švietimo ir kultūros administratorių mokymai, semtasi tarptautinės patirties užsienio šalių muziejuose, įgyvendinta 17 projekto metu sukurtų edukacinių programų, kuriose taikyti moksleiviams patrauklūs ugdymo metodai. Muziejuose sukurta mokymo ir mokymosi reikmes atitinkanti aplinka, parengtos mokymuisi skirtos garso ir vaizdo priemonės, išleista metodinė medžiaga, užduočių sąsiuviniai ir pan. Įgyvendinant programas edukaciniuose užsiėmimuose ir pamokose, muziejuose dalyvavo 147 mokyklos iš 38 savivaldybių, per 340 mokytojų dalykininkų ir pradinio ugdymo mokytojų. Sukurta interneto svetainė www.muziejuedukacija.lt, kurioje skelbiama visa informacija apie Lietuvos muziejuose sukurtas edukacines programas, parengtas forumas (tiesa, atliekant tyrimą – jis neveikė).

Šioje ataskaitoje pristatomas tyrimas atliktas praėjus dvejiems metams nuo projekto pabaigos. Tiek statistiniai muziejaus darbuotojų, tiek mokytojų apklausos rezultatai rodo pozityvius pokyčius muziejų ir mokyklos bendradarbiavimo srityje, tačiau atsakymų į atvirus anketos klausimus

19 Prieiga internete: <http://www.muziejuedukacija.lt>, žiūrėta 2017-12-19.

analizė išryškino kai kuriuos probleminius aspektus. Mokytojai mato pokyčius šiose srityse: edukacijos muziejuje ir mokykloje turinio dermė; edukatorių ir mokytojų sąveika; informacijos sklaida; organizacinis lankstumas.

3.3.2. lentelė

Bendradarbiavimas ir bendrakūra. Mokytojų atsakymų į atvirą anketos klausimą analizės rezultatai

Kategorija	Iliustruojantys teiginiai
Edukacijos muziejuje ir mokykloje turinio dermė N=51	<p><i>Muziejus turi šviesti, prusinti mokinius, todėl edukacijos NEBŪTINAI turi būti derinamos su mokomųjų dalykų turiniu, tačiau informacijos turėtų būti daugiau ir detalesnės. Be to, turėtų būti ir programų, susietų su ugdymo programų turiniu, juk esama temų, kurias tiesiog būtina nagrinėti muziejuje;</i></p> <p><i>O edukacijos galėtų būti: dalis pagal programas, dalis šviečiamojo pobūdžio. Nes kartais reikia, kad mokiniai sužinotų ir tai, ko mokytojas nepasakė;</i></p> <p><i>Kad daugiau muziejuje būtų mokiniams pagal atskirų dalykų programas parinktų edukacinių užsiėmimų;</i></p> <p><i>Veikla turi integruoti ir kitus mokamuosius dalykus. Ne tik istoriją, religiją, meną, bet ir matematiką, kalbą, chemiją ir t. t.;</i></p> <p><i>Labai trūksta edukacijos muziejuje užsienio kalbai mokytis, kitų šalių kultūroms pažinti;</i></p> <p><i>Turėtų būti bendros mokyklų ir muziejų edukacinės programos.</i></p>
Edukatorių ir mokytojų sąveika N=21	<p><i>Geranoriškumo ir pastangų iš abiejų pusių. Galėtume kartu kurti pamokas muziejuose;</i></p> <p><i>Bendradarbiauti su mokyklomis, rengti seminarus mokytojams;</i></p> <p><i>Pritaikymas programų įvairiems dalykams, reikėtų susikalbėjimo, pedagogų ir muziejų darbuotojų bendrų susitikimų-pokalbių. Gal kokią programą būtų galima ruošti kartu?</i></p> <p><i>Muziejininkai / mokytojai turi susiderinti siūlomas edukacines programas. Nes dabar muziejininkai siūlo, o mes su mokiniais arba renkames ir vykstame, arba ne. O ir edukacinės programos turi būti įvairesnės;</i></p> <p><i>Nors muziejaus edukacinės veiklos nebūtina orientuoti tik į bendrąsias programas, tačiau, kiek ji tinka gebėjimams pagal BP ugdyti, būtų pravartu žinoti;</i></p> <p><i>Mokytojai, pasidomėję edukacijos programa, veiklomis, turi iš anksto formuluoti mokiniams uždavinius, kuriuos jie turės atlikti edukacijos metu, skatinti jų konstruktyvią refleksiją po edukacijos;</i></p> <p><i>Pats dalyko mokytojas turėtų labiau pasiruošti tokiai edukacinei pamokai;</i></p> <p><i>Teikti daugiau informacijos, reklamos, pagal galimybes derinti programas su mokytojais ir mokymo programomis.</i></p>
Informacijos sklaida N=16	<p><i>Būtų nuostabu, kad muziejai jau prieš mokslo metų pradžią paskelbtų edukacinių apsilankymų datas ir temas (planavimui);</i></p> <p><i>Artimiau bendradarbiauti, operatyviai dalintis informacija apie renginius;</i></p> <p><i>Kiekvienas muziejus prieš prasidedant mokslo metams turėtų pasiūlyti mokykloms galimas edukacines programas, tuomet mokyklos iš anksto galėtų planuoti išvykas, reikalingas lėšas, pritaikyti mokomąsias programas;</i></p> <p><i>Muziejų edukatoriai galėtų labiau pasistengti ir pristatyti savo siūlomas edukacijas mokytojams, gal net rengti seminarus, kur ir ką galima muziejuose pritaikyti vieno ar kito dalyko pamokose.</i></p>

Organizacinis lankstumas N=11	<p><i>Muziejai turėtų keliauti su edukacinėmis programomis į mažesnius Lietuvos miestus; Suprantama, kad muziejus yra vieta, į kurią vyksta mokiniai, bet gal kai kuriais atvejais būtų įmanoma ir atvirkščiai – mobilus muziejus atvyksta į mokyklą. Šiek tiek eksponatų ir įdomi kūrybinė veikla. Tai būtų aktualu tais atvejais, kai mokykla yra atokiau ir vykimo į muziejus galimybės itin ribotos...</i></p> <p><i>Taip pat būna trikdžių dėl muziejuose laisvų pirmadienio ir antradienio dienų. Ypač mokslo metų pradžioje ir pabaigoje, kai muziejai yra intensyviai lankomi mokinių. Taip pat užsiėmimus siūlyčiau vesti bent nuo 8.30 val., nes mokyklinis transportas jau 12.00 turi dažniausiai būti grįžęs į mokyklą.</i></p> <p><i>Paankstinti darbo laiką (arba lanksčiau derinti susitikimų laiką).</i></p>
-------------------------------	--

Edukacijos muziejuje ir mokykloje turinio dermė yra daugiausiai mokytojų dėmesio sulaukęs edukacijos muziejuose tobulinimo aspektas. Dauguma mokytojų pageidauja, kad būtų daugiau edukacinių programų, susietų su bendrųjų ugdymo programų turiniu. Pažymėtina, kad bendrosios programos apima ne tik dalyko žinias ir supratimą, bet ir dalyko problemų sprendimo gebėjimus, praktinius gebėjimus, komunikavimo gebėjimus, nuostatas ir bendrąsias kompetencijas. Mokytojai pasigenda edukacinių užsiėmimų, kuriuos būtų galima panaudoti mokant įvairių dalykų, taip pat pabrėžia tarpdalykinės integracijos būtinumą edukacijos turinyje. Šie mokytojų pageidavimai nesikerta su muziejaus keliamais bendrojo kultūrinio prusinimo tikslais, neneigia programų, išeinančių ir mokyklinio ugdymo rėmų, reikalingumo.

Bendrakūra, pasireiškianti edukatoriaus ir mokytojo sąveika. Mokytojai mato bendros muziejų ir mokyklos veiklos kuriant programas, planuojant kiekvieno užsiėmimo turinį ir metodus, prasmę, pasisako už glaudesnę mokinio veiklą muziejuje ir mokykloje integraciją. Jų nuomone, pamokai muziejuje turėtų pasirengti ne tik edukatoriai, bet ir mokytojai bei mokiniai; grįžus iš užsiėmimo muziejuje – tikslinga refleksija mokykloje. Tokiu būdu yra bendrai kuriama vientisa mokinio ugdymosi aplinka. Mokytojai siūlo abiem pusėms rodyti daugiau iniciatyvos, organizuoti bendrus mokymus, bendrai tobulinti kuriamas programas ir užsiėmimus muziejuje. Tam esama prielaidų: jau parengtos Lietuvos muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo ir strateginės plėtros gairės iki 2025 m., jose numatytas tarpinstitucinio bendradarbiavimo administracinių struktūrų kūrimas, sąlygų bendradarbiauti sudarymas; esama sėkmingų mokytojų ir muziejinių programų bendrakūros patirčių. Tyrimo rezultatai rodo, kad trūksta mokytojų ir muziejinių iniciatyvos ir jos skatinimo, realaus palaikymo vietose.

Informacijos sklaida. Informaciją apie edukacijos muziejuje galimybes galima rasti kiekvieno muziejaus internetiniame puslapyje, Lietuvos dailės muziejaus puslapyje www.muzejai.lt; detali informacija apie visų muziejų siūlomas edukacines programas pagal ugdymo sritį ir amžiaus grupes pateikiama Lietuvos muziejų asociacijos puslapyje www.muzejuedukacija.lt; be to, muziejai rengia lankstinukus ir platina juos švietimo įstaigose. Nedidelis informavimo problemas nurodžiusių mokytojų skaičius rodo, kad bendrosios informacijos apie užsiėmimus problema nėra labai aktuali, tačiau ugdymo proceso planavimui svarbu konkreti data ir laikas. Būtų galima galvoti apie elektroninę edukacinės programos rezervavimo sistemą su mokyklos prisijungimo galimybe.

Organizacinis lankstumas. Respondentai pateikė siūlymų dėl muziejų darbo tvarkos: pageidaujama lankstesnio muziejų darbo laiko. Problemą iliustruoja tokia situacija: „Vykstant iš kaimo vietovės, reikia derintis prie muziejų darbo laiko, o tai sukelia problemų, nes esame pririšti prie mokyklinio autobuso darbo grafiko. Pvz., išvykstame iš gimnazijos 8 val., o grįžti privalome 13:45 val. Nuvykę turime laukti, kol atsidarys muziejus. Gerai edukacinei programai kartais ir laiko pritrūksta.“ Taip pat manoma, kad išvažiuojamieji pagrindinių Lietuvos muziejų renginiai galėtų bent iš dalies kompensuoti kultūrinio ugdymo stoką nutolusiose vietovėse gyvenantiems vaikams.

Edukacijos muziejuje prieinamumas

Kaip vieną iš didžiausių mokymosi muziejuje ir apskritai vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos mokykloje kliūčių mokytojai nurodo išvykų mokykloje organizavimą (*Organizacinį prieinamumą*), *Finansinį ir geografinį muziejaus prieinamumą*.

Edukacijos muziejuje prieinamumas. Mokytojų atsakymų į atvirą anketos klausimą analizės rezultatai

Kategorija	Iliustruojantys teiginiai
Išvykų mokykloje organizavimas N=36	<p><i>Mokykloje: lankstesnio tvarkaraščio, nes per vieną pamoką tikrai niekur nenuėisi, o jei ir nueisi, tai nieko nespėsi nuveikti;</i></p> <p><i>Išvykas stabdo tvarkaraštis ir popierizmas: reikia sugaišti laiko, kol suruoši popierius, už tai niekas nemoka. Išvyka ardo pamokų tvarkaraštį kitiems kolegoms;</i></p> <p><i>Supaprastinti išvykimo į ekskursiją iš mokyklos dokumentaciją. Panaikinti pažintines dienas visai mokyklai vienu metu.</i></p> <p><i>Ką daryti kaimo mokykloms? Turi būti daromi pamokų pakeitimai, nukenčia kitų dalykų programos, nes nevyksta pamokos išvažiavusiai klasei, mokytojai pyksta;</i></p> <p><i>Sudėtinga surasti kitą lydinčią mokytoją, nes pagal dabar galiojančius reikalavimus, kai geltonuoju autobusėliu važiuoja 17 mokinių, reikia 2 lydinčių mokytojų;</i></p> <p><i>Išvykos turėtų vykti pamokų metu, nes po pamokų vaikai skuba į kitas veiklas, o administracija dažnai nenori leisti vykti į edukacinius užsiėmimus, argumentuodama, kad taip nutraukiamas ugdymo procesas (!!!??);</i></p> <p><i>Sudaryti sąlygas dalyvauti edukaciniuose užsiėmimuose ne pamokų metu, bet laisvalaikiu – būtų, manau, dviguba nauda.</i></p> <p><i>Mokyklose – jeigu norima vykti į muziejus, reikia pertvarkyti ugdymo procesą. Pvz., vieną savaitės dieną skirti išvykoms arba vieną dieną skirti vienam dalykui, tada tikrai galima būtų kur nors išvykti, bet problema bus su transportu. Žodžiu, lankymasis muziejuose trukdo ugdymo procesui, t. y. mokinių mokymuisi. Tai geriausia būtų organizuoti vasarą, baigiantis mokslo metams.</i></p>
Finansinis ir geografinis edukacijos muziejuje prieinamumas N=81	<p><i>Jei diskutuojame apie tai, kad kuo daugiau projektinės, kūrybinės, tiriamosios veiklos mokiniams vyktų kitokiose aplinkose, tarp jų ir muziejuose, tuomet turėtų būti numatyta (galbūt konkretūs laikotarpiai), kada mokiniai muziejus galėtų lankyti nemokamai. Kai mokiniui skiriama 3 eurai ir 3 centai metams (pagal mokinio krepšelį), pati tokios veiklos idėja tampa sudėtinga.</i></p> <p><i>Edukacinės programos, kurios dera su mokomuoju dalyku, turėti būti nemokamos. Vėdu vaikus į pamoką, o jie turi užmokėti 2 eurus... Savivaldybių lygmenyje reikėtų spręsti apmokėjimo problemą;</i></p> <p><i>Reikia skirti lėšų. Mokytojas dabar priverstas rinkti po tuos 1–2 eurus iš mokinių arba (beveik visada) už kelis mokinius sumokėti iš savo asmeninių lėšų. Tai labai žemina mokytojus;</i></p> <p><i>Skirti lėšų muziejų lankymui. Mieste muziejų nėra, tik jo apylinkėse arba kituose miestuose. Iki Vilniaus 200 km. Vienintelis išsigelbėjimas – viešoji biblioteka;</i></p> <p><i>Reikia skirti daugiau lėšų, nes didėja mokinių skaičius, kurie neišgali susimokėti už išvykas į muziejus, ypač kai norime aplankyti didmiesčiuose esančius muziejus;</i></p> <p><i>Dar edukacijai turi būti skirtos papildomos lėšos mokinio krepšelyje, nes dabar kiekvienai klasei užtenka tik vienai pažintinei ekskursijai ir visai mokyklai – tik kelioms ugdomosioms ekskursijoms sumokėti, o patys mokiniai susimokėti negali dėl tėvų bedarbystės;</i></p> <p><i>Reikėtų keisti finansavimo sistemą, nes tėvai neišgali apmokėti kelių išvykų per metus;</i></p> <p><i>Be to, mokinio krepšelio lėšų edukacijai muziejuose turėtų būti skiriama daugiau. Arba muziejai turėtų teikti daugiau nemokamų paslaugų;</i></p> <p><i>Lankymasis muziejuje pamokų metu moksleiviams (lydint mokytojams) privalo būti nemokamas.</i></p>

Išvykų mokykloje organizavimas. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad mokymosi už mokyklos erdvių organizavimas kelia nemažą organizacinių problemų. Ugdymo planuose numačius privalomą laiką kultūrinei pažintinei veiklai, mokyklos ieško šios veiklos optimalaus administravimo modelių. Savo atsakymuose į atvirą klausimą mokytojai siūlo įvairius šių problemų sprendimus. Tikėtina, kad kiekviena mokykla juos ras, jei nebus vadovaujama nuostata, kad „lankymasis muziejuose trukdo ugdymo procesui“.

Finansinis ir geografinis muziejaus prieinamumas. 2017 m. kiekvienai bendrojo ugdymo mokyklai pagal besimokančiųjų vaikų skaičių yra skiriama lėšų įvairiai pažintinei veiklai finansuoti, pavyzdžiui, ekskursijoms, edukacinėms programoms muziejuose ir pan. Šiam tikslui vienam vaikui skiriama 3,03 euro iš mokinio krepšelio. Mokytojų, ypač dirbančių mažesnių miestų ir miestelių mokyklose, nuomone, šių lėšų moksleivių pažintinės veiklos poreikiui patenkinti nepakanka. Kaip teigia mokytojai, mokinio krepšelio pakanka tik „vienai edukacijai ir dviem ekskursijoms“ apmokėti.

Tą patvirtina ir kainų muziejuose apžvalga. Pavyzdžiui, vienos rajono savivaldybės muziejuje 45 min. edukacinės programos kaina pradinių klasių mokiniams ir darželio auklėtiniams yra 1 euras. Edukacijos apie kūčių valgius ir papročius kaina (90 min.) – 2,9 Euro. Kitos savivaldybės vaikų edukacija muziejuje apie etnografiją – nuo 1,5 iki 2 eurų. Trečios savivaldybės istorijos ir kultūros muziejuje edukacinės programos kaina nuo 15 eurų. Valdovų rūmuose edukacinių užsiėmimų kainos vaikams ir moksleiviams – 0,8 eur. Pinigų muziejaus lankymas nemokamas, Vilniaus paveikslų galerijoje – edukacinės programos – 30 centų. Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejuje – 2 Eurai.

Ypač sudėtinga situacija vietovėse, kuriose didelė bedarbystė, daug socialines išmokas gaunančių šeimų. Tokioms šeimoms finansuoti keletą mokyklinio amžiaus vaikų išvykas į muziejų, teatrą, koncertą tampa didele problema. Mokytojai rašo, kad „patys mokiniai yra aktyvūs ir noriai dalyvauja daugelio muziejų siūlomuose užsiėmimuose, tačiau mokinio krepšelio lėšos greit išsenka, o prisidėti savo pinigais kuo toliau, tuo šeimoms sunkiau“. Yra muziejų, kurie skelbia, kad socialiai remtiniams vaikams (pagal direktoriaus patvirtintą sąrašą) yra daromos nuolaidos, tačiau tai vaikas gali suprasti kaip diskriminacijos, išskirties formą.

Dalį finansinių klausimų gali išspręsti Kultūros ministerijos pradedama įgyvendinti iniciatyva „Nemokami muziejai – moksleiviams“. Skelbiama, kad šio projekto tikslai – skatinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje, ugdyti vaikų ir jaunimo kompetencijas kultūros srityje, padėti vaikams ir jaunimui užmegzti unikalų santykį su šalies paveldu ir istorine atmintimi. Įgyvendinant šį projektą, pirmame etape nuo 2017 m. rugsėjo 15 d. iki 2017 m. gruodžio 31 d. visi nacionaliniai ir valstybiniai muziejai moksleiviams parengė specialias nemokamas svetingumo programas, skirtas Vasario 16-osios kūrėjams ir puoselėtojams. Prie šios iniciatyvos prisijungė ir 39 savivaldybių muziejai. Antrame etape, nuo 2018 m. sausio 1 d., numatoma, kad visi moksleiviai visų Lietuvos muziejų ekspozicijas galės lankyti nemokamai.

Pažymėtina, kad mokytojai, atsakydami į atvirą klausimą, neužsiminė apie muziejų svetingumo programą, galimybes nuo rugsėjo iki gruodžio mėn. kai kurias edukacines programas lankyti nemokamai, o nuo 2018 m. sausio 1 d. numatomą nemokamą muziejų ekspozicijų

lankymą. Tokia situacija leidžia daryti išvadą, kad informacija apie kokybinius muziejų veiklos pokyčius mokytojų bendruomenei skleidžiama nepakankamai.

Šie pokyčiai ne tik atveria plačias galimybes lankytis muziejuose, bet ir kelia daug ugdymo organizavimo ir ugdymo turinio kaitos iššūkių tiek mokytojams, tiek muziejininkams. Muziejus tampa vis lengviau prieinama, atvira ugdymo erdve, kurioje moksleiviai gali mokytis mokytojo vadovaujami arba savarankiškai atlikdami mokytojo skirtas namų darbų užduotis, įgyvendindami pasirinktą projektą ar rengdami brandos darbą. Visų šių veiklų organizavimas reikalauja naujų mokytojo, siekiančio plačiau panaudoti muziejaus teikiamas galimybes savo darbe, kompetencijų, kurios anksčiau dėl riboto finansinio muziejaus prieinamumo paprastai nebūdavo plėtojamos. Juk praktiškai neįmanoma parengti mokiniams užduotis išsamiau nesusipažinus su muziejaus kolekcija, neįvertinus edukacinių muziejaus aplinkos galimybių siekiant numatytų ugdymosi tikslų. Šių mokytojo kompetencijų lavinimas, moksleivių ugdymosi proceso muziejuje organizavimas nėra įmanomas be muziejaus darbuotojo– edukatoriaus– pagalbos.

Tyrimas atskleidė, kad edukatorius muziejuje dažniausiai atlieka lektoriaus funkcijas: rengia edukacines programas, t. y. pasitelkdamas muziejaus ekspozicijos galimybes, kitas priemones, muziejaus darbuotojų žinias ir gebėjimus organizuoja mokinių švietimo / mokymosi veiklas. Numatoma nauja muziejaus lankymo tvarka sudaro sąlygas susilpninti edukacijos muziejuje monopolį, kai pažinimo procesas vyksta daugiausiai pasitelkiant edukatoriaus, gido paslaugas. Tikėtina, kad nauja tvarka paskatins mokytojus muziejuje, greta edukatoriaus, tapti pilnateisiu mokinių ugdymo proceso muziejuje organizatoriumi, konstruojančiu ugdymo turinį, parenkančiu ugdymosi metodus. Tačiau toks virsmas numano edukatoriaus funkcijų plėtrą: šalia lektoriaus kompetencijų, aktualūs tampa ir edukatoriaus, kaip konsultanto gebėjimai.

Edukatoriaus parama ir konsultacijos mokytojui yra reikalinga planuojant savo pamoką muziejaus patalpose ar mokinių projektinę veiklą muziejuje, taip pat – individualias namų darbų užduotis, numatant galimybę mokiniams brandos darbo metu kaip vieną iš šaltinių ar kaip tyrimų lauką naudoti muziejuose sukauptą informaciją ir kita. Edukatoriaus parama mokiniui reikalinga atliekant individualius ar grupinius projektus, kuriuose galima pasinaudoti muziejuose sukaupta medžiaga, – muziejininkas gali tapti oficialiu abituriento brandos darbo konsultantu ir pan.

Kita su finansavimu susijusi problema yra kelionės išlaidos: „Rajono mokiniams per brangu, yra įdomių programų, bet jos toli ir tėvams per brangu (autobuso, programos, maitinimo išlaidos), todėl dauguma mokinių nevyksta“. „Nėra lėšų išvykti į didmiestį, o ten vyksta įdomesnės, naujoviškesnės muziejų programos“. Mokyklų, kurios neturi „geltonųjų autobusų“, galimybes nuvykti į kitose vietovėse esančias kultūros įstaigas, riboja išlaidos transportui; mokyklos, vežančios mokinius savo transportu, susiduria ne tik su lėšų kurui klausimu, bet ir su ribotomis galimybėmis dalį mokinių nuvežti į muziejų mokyklos transportu, nes autobusas reikalingas vežti kitus mokinius iš mokyklos į namus.

Mokytojai mato dvi išeitis: arba edukacinėms programoms mokyklų krepšelyje turėtų būti skirta daugiau lėšų, arba edukacines programas tiesiogiai turi finansuoti valstybė ir / arba savivaldybė. Taip pat – mažinant atskirtį ir siekiant socialinio lygiateisiškumo, tikslinga didinti mokinių iš nutolusių vietovių mobilumo galimybes gaunant kultūrinės edukacijos paslaugas.

Mokinių aktyvumą mokytojai išskiria kaip pagrindinę edukacijos proceso muziejuje charakteristiką.

3.4. Edukatorių ir mokytojų sutelktos diskusijos grupių turinio analizės rezultatai

3.4.1. Edukatorių požiūris į vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos situaciją savo profesinėje aplinkoje

Atlikus edukatorių sutelktos diskusijos grupių duomenų turinio analizę, sudarytos šios temos: edukacinių programų trikdžiai; muziejaus misijos suvokimo trajektorijos; edukatoriaus gebėjimų struktūra; bedradarystė su mokytoju; edukacijos kokybės sampratos apibrėžtys; edukacinės programos rengimas. Jų kategorijų ir subkategorijų struktūros turinys tyrėjams leidžia pateikti tokias apibendrinančias išvagas ir komentarus:

- Sėkmingai vaikų ir jaunimo kultūrinei edukacijai muziejuose trukdo tarpministerinių strateginių susitarimų realizavimo praktika. Tyrimo dalyviai daugiau mato deklaruojamus politinius sprendimus nei realią jų įgyvendinimo projekciją veikiant konkretaus muziejaus ir mokyklos bendradarbiavimo lygmenyje, sprendžiant prieinamumo, finansavimo klausimus.
- Edukatorių nuomone, jų funkcija rengiant ir realizuojant edukacines programas yra nepakankamai išgryninta. Didžiausia problema, ypač mažuose muziejuose, – edukatorių veiklų daugiamatiškumas, sąlygų kokybiškai koncentruotis į vieną veiklą nebuvimas, finansinių ir laiko išteklių stoka, profesinių kompetencijų dirbti pedagoginį / edukacinį darbą su vaikais nepakankamumas.
- Edukacinių veiklų kokybė yra ribojama ir muziejaus erdvių nepakankamu pritaikymu aktyviam muziejaus kolekcijos pažinimui. Nors muziejai atsinaujina, diegiamos IKT, tačiau jų funkcijų nuolatinį efektyvumą riboja nenuoseklus finansavimas.
- Abejojama dėl edukacinių programų rengimo finansavimo tvarkos. Konkursinė edukacinių programų finansavimo tvarka, kuri turėtų skatinti kokybę, iš tiesų daugeliu atvejų skatina nesveiką konkurenciją, atitraukia nuo tiesioginio darbo, apkrauna edukatorius veiklomis, kurių prasingumas, jų nuomone, yra abejotinas.
- Edukatoriaus vaidmens suvokimas rengiant ir realizuojant edukacines programas yra susijęs su specialisto nuostatomis muziejaus misijos atžvilgiu. Galima pastebėti aiškų

postūmį įtraukiojo ir emocionalaus, lankytoji atviro muziejaus link. Šie pokyčiai lemia ir edukatoriaus bendrystės, veikimo kartu su mokykla ir mokytoju nuostatas.

- Be profesionalaus muziejininko pasirengimo, kokybiškai edukacijai su vaikais reikalingos ir psichologijos žinios, oratorystės menas, bendrojo ugdymo turinio ir didaktinių metodų išmanymas. Tokie muziejaus darbuotojo kvalifikacijos struktūros poreikiai rodo poreikį dar giliau specializuoti muziejaus darbuotojų mokymą suliejant pedagogo ir edukatoriaus kompetencijas.
- Edukatoriai yra atviri mokyklos ir muziejaus bendrakūrai rengiant ir įgyvendinant edukacines programas vaikams ir jaunimui. Dabartinėje veikimo kartu su mokykla praktikoje išvelgiamos tiek pozityvios patirtys, tiek mokytojų ir mokyklos iniciatyvos stoka. Gana prieštarinai suprantamas ir vertinamas mokytojo vaidmuo, jo aktyvumas muziejaus edukacijos veiklose. Kaip traktuojamas mokytojas, priklauso nuo to, kaip edukatorius supranta muziejaus misiją ir edukacijos paskirtį, kaip yra pasirengęs veikti savarankiškai ir vesti edukaciją stebint ar dalyvaujant profesionaliam pedagogui.
- Kokybiška edukacija vaikams ir jaunimui, edukatorių nuomone, priklauso nuo darbuotojo nuostatų ir tikėjimo savo veiklos prasmingumu, nuo jo, kaip pedagogo ir kaip bendradarbiaujančio muziejininko, kokybiško pasirengimo dirbti su vaikais, parengti ir valdyti edukacijos turinį vaiko kūrybiško pažinimo ir mokymosi labui.

Apibendrinančias išvalgas iliustruojantys temų, kategorijų ir subkategorijų struktūros teiginiai pateikiami toliau esančiose lentelėse. Pasisakymų kalba neredaguota.

1 TEMA. Edukacinių programų trikdžiai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
STRATEGINIAI SUSITARIMAI		<p><i>Reikia tęstinumo tiek kultūros politikoj, tiek švietimo, tiek, kad pamažu keistųsi požiūris į mokytoją, į muziejininką ir t. t.: mes pakolkas dar kažkokiam užribyje.</i></p> <p><i>Ko gero, reikėtų pradėti Vilniuje, kad Kultūros ministerija, Švietimo ministerija susėstų, ne susirašinėtu, kaip galima sujungti du dalykus. Nes švietimas vienaip, kultūros ministerija kitaip ir tu gauniesi tarp girnų. Tave iš vienos pusės ir iš kitos pusės mala.</i></p> <p><i>Jeigu būtų gražus ryšys ministerijų, eitu žemyn lygmuo tie patys savivaldybių skyriai, tiek švietime, tiek kultūroj.</i></p> <p><i>Nėra netgi pavadinimo sunorminto. Vienur yra edukacijos, kitur edukacinės valandėlės, kituose muziejuose edukaciniai užsiėmimai, net gi nėra programos.</i></p> <p><i>Truputėlį norėtus pajusti, ar einam ant to, kad, edukacijas veda specialistai, iš tos bazės, ką paduoda kiti specialistai, nes dabar yra per sunki situacija su edukacijomis.</i></p>
VADYBA	Tradicinės misijos prioritetas	<p><i>Kad edukatoriams būtų skiriama daugiau dėmesio, kad žmogus galėtų atsiduoti šitam darbui.</i></p> <p><i>Neleisti, nerodyti, nes sugadins, suges ir t. t. Jaunos edukatorės visos nori, ir jas stabdo: negalima čia. Kad ir kokį ten muliažą, čia gal kartu nupirktų, bet ne, netikra ir nedera.</i></p> <p><i>Kartais ir supratimo sakykim valdžios, ta prasme, muziejuose (nuosavo muziejaus valdžios) nėra, todėl, kad, nu, čia yra konservatyvus muziejus: yra amžiams saugoti, užrakinti.</i></p>
	Funkcijų persipynimas	<p><i>Muziejaus aplinka, muziejaus rinkiniai, suskirstymas skyriais jis irgi kažkiek diktuoja. Nu, pas mus, tarkim, yra archeologijos skyrius, tai turėtų pristatyti programą ir iš archeologijos. Iš to ir atsiranda problemos, nes kas gali, tai tik archeologas, nes reikia specifinių žinių, todėl jam nebelieka laiko dirbti kitų darbų.</i></p> <p><i>Vedu ir kuriu edukacines ir dirbu edukacijos skyriuje, bet tenka ir projektus rašyti ir šventes organizuoti ir visokius kitokius darbus daryti. Kad galėčiau daugiau atsiduoti edukacijoms, kad ne viską turėtum daryti tuo pačiu metu. Mažuose muziejuose muziejininkai dirba viską, ir rašo, ir kuria, ir edukuoja, ir piešia, ir dainuoja. Ir ką mokam, ir ko nemokam. Nebūtų tas darbas, kurį norėčiau daryti, bet kadangi reikia, tai darai, darai kaip moki geriau.</i></p> <p><i>Didieji muziejai turi edukatoriaus tokį etatą, o mes, mažieji muziejai, esam muziejininkai, patys grojam, patys šokam, patys muziką užsakom ir visų galų specialistai...</i></p> <p><i>Muziejus mūsų gan didelis ir esmė tame, kad ne tik mažuose su tuo multi-taskiniu būna problemų. Ir dideliuose tas pats yra.</i></p> <p><i>Iš tiesų, yra daugybė tų darbų, kuriuos turi padaryt greta tos edukacinės programos. Nes kaip kolegė sakė, mes ką reikia, ta ir darom.</i></p> <p><i>Mes per daug įvairiapusiai esam, ypatingai provincijų muziejai. Viskas viename. Ir valytojai, ir edukatoriai, ir muziejininkai, ir ten kokie administratoriai, ir renginių organizatoriai ir arbatų virėjai.</i></p> <p><i>Padaliniuose yra ir muziejininkas tas pats darbuotojas, ir edukatorius, ir dirba visus darbus.</i></p>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
	Neprofesionali veikla	<i>Pas mumis nėra edukatoriaus. Edukacija yra saviveikla. Turi ataskaitas rašyti. Mes turim būti šiuolaikiniai, švietėjiškas turi būti, bet jeigu tu nieko nesaugosi, tai tu negalėsi nei būti tuo edukatoriumi, nei tu turėsi iš ko tos medžiagos paimiti. Tai vis tiek tas saugojimas, tyrinėjimas, muziejaus yra pagrindas.</i>
	Bendradarbybės stoka	<i>Sėkmingai edukaciniai programai, visų pirma, reikalingas komandinis darbas. Čia, aišku, yra ir jau muziejų valdžios požiūris. Tu negali būt specialistas visose srityse. Gana sudėtinga, labai daug žinių, laiko reikalaujantis dalykas, turėtų ir istorikai prisidėti prie edukacinių programų, dailės specialistai, rinkinių saugotojai ir t.t.</i>
APLINKA	Nepritaikytos erdvės	<i>Nors muziejus gana didelis, bet dauguma sodybų yra kaip eksponatai o ne kaip erdvės edukacijoms. Jeigu taip paprastai įvardinus, erdvių trūksta. Tos kur pritaikytos edukacijoms, jos yra pagal tikrą atvaizdą, kaip atrodė troba ar kažkas, reiškiasi nepadarysi vienos patalpos, kur 40 žmonių sėdės. Vis tiek ten bus kambariukas, kur 15 žmonių jaukiai gali jaustis. Gi patys muziejai mūsų yra patys nepritaikyti tam [edukacijai]. Ir šalti, ir nejaukūs. Pavyzdžiui, [...] muziejus, puikus tas dvarelis, labai gražios edukacinės programos būtent apie knygnešystę, apie spaudos draudimo laikotarpį, ir spinta yra išlikusi iš tų laikų, kai knygas slėpė, jos, tos spintos, nerado žandarai. Bet šaltuoju sezono laiku mes negalim ten nieko daryti, nes ten labai šalta ir reikia iš esmės keisti visą muziejaus šildymą. Mes turim dvi koleges po puse etato (edukatorės) ir žinot, pasakysiu didžiausią problemą, jeigu kalbėt apie mūsų muziejų, mes esam sezoninis muziejus. Aš direktoriui sakau, jeigu gyventum Balbieriškyje, ar norėtum žiemą per sniegą ateiti pasižiūrėti, ar tada kai viskas gražu?</i>
	IT veikimo trikdžiai	<i>Bet baisiausiai tai, kai prideda technologijų, ir kaip eini – čia neveikia, čia dabar sugedo, čia įsivaizduokit, kad rodo, nors dabar nerodo. Būtent techniniai dalykai [trikdo]. Nu yra projektas, parašo, gauna [muziejus] daug pinigų. Praeina pusmetis, kažkur laidelis nutrūko giliai giliai, neveikia dabar 3 aparatai ir nėra iš ko taisyti, nes kainuoja labai brangiai, o projektas baigėsi ir nėra iš ko.</i>
IŠTEKLIAI	Lėšų stoka	<i>Pinigų trūksta, kad galėtum laisviau organizuoti edukaciją, ne tik tą teoriją, bet ir praktinį darbą. Reikia pinigėlio, materialinę bazę patvarkyti, kad edukacinė pamoka būtų įdomi. Didžiausias galvos skausmas, kai reikia ką nupirkti, ko Lietuvoje nėra. Vos ne 200 eurų duok, nupirksi tą daiktą, galėsim ten daryti, drožti, staklės, galimybės yra. Pas mumis 600 eurų geriausiu atveju, tada jau ilgalaikis turtas tampa, tada vėl niuansai ir galiausiai bėda.</i>
	Finansavimo tvarkos netobulumas	<i>Valstybė turi investuoti į kultūrinę įstaigas, į muziejus, jei mes turime įstatymą, kad turi būti muziejuose privaloma edukacinė veikla, tai įvedus tokį įstatymą, reikia suprasti, kad yra papildomas krūvis, turi atsirasti finansavimas, etatas, papildomos rankos ir apmokymas tų žmonių. Nesuprantu finansavimo modelio.</i>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
	Konkursinio finansavimo netinkamumas	<p><i>Pakelti atlyginimus. Muziejininkai yra specifinė publika. Ne tiek to atlyginimo, kaip priemonių, tarkim kinetinio smėlio reikia. Reikia priemonių, sako, rašyk projektą. Nu ir parašyk projektą kad tu toks gudrus. Leiskit dirbt.</i></p> <p><i>Čia yra sudėtinga, nes mes ne tik konkurso metu turime įrodyti, kad čia nacionalinis muziejus metų bėgyje tikai turi gauti pinigus programoms, mes turime dar ieškoti 20 procentų privačių, važinėti ir ieškoti rėmėjų, lysti į verslo sektorių, bendrauti ir įtikinti, kad remkite, tai yra didelis darbas.</i></p> <p><i>Mes einame į konkursus dėl veikloms gyvoms pinigėlių. Metus pradedame nežinodami, ar aš turėsiu tai programai pinigų.</i></p> <p><i>Aš turiu sukti galvą, eiti konkursuoti, rengti paraišką. Tai yra papildomai dar vienas darbas. Muziejai turi būti gaunantys krepšelį ir veiklai, o ne tik pastatui ir algai.</i></p> <p><i>Mes tarpusavy kaunamės dėl galimybės dirbti. Jeigu gaunam tą finansavimą, sukam galvą, kaip išleisti, kad atitiktų. Po to dar ataskaitas parašyt, vėl atsiskaitinėti už kiekvieną pinigėlį.</i></p>

2 TEMA. Muziejaus misijos suvokimo trajektorijos

Kategorija	Iliustruojantys teiginiai
TRADICINIS / KONSERVATYVUS	<p>Man įdomu ir toks standartinis muziejus, kur tos ekspozicijos. Man patinka tradiciškai eiti per muziejų ir žiūrėti. Tai sakykim muziejus yra kultūros židinytis, kuris per savo veiklą formuoja visuomenės nuomonę.</p> <p>Yra konservatyvioji dalis, eksponatų saugojimo. Net yra ideali eksponatų saugojimo vieta, tai kambarys be šviesos, be priėjimo prie jo, tai ar mes vertybes saugom, ar visgi kažkokia žinia nešam neaišku.</p> <p>Muziejus negali turėti visko interaktyvaus. Pvz., mūsų muziejuje yra tikrai ne mažai etnografijos, vien todėl, kad esam krašto muziejus. Man atrodo, neturėtų viskas būti tik interaktyvu. Taip mes nukertam šaknis, neiškapokim tų šaknų.</p> <p>Ir kai tu įeini muziejų, ir žvimbiamus musė, ir yra absoliuti tylą, aš esu prieš. Jau nesinori to, pagal mūsų gyvenimo tempą, būdą, nu neturėtum bijoti eiti į muziejų, bijoti kvėpuoti, nes, oi, gink Dieve, čia kokias nors bobulytė iš už kampo iššoks.</p> <p>Mes tikrai labai toli dar nesam nuėję, visuomenė dar stereotipus turi, ypač kas liečia memorialinius muziejus.</p> <p>Tai sakykim, kai nėra labai stiprios žiniasklaidos, tai mokykla gyvena stereotipuose. Ir toks stereotipas apie muziejus, ir mokytojai turi tokį stereotipą, ir perduoda mokiniams. Bet jei mums pavyktų perteikti tą žinią, kas iš tikrųjų yra tas šiuolaikinis muziejus, kuo jis remiasi, tai aš manau, kad visa tai pavyktų.</p> <p>Matau savyje problemų, jaučiu išsivėmimą, nepataikymą su šiais vėjais šiuolaikiniais. Taip pat daug kur edukacinėse veiklose matau tą modernumo gausą, kuri užgožia tikruosius dalykus ir tas labai ryšku, ir aš nežinau, ar tai yra labai gerai muziejuose, kai jis yra taip sumodernintas.</p>
EMOCIONALUS	<p>Muziejus yra kažkokia emocija, tikrai ne tik tai žinios.</p> <p>Muziejus man yra pažinimo laukas, naujų potyrių laukas, emocijų laukas turėtų būti ir tiems, kas ateina ir mus lanko.</p> <p>Nežinau, man tai labiausiai pasirodė kad ateinantys lankytojai labiausiai ieško emocijos, nors sakysim, tikslas kažką išmokyti, bet jie pirmiausia tai ieško geros emocijos, bendravimo, bendradarbiavimo, tokio kaip ir buvimo grupėje, bendro kažkokio tikslo siekimo, o ir aš pati visada ieškau irgi geros emocijos.</p> <p>Reikia keisti iš tikrųjų per tą emociją, per žaidimą, kad muziejuje turi būti daug to žaidimo, tos veiklos smagios.</p> <p>Kai atrandi atspirties taškus, ir tai yra susiję su istorija, mūsų bendraja politine situacija, tai čia pat tie daiktai, tie objektai iš karto sustiprina tą emocinį ryšį.</p>
HEDONISTINIS	<p>Būtu smagu, jei muziejaus erdvėje galėtum kavos atsigerti, smagu, kai vaikai gali kažkuo užsiimti, tai yra, kai žmogus ir ilsisi, ir gauna informaciją. Vienas iš esminių uždavinių – žmogus sako, aš kažko, va, noriu iš tos srities. Bet jeigu jis gauna per jausminę malonumą erdvę tas dalykines žinias, išsėina patenkintas.</p>
INTERAKTYVUS	<p>Dabartinis muziejus tampa interaktyvus. Net ne vien gulintys daiktai, terminalai, tam tikra videomedžiagos transformacija, rekonstrukcijos, įvairūs aktyvaus pažinimo metodai.</p> <p>Ateini, ir matai visą, tarkim, titnago apdirbimo procesą. Nori daugiau sužinoti, ateini, suspaudi mygtukus, ten yra terminalas su informacija, arba gali spręsti testą su klausimynu.</p> <p>Edukacija man pačiai visada buvo įdomi, tik tokia, kai gali kažką daryti. Niekada nemėgau tų paskaitinių. Čia visą laiką bardavausi su tais muziejininkais, sakau neskaitykit čia, duokit daryt.</p>

Kategorija	Iliustruojantys teiginiai
[TRAUKUS	<p><i>Bandėm daryti su negalia, nematančiais žmonėmis – labai sunkus darbas. Praktiškai kiekvienas žmogus turi pačiupinėti. Abu (edukatoriai) išėjom išsprakaitavę, esi išsunktas, kad vienos edukacijos pakanka praktiškai dienai.</i></p> <p><i>Jeigu programa specialių poreikių žmonėms, tai vieno žmogaus nepakanka. Net šiaip didesnei grupei visada pakanka vieno žmogaus edukacijai, nuo edukacijų priklauso.</i></p> <p><i>O čia jie spec. poreikių yra. Ir esi pastatomas va prieš šitą faktą. Paklausi, kodėl jūs taip padarėt, visus atvedėte. Atsako, kad tai va, atsivedėm visus, kurie sugeba vaikščioti, kurie sugeba šnekėti.</i></p>

3 TEMA. Edukatoriaus gebėjimų struktūra

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
ASMENYBĖS ŽAVESYS		<p>Stipri asmenybė, geras psichologas, aktorius geras, oratorius geras.</p> <p>Stipri asmenybė turėtų mokėti įdomiai nešti žinią.</p> <p>Svarbu, žinoma, žmogiškosios savybės, manau kad tiesiog daug metų dirbdamas išsiugdai kažkokią nuojautą.</p> <p>Aš pritariu, kad turėtų būti stiprus žmogus, todėl kad į edukacines programas ateina vaikai, bet dažnai būna vaikai ir, kaip pasakyti, visokie ir atsilikę, ligonių ir tikrai daug visko teko matyti. Nežinau, pas mus, matyt, kuo daugiau jų integruoja ar atsiranda.</p>
ORATORINIAI GEBĖJIMAI		<p>Reikia valdyti auditoriją. Negali užsiliniuoti su kažkokiais tai [vienodai skambančiais] tekstais.</p> <p>Nemanyčiau, kad reikia per visą edukacinę programą varijuoti tomis intonacijomis, bet kolega iš tikrųjų vaikus priverčia pasiklausyti informacijos kalbėdamas iš pradžių labai iš lėto, vaikai klausosi ką jis šia kalba, ir net suaugę žmonės, ką jis čia nori tuo pasakyti, o paskui kįjįqgfbihqguiqeg greitakalbe ir ta intonacija jo veikia – iš tikrųjų, žinokit.</p>
EMPATIJA		<p>Mokėti prieiti prie žmogaus. Mokėti pajausti vaiką.</p> <p>Atrasti, kad vaikui būtų džiaugsmo, surasti sąsajas tarp dabarties ir praeities arba su jo gyvenamąja praktika.</p> <p>Ir pats edukatorius į vaiką turi eiti, ne kad aš iš labai kažkur aukštai, bet tiesiog nueiti į tą nuoširdumą.</p> <p>Tai reiškia, kad edukatorius, kuris yra vienas, jis turi gebėti dirbti su įvairaus amžiaus lankytojais. Jis turi domėtis tiek trimečiu, tiek senjoru, o čia jau yra didelis darbas, nes mes turime gilintis į poreikį, į galimybes, ieškoti refleksijos, jau nekalbu apie tai, kad išmanyti muziejaus turinį, ekspoziciją, kas yra vertingiausia pristatyti.</p> <p>Jeigu tu nori daryti edukaciją, reikia, kad ji ir terapinį poveikį turėtų.</p>
UGDYMO TURINIO IŠMANYMAS		<p>Programų [mokyklos] žinojimas esmė būtų viso ko darymo. Tai tada gali kurti kažką prasmingo, stiprias edukacijas, kad jos atitiktų ir sudomintų.</p>
DALYKINĖS MUZIEJIN- KYINKYSTĖS ŽINIOS		<p>Edukatorius turėtų būti specialistas, pirmiausiai, labai rimtas, ir sugebėti būti ir lankstus, ir žavus, kad vaikas jo klausytųsi, bet tame turi būti ir labai rimtas turinys paremtas vertybėmis.</p> <p>Daugiau [reikia] edukatorių profesionalių, pavyzdžiui klubo narių, kurie pristato senuosius amatus profesionaliai, nes kai diletantiškai, lankytojai iš katro tą supranta, kad tu kažkiek žinai, kažkiek prisilietusi, bet tu nesi to dalyko žinovė.</p> <p>Aš ne istorikė, aš labiau etnografė, bet vedu ką tik nori. Tiek, kiek žinai iš archeologijos, tau pačiam įdomu, man atrodo, kad užtenka ir vaikui. Padalini smėlį ir tegul kapsto, nu ir užtenka to. Svarbiausia yra veiksmas ir kas tie archeologai yra išaiškinti.</p> <p>Aš purtau galvą todėl, kad manau, specialistas apie archeologiją pasakys ir padarys geriau. Bet kai man, sakykim, reikia apie archeologiją kažką pasakoti, aš pati labai daug skaitau. Kuo daugiau skaitau, tuo atrodo daugiau nežinau, o pas mane yra dar tas maksimalizmas: o manęs paklaus, o aš nežinosiu ką atsakyti.</p>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
KVALIFI- KACIJOS TOBULINIMAS	Darbas su negalią turinčiais lankytojais	<i>Labai trūksta mokymų, kaip dirbti su spec. poreikių lankytojais. Kažkada domėjausi psichologija, tomis visomis mimikomis. Vaikai labai gerą mimiką turi, jei negali kažko pasakyti, pamatai, kaip išsikreipė veidas. Tai vat, tokių kūno žinių pagilinti reiktų.</i>
	Amžiaus tarpsnių psichologija	<i>Kuo toliau, tuo sunkiau su moksleiviais, ypatingai nuo 5–6 klasės, dirbti.</i>
	Didaktikos žinios	<i>Tiesiog, kad dirba daugybė muziejininkų, o jie neturi žinių, kaip sudėlioti, kaip padaryti edukaciją, kaip tilpti į laiką. Metodų įvairių parinkimo kiek įmanoma išmokyti daugiau.</i>

4 TEMA. Bendradarbiavimas su mokytoju

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
EDUKACIJOS BENDRAKŪRIS	Proaktyvumas	<p><i>Yra buvę, kad tikrai kreipiasi į muziejų: „padarykit, nu padarykit, nemoku, nu ne tai, kad nemoku, bet nesupranta mano vaikai tos matematikos, nu nesupranta ten ploto, perimetro“, – va taip va. Taip ir tada aš pati jau parodžiau iniciatyvą. Mes padarėm, sukūrėm naują pamoką „Išmatuok plikom rankom“, ir tai tikrai, mokytojai atvažiavo iš kitų rajonų tam, kad vaikas tikrai pamatytų ir išmokytų.</i></p> <p><i>Pasikalbame su lankytojais, edukacijų dalyviais. Kartais raštu, kartais žodžiu paprašome pateikti refleksiją.</i></p> <p><i>Kai ateina motyvuoti, su tikra vaikai užduotimi, jau mokytojai tam tikrus užvedimus duoda, dar tu pats liežuvį paleidi, viskas, jau prasideda diskusija, vyksta gyvas judėjimas.</i></p> <p><i>Turėtų, kad mokytojai patys labiau įsitrauktų, sugalvotų galbūt kažkokias papildomas užduotis, kas kartais būna.</i></p> <p><i>Kažkokios mini užduotys, įtraukimas man atrodo labai gerai. Visiškai atsireboti nereikėtų edukacijos labai.</i></p> <p><i>Nežinau, kaip pas jus, bet jeigu mokytojas duoda, būna daug tų užduočių, jie jau, jie jau nesusikaupia tai, ką mato čia, ir neklauso, tik žiūri, kur čia tas atsakymas, kurį reikės pasakyti grįžus į mokyklą.</i></p> <p><i>Iš karto mokytojas ten pakonsultuoja, kokia ten bus pakraipa, mokytojai klausia, kokia tema būtų geriau.</i></p> <p><i>Mokytoja pas mus norėdama atvažiuoti su vaikais sako: mes va kaip tik temą einam apie tą ir ką turit taip. Ir mes pasiūlom: ir tą, ir tą, ten yra pora temų, ir va, jinai sako, va aš galvoju, kad šita, bet dar pasiklausiu vaikų. Tai mes pasiūliam kontaktais ir atskambina.</i></p>
	Nedalyvavimas	<p><i>Mokykla apskritai gyvena problemose, nu aš taip manau. Mokytojas visada iškelia tik problemas. Šeima – problema, pinigai – problema, programos – problema, daug tų problemų. Iš to rato jie nelabai išeina.</i></p> <p><i>Problema su mokytojais ir mokyklomis, nes yra mokyklų, kurios yra nuolatiniai mūsų lankytojai, o yra mokyklų, kurios nekomunikuoja, niekaip jų nepritrauksi. Tai čia klausimas, ar mokytojams reikalingas tas muziejus.</i></p> <p><i>Mokytojai linkę patingėti, dažnai būna, kad nenori visko patys.</i></p> <p><i>Tiesiog tose edukacijose man trūksta to bendravimo, kad mokytojai išsakytų prieš rengiant edukacijas savo poreikius. Ar pagal bendrąsias programas, ar pagal klasės auklėtojų norus, ko būtent reikėtų.</i></p>
MOKYTOJAS PROGRAMOJE	Aktyvus edukacinio vyksmo dalyvis	<p><i>Taip, ir mokytojai daro kartu su vaikais, tada vaikai jaučiasi kažkokie saugesni, labiau priimti, interesai tokie. Man atrodo būna ir edukatoriui lengviau, ir edukacija labiau pavykusi yra.</i></p> <p><i>Jeigu mokytojui pačiam įdomu ir jis pats dirba ir ne pirmą kartą atveda.</i></p> <p><i>Normalu, kad mokytojas irgi padeda tą edukaciją vesti.</i></p> <p><i>Kiekvienas mokytojas kažką gali duoti, kur jis pats dega atradimo džiaugsmu ir per tą atradimo džiaugsmą užkrečia kitus. Ir jeigu įsijungia į kompaniją šie mokytojai, tai jau viskas, gaunasi jau šou ir smagu.</i></p>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
	Tvarkdarys	<p><i>Yra kitokie mokytojai, kurie nesugeba paleisti vaikų, bando reguliuoti. Mokytojai irgi nori būti mokytojai ir karūnos nenusiima. Jie reguliuoja taip pat procesą. Jei jau dalyvauji edukacinėje veikloje, tai dalyvauk taip sakant. Noriu pasakyti, kad jeigu reguliuoja, mes labai greitai nugesinam. O jeigu atveda į muziejų ir liepia už rankų susikibti, muziejų netriukšmauti, ledų nevalgyti: visi atėjom – vėėel puodus rodo...</i></p> <p><i>Pastebėjau, iš paprastesnių miestukų atvažiuojantys mokytojai stengiasi nesikišti kiek įmanoma. Jos yra visą laiką šone, jeigu ką, jos padės.</i></p> <p><i>Yra tokia bjaurioji kategorija, kur pertraukia. Sako: atsiprašau, aš jus pertrauksiu. Pasiima 2 vaikus, juos išstampo, išstampo. Nu kam to reikėjo? Jie pasistumdė ten 3–4 sekundes ir ramu. Normalu, kad vaikai stumdysis, jiems sunku sukaupti dėmesį.</i></p>
	Formalus dalyvis	<p><i>Jeigu mokytojai mažiau pavargę, jaunesni gal mažiau pavargę, kažkaip jie labiau įsijungia į tą edukaciją, tada jie dalyvauja. O vaikams irgi labai svarbu, kad kai mokytojas dalyvauja šalia. Nes aš pavyzdžiui, jeigu aš vedu, aš tik atėjus jų nepažįstu, net nežinau vardo to vaiko. Ir aš kreipiuosi, man reikia pagalbos to mokytojo. O jei to mokytojo net nėra, jis ten visiškai į telefoną įlindęs sėdi, tai aš nesulaukiu tos pagalbos ir aš tada turiu ieškoti to kontakto su tuo vaiku. O kai mokytojai yra iš tikrųjų įsijungę į tą edukaciją ir daro tą patį, vaikai labai džiaugiasi tuo bendru.</i></p>
	Ignoruotojas	<p><i>Yra ir tokių mokytojų, kurie atvažiuoja, palieka savo vaikus praktiškai tau, o jie kaip ir nelabai nori toliau kažką ten daryti ir kreipti dėmesį, nori pailsėti nuo savo darbo, nors turėtų būti bendradarbiavimas ekskursijos metu.</i></p> <p><i>Mokytojai yra išlepinti. Į mokyklas yra labai daug duodama pramoginių renginių. Veža į spektaklį, į parodas visokias. Yra dalis pedagogų, kurie žiūrį į muziejaus edukacinę veiklą kaip į pasipinigavimą. Taip, mes sumokėjom ten porą, 3 eurus nuo vaiko, nu tai dabar mus linksminkit.</i></p> <p><i>Ir tada ateina su tam tikra išankstine nuostata, kad nu jūs čia ne labai čia ką, mes mokytojai, vis dėlto geriau žinom ir čia yra jūsų galimas pasipinigavimas muziejuose. Jie būna tokie nemotyvuotai ir neadekvačiai nepatenkinti.</i></p> <p><i>Yra mokytojai iš Vilniaus ir mokytojai iš visos Lietuvos. Nes jeigu iš Vilniaus atvažiuoja, tai esi klounas, nemoki su vaikais dirbti, paaiškina dar, kad čia tavo metodai dar nelabai adekvatūs. Labai drasko akis: jūs nemokat su vaikais dirbti.</i></p>
	Neišmanėlis	<p><i>Kartais mokytojai nesupranta, kas yra ta edukacinė veikla. Ne tik mums gylintis, bet gal ir mokytojams būtų šiek tiek tai, vat įtraukti į kursus, kad jie suvoktų, kas yra tas šiuolaikinis muziejus, koks jis yra. Nes tikrai būna atvejų, kai ateina į edukacinę programą patys užsisakę ir sustato kaip kareivius ir pasako, kad nieko nečiupinėjam, klausom, ką pasakys vadovas ir nė krust į šoną.</i></p>

5 TEMA. Edukacijos kokybės sampratos apibrėžtys

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
SAVIVERTĖ		<p><i>Stengiamės dirbti kaip geriau. Savo edukaciją vertiname labai gerai. Pasikalbame su lankytojais, edukacijų dalyviais. Kartais raštu, kartais žodžiu paprašome pateikti refleksiją. Atsiliepi- mai kol kas teigiami. Problema yra, kol atsivedi žmogų iki edukacijos, o kai jau atsivedame, tada mes tuos žmones turime, ir puikiai sekasi.</i></p>
KOKYBĖS POŽYMAI	Veiklos autentiškumas	<p><i>Mes jau, pavyzdžiui, tai didžiuojamės tuo, kad mūsų edukacinės programos vyksta autentiškoje aplinkoje. Ir mūsų toks didelis plusas, pavyzdžiui, kad etnografinė edukacija vyksta autentiškoje sodyboje ir ten, kur tikras pečius, ta prasme, kepama tikrai pečiuje.</i></p> <p><i>Nu, jeigu, pavyzdžiui, prie piliakalnio kažkokius gražumynus pasakojam, tai ant pačio piliakalnio ir šalia piliakalnio įsikūrusioje kažkokioje ekspozicijoje.</i></p>
	Pasirengimas tikslinei grupei	<p><i>O jeigu jau į mane kreipiasi, tai aš pasižiūriu dar mokyklines programas, tai aš žinodamas, kokio amžiaus grupė, galiu irgi painterpretuoti. O tada iškart yra kontaktas, ir jie nusiteikę, žino pagal amžių, žino, ką veikia, tai jau mokytojas irgi ateina nusiteikęs: vaikai, va, mes tą darysim, mes tą rasim, jau yra šioks toks momentas.</i></p>
	Originali pateiktis	<p><i>Kasmet mes turim su gimnazistais tokią Vasario 16-osios tradiciją, kad jie pas mus ateina išvakarėse. Ir mes kasmet turim sugalvoti kažką naujo veikti ta tema. Šiomet naudojantis visomis ekspozicijomis sudarėm klausimus ir ant grindų jie turėjo surašyti tuos atsakymus. Tai va, visiškai, atrodo, eilinis kryžia- žodžių spendimas, bet buvo nauja forma: rašymas su kreida ant grindų, jiems tai buvo atrakcija, ir išeidami patys vaikai (mokytojai net neatėjo pasižiūrėt) sakė: nu super pabuvom.</i></p> <p><i>Ir net gi esam turėję pilietiško dienių, kur 7 metrus atvyniojame popieriaus, nu tiek, kiek jiems reikia, ir jie tai vizualiai pavaizduoja.</i></p> <p><i>Padarėm dvi edukacines klases, dauguma skirta priešistorei. Akmens am- žiaus stovyklavietė, kur galima kasinėti ir atrasti.</i></p> <p><i>Pasiteisina varžybinio elemento įpainiojimas. Išskaidai grupę į dvi komandas ir programa taip suformuota, kad kaip varžybos, kuri komanda paims viršų. Ir tada tas pasąmoninis instinktas atsiskleidžia parodyt savo pranašumą ir jis priverčia tuos vaikus stengtis, dirbti, gilintis į tą situacija. Jeigu programa nėra savaime tokia įdomi, tos veiklos nėra tokios įdomios, bet, jeigu yra var- žybos, norisi įveikti priešininkų komandą.</i></p>
	Kiti metodai	<p><i>Tas edukatorius neturėtų tais mokykliniais metodais, griežtai žinių tikrinimais vadovautis.</i></p>
KOKYBĖS SPRAGOS	Kiekybės ir kokybės dilema	<p><i>Didžiulė problema buvo, dar mane vadovas plovė, pasižiūrėk, sako, tuose muziejuose yra po 20 edukacinių programų, čia pas jus, nu, viena programa. Iš viso turime 1 programą ir keletą temų.</i></p> <p><i>Pamąstymai: muziejai ne institucija. Norėtusi, kad būtų vertinama ne žiūrint į kiekybinius rodiklius, kiek edukacinių programų, kiek parodų, lankytojų, kiek edukacinių veiklų dalyvių, kiek leidinių. Norėtusi, kad būtų žiūrima, kokie lei- diniai. Ne 10 leidinių yra svarbu pasiekti, o penkis labai gerus leidinius. Ne 20 edukacinių programų, o turėti labai geras edukacines programas.</i></p> <p><i>Pastebim ryškią tendenciją, kad ne visos jos yra populiarios, atsiskleidžia, kad ne kiekybėje, o kokybėje yra svarba.</i></p>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
	Kontakto stoka	<p><i>Negerai yra, kai ta pati kasininkė užsakinėja edukacinius užsiėmimus. Būtinai edukatorius turi priimti užsakymus ir, jeigu reikia, pakankamai pakonsultuoti mokytoją.</i></p> <p><i>Klausau, jaučiu, kažkas vyksta, kažkas kažką skaičiuoja, kažkas priima, kažkas vertina, bet to gyvo kontakto tarp mūsų ir mokyklos, tarp mūsų ir vaikų, praktiškai aš nelabai girdžiu ir jaučiu.</i></p> <p><i>Ne su ministerijomis reiktų bendrauti, o yra rajonuose švietimo centrai, yra atskiros sekcijos mokytojų. Jeigu yra kažkokia meninė kryptis – renkamės, bendraujam, susitinkam, informuojam, ką mes galim pasiūlyti mokykloms. Būna direktorių pasitarimai, ten galim kažką ištransliuoti. Ministerijoj visiems jiems yra neįdomu, gal pati Lietuvos istorija neįdomi. Nėra to kontakto. Savo laiku buvo dar mokytojų tobulinimosi centras, tai būdavo mokytojai istorikai pateikdavo programas, pasiūsdavom savo į mokyklas. Jie pastudijavo, mes su jais susitikdavom, gaudavom kažkokią pastabas.</i></p> <p><i>Švietimo pagaliau kalba apie tai [edukacijas] pasakyti, kad tai turi būti privaloma, turi būti įtraukta į darbo planus mokyklose.</i></p> <p><i>Pats muziejus turi išėiti, o ne tai, kad pas mus ateina mokytojai, nusilenkia, nu tai – prašom, mums reikia.</i></p>
	„Išsitaškymas“	<p><i>Žmonės plėšosi į daug mažų gabaliukų, labai prarandama ta kokybė turbūt.</i></p>
	Vieno žmogaus ribotumas	<p><i>Apskritai, vienam edukatoriui yra sunku dirbti.</i></p> <p><i>Na, o pas mus dvi edukatorės dirba puse etato, tai čia jau bendravimas, interpretacija gelbsti. Jeigu nėra kas pirmas paploja, kai padaromas koks rebusas, tai va, gali paploti.</i></p> <p><i>Iš esmės, yra labai sunku dirbti. Sunkesnėms temoms reikia, kad dirbtų bent jau pora žmonių, tada iš karto bendravimas gaunasi betarpiškas. Jeigu mokytojai normalūs, su kuriais pastoviai dirbi, tai jie irgi tampa bendrininkais.</i></p> <p><i>Vyksta tos edukacijos, stengiamės daryt, kad nebūtų paskaitinės kažkokios. Katrais galbūt lankytojų pritrūksta pas mus, nes mažas muziejukas vis tik, bet prieš visokias šventes, progas, kaip Velykas, Kalėdas, būna, padidėja srautai, bet tada būna ir pervargimo.</i></p>
	Per didelis dalyvių skaičius	<p><i>Jeigu jau atvažiuoja, tai atvažiuoja 30–50 vaikų, ir tada jau dalini į grupes, nes tada jau negali su 50 dirbt jokiaj edukacijoje.</i></p> <p><i>Taip, nuo grupės dydžio [kokybė priklauso]. Sakysim, mūsų yra nustatyta iki 15, bet ateina įvairiai, jeigu ta klasė didesnė, tai ir 30 ateina, tai be abejo tada blogai. O jeigu labai judrūs...</i></p> <p><i>O su tokia negalia, tai maksimum yra nuo 5 iki 10 žmonių, su kuriais gerai galima grupėms dirbti.</i></p> <p><i>Vienam žmogui dirbti yra neįmanoma, nes viską, erdvę palikti atvirą yra neįmanoma, nes daiktai bus ištašyti.</i></p>
	Populiarių veiklų „tiražavimas“	<p><i>Per visą Lietuvą žiūrint, mes, iš tikrųjų, tas edukacines veiklas vykdome labai labai panašiai.</i></p> <p><i>Per visą Lietuvą mes, iš tikrųjų, labai daug ką pakartojam, tą patį per tą patį. Jeigu muziejus sugalvoja, kad reikia iš molio lipdyti, (nu aišku, pas mus įsikūręs centras, tai mes ten lipdom iš molio, bet atkeliu ir ant piliakalnio: palipdom iš molio... ir daug kur Lietuvos muziejuose yra tos pačios edukacinės programos, kur važiuojama lipdyti iš molio.</i></p>

6 TEMA. Edukacinės programos rengimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
FORMALŪS REIKALAVIMAI	Prasingumo klausimas	<p>Mes rašydami tuos planus, mes labai gerai gilinamės, galvojame tikslus, ko mes siekiame, koks mūsų tikslas.</p> <p>Iš vienos pusės tada ir nepasižiūri, ar atitinka tuos tikslus, ir ten neišsikeli tų tikslų.</p> <p>Kitą kartą labai spontaniškai ta programa gimsta, gyvuoja, bet ji neturi jokio aprašymo, jokios formos. Ir paskui, kai reikia kažkur pateikti, labai būna bjauru.</p> <p>Taip, mes irgi, jei su kolege kartais darome, nuomonės skirtingos, gerai tai meta tikslus, kokius tikslus. Susiskirstom net ir laiką. Tarkim, tai teorijai duokim 10 minučių, nes mes vis tiek turim tilpti į laiką.</p> <p>Kai reikia oficialiai parašyti, tai mes rašome. Nu būna, dalyvaujame projektuose įvairiuose, savivaldybių paskelbtuose. Tada surašome tikslus, uždavinius.</p>
	Perdavimo kitiems galimybė	<p>Aš pats popieriaus nelabai mėgstu, bet bet kuriuo atveju tu negali būti užsigaarantuotas, net jei tu rašai, turi rašyti pagal bendrą sutarimą, kad kažkada, kai pasitrauksi arba į šoną nueisi, būtų kažkam nuo ko pradėti, tas gaires turėti. Nors gal tu viską gali mintyse savo laikyti, bet reikia tų standartų laikytis, formato ir panašiai. Turi būti, nemanau, kad negali būti tokio dalyko.</p> <p>Skyriuje paprastai edukacijas veda vienas žmogus arba jį kažkas gali keisti. Tai kai prasidėjo pertvarkos pas mus, tai papkes tokias mes iš tikrųjų turim tų pamokų, va tada ir keičiamės.</p> <p>Medžiaga, kurią tu renkiesi, ji irgi visa yra susegta. Bet kuris kitas, atsivertęs tą papkę, ten net toks scenarijus būna užmestas, apie ką mes kalbėsime, gali tave pakeisti.</p>
	Tobulinimo instrumentas	<p>Norėčiau pasakyti apie tą praktiką rašyti programą ir planą. Mes rašydami planus ir stebėdami edukacijas netgi aptikom trūkumą pačios edukacijos. Pradžioje viskas kyla, dėmesys išlaikomas, paskui, prieš pat pabaigą, atsiranda dėmesio duobė. Tai mes, va, dirbome tuo klausimu, ką padaryti, kad visą laiką būtų tolygiai išlaikomas dėmesys, organizavome pačių vaikų reakcijas. Mums padėjo būtent tas popierinis pasižiūrėjimas, kaip čia kas yra.</p>
	Neapibrėžtas bendravimas su mokykla	<p>Norėtusi apibrėžtumo, kad būtų rimčiau, ryšio su mokykla ir muziejumi, tuo valstybiniu lygiu, nes mes dirbame sau, taip, kaip mums atrodo iš savo varpinės žiūrint.</p> <p>Reikalingas kontaktas su mokytojais, kad mokytojai išsakytų savo poreikį kažkokioms tai edukacijoms.</p> <p>Reikia žinoti, bet kažkaip giliai įlįsti nereikia, vis tiek mes neturime pakeisti mokyklos, mums nereikia visiškai tos programos žinoti, kad ją galėtume išpildyti pilnai.</p>
	Interesų bendrumo nedermė	<p>Mokytojai atsirenka tas edukacines programas, kurios jiems yra patraukliausios, kurios reikalingiausios, į jas daugiausiai ir yra ateinama. Mes ir eksperimentuojame ir darome tokių, kurios galbūt nėra įtrauktos į mokymo programas.</p>
BENDRAKŪRA	Parama kolegoms	<p>Galėtumėm atsiųsti arba pasidalinti kažkokia medžiaga.</p> <p>Tai dalintis mieliai. Viskas yra atvira internetiniuose puslapiuose, mūsų visos programos, galima atsiųsti.</p> <p>Pasigendu, kas buvo anksčiau, kad būtų mokymai kažkokie. Kad kiekvienais metais vyktų, kad galėtumėme pasidalinti patirtimi.</p>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
	Tiesioginis ryšys su mokykla	<p><i>Klausti reikėtų mokyklos, o ko jums reikia. Mes dabar siūlom, o jūs ateikit. O jeigu paklausti, ko reikia.</i></p> <p><i>Mūsų praktika pasitvirtino tada, kai mes ne per tarnybas reklamavom savo programas, bet tiesiogiai į mokyklas. Direktorių siūsdavo visą paketą edukacinių programų reklamos į mokyklas. Tada labai mus žinojo, važiavo ir skambino, ir net gi ne daug tuo telefonu reikėjo išaiškinti, ką mes darom, nu, nes gaudavo va tą aprašymą.</i></p> <p><i>Kontaktuojam ganėtinai su mokyklomis. Ganėtinai betarpiškai, yra artimas ryšys. Ir kalbamės, ir aiškinamės, ko reikės.</i></p> <p><i>Mūsų vadovybė akcentuoja, kad reikia kuo labiau išeiti į išorę, važiuoti patiems į mokyklas. Vedam edukacines programas kitose mokyklose, į stovyklas važiuojam vasarą. Tai nėra taip plačiai įsisvyravę, kaip norėtumėm, manau, kad judam teigiama linkme.</i></p> <p><i>Atveža vaikus skirtingo amžiaus ir ten visokių dyvų būna, tai dabar edukacijas registruoja ir priima pačios edukatorės.</i></p>
	Darbas su mokytojais	<p><i>Muziejus turi išeiti, kad va, mes turim, nu ir tie mokytojų būreliai, tų atskirų dalykų būna, juk tikrai būna tie pokalbiai, kada tu gali nueiti ir kažką pristatyti, pakalbėti.</i></p> <p><i>Edukacinę programą išsirenka ne vaikai, išsirenka patys mokytojai. Ir aišku, skaitydami aprašą jau tada susidaro kažkokią nuomonę ir turi kažkokius lūkesčius.</i></p> <p><i>O gal būtų daug geriau, jei, tarkim, istorijos mokytojas sugalvotų, kad galėčiau paantrinti temą, kurią dėsto su kokia edukacija. Jei taip pradėtų daryti, jei tą pavyktų įpiršti, gal būtų produktyviau, daug paprasčiau.</i></p> <p><i>Buvo mokyklų, kur lietuvių kalbos mokytojos, kai skaitė vaikai Žemaitės „Marčių“, klausė, kaip papasakoti jų tą gyvenimą toje Žemaitės „Marčioj“. Tai mes irgi padarėm tą edukaciją, ir ji išsiplėtojo iki to, kad mes ją išskleidėm, kad ji gali būti kiekvienai mokyklai, kuri skaito tuo metu tą literatūrą.</i></p>

3.4.2. Mokytojų požiūris į vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos situaciją savo profesinėje aplinkoje

Atlikus mokytojų sutelktos diskusijos grupių duomenų turinio analizę, sudarytos šios temos: muziejaus misijos raiška edukacijoje; edukacijos organizaciniai trikdžiai; mokytojo ir edukatoriaus vaidmenys; edukacijos bendrakūra; edukacijos kokybės apibrėžtys. Jų kategorijų ir subkategorijų struktūros turinys tyrėjams leidžia pateikti šias apibendrinančias išvagas ir komentarus:

- Mokytojų nuomone, vaikų ir jaunimo kultūrinė edukacija muziejuose yra patraukli ir reikalinga, kai ji yra aktyvi ir geba sudominti mokinius, įtraukti juos į aktyvias mokymosi ir pažinimo veiklas, skatinti kritinį ir kūrybišką mąstymą. Tokie edukacijos kokybei keliami reikalavimai yra pasiekiami, jei programą teikiančiame muziejuje yra progresyviai suvokiama muziejaus misija ir edukacijos metu veikiama mokymosi paradigmos kontekste, edukatorius tiki savo veiklos prasmingumu, yra įkvepianti ir uždeganti mokytiis asmenybė.
- Didžiausi trikdžiai, kliudantys dažniau pasinaudoti ugdymo organizavimo galimybėmis muziejuje – edukacinės programos paslaugos kaina, prieinamumas ir dėmė su formaliojo ugdymo pamokų tvarkaraščiu. Mokytojų nuomone, laikantis visų skirtingų administracinių tvarkų reikalavimų ir nurodymų, gana sudėtinga atvesti vaikus į muziejų patirti kitokį mokymosi ir pažinimo būdą. Dalyvavimą edukacijose riboja ir muziejaus darbo laikas, programų trukmė, muziejaus priimamų grupių dydis, turinio ir metodų parinkimas, orientuojantis į jaunesniojo amžiaus lankytojų grupes.
- Mokytojai kaip edukatoriai skirtingai suvokia savo ir edukatoriaus vaidmenis, jų sąveiką realizuojant kultūrinės edukacijos programas. Tyrimo dalyvių nuomone, problemos nebūtų, jei iš anksto būtų apibrėžiami veikimo laukai, susitariama dėl užduočių parengimo, edukacijos turinio tinkamumo ir atitikties amžiaus grupei. Mokytojai yra pasirengę padėti valdyti grupę, atlikti konsultanto vaidmenį, padėti surengti mokymosi refleksiją.
- Edukacinių programų bendrakūros galimybes mokytojai išvelgia trijuose lygmenyse: muziejui veikiant kartu su švietimo centru, kuris taip pat rengia edukacines programas ir koordinuoja jų įgyvendinimą; mokytojų dalykininkų metodiniuose būreliuose, kuriuose tariamasi dėl dalykinio ugdymo turinio realizavimo mokyklose; edukatoriui veikiant asmeniškai kartu su mokytoju, pasirengusiu formalų ugdymo procesą organizuoti už mokyklos sienų.
- Mokytojams ir mokyklų vadovams atrodo, kad dar trūksta aktyvesnio muziejų „atėjimo“ į mokyklą, informacijos apie siūlomas edukacines programas, bendradarbiavimo, grįžtamojo ryšio apie programų kokybę, veikimo kartu formuojant mokyklų lūkesčius atliepiančią edukacinių užsiėmimų turinį. Perspektyviausia bendrakūros kryptis, mokytojų nuomone, – bendrų leidinių, atliepiančių ugdymo turinį, naudojamų edukacijų veikloje, rengimas ir leidyba.

Apibendrinančias išvagas iliustruojantys temų, kategorijų ir subkategorijų struktūros teiginiai pateikiami toliau esančiose lentelėse. Pasisakymų kalba neredaguota.

1 TEMA. Muziejaus misijos raiškos patirtys

Kategorija	Iliustruojantys teiginiai
TRADICINIS SUVOKIMAS	<p><i>Pats tas žodis muziejus jau ale senoviškai kvepiančiai skamba.</i></p> <p><i>Nu tai va, sako, mūsų tradicinė ekspozicija. O tos tradicinės nebeveža. Mes nenorim būt tokie priedurniai, kur vaikus tempia į tuos muziejus.</i></p> <p><i>Dažniausiai muziejus yra tas, kur ateini, pasižiūri ir išeini. Ir ten kažkokios tai tiriamosios veiklos ar ten kažko tai tokio net nėra. Muziejus tai ne šventovė. Labai dažnai darbuotojas ramina vaikus ir daro pastabas, ką mokytoja veikia, kodėl vaikų nesaugo.</i></p>
PARADIGMOS KAITA	<p><i>Buvo laikas, kada atvykdavom su vaikais, tai tiesiog nenorėdavo, bėgdavo iš to muziejaus. Todėl, kad būdavo neįdomu, labai ilga programa, ilgas pasakojimas, sudėtingas pasakojimas, neįdomus, nepatrauklus. Šiandien yra nuostabu. Labai įdomiai pasakoja, labai patraukliai, labai pagyvintai, su pagyrimais vaikams, su klausimais vaikams.</i></p> <p><i>Muziejų ir turi būti tas netikėtumas. Vat, muziejų naktis – o kas ten bus, o kodėl naktį? Mes turim vieną tokį muziejininką, tai jūs negalvokit, kad jis ten visą tiesą pasakoja. Tai vat ten ir buvo tas netikėtumas. Reikia tokių žmonių daugiau.</i></p> <p><i>Be galo įdomu buvo. Ir gyrė mus, kad labai geri vaikai ir klausytojai, visokie kitokie dalyviai. Vaikams irgi labai patiko. Tai tiesiog keičiasi muziejus. Gal ne visi, bet taip.</i></p>
MISIJŲ KONFLIKTIŠKUMAS EDUKACIJOJE	<p><i>Bet jeigu duodi užduotis nufilmuoti, nufotografuoti, tai ir ten negalima to daryti, tai tik tą, ką išgirdo, o jeigu neišgirdo, tai praėjo.</i></p> <p><i>Tai vaikai nusivylę buvo tuo, kad darbuotojos, to nelieskit, čia neimkit, to nedarykit. Nu, iš tikrųjų vaikus atmuša piktos tetos, kurios draudžia viską, o vaikai nori labai kūrybiškai dirbti. Tos erdvės norisi laisvos vaikams, o ne tos, kur ateina, sterilu, nieko neliesti, nieko nedaryti.</i></p> <p><i>Kitas dalykas, edukacinės programos kai kurios yra tiesiog neįdomios. Jie, tie edukatoriai muziejininkai, gyvena atskiroj respublikoj ir su mokykla tarsi neturi tokių tiesioginių sąsajų.</i></p> <p><i>Parodą organizuoja istorikai, o edukaciją veda visiškai kiti žmonės. Ir, kad kaip sako, jie be darbo, nes tų edukacijų nėra tiek, kad per dieną ateitų kažki kiek. Va ten tokia virtuvė.</i></p> <p><i>Prie parodų eina muziejaus paruoštos užduotys. Vaikas jau susipažinęs su paroda, jis pabaigoj gauna lapą, nu, čia kaip ir needukacija, sakykim, bet jie gauna lapą, ir, kai nori įtvirtinti žinias, vėl pereina tą parodą, ir ten, ar tai kryžiažodis, ar kas, užpildo ir pasako, kaip ten pavyko visa tai surasti.</i></p>

2 TEMA. Edukacijos organizaciniai trikdžiai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
ORGANIZACINĖS KLIŪTYS MOKYKLOJE	Saugos reikalavimai	<i>Jau šalia mokyklos, ne mokyklos viduje, vedant 15 vaikų, jau reikia 2 mokytojų, dar vos ne virvutės, jeigu mažesnė klasė. Kaip spręsti vaikų transportavimo, saugos ir kitokius klausimus, kad atsirastų didesnė galimybė į tą muziejų išeiti paprasčiau?</i>
	Tvarkaraštis	<i>Jeigu ta integracija vyksta į pamokų procesą, tai įsivaizduokit, reikia bent kokių 2,5 pamokų nueiti iki ten, pareiti, aptarti, reiškia yra ugdymo procesas. Jeigu mes pamoką mainom į užsiėmimą kažkur kitur, tai turi būti labai lygiavertis, labai pagal amžių, pagal programą reikalas. Jeigu esi pradinukas, ir mokytojas, turi iš eilės 4 savo pamokas, tai aš su tom pamokom susitvarkau ir vienam galbūt nesutrukdysiu. Jeigu aš mokausi 5 ir viršutinėj klasėj, tai niekaip. Tai gali būti tik paskutinė pamoka arba priešpaskutinė ir paskutinė. Mes esame iš užmiesčio, iš rajono, tai noriu pasakyti, kad jūs tai dar galite nueiti pėsti, o mums reikia atvažiuoti, o dabar nuo praeitų metų padarė, kad mikriukas reikia mokėt už kelius, už kiekvieną išvažiavimą, tai dar brangiau. Iš tikrųjų labai yra didelė problema. Ir mums spėti į muziejų, nuvažiuoti per pamoką, tai visiškai jokios galimybės.</i>
	Mokytojo nuostatos	<i>Tai nėra lengva, nes paprastai, pats mokytojas tada turi eiti į muziejų, prašytis į to muziejaus archyvus, gal būt net, arba žinoti iš anksto, kas ten vyks, ir tada jis gali iš anksto susiplanuoti: va, man ta tiks tema, ir tada, nuėjęs pats į tą parodą, sugalvoji užduotis, ir tada vaikams parneši: jums reikia po pamokų nueiti savarankiškai į muziejų, susirasti tą muziejų, atlikti užduotis ir parnešti refleksiją ar rezultatą. Jeigu didelė mokykla vėl tas klausimas, kiek tų edukacijų, pažintinė diena, ir visą mokyklą reikia išvežti, tai kur. Tai tas ir yra, čia mano peilis, iššukis, ir tos 10 dienų man kainuoja nežinau kiek.</i>
	Mokytojo darbo krūvis	<i>Nerealų vaikų nuvesti į muziejus per pamokas. Kadangi reikia antro mokytojo, tai iš kur jį gausi. Arba kažkas turi per laisvą pamoką aukoti savo laisvą laiką ir lydėt klasę. Auklėtojas negali visų skylių užkišt mokykloj, jis yra vienas su 30 vaikų. Tai jeigu yra kultūrinė pažintinė diena ir ji laikosi tik ant auklėtojo, tai 22 žmonės dirba iš 100. Mokytojų entuziastų, kurie kaip žvakė kad degtų, mažėja. Tai reikėtų juos kažkaip skatinti, ir, jeigu mokykla rengia kažką su muziejais bendro, galėtų bent jau už ačiū mokinukus įleisti. Gal galėtų į projektinę veiklą tą mokytoją įtraukti, skatinti kažkoku būdu, nes, nu įsivaizduokit, tai yra didelis darbas.</i>
	Per trumpa	<i>Tada belieka kultūrinės pažintinės dienos. Per tas dienas nueiti į muziejų valandai su trupučiu gaunasi per mažai, norisi ilgesnės edukacijos. Tokių nėra. 45 minutės muziejaus edukacinė programa, 15 [minučių] pavėlavai 300 kilometrų važiavęs – viskas, tau pusė valandos mažiau, uždėjo žadintuvą ir veda.</i>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
IŠORINIAI FAKTORIAI	Atstumas	<p><i>Finansavimas tikrai vienas iš tų dalykų, pas mus daugiau kaimiškų mokyklų rajone, ir atvažiuoti 25 kilometrus tikrai ne kiekviena mokykla turi galimybę sau leisti. Dėl transporto tikrai mokyklos taupo edukacijų saskaita.</i></p> <p><i>Gerai, kas gyvena mieste, bet mums, tarkim iki Kauno ne tiek ir daug, 25 kilometrai, bet vis tiek turi ir pavėžėjimą, ir apmokėjimą. Galėtumėm dažniau, bet neturim finansinių galimybių.</i></p>
	Finansavimo alogika	<p><i>Nes dabar tai visa edukacija mokama, nieko nemokamo nėra. Mokame iš mokinio krepšelio. Yra limitas, kad per pusę metų klasė gali nueiti į dvi edukacijas. Pasirenka ji ir eina iš mokinio krepšelio. Jeigu nori viršaus, tai savarankiškai.</i></p> <p><i>Kitas dalykas yra pinigai. Mane tiesiog biesina, kai pasako, nu, mokiniams nuolaida pusantro euro. Klausykit, 60 % vaikų įsidės tą 1,5 euro į kišenę ir į jokių muziejų neis. Aš mokytojas galiu sumotyvuoti tik pridėdamas 4 balus prie kontrolinio, tada jis tą savo 1,5 euro ištrauks.</i></p> <p><i>Vaikai klausia, o kodėl negali mokykla apmokėti. Neformaliojo švietimo krepšelyje tiem reikalams 5 eurai vaikui visam. Įsivaizduokit, jeigu į muziejų – 1,5 euro.</i></p> <p><i>Šiaip yra kaip toksai kainos santykis, jis neatitinka turimų lėšų, kiek mokyklų mes turim. Tarkim, edukacinėms galim išleisti vaikui 3 eurus, realiai išsiveži, kainuoja 10 eurų. Ir tas visiškai nėra logikos.</i></p> <p><i>Ir mes su lietuvių kalbos mokytoja pasiūlėme vaikams, parinkome tų edukacijų, labai įdomios edukacijos, ir mums labai patiko. Bet žinot, aš pasakysiu, mes nesurinkome vaikų, kurie važiuotų į muziejus. Jie nuėjo į kitas veiklas. Nuėjo kapines tvarkyti, dar kažkur. Mūsų muziejų pasiūlymų nepasirinko, nes reikėjo mokėti pinigėlius.</i></p> <p><i>Mūsų rajono mokyklos yra ir daug toliau nuo miesto, ir kaimo socialinis kontekstas, gyvenviečių yra pakankamai varganas ir tos išvykos, kur vaikai turi mokėti ir už autobusiuką ir už bilietą, tai vaikai dažniausiai renkasi ką nors kitą. Mokytojų norai yra kilnūs, bet galimybės menkos. Kita vertus, viskas atsimuša į pinigus. Dabar yra tas baigiamasis darbas. Galėtų jie tą baigiamąjį darbą 10, 15 ar 20 kartų eiti ir daryti, bet jeigu jiems ateina ir visą laiką reikia mokėti tuos pinigėlius, tai nesąmonė, tai yra nerealu. Pas mus yra viskas apmokestinta nuo pradžios iki galo.</i></p>
RIBOTOS MUZIEJAUS GALIMYBĖS	Erdvės	<p><i>Bet muziejus visada priima tik tam tikrą skaičių vaikų, tam tikram laikui. Jeigu įmanoma, reikia didinti tas priimamas grupes, nes tą 20 žmonių skelia per pusę. Vėl laiko sąnaudos, vėl pinigai papildomi. Kažkaip, negalima padaryti jas didesnes? Arba bent jau lanksčiau.</i></p>
	Darbo laikas	<p><i>Vienas dalykas yra laikas. Pamoka yra 45 minutės. Čia muziejus atėjo, programą žmonės, pristatinėjo, sakau, nu tai kaip, 45 minutės? Mokytojai tai nenori, kad jų pamokų sąskaita išvestum vaikus. Oi, tai jūs galite ateiti 8 ryto, jūs galite ateiti po 8 pamokų. Nu, man atrodo, 8 ryto – super turi būti sąmoningas žmogus, kad eitum į muziejų.</i></p>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
	Perkrauti darbuotojai	<i>Palaukit, jų ribotas irgi skaičius, jie irgi nepersiplėšia. Aš juos ir pateisinsiu, kad ne vien pinigais ten. Pinigus ten įstato į rėmus savivaldybė ar kažkas, bet aš juos pateisinu tuo, kad ten dirba mažai žmonių. Reikia išvesti 1–3 klases, nu tarkim, 15 klasių, nes nepamokinė diena, egzaminas, uždaryta mokykla, nu vis tiek kažką reikia daryti. Ir išeina taip, kad tokia ten X veda 3 edukacijas. Nėra jų žmonių.</i>
	Nemotyvuojantis atlygis	<i>Pačius muziejininkus reikėtų motyvuoti. Aš nežinau, kokias premijas. Jie yra visiškai nesumotyvuoti. Kaip jiems, finansinę paskatą? Dirbti už 400 litų ir dar su visom kompetencijom, visom žiniom, sudomin-ti, šokti ir visa kita, ir va čia va jų realybė yra.</i>

3 TEMA. Mokytojo ir edukatoriaus vaidmenys

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
VAIDMENŲ APIBRĖŽTUMAS		<i>Mokytojas, atėjęs į muziejų, turėtų aiškiai žinoti, koks jo vaidmuo. Ar jis turi būti lygiavertis vadovas, kaip muziejaus darbuotojas, ar jo misija yra tik atvesti interesantą. Muziejininkas tai turėtų pasakyti, arba tas, kuris parenkia programą. Programoj turėtų būti aiškiai pasakyta, kad reikės to ir to.</i>
MOKYTOJAS	Partneris	<i>Muziejaus darbuotojas lygiai toks pat mokytojas kaip aš. Tas bendradarbiavimas vyksta automatiškai. Mokytojas pats paduoda pavyzdį, kaip reikėtų. Mokytojas vis tiek turėtų prisijungti. Tas edukatorius gali ir nesuvaldyti tos klasės. Neaišku, kokia publika atėjusi ir visa kita, ir jeigu, mokytojas visiškai nusišalins, gers ten kavą ar arbatą, ar vandenį kažkaip ten atsisėdęs [bus blogai]. Būna, kad mokytojas tam muziejų pasitraukia į kamputį, viską perduoda muziejaus darbuotojui. Tai nėra gerai. Paprastai būna, kad muziejininkas praveda užsiėmimą, ir kaip refleksiją aš užduodu klausimus. Vaikai, o ką čia girdėjot, o kas čia bus, ką sužinojot, ką mes iš to turėsime naudoti.</i>
	Pagalbininkas	<i>Jaučiuosi pagalbininkė. Kad pagrindinis vadas yra kuris veda, bet šalia esi, jei reikia padėti, aišku, ir drausmini, nes vaikus pažįsti. Bet ir papildai. Būna kas gal susiję ir su mokykla, būna tokios informacijos, kai tu irgi kažką žinai, ir gali irgi ir savo požiūrį pasakyti. Ir pats klausi, ir pasakai, kad klausimus užduoti. Jaučiamės pagalbininkai. Edukatoriai priima tai.</i>
	Pasyvus dalyvis	<i>Aš kaip dalykininkė nesikišu. Mes gauname lapus, mes išklausom, apžiūrim ir po to atliekam, ką ji mums paruošė. Mokytojas muziejų neturėtų nieko daryt. Prieš tą kelionę į muziejų turėtų padaryt. Aš labai mielai atsisėdčiau ir liečiau vandenį per tą edukacinį užsiėmimą. Vat, duokim darbą profesionalams, kas mes čia per visažiniai tokie. Aš irgi manau, kad mokytojas turėtų mažiausiai kištis, jeigu žmogus jau dirba savo darbą.</i>
	Konkurentas	<i>Labai blogai, kai edukatorius į mokytojo rolę įsijaučia ir daro kaip pamoką. Pradedo vaikus klausinėti, labai užtęsia. Vaikai nežino, kito klausia, dar kito.</i>
	„Cerberio“ palydovas	<i>Ir dar kaip sakė, nepaveiksluokit, nedarykit, nelieskit, nečiupinėkit, tiesiog kvėpuokit, bet tyliai, kad niekas nenugriūtų. Jeigu jūs neklausysit, aš nutraukiu pokalbį. Sakau, žinote, gal jūs pats įdomiau pasakokit. Nu šantažas kažkoks.</i>
EDUKATORIAUS VAIDMENS RAIŠKA	Pedagogas	<i>Klausinėti gali, bet jis turi jaust auditoriją. Ar ta auditorija komunikuoja su juo ar ne. Jeigu komunikuoja, tegul klausia.</i>
	Aktorius	<i>Oratorinio meno, kantrumo, tolerancijos. Jeigu jis bus kažkas su aktoriniu, dar geriau.</i>
	Įkvėpėjas	<i>Reikia degančiomis akimis žmonių, darbuotojų. Kad ir tetos, bet su degančiomis akimis. Svarbus susitikimas su žmogumi, su tam tikra asmenybe. Kad per edukacinę programą atskleistų žmogus, ne tik formaliai žinant, bet ir to žmogaus asmenybę, to žmogaus savitumas.</i>

4 TEMA. Edukacijos bendrakūra

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
MOKYKLOS NUOSTATOS	Vadovai	<p><i>Ugdymo planuose numatytos veiklos kultūrinei pažintinei veiklai. Skatinam, kad muziejai būtų įtraukti į tų dienų tematiką.</i></p> <p><i>Mokyklų apie edukaciją muziejuje labai kalbama, nes yra didelis poreikis jos. Edukacinės programos padeda organizuoti nepamokines dienas ir pajvairina mokyklinį gyvenimą.</i></p> <p><i>Aš irgi esu už tai, kad mokytojai bendrautų su edukaciniais centrais, su muziejais. Aš mokytojams irgi sakau, edukacinę pasiūlą siunčiu ir visiems mokytojams, ir klasių vadovams, būrelių vadovams. Tai jie gali rinktis.</i></p> <p><i>Kai mes pradėjom aktyviai lankytis muziejuose, tai darėm ganėtinais stichiskai. Kas ką norim, tas tą renkamės. Vienais metais taip, kitais – kitaip. Ir žiūrim, kad trečiokai jau yra aplankę ne pagal amžiaus tarpsnį. O dabar yra taip labai griežtai susitarta ir mes muziejų ir kitų įstaigų prašom, nurodykit, kas yra pirmom klasėm, kas antrom, kas trečiom ir taip augam. Nu, sakykim, pirmokam neleidžiam rinktis trečiųjų programos, kad viskas sektų palaipsniui. Valdome tą procesą, nes antraip gaunasi chaosas ir galim nepataikyt. Jie pasirenka, tada sudarom sutartis, paskaičiuojam pinigus pusei metų, ir viskas vyksta pagal planą.</i></p>
	Mokytojai	<p><i>Aš organizuoju edukacines išvykas ir per visus mokslo metus ir per tas nelaimingas 10 pažintinių kultūrinių dienų, kurios ypatingai sunkios mokykloms. Jeigu yra mieste ar aplink miestą šaunių edukacinių programų, mes būtinai jomis naudojames, nes tai yra išsigelbėjimas mokytojams, nes visą dieną su vaikais veikti ne pamokų rėmuose yra labai sunku.</i></p> <p><i>Pagrindinė problema, kuri mums kyla, kaip mokytojui tinkamai pasiruošti pačiam ir paruošti vaikus prieš vykstant į muziejų. Dažnai susiduriame su tuo, kad nuveža mokytojai į muziejų vaikus ir juos palieka muziejaus darbuotojo atsakomybei. Mes galbūt turime susitelkti paruošiant užduotis, ko tas vaikas ten važiuoja, koku tikslu važiuoja ir kad grįžę kalbėtų, ne tik kad grįžau ir mačiau, dar sugrįžti prie to, ką jis ten matė, kad ta refleksija po muziejaus.</i></p>
MUZIEJAUS INICIATYVA	Švietimo centras	<p><i>Yra pas mus tokie dar švietimo centrai, kurie rengia edukacines programas. Tai norėtusi, kad bendradarbiautų su muziejininkais tie centrai, nes, jeigu aš ruošiu ekskursiją į muziejų, tai aš pati esu ir už saugą atsakinga, ir už edukacinę programą, aš ne iš tų mokytojų, kur pastovi ir pažiūri arba palieka muziejų.</i></p> <p><i>Muziejai turėtų bendrauti ar su švietimo centru, ar su mokytojų būreliais ir tada tiesiog tartis. Ir tada rengti bendras programas, tarkim, mes turim tokią tokią medžiagą, ar jūs galėtumėt ją pritaikyti pagal ugdymo programą ir parengti bendrą su mumis programą?</i></p>
	Miesto mokytojų metodiniai būreliai	<p><i>Muziejus, suradęs įdomių dokumentų apie baudžios panaikinimą, informavo metodinį ratelį, kad mes turime tokią medžiagą, ar jūs galėtumėte surasti mokytojų entuziastų, kurie parengtų kažkokią užduotį, ir mes jau galėtumėm tą dokumentą iškelti iš archyvų, padaryti parodą ir tada mokiniai ateitų pažiūrėti.</i></p> <p><i>Tokių dalykų kažkada yra buvę: muziejus sako, yra piliakalnių metai. Mūsų rajone yra tokie, tokie, tokie, ar galėtumėte parengti užduotį apie tą piliakalnį, tą piliakalnį? Ir tada tokių entuziastų galima surasti. Tada jau vaikai važiuoja su užduotimis, nesvarbu, savo mokyklos, ar ne.</i></p>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
	Mokykla	<i>Pas mus ji [edukacijų koordinatorė] lankėsi, maždaug 20 mokytojų susidomėjo, ir galėtų kurti tas programas. Bet tai yra tik pirmi žingsniai. Muziejus, jeigu daro rudenį pristatymą edukacinių programų, tai pavasarį turėtų padaryti refleksiją, o kokios programos naudojamos, kodėl, ką siūlytų keisti ir kodėl.</i>
	Mokytojas	<i>Aš rengiu programą ir noriu bendradarbiauti su muziejininkais, kad būtų bendras reikalas iš karto. Apskritai, kabant apie tuos muziejus, asmeninis kontaktas yra pats geriausias dalykas, tuomet įmanoma susitarti dėl įvairiausių sąlygų, nes tai, ką siūlo muziejus, dažnu atveju netinka. Muziejus su mokytoju turėtų sudaryti kažką tai, tas mokytojas parengtų, ir yra, tikrai, tų mokytojų, kurie pasiruošę, parengtų visą tą klausimyną, o tada tik belieka nusipirkti tas pratybas ir keliautų pastoviai į muziejų vaikai.</i>
DALYVAVIMO BENDRAKŪROJE SPRAGOS	Pasyvumas	<i>Skirtingo pavaldumo muziejai neturi patirties, noro daryti kažką. Ką mes pasiūlom; pasinaudojat – gerai, nepasinaudojat – nu ką darysi. Paskambini į muziejų, čia sako: paskambink į ten, paskambini į ten, sako dar ten skambink, klausykitės, skambučiai suėda valandą. Tai jie turi siųsti mums ir jie turi mus raginti.</i>
	Informacijos prieinamumas	<i>Bent jau kad muziejininkai pasakytų, kad netylėtų. Aprašymo neužtenka, skambinu, konkrečiai klausiu, kokio amžiaus ten konkrečiai vaikams tiktų, nes ten būna viskas labai abstraktu parašyta, plius ta veikla, kokia ji konkrečiai yra, nes aprašymas yra viena, o kai tu pasikalbi ir išgirsti, plius dar ieškai kontaktų, kas yra buvę, kaip, kokie atsiliepimai apie tą vietą, tada kita.</i>
IDĖJOS KAITAI	Edukacija už muziejaus	<i>Aš labai labai pageidaučiau, kad muziejai labiau prisidėtų prie valstybinių švenčių pažymėjimo. Kodėl jie negali padaryt kažkokios mobilios ekspozicijos, atvažiuot į mokyklas?</i>
	Edukacija „virtuvėje“	<i>Siūlyčiau, kad mokinius įsileistų į muziejų virtuvę. Galbūt eksponatą reikia imti su pirštinėmis. Vaikams tai nesuvokiama, kai jie nori pačiupinėti. Kad jeigu tu paimsi su pirštais, ten subyrės. Tai galbūt vaikams būtų įdomu. Galbūt tas vaikas, kaip sakiau, galėtų socialinį darbą padaryti.</i>
	Bendri leidiniai	<i>Reikalingas kažkoks pratybų sąsiuvinis, kuris yra parengtas ne vien muziejininkų, o ir su mokytojais. Įdarbintas turi būti vaikas. Jeigu jis ateina tik žiūrėti, tai vienas žiūri, o 10 į telefoną žiūri, asmenukę pasidaro. Tai pratybos būtų gerai, kartu su mokytojais padarytos. Bet tai tik būtų orientyras. Tą visą orientyrą turėtų praplėsti patys mokytojai, kai jie eina su vaikais į muziejų. Jeigu būtų užduotys, kad tiesiog atėjai ir kad ir vienas lapas muziejuje ten 10 centų, tu pasėmei tą lapą ir jau žiūri, ir tau klausimynas. Tu eini prie kiekvieno [eksponato], kažką dėlioji, atsakai, rašai. Bet aišku, tas klausimynas ne vien muziejininkų, bet kartu su mokytojais pagal programas, kažkaip turėtų būt, kad vaikai susidomėtų, visi dirbtų. Aš manau, kad tas pratybas turi daryti kolektyviai, dėl to, kad kiekvieno mokytojo matymas yra kitoks. Tai turi būti kolektyvinis produktas suinteresuotų žmonių. Vienas atsėdęs prie kompo nepadarys taip, kaip mums atrodytų. Tada metodinės grupės ir turėtų daryti.</i>

5 TEMA. Edukacijos kokybės apibrėžtys

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
KLIENTO PASITENKINIMAS		<p>Mes per daugelį metų jau tikrai žinom, kurios programos yra geros ir į jas vaikai eina su malonumu, nes labai geri atgarsiai.</p> <p>Nes pasakyti ir parašyti gali labai gražiai, bet dažniausiai susiduri su tuo, kad kažkas rekomenduoja tau, tuomet tu ten ir eini.</p> <p>Iš lūpų į lūpas, kas pasako: vau buvo, o mes ten dar nebuvom, tai turbūt iš tų gerų atsiliepimų [renkamės].</p>
EDUKATORIAUS PROFESIONALUMAS	Entuziazmas	<p>Žmogus turi degti. Pavyzdį – iš karto. Su malonumu vaikai eina lipdo puodus. Gal jie ir šimtą kartų tą bliūdelį, taurelę – jiems įdomu.</p>
	Programos dinamikos valdymas	<p>Gera edukacinė programa yra ta, kai vaikas pats domisi pagal tam tikrą scenarijų kas yra muziejuje, nes vien tik išklausymas muziejininko pasakojimo vaiko nesudomina.</p> <p>Kiekvieną vaiką, atvedus į tą muziejų, reikia įdarbinti. Vienas telefoną minko, kitas nosį krapšto, kitam neįdomu, nes jis tiktai ėjo, kad pakels pažymį. Šiai dienai tos užduotys yra tokio pramoginio tipo. Jeigu būtų bendradarbiaujama su mokytojais, tai tas užduotis galima parengti, kad žmogus atėjęs pagal ugdymo programą ten galėtų tiesiog daryti, dirbti.</p> <p>Sudominti vaikus. Užimti vaiką, kiek jis gali dėmesį išlaikyti, kiek jam ta užduotis turi būti įdomi, kiek jis gali pačiupinėti, ir kad būtų konkrečiai jam vietos kūrybai.</p> <p>Buvo tik įžanginė dalis pačio darbuotojo, o po to jie [vaikai] porą valandų dirbo pagal parengtas užduotis ir išėjo jau patys susiformavę viską, ką žino praktiškai. Tai taip ir turėtų būti.</p> <p>Labai reikia minimaliai, bet taikliai. 45 minutėse labai daug turi tilpti. Įdomios vaikams, interaktyvios, su praktine veikla, su netikėtais sprendimais, kas ten galėtų būt, nes visi eina maždaug dėl to, kad liepė, nuėję gauna kažką, kas nustebina, tai netradiciniai dalykai.</p>
ATITIKTIS UGDYMO TURINIUI	Programų dermė	<p>Nu ir galių gale, [reikia] atsiversti tą pačią ugdymo programą mokyklų ir pažiūrėti, kokias eina temas. Čia gi nėra užslaptinta informacija.</p> <p>Gera edukacija atitinka ugdymo turinį, atitinka kažkokias temas, bet tokių nėra labai daug, daugiau yra integruoti dalykai, tai tikrai susigaudyt ir tuos vaikus paruošti, kur jie eis ir ką jie veiks, sunku.</p>
	Orientacija į tikslinę amžiaus grupę	<p>Labai norime tikslinių grupių. Pagal amžių. Ypač yra užmiršti vyresniekai. Gal jie [edukatoriai] gali su konkrečiais mokytojais pabendrauti, dabar čia taip recepto nesukursiu, bet.</p> <p>Tarkime, baigiasi mokslo metai, yra laisvesnių pamokų ir paskambini. Paskambini, ką turite pasiūlyti vienuoliktokams. Pinti odines apyrankes. 20 metų dirbu mokykloje ir jie vis tebepina. Nuėjo kažkada, į tarpukario, buvo Lietuva, naftalininė ekspozicija, naftalininis muziejininkas.</p> <p>Kažkokį darbą darant visada griežtai reikia atsižvelgti į vaikų amžių ir tie lapai turi būti pagal tą amžių ir motyvacija, kažkoks paskatinimas vaikams.</p> <p>Tai palaukit, truputėlį skirtumas yra, ar 5 ar 12 klasė. Tai dabar norim aiškesnės informacijos pateikiant, ką mes gausim, kokių įgūdžių įgysim, ką reikės daryt, ką atsinešt.</p>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
	Atnaujinimas	<p><i>Parengia programas ir jos daug metų tos pačios.</i></p> <p><i>Visuomet jiems reikia naujintis ir naujintis.</i></p> <p><i>Pirmokai jau buvo įdomiose edukacijose, antrokai... žinai, kad kai kurios pasenusios, jau visai pasenusios, norėtum vesti, bet jau nebėra kur.</i></p> <p><i>Muziejus turėtų pajudėti ta linkme.</i></p>

IŠVADOS

Pasiūla, prieinamumas ir aprėptis

- Remiantis kiekybinio tyrimo rezultatais, galima teigti, kad sparčiai auga edukacinių užsiėmimų muziejuose vaikams ir jaunimui pasiūla. Jau nuo 2013 m. edukacinių užsiėmimų pasiūla vaikams ir jaunimui muziejuose akivaizdžiai auga. 2016 m. nacionaliniuose, respublikiniuose, žinybiniuose ir privačiuose muziejuose vaikams ir jaunimui buvo siūlomos 2 194 edukacinių užsiėmimų temos. 2016 m., lyginant su 2015 m., edukacinių užsiėmimų pasiūla išaugo 13 proc., o lyginant su 2012 m. – 43 proc. Muziejų edukacinės programos yra nuolat atnaujinamos, atsisakoma nepasiteisinusių, kuriamos naujos. 2016 m. muziejų lankytojams pasiūlyta 610 naujų programų. Naujai sukurtų programų skaičius nuolat auga, vidutiniškai apie 5 proc. kasmet. Tačiau kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad mokyklos ne taip akivaizdžiai pastebi augančią pasiūlą ir pabrėžia naujos tematikos programų stoką, pasikartojančias temas, dažnesnę orientaciją į tos pačios grupės (pradinio ir ankstyvojo pagrindinio ugdymo) mokinių poreikius. Ypač pasigendama gamtos bei tikslųjų mokslų tematikos edukacijos programų.
- Viena iš keturių muziejų plėtros strateginių kryptių 2015–2020 metams – stiprinti aktyviais, įtraukiančiais kūrybiniais mokymo ir mokymosi principais pagrįstą edukacinę veiklą. Kaip teigia apklausoje dalyvavę edukacinius užsiėmimus vedantys muziejaus darbuotojai, edukacija yra prioritetinga sritis mažiau nei pusėje (45 proc.) muziejų. Juose edukacinės veiklos sulaukia vadovų, kitų kolegų dėmesio, noriai skiriamas finansavimas edukacinei aplinkai ir edukacinėms veikloms gerinti. Edukaciją kaip muziejaus kaitos strategijos prioritetingą sritį dažniau įvardija didžiuosiuose šalies miestuose dirbantys muziejininkai, rečiau – rajonų savivaldybės centruose ir miesteliuose esančių muziejų darbuotojai. Kiekybinio tyrimo rezultatai patvirtina, kad edukacinės veiklos kokybės pokyčius darbuotojai dažniau pastebi tuose muziejuose, kurių vadovai edukacijai skiria daugiau dėmesio ir lėšų.
- Edukacinių programų vaikams ir jaunimui skaičiaus pokyčius muziejuose lemia keletas veiksnių: muziejaus tipas, muziejininkų aktyvumas, vadovo požiūris į edukaciją, muziejaus dydis. Nustatyta, kad faktoriai, susiję su materialiomis muziejaus galimybėmis organizuoti edukacinę veiklą, tokie kaip muziejaus rinkiniuose saugomų eksponatų skaičius, muziejaus darbuotojų skaičius, muziejaus parodoms ir vidaus ekspozicijoms skirtas plotas, steigėjo skirti asignavimai, paaiškina 38 proc. pasiūlos (siūlomų temų skaičiaus). Likusią dalį lemia muziejaus politika, vadovo požiūris, muziejininkų aktyvumas ir kt. Kokybinio tyrimo rezultatai atkleidžia, kad muziejų darbuotojai daugiau pastebi nacionaliniame lygmenyje politiškai deklaruojamus nei realiais tarpinstituciniais susitarimais ir finansavimo principų kaita grindžiamus edukacijos stiprinimo sprendimus.

- Vykdydami vaikų ir jaunimo kultūrinę edukaciją, muziejai išnaudoja ne visas neformaliojo švietimo programų teikiamas galimybes vaikų ir jaunimo švietimui. 2016–2017 m. muziejų parengtos neformaliojo švietimo programos buvo įgyvendinamos tik 13 savivaldybių iš 60, iš viso tokias programas siūlo tik 17 muziejų.
- Lietuvos vaikai ir jaunimas, gyvenantys skirtingose geografinėse vietovėse turi nevienodas galimybes dalyvauti muziejų edukaciniuose užsiėmimuose savo savivaldybėse. Siūlomų edukacinių temų skaičius savivaldybėse kinta nuo 0 iki 499. Didžiausia pasiūla yra Vilniaus mieste, čia siūloma 23 proc. visų edukacinių užsiėmimų šalyje.
- Kaip didžiausią problemą apklausoje dalyvavę mokytojai nurodo kokybiškų edukacinių programų finansinį ir geografinį pasiskirstymą. Sunkumų kelia ne tiek edukacinio užsiėmimo kaina, kiek lėšos ir laikas, reikalingas nuvykti į muziejų, kuriame organizuojama pasirinkta edukacinė programa. Sutelktos diskusijos grupių dalyvių nuomone, atokiau nuo muziejų esančių mokyklų mokinių dalyvavimą edukaciniuose užsiėmimuose itin riboja paslaugos kaina, transporto išlaidos, laiko, reikalingo atvykti į muziejų ir dalyvauti veiklose pertaukaiant ugdymo procesą, kaštai.
- Muziejaus edukacinėmis paslaugomis daugiausiai naudojasi pradinėse klasių ir žemesniųjų pagrindinio ugdymo programos klasių mokiniai. Rečiausiai muziejininkams tenka dirbti su studentais, profesinių mokyklų mokiniais, jaunimo organizacijų nariais. Muziejininkai pastebi, kad per paskutinius dvejus metus vaikų ir jaunimo aktyvumas muziejų edukacijoje augo. Edukatorių nuomone, vis dažniau muziejus apanko ir moksleiviai iš neformaliojo ugdymo institucijų, taip pat auga vyresniųjų klasių mokinių apsilankymų skaičius. Prasmingų edukacinių užsiėmimų vyresniesiems mokiniams muziejuose, ypač savivaldybių muziejuose, stoką pastebi tiek apklausoje, tiek diskusijose dalyvavę mokytojai.

Įtraukioji edukacija

- Edukacinius užsiėmimus vaikams ir jaunimui vedantys apklausoje dalyvavę muziejaus darbuotojai pastebi per dvejus metus muziejuje vykstančius edukacinių programų kokybės pokyčius: apie pusė muziejaus darbuotojų pritaria, kad edukacija muziejuje tapo labiau įtraukianti, joje efektyviau taikomi aktyvūs mokymosi metodai. Pozityvius edukacinių užsiėmimų kokybės pokyčius, tik kiek rečiau, pastebi ir apklausoje dalyvavę mokytojai. Kokybinio tyrimo rezultatai patvirtina abiejų respondentų grupių nuomonę, kad vaikams ir jaunimui patrauklesnės įveiklinančios, kūrybiškumą ir aktyvų dalyvavimą skatinančios edukacijos, kurioms reikalingi didesni žmogiškieji ištekliai, pedagoginis edukatorių pasirengimas ir tradicinių muziejų erdvių transformavimas.
- Funkcionaliai ir dinamiškai edukacijų aplinka skatina mokinių mąstymą, kūrybiškumą, teikia galimybes mokytis individualiai ir grupėmis, tyloje ir bendraujant, sudaro sąlygas

savo atliekamomis užduotimis prisidėti prie edukacijos turinio kūrimo. Edukacijas vedantys muziejų darbuotojai kritiškai vertina muziejaus erdvių tinkamumą edukacinei veiklai.

- Vaikams ir jaunimui paveiki kultūrinė edukacija reikalauja kvalifikuoto didaktinių strategijų taikymo. Tyrimo rezultatai rodo, kad dažniausiai edukacijose yra pasitelkiami aktyvūs edukaciniai žaidimai ir kūrybinės dirbtuvės. Rečiausiai mokiniai muziejuje gauna atlikti tyriamąsias užduotis. Muziejuose kūrybinių edukacinės veiklos metodų pasirinkimas priklauso nuo muziejaus statuso ir gyvenamosios vietovės: dažniau įvairesni kūrybiniai veiklos metodai taikomi nacionaliniuose ir respublikiniuose muziejuose, rečiau – savivaldybių. Kokybinio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad edukacijos didaktinės strategijos pasirinkimas priklauso ir nuo edukatoriaus entuziazmo, tikėjimo savo veiklos prasmingumu ir požiūrio į vaikų aktyvumą muziejuje.
- Kiekybinio tyrimo rezultatai patvirtina, kad edukacijos metodų pasirinkimas priklauso nuo individualių edukacinius užsiėmimus muziejuje vedančių darbuotojų charakteristikų. „Popieriaus ir pieštuko“ metodais (testais, užduočių lapais) dažniau naudojasi didesnį edukacinio darbo muziejuje stažą turintys edukatoriai. Visą darbo laiką skiriantys edukacijai muziejininkai dažniau nei kiti taiko įtraukiančius kūrybinius veiklos metodus, tokius kaip kūrybinės dirbtuvės, tyrimo užduotys, vaidmenų žaidimai. Edukacinių metodų taikymo skirtumų, priklausančių nuo to, ar muziejininkas turi pedagoginį išsilavinimą, kiekybinis tyrimas neatskleidė. Kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad edukacijos metu grupės valdymo, užduočių atlikimo, mokinių įtraukimo ir aktyvaus dalyvavimo metodus drąsiau renkami ir naudojami pedagoginį išsilavinimą, darbo mokykloje patirties turintys muziejų darbuotojai.
- Edukatoriai, vesdami užsiėmimus, dažniausiai taiko darbo su visa klase ar grupe metodus. Kur kas rečiau pasitelkia tuos mokinių veiklos organizavimo būdus, kurie kiekvieną mokinį skatina aktyviau dalyvauti ir įsitraukti į veiklą išnaudojant socialinę sąveiką: tik apie pusė apklausoje dalyvavusių muziejininkų dažnai taiko darbą mažomis grupėmis, dešimtadalis – darbą porose. Darbą mažomis grupėmis, poromis dažniau taiko edukatoriai, turintys pedagogo profesinę kvalifikaciją nei jos neturintys.
- Mokytojai edukacinių programų kokybei kelia aukštus reikalavimus ir jas vertina pakankamai kritiškai. Aukščiausiai vertinamas programos požymis yra programos turinio atitiktis mokinių amžiui. Pusė respondentų pastebi, kad taikomi aktyvūs mokymosi metodai, tačiau į veiklas įtraukti visus mokinius pavysta ne visuomet. Mokytojai pageidautų, kad nuosekliau būtų taikomas patirtinis mokymosi metodas, kai mokiniai patys turi galimybę ieškoti informacijos, tyrinėti, daryti išvadas. Pedagogai siūlo atsakyti vyraujančio dvinario užsiėmimo modelio – „ekspozicijos pristatymas ir žaidimas arba testas“. Muziejaus darbuotojų diskusijos rezultatai atskleidžia kritinį požiūrį į mokytojo pasirengimą, atvirumą dalyvauti, palaikyti edukacijoje dalyvaujančių mokinių sąmoningą mokymąsi. Tyrimas atskleidžia skirtingas edukatorių patirtis, kai, viena vertus, mokytojas

užsiėmimuose pozityviai veikia kartu su mokiniais, ir, kita vertus, kai mokytojas visiškai atsiriboja nuo vaikų, tampa edukatoriaus kritiku, jo didaktinių kompetencijų vertintoju, bet ne ugdymosi proceso bendraautoriumi.

Kultūrinės edukacijos bendrakūros procesai

- Kiekybinis tyrimas atskleidė, kad muziejininkų tarpusavio bendradarbiavimo galimybės kuriant naują kultūrinės edukacijos programą nėra pilnai išnaudojamos. Pusė apklausoje dalyvavusių edukatorių teigia, kad naują programą kuria vieni, jų įstaigoje darbo grupė nėra sudaroma, tiesa, nurodoma galimybė pasitarti su bendradarbiais. Remiantis apklausos rezultatais, galima teigti, kad profesiniai ryšiai tarp skirtingų muziejų edukatorių yra silpni: tik mažiau nei trečdalis, kurdami programą, konsultuojasi su kolegomis iš kitų muziejų. Tas pačias veikimo kartu rengiant edukacines programas tendencijas patvirtina ir diskusijų dalyvių nuomonės analizė. Abiejų grupių diskutantų pasisakymuose identifiкуotas didesnis bendradarbiavimo, kvalifikacijos kėlimo kartu, partnerystės rengiant programas poreikis, nors buvo įvardyta ir sektinų profesinės tinklaveikos praktikų, dalijimosi sėkminga patirtimi, suinteresuotumo ir iniciatyvos pavyzdžių.
- Kiekybinis tyrimas atskleidė, kad muziejaus ir bendrojo ugdymo mokyklų bendrakūros galimybės rengiant kultūrinės edukacijos programas vaikams ir jaunimui nėra pakankamai išnaudojamos. Kurdami edukacinę programą su mokytojais konsultuojasi tik šiek tiek daugiau nei pusė muziejininkų, tik 3 proc. yra rengę programą kartu su mokytojais. Labai nedidelė dalis (6 proc.) apklaustų mokytojų yra patarę edukatoriams dėl edukacinės programos kūrimo ar tobulinimo. Kokybinio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad dalis iniciatyvių ir motyvuotų mokytojų yra atviri edukacinių programų bendrakūrai siekiant mokinių mokymosi pažangos. Tačiau abi respondentų grupės nurodo, kad pagrindinė kliūtis veikti kartu – tiesioginių veiklų daugiamatiškumas, laiko ir finansinių išteklių stoka.
- Apklausos rezultatai rodo, kad mokinio ugdymosi procesą koordinuoja mokytojas, todėl jam, o ne muziejaus darbuotojui priklauso iniciatyva pasirenkant edukacinę programą, derinant edukacijos muziejuje turinį su ugdymo tikslais, o metodus – su klasės mokinių patirtimi, gebėjimais, nuostatomis. Mokytojai nėra aktyvūs bendros kultūrinės edukacijos programos vertės kūrimo dalyviai: tik trečdalis edukatorių, dalyvavusių apklausoje, nurodo, kad mokytojai dažnai teiraujasi papildomos informacijos, penktadalis – pateikia pageidavimus, ką reikėtų akcentuoti užsiėmimo metu. Remiantis mokytojų apklausa, tik apie ketvirtadalis mokytojų prieš edukacinį užsiėmimą „dažnai“ bendrauja su edukatoriumi, teiraudamiesi papildomos informacijos, informuodami jį apie klasės savitumus, išsakydami pageidavimus ar derindami vaidmenis užsiėmime. Kokybinio tyrimo diskusijose atskleistos tik pozityvios bendrakūros patirtys: programų rengėjai muziejuose džiaugiasi asmeninėmis patirtimis, kai yra patiriama mokytojo iniciatyva ieškoti edukacijos ir ugdymo programos turinio dermės, pateikiama išankstinė infor-

macija apie mokinių mokymosi poreikius ir galimybes, siūlomos naujos idėjos edukacijos turiniui ir formai. Šias tendencija patvirtina ir sutelktos diskusijos grupių dalyvių pasisakymai.

- Apklausos rezultatai rodo, kad mokytojo vaidmuo kultūrinės edukacijos užsiėmime dažniausiai yra pasyvus. Anketas užpildžiusių edukatorių nuomone, dažniausiai mokytojas stebi užsiėmimą iš šalies arba užsiima savo darbais, esant reikalui, drausmina mokinius. Muziejinkai mano, kad mokytojai dažniau galėtų nedominuodami įsitraukti į mokymosi muziejuje procesą kartu su mokiniais arba, iš anksto aptarę, asistuoti muziejinkui. Identiškos nuostatos mokytojo vaidmens muziejuje atveju nustatytos ir atlikus kokybinio tyrimo duomenų analizę.
- Mokytojai muziejumi kaip edukacine erdve dažniausiai naudojasi su mokiniais dalyvaujant muziejaus parengtuose edukaciniuose užsiėmimuose. Tik nedidelė dalis apklausoje dalyvavusių mokytojų teigia, kad yra rengę užduotis, kurias mokiniai jiems patogiu laiku atlieka muziejuje, arba patys vedę pamoką muziejuje. Siekdami ugdymo proceso mokykloje ir muziejuje integralumo, mokytojai retokai rengia mokiniams užduotis, nurodo, į ką reikia atkreipti dėmesį, tačiau dauguma vėliau pamokose aptaria muziejuje įgytas žinias ir patirtis. Kokybinio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad mokytojai kultūrinėje vaikų ir jaunimo edukacijoje nepakankamai įžvelgia integruoto ugdymo galimybių, kurios leistų patirti mokymosi nuotyki, įprasta manyti, kad dalyvavimas edukacinių programų bendrakūroje nėra jų prioritetas profesinio veikimo laukas.
- Kiekybinio tyrimo rezultatai rodo, kad dviejų ugdytojų bendradarbiavimo ir veikimo kartu potencialas edukaciniame užsiėmime nėra pilnai išnaudojamas. Tik labai nedidelė mokytojų dalis veda užsiėmimą kartu su edukatoriumi, prisiimdami asistento vaidmenį, padėdami mokiniams, kuriems reikalinga pagalba, užtikrindami kiekvieno dalyvavimą ir įsitraukimą. Kokybinis tyrimas nenustatė, ar abiejų ugdytojų partnerystė yra lygiavertė: atskleistas tik mokytojo veikimas kartu su mokiniais atliekant užduotis, taip pat mokytojų iniciatyva iš anksto, prieš ateinant į muziejų, suderinti edukacinės veiklos turinį su aktuali pamokų turiniui ir einamos programos temomis.
- Edukacijos muziejuje ir ugdymo programų ryšys nėra vienareikšmis: švietimo bendruomenėje vis labiau deklaruojama dokumentuose ir viešai diskutuojama apie mokyklą „be sienų“, skatinamas mokymasis ne mokyklos erdvėse, tačiau, matyt, mokyklinio ugdymo ir kultūrinės edukacijos už mokyklos ribų sutapatinti negalima. Dauguma muziejinkų mano, kad edukacija turi papildyti ir pratęsti mokyklos programą, tačiau nesutariama, kaip ir kiek edukacijos turinys turėtų būti integruotas į mokymosi programą.
- Apklausoje dalyvavę mokytojai „dažnai“ pasigenda tiesioginės ugdymo turinio mokykloje ir muziejuje sąsajos, tačiau du trečdaliai apklaustųjų mano, kad tai nėra būtina absoliučiai visose muziejaus edukacijose. Mokytojų nuomone, programos apraše turėtų būti aiškiai nurodoma apie edukacinio užsiėmimo dermę su dalyko programa. Taip

pat, gyvai tartantis dėl edukacijos, būtina derinti edukacijos tikslus, aptarti edukacijos pobūdį: ar tai – daugiau pažintinis-pramoginis užsiėmimas, ar gilaus mokymosi. Kokybinio tyrimo diskusijose nustatyta, kad bet kokio amžiaus moksleiviams gerokai patrauklesnės aktyvios ir profesionaliai į veiklas įtraukiančios edukacijos, kurių metu galima gaminti maistą, kurti daiktus autentiškomis technologijomis, jusliškai patirti konkretaus laikmečio realijas ir pan.

- Anketų rezultatai leidžia teigti, kad nepriklausomai nuo muziejaus darbuotojų požiūrio į tai, koks turėtų būti edukacijos muziejuje ir mokyklinių programų ryšys, muziejininkams būtina žinoti apie ugdymo turinį mokykloje, tačiau tik mažiau nei pusė teigia, kad yra gerai susipažinę su bendrojo ugdymo programų turiniu.
- Vertinant edukatoriaus kompetencijų struktūrą, nustatyta, kad profesinio tobulėjimo srityje edukatoriams aktualiausios temos yra tiesiogiai susijusios su edukacinių programų įgyvendinimu. Juos domina edukacinių programų kūrimas, ugdymo mokykloje ir edukacijos muziejuje sąsajos ir aktyvūs edukacijos metodai. Nors atsakymuose į atvirus anketos klausimus edukatoriai dažnai kelia mokyklos ir muziejaus sąsajos problemą, vis dėlto neišryškėjo jų noras geriau pažinti mokyklinį švietimą, gilintis į pedagogikos, ugdymo psichologijos sritis, darbo su negalę turinčiais mokiniais specifiką. Kokybinio tyrimo metu išryškėjo edukatorių noras įgyti psichologinių, darbo su spec. poreikių turinčiais lankytojais gebėjimų, asmenybės pažinimo ir savęs įtvirtinimo, retorikos ir daktikos žinių bei kompetencijų.
- Apklausoje dalyvavę mokytojai, besinaudojantys vaikų ir jaunimo edukacijos muziejuje paslaugomis, dažniausiai informacijos apie tai ieško neformalioje artimoje profesinėje aplinkoje: kalbasi apie tai su kolegomis, dalijasi asmeninėmis patirtimis ir įspūdžiais. Anot respondentų, norėdami daugiau sužinoti apie vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijas, jie retai kontaktuoja su profesionalais, t. y. muziejininkais ir pačiais edukatoriais. Pažymėtina, kad išanalizavus tyrimo duomenis, nustatytas respondentų poreikis tobulėti šioje srityje: dviem trečdaliams pedagogų seminaras apie mokinių mokymąsi muziejuje būtų aktualus.
- Edukatoriai iš esmės pozityviai vertina Lietuvos muziejų asociacijos veiklą stiprinant edukaciją muziejuose. Išanalizavus muziejininkų pageidavimus dėl LMA veiklos tobulinimo, galima išskirti tokias kryptis: besimokančių muziejų tinklų kūrimas; parama savi-valdybių ir žinybiniais muziejams; dėmesys pedagoginės kompetencijos tobulinimui; politinių tarpžinybinio bendradarbiavimo klausimų sprendimo iniciavimas.

REKOMENDACIJOS DĖL EDUKACIJOS MUZIEJUJE PRIEMONIŲ GERINIMO

Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos politikos formuotojams ir įgyvendintojams

- Nuo 2018 m. sausio 1 d. įvedus nemokamą muziejų lankymą, svarstyti edukacinių programų įgyvendinimo finansavimo klausimą mokiniams ir jaunimui.
- Tobulinti kultūrinės edukacijos programų ir užsiėmimų įgyvendinimo politiką siekiant lygių prieinamumo galimybių visų Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų vaikams, nepaisant mokyklos lokacijos ir šeimos socialinio statuso, ir kuriant kompensacinius mechanizmus, kurie mažintų netolygaus muziejų išteklių pasiskirstymo sąlygotą nelygybę kultūrinio švietimo srityje.
- Bendradarbiaujant kurti kartu besimokančių ir veikiančių mokytojų ir edukatorių tinklus valstybės, regiono, savivaldos lygmenimis, sistemiškai sprendžiant edukatorių kvalifikacijos kėlimo ir kompetencijų tobulinimo, taip pat edukacinių programų dermės su bendrojo ugdymo turiniu ir kokybės užtikrinimo klausimus.

Muziejų vadovams

- Nuosekliai apsispręsti dėl muziejaus misijos strateginės kaitos. Pasirinkus įtraukiojo ir šiuolaikiško muziejaus plėtotės kryptį, prioritetą skirti muziejaus padalinių pertvarkai, edukatoriaus funkcijų išgrynimui, edukacinių erdvių modernizavimui, tikslingoms ir tęstinėms investicijoms, kad būtų užtikrinta edukacinių programų rengimo ir realizavimo kokybė.
- Aktyviau dalyvauti teikiant neformalaus švietimo programas. Tikslingai organizuoti tęstinius edukatorių mokymus, kurių metu, padedant profesionaliems švietimo konsultantams ir diskutuojant tarpusavyje, svarbu kurti konkurencingas neformaliojo švietimo programas.
- Didinant nacionalinių muziejų edukacinių paslaugų geografinį prieinamumą dažniau rengti mobilias edukacines ekspozicijas, formuoti tyrimų rinkinius ir teikti edukacines paslaugas mokyklų, savivaldybių muziejų patalpose.
- Daugiau pasitelkti ir muziejaus edukacijose dažniau taikyti skaitmenines technologijas, sudarant galimybę mokykloms nuotoliniu būdu naudotis muziejaus kolekcija pamokose ar mokinių individualiems tyrimams.

Edukacinių programų rengėjams ir įgyvendintojams

- Siekiant edukacinės veiklos efektyvumo ir kokybės, edukatoriui būtina muziejininko praktika ir pedagoginis pasirengimas. Edukatoriams rekomenduojama dalyvauti ne tik specializuotuose mokymuose apie edukaciją muziejuose, bet ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimo seminaruose bei profesinėse praktinėse konferencijose, taip ne tik gilinant suvokimą apie ugdymo esmę ir pokyčius, bet ir pačiam / pačiai integruojantis į pedagogų bendruomenę, praturtinant ją sava patirtimi.
- Rekomenduojama aiškiau struktūruoti edukacines programas įvairaus amžiaus vaikams ir jaunimui. Vengiant formaliai dauginti programų skaičių, programos apraše rekomenduojama nurodyti, kuo skiriasi užsiėmimai pagal šią programą įvairioms vaikų ir jaunimo amžiaus grupėms tikslų, turinio ir edukacinių metodų požiūriu.
- Siekiant edukacijos muziejuje ir mokymosi bendrojo ugdymo mokykloje integralumo, edukacinių programų aprašuose tikslinga nurodyti, kokias bendrosiose ugdymo programose nurodytas kompetencijas ugdo konkreči edukacinė veikla. Šias kompetencijas tikslinga aprašyti mokykloje įprastomis bendrosiose ugdymo programose vartojamomis sąvokomis.
- Rekomenduojama edukaciniuose užsiėmimuose dažniau taikyti tyrinėjimu ir refleksija grįstas veiklas, taip siekiant gilesnio ir efektyvesnio, ilgiau išliekančio edukacijos poveikio vaiko mokymosi pasiekimams ir ugdomoms kompetencijoms.

Literatūros sąrašas

1. Ainscow, Mel; Booth, Antony; Dyson, Aalan (2006): *Improving Schools, Developing Inclusion*, London: Routledge, 2006.
2. Akhilesh, K. B. (2017): *Co-Creation and Learning: Concepts And Cases*, India: SpringerBriefs in Business, 2017, DOI 10.1007/978-81-322-3679-5_2.
3. Amorim, Marlene; Rosa, Maria João; Santos, Sandra (2014): „Managing Customer Participation And Customer Interactions In Service Delivery: The Case Of Museums And Educational Services“, in: *Organizacija*, 2014, 47 (3), p. 166–173.
4. Bagdonienė, Liudmila (2008): *Santykių marketingo raiška paslaugų versle*, habilitacijos procedūrai teikiamų mokslo darbų apžvalga, Kauno technologijos universitetas, 2008, prieiga internete: <http://www.ktu.lt/habilitacija/bagdoniene/bagdonienes%20apzvalga.pdf>, žiūrėta 2017-07-19.
5. Bakanovė, Agnė, (2013): *The Development of Co-Creation between Service Providers and Clients in Information Technology Based Business Services*, summary of doctoral dissertation, Kaunas University of Technology, 2013.
6. Ballantyne, David; Frow, Pennie; Varey, Richard J.; Payne, Adrian, (2011): „Value Propositions as Communicative Practice: Taking a Wider View“, in: *Industrial Marketing Management*, 2011, 40, p. 202–210.
7. Bėkšta, Arūnas; Jarockienė, Nideta, (2016): *Muziejaus švietimas bendruomenei*, mokomoji priemonė, Vilnius: Lietuvos muziejų asociacija, 2016.
8. Bertella, Giovanna, (2014): „The co-creation of animal-based tourism experience“, in: *Tourism Recreation Research*, 2014, 39 (1), p. 115–125.
9. Booth, Tony; Ainscow, Mel, (2002): *Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools*, CSIE, 2002.
10. Bowers, Michael R.; Martin, Charles. L., (2007): „Trading Places Redux: Employees as Customers, Customers as Employees“, in: *Journal of Services Marketing*, 2007, 21 (2), p. 88–98.
11. Campos, Ana Cláudia; Mendes, Júlio; Oom do Valle, Patrícia; Scott, Noel, (2015): „Co-creation experiences: A literature review“, in: *Current Issues in Tourism*, 2015, September, p. 1–32.
12. Cho, Hyojung; Anna Jolley, Anna, (2016): „Museum Education for Children with Disabilities: Development of the Nature Senses Traveling Trunk“, in: *Journal of Museum Education*, 2016, 41:3, p. 220–229, DOI: 10.1080/10598650.2016.1193313.
13. Citvarienė, Daiva; Čižaitė-Rudokienė, Silvija; Dikšaitė, Rimgailė; Dovydaitytė, Linara; Juraitė, Kristina; Klimavičiūtė-Minkštimienė, Greta; Klivis, Edgaras; Mažeikis, Gintautas; Migonytė, Viltė; Pinigienė, Agnė; Pukelytė, Ina; Staniškytė, Jurgita; Stoškutė, Neringa; Tutlytė, Jūratė, (2015): *Komunikuoti kultūrą: institucijos, strategijos, auditorijos*, kolektyvinė monografija, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2015.
14. Creswell, John W., (2013): *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*, Third edition, Washington DC: Sage, 2013.
15. Cropley, Arthur J., (2002): *Qualitative research methods*, An introduction for students of psychology and education, Riga, Latvia: Zinātne, 2002.

16. Damkuvienė, Milda; Petukienė, Evanželina; Valuckinė, Jūratė; Tyjūnaitienė, Rigita; Balčiūnas, Sigitas; Bersėnaitė, Jurgita, (2014): *Kliento suvokiama dalyvavimo vertė kaip organizacijos konkurencingumo didinimo veiksnys*, mokslo studija, Šiaulių universitetas, BMK leidykla, 2014.
17. Denscombe, Martyn, (2003): *The Good Research Guide: For Small-scale Social Research Projects*, Open University Press, 2003.
18. Dovydaitienė, Miglė, (2015): „Autizmo sindromą turintis „kitoks“ vaikas muziejuje: kaip bendrauti?“, in: *Modernaus muziejaus veiklos gairės / Muziejininkystės studijos*, 2015, t. IV, sud. Arūnas Puškorius, Vilnius: Akademine leidyba, 2015, prieiga internete: http://www.kf.vu.lt/dokumentai/publikacijos/Modernaus_muziejaus_veiklos_gaires_IV.pdf, žiūrėta 2017-10-10.
19. Falk, John H.; Dierking, Lynn Diane, (2000): *Learning From Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning*, AltaMira Press, 2000.
20. *Geros mokyklos koncepcija*, Vilnius: Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, 2013, prieiga internete: http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2013/11/GM_koncepcija_11-121.docx, žiūrėta 2017-12-12.
21. Gevorgianienė, Violeta, (2015): „Edukacinės muziejų aplinkos pritaikymas sutrikusio intelekto ir kitų sutrikimų turintiems mokiniams“, in: *Modernaus muziejaus veiklos gairės / Muziejininkystės studijos*, t. IV, sud. Arūnas Puškorius, Vilnius: Akademine leidyba, prieiga internete, 2015, prieiga internete: http://www.kf.vu.lt/dokumentai/publikacijos/Modernaus_muziejaus_veiklos_gaires_IV.pdf, žiūrėta 2017-10-10.
22. Grönroos, Christian; Voima, Päivi, (2013): „Critical Service Logic: Making Sense of Value Creation and Co-Creation“, in: *Journal of the Academy of Marketing Science*, 2013, 41 (2), p. 133–150.
23. Grönroos, Christian; Ravald, Annika, (2011): „Service Business Logic: Implications for Value Creation and Marketing“, in: *Journal of Service Management*, 2011, 22 (1), p. 5–22.
24. JT Neįgalųjų teisių konvencija ir jos fakultatyvusis protokolai, 2006-12-13, in: *Valstybės žinios*, 2010-06-19, Nr. 71-3561, prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.335882>, žiūrėta 2017-10-05.
25. Kinsley, Rose Paquet, (2016): „Inclusion in Museums: A Matter of Social Justice“, in: *Museum Management and Curatorship*, 31:5, p. 474–490, DOI: 10.1080/09647775.2016.1211960.
26. Kviessienė, Giedrė; Bardauskienė, Dalia, (2014): „Į bendruomenę orientuota tvari plėtra“, in: *Socialinis ugdymas*, t. 39, Nr. 3, Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2014, p. 6–22, prieiga internete: <file:///C:/Users/as/Downloads/107-181-1-SM.pdf>, žiūrėta 2017-12-12.
27. „Lietuvos muziejų edukacinės veiklos įvertinimo ir mokinių, ir mokytojų poreikių tyrimas“, ataskaita, 2012 balandis–gegužė, Vilnius: Vilmorus, 2014, prieiga internete: http://www.museums.lt/PDF/LM_educacines_veiklos_tyrimas_2012_06_30_vp.pdf, žiūrėta 2017-11-02.
28. Lietuvos pažangos strategija 2030, prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>, žiūrėta 2017-05-02.
29. Lietuvos respublikos kultūros ministro įsakymas Dėl muziejų plėtros strateginių kryptių 2015–2020 metams patvirtinimo, 2015 m. balandžio 16 d. Nr. ĮV-247, Vilnius.
30. Lusch, Robert. F.; Vargo, Stephen L.; O’Brien, M., (2007): *Competing Through Service: Insights from Service-Dominant Logic*, in: *Journal of Retailing*, 2007, 83 (1), p. 5–18.

31. Mancini, Federica, (2013): *Hacia una museología participativa: Análisis de experiencias participativas basadas en las TIC aplicadas a los museos*, Tesis doctoral, Universidad Oberta de Catalunya, 2013.
32. Mesquita, Susana; Carneiro, Maria João, (2016): „Accessibility of European Museums to Visitors With Visual Impairments“, in: *Disability & Society*, 2016, 31:3, p. 373–388, DOI: 10.1080/09687599.2016.1167671.
33. Minkiewicz, Joanna; Evans, Jody; Bridson, Kerrie, (2014): „How Do Consumers Co-create Their Experiences? An Exploration in the Heritage Sector“, in: *Journal of Marketing Management*, 2014, 30 (12), p. 30–59.
34. Mustak, Mekhail; Jaakkola, Elina; Halinen, Aino, et al, (2013): „Customer Participation And Value Creation: A Systematic Review an Research Implications“, in: *Managing Service Quality*, 2013, 23(4), p. 341–359.
35. Paulin, Michèle; Ferguson, Ronald J.; Payaud, Marielle, (2000): „Business Effectiveness And Professional Service Personnel“, in: *European Journal of Marketing*, 2000, 34 (3/4), p. 453–472.
36. Prahalad, C. K.; Ramaswamy, Venkat, (2004): „Co-creating Unique Value With Customers“, in: *Strategy & Leadership*, 2004, 32 (3), p. 4–9.
37. Prebensen, Nina Katrine; Foss, Lene, (2011): „Coping And Co-creating In Tourist Experiences“, in: *International Journal of Tourism Research*, 2011, 13, p. 54–67.
38. Prebensen, Nina Katrine; Woo, Eunju; Uysal, Muzaffer S., (2014): „Experience Value. Antecedents and Consequences“, in: *Current Issues in Tourism*, 2014, 17 (10), p. 910–928.
39. Raudonienė, Dijana, (2014): „Juslių edukacija: prielaidos bendrai teritorijai“, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, 2014, Nr. 74, p. 45–64.
40. Schwab, Klaus, (2017): *Ketvirtoji pramonės revoliucija*, Vilnius: Vaga, 2017.
41. Simon, Nina, (2010): *The Participatory Museum*, prieiga internete: <http://www.participatorymuseum.org/read/>, žiūrėta 2017-03-10.
42. Slatten, Terje; Krogh, Christian; Connolley, Steven, (2011): „Make It Memorable: Customer Experiences at Winter Amusement Parks“, in: *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 2011, 5(1), p. 80–91.
43. Širiakovienė, Asta; Bilbokaitė, Renata; Rašimaitė, Greta, (2016): „Pradinių klasių mokytojų požiūris į mokinių kūrybiškumo ugdymą muziejine edukacija“, in: *Mokytojų ugdymas*, 2016, Nr. 26 (1), p. 110–118.
44. Šuminas, Andrius; Armonaitė, Veta, (2013): „Socialinių medijų taikymas muziejų komunikacijoje: naujosios muziejinių kultūros aspektas“, in: *Acta Museologica Lithuanica*, Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, prieiga internete: <http://www.zurnalai.vu.lt/acta-museologica-lithuanica/article/view/5344/3498>, žiūrėta 2017-10-31.
45. *The Egan Review: Skills For Sustainable Communities*, forward by sir John Egan, Crown Copyright, 2004.
46. UNESCO, (2001): *Open File on Inclusive Education: Support materials for Managers and Administrators*, prieiga internete: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001252/125237eo.pdf>, žiūrėta 2017-12-12.

47. Van Mensch, Léontine Meijer; Van Mensch, Peter, (2010): „From Disciplinary Control To Co-creation. Collecting And The Development of Museums As Praxis in The Nineteenth And Twentieth Century“, in: *Encouraging Collections Mobility – A Way Forward For Museums In Europe*, 2010, Helsinki, p. 33–53, prieiga internete: http://www.lending-for-europe.eu/leadadmin/CM/public/handbook/Encouraging_Collections_Mobility_A4.pdf, žiūrėta 2017-10-25.
48. Van Mensch, Peter, (1992): *Towards A Aethology Of Museology*, PhD thesis, University of Zagreb, 1992, prieiga internete: <http://emuzeum.cz/admin/files/Peter-van-Mensch-disertace.pdf>, žiūrėta 2017-10-25.
49. Van Mensch, Peter, (2004): „Museology And Management: Enemies or Friends? Current Tendencies in Theoretical Museology and Museum Management in Europe“, in: E. Mizushima, Eiji, (red.), *Museum Management in The 21st Century*, Tokyo: Museum Management Academy, 2004, p. 3–19, prieiga internete: http://icom-portugal.org/multimedia/File/V%20Jornadas/rwa_publ_pvm_2004_1.pdf, žiūrėta 2017-10-25.
50. Van Mensch, Peter, (2014): „Muziejai visiems? Muziejai ir jų bendruomenės“, in: *Muziejininkystės studijos*, t. III: *Modernaus muziejaus veiklos gairės*, 2014, prieiga internete: http://www.kf.vu.lt/dokumentai/publikacijos/Muziejininkystes_studijos-III.pdf, žiūrėta 2017-11-04.
51. Vargo, Stephen L.; Lusch, Robert F., (2004): „Evolving To a New Dominant Logic for Marketing“, in: *Journal of Marketing*, 2004, 68, p. 1–17.
52. Vargo, Stephen L.; Lusch, Robert F., (2008): „Service-Dominant Logic: Continuing the Evolution“, in: *Journal of the Academy of Marketing Science*, 2008, 36, p. 1–10.
53. Vyriausybės programos įgyvendinimo planas (2016).

Mielas mokytojau,

Maloniai prašome dalyvauti apklausoje, kurios tikslas – įvertinti vaikų ir jaunimo edukacijos situaciją Lietuvos muziejuose. Jūsų nuomonė labai svarbi siekiant, kad muziejų edukacinės programos labiau atitiktų mokyklos poreikius, padėtų mokiniams mokytis.

Apklausa anoniminė, visi atsakymai bus analizuojami ir pateikiami apibendrintai. Maloniai prašome atsakyti į visus anketos klausimus.

Tyrimo užsakovas – Lietuvos muziejų asociacija. Tyrimą vykdo jungtinė tyrėjų komanda. Kilus klausimams rašyti el. paštu: stc@su.lt

APIE JUS IR JŪSŲ MOKYKLĄ

1. Mokyklos tipas:

- Pradinė mokykla
- Progimnazija / Pagrindinė mokykla
- Gimnazija
- Kita

2. Vietovės, kurioje yra mokykla, tipas:

- Vienas iš didžiųjų Lietuvos miestų
- Rajono centras
- Kitas miestas, miestelis, kaimo vietovė

3. Kiek mokinių mokosi Jūsų mokykloje / skyriuje:

- Mažiau nei 100
- Nuo 101 iki 300
- Nuo 301 iki 500
- Daugiau nei 500

4. Jūsų kvalifikacinė kategorija:

- Mokytojas
- Vyresnysis mokytojas
- Mokytojas metodininkas
- Mokytojas ekspertas

5. Jūs esate:

- Pradinių klasių mokytojas
- Dalyko mokytojas
- Kita (įrašykite).....

APIE MUZIEJŲ LANKYMĄ SU MOKINIAIS**6. Kaip dažnai Jūs einate su mokiniais į muziejų mokyti dalyko (kaip dalyko mokytojas)?**

- Dažnai (5 kartus ir dažniau per mokslo metus)
- Kartais (3–4 kartus per mokslo metus)
- Retai (1–2 kartus per mokslo metus)
- Nesu ėjęs

7. Kaip dažnai Jūs einate su mokiniais į muziejų siekdamas kelti jų bendrą kultūrinį išprusimą (kaip klasės auklėtojas, mokytojas)?

- Dažnai (5 kartus ir dažniau per mokslo metus)
- Kartais (3–4 kartus per mokslo metus)
- Retai (1–2 kartus per mokslo metus)
- Nesu ėjęs

8. Šiais mokslo metais į muziejų ėjau su...: (galima žymėti keletą variantų)

- 1–4 klasių mokiniais
- 5–8 klasių mokiniais
- 9–12 klasių mokiniais

APIE JŪSŲ KVALIFIKACIJĄ IR JOS TOBULINIMO POREIKIUS...**9. Ar per praėjusius dvejus metus Jūs...? (galima žymėti keletą variantų)**

- Dalyvavote seminare, konferencijoje, kurioje kalbama apie „mokyklą be sienų“, mokymąsi už mokyklos ribų

- Dalyvavote seminare, konferencijoje, kurioje paliesti mokymosi muziejuje klausimai
- Skaitėte knygas, straipsnius apie edukaciją muziejuje
- Kalbėjotės su kolegomis apie edukaciją muziejuje
- Patarėte muziejininkams dėl edukacinės programos kūrimo, tobulinimo
- Dalyvavote edukacinės programos kūrime kartu su muziejininkais
- Neteko domėtis šiais klausimais

10. Ar Jums būtų aktualus seminaras apie mokinių mokymąsi muziejuje?

- Labai aktualus
- Aktualus
- Šiek tiek aktualus
- Neaktualus

APIE EDUKACINIŲ UŽSIĖMIMŲ LANKYMĄ...

11. Kas labiausiai skatina, inicijuoja dalyvavimą muziejaus edukacinėse programose?

- Mokyklos vadovybė
- Moksleiviai
- Tėvai
- Savo iniciatyva
- Reklama, atsiliepimai
- Kita (įrašykite).....

12. Kaip organizuojate mokinių lankymąsi muziejuje?

	Dažnai	Kartais	Labai retai	Niekuomet
Naudojusi muziejaus parengtomis programomis	○	○	○	○
Parengiu užduotis, kurias mokiniai sau patogiu laiku turi atlikti muziejuje	○	○	○	○
Parengiu užduotis ir pamoką vedu muziejuje	○	○	○	○

13. Kaip planuojate ir organizuojate muziejaus siūlomų edukacinių programų lankymą?

	Dažnai	Kartais	Labai retai	Niekuomet
Papildomai klausiu muziejininkų apie užsiėmimo tikslus, turinį, metodus	☐	☐	☐	☐
Papildomai informacijos nerenku: užtenka to, kas būna pateikta programos apraše	☐	☐	☐	☐
Su edukatoriumi aptariu, suderinu savo vaidmenį užsiėmime	☐	☐	☐	☐
Pateikiu pageidavimus, ką reikėtų akcentuoti užsiėmime	☐	☐	☐	☐
Informuoju apie klasės, mokinių ypatybes, kurias reikėtų žinoti	☐	☐	☐	☐
Parengiu mokiniams užduotis, nurodau j ką atkreipti dėmesį	☐	☐	☐	☐
Klasėje aptariame muziejuje įgytas žinias ir patirtis	☐	☐	☐	☐

14. Kaip dažnai edukaciniuose užsiėmimuose Jūs..?

	Dažnai	Kartais	Labai retai	Niekuomet
Padedate vesti užsiėmimą	☐	☐	☐	☐
Atliekate užduotis kartu su mokiniais	☐	☐	☐	☐
Drausminate vaikus	☐	☐	☐	☐
Stebite užsiėmimą, mokinių veiką	☐	☐	☐	☐
Paliekate mokinius su edukatoriumi ir dirbate savo darbus	☐	☐	☐	☐

APIE EDUKACINIŲ PROGRAMŲ KOKYBĘ

15. Su kokiomis ugdymo sritimis labiausiai siejosi PASKUTINĖ Lietuvoje su mokiniais lankyta muziejaus edukacinė programa? (galima žymėti kelis variantus)

- Dorinio ugdymo
- Kalbinio ugdymo
- Matematinio ugdymo, informacinės technologijos
- Gamtamokslinio ugdymo
- Socialinio ugdymo
- Meninio ir technologinio ugdymo
- Kūno kultūros ir sveikatos ugdymo
- Kita (įrašykite).....

16. PASKUTINĖ Lietuvoje su mokiniais lankyta edukacinė programa buvo:

- Geresnė nei kitos, kuriose teko dalyvauti Lietuvoje
- Maždaug tokia pat kaip ir kitos, kuriose teko dalyvauti Lietuvoje
- Blogesnė nei kitos, kuriose teko dalyvauti Lietuvoje

17. Įvertinkite PASKUTINĖS Lietuvoje su mokiniais lankytos edukacinės programos kokybę?

	Visiškai sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	Nežinau, negaliu vertinti
Programos turinys atitiko mokinių amžių	☐	☐	☐	☐
Taikyti įtraukiantys mokymosi metodai	☐	☐	☐	☐
Mokiniai turėjo galimybę kurti, atrasti, tyrinėti	☐	☐	☐	☐
Į veiklas aktyviai įsitraukė visi mokiniai	☐	☐	☐	☐
Muziejaus erdvės buvo patogios, pritaikytos aktyviam mokymuisi	☐	☐	☐	☐
Buvo kūrybiškai taikomos informacinės technologijos	☐	☐	☐	☐
Buvo tinkamai derinama veikla ir poilsis / pertraukos	☐	☐	☐	☐
Mokiniai turėjo galimybę apibendrinti, įsivertinti, ko jie išmoko	☐	☐	☐	☐
Programa buvo vertinga numatytiems ugdymo tikslams pasiekti	☐	☐	☐	☐

18. Įvertinkite edukatoriaus darbą PASKUTINĖJE Lietuvoje su mokiniais lankytoje edukacinėje programoje.

	Visiškai sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	Nežinau, negaliu vertinti
Prieš užsiėmimą edukatorius teiravosi apie mokinių ypatumus	☐	☐	☐	☐
Edukatorius gebėjo sudominti, motyvuoti mokinius	☐	☐	☐	☐
Edukatorius buvo atviras vaikų klausimams ir domėjimuisi	☐	☐	☐	☐
Edukatoriaus gebėjo valdyti mokinių grupę	☐	☐	☐	☐
Edukatorius buvo lankstus, derino veiklas prie grupės poreikių ir tikslų	☐	☐	☐	☐
Po užsiėmimo edukatorius teiravosi, ką reikėtų tobulinti programoje	☐	☐	☐	☐

19. Kuriam iš teiginių Jūs labiau pritartumėte:

- Muziejus turi šviesti, prusinti mokinius, todėl edukacijos NEBŪTINAI turi būti derinamos su dalykų turiniu
- Muziejus BŪTINAI TURI DERINTI edukaciją su ugdymo programomis

APIE MUZIEJŲ TEIKIAMĄ INFORMACIJĄ...**20. Ar Jums pakanka viešai skelbiamos informacijos apie muziejų edukacines programas?**

- Taip
- Iš dalies
- Ne

21. Kokios informacijos dažniausiai trūksta?

- Apie edukacijos dermę su dalykų programomis
- Apie veiklas, kurias atliks mokiniai
- Apie amžių moksleivių, kuriems skiriama edukacija
- Apie užsiėmimo trukmę
- Kita (įrašykite).....

APIE MUZIEJŲ LANKYMO KLIŪTIS...**22. Kas mokykloje labiausiai trukdo su mokiniais lankytis muziejuose? (pasirinkite ne daugiau kaip 3 variantus)**

- Neaiški edukacinių išvykų organizavimo tvarka mokykloje
- Mokinio krepšelio lėšų trūkumas
- Sudėtinga suderinti išvyką su pamokų tvarkaraščiu
- Sudėtinga rasti lydinčią mokytoją
- Programos skirtos nedideliame mokinių skaičiui
- Mokiniai nenori lankytis muziejuose
- Kita (įrašykite).....

23. Ką reikėtų keisti muziejuje, mokykloje, kad edukacijos taptų patrauklesnės ir naudingesnės mokiniams?.....

Ačiū už dalyvavimą!

Gerbiamas edukatoriau,

Maloniai prašome dalyvauti apklausoje, kurios tikslas – įvertinti vaikų ir jaunimo edukacijos situaciją Lietuvos muziejuose. Jūsų nuomonė labai svarbi siekiant glaudesnio muziejaus ir mokyklos bendradarbiavimo tobulinant edukacines veiklas, norint į muziejus pritraukti daugiau vaikų ir jaunimo.

Apklausa anoniminė, visi atsakymai bus analizuojami ir pateikiami apibendrintai. Maloniai prašome atsakyti į visus anketos klausimus. Atsakydami į tyrimo klausimus, galvokite apie muziejų (muziejaus padalinį), kuriame Jūs dirbate.

Tyrimo užsakovas – Lietuvos muziejų asociacija. Tyrimą vykdo jungtinė tyrėjų komanda. Kilus klausimams, prašome rašyti el. paštu: stc@su.lt

APIE JŪSŲ MUZIEJŲ

1. Kuriam regionui atstovaujate?

- Dzūkijos
- Suvalkijos
- Žemaitijos
- Mažosios Lietuvos
- Aukštaitijos

2. Koks Jūsų muziejaus statusas?

- Nacionalinis
- Respublikinis
- Savivaldybės
- Žinybinis
- Viešoji įstaiga / nevalstybinis

3. Koks Jūsų muziejaus / muziejaus padalinio tipas?

- Archeologijos

- Etnografijos
- Gamtos
- Istorijos
- Literatūros
- Meno
- Mokslo
- Technikos
- Kraštotyros
- Memorialinis
- Kita (įrašykite).....

4. Kiek lankytojų per 2016 metus apsilankė Jūsų muziejuje?

- Iki 3000
- Nuo 3000 iki 5000
- Nuo 5001 iki 10000
- Nuo 10001 iki 50000
- Nuo 50001 iki 100000
- Virš 100000
- Nežinau, negaliu atsakyti

5. Kur įsikūręs Jūsų muziejus (muziejaus padalinys), kuriame dirbate?

- Viename iš didžiųjų miestų (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje)
- Rajono savivaldybės centre
- Miestelyje, kaimo vietovėje

6. Kiek darbuotojų Jūsų muziejuje dirba su edukacinėmis programomis vaikams ir jaunimui?

- Vienas
- Du-trys
- Keturi ir daugiau

KELETAS KLAUSIMŲ APIE JUS

7. Jūs esate:

- Vyras
- Moteris

8. Jūsų edukacinio darbo muziejuje patirtis:

- Iki 1 metų
- Nuo 1 iki 5 metų
- Nuo 6 iki 10 metų
- Daugiau kaip 10 metų

9. Jūsų edukacinio darbo muziejuje apimtys:

- Visas etatas
- Dalis etato
- Etato dalis neišskirta, tačiau vykdu edukacines veiklas

10. Ar turite pedagoginį išsilavinimą?

- Turiu mokytojo diplomą
- Esu išklauses bent 40 val. pedagoginių psichologinių žinių kursų
- Neturiu

11. Kaip dažnai per paskutinius dvejus metus Jums teko dirbti su šiomis vaikų ir jaunimo grupėmis?

	Dažnai	Kartais	Labai retai	Neteko
Darželių auklėtiniais	☐	☐	☐	☐
Pradinių klasių mokiniais	☐	☐	☐	☐
5–9 klasių mokiniais	☐	☐	☐	☐
10–12 klasių mokiniais	☐	☐	☐	☐
Studentais	☐	☐	☐	☐
Profesinių mokyklų mokiniais	☐	☐	☐	☐
Jaunimo organizacijų nariais (pvz., skautais, ateitininkais, jaunaisiais gamtininkais)	☐	☐	☐	☐
Vaikų vasaros stovyklų dalyviais	☐	☐	☐	☐
Savarankiškai atėjusiomis vaikų grupėmis	☐	☐	☐	☐
Negalią turinčiais vaikais ir jaunimu	☐	☐	☐	☐
Tautinių mažumų vaikais ir jaunimu	☐	☐	☐	☐

APIE EDUKACIJĄ JŪSŲ MUZIEJUJE

12. Ar sutinkate su šiais teiginiais apie edukaciją Jūsų muziejuje?

	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	Nežinau
Edukacija mūsų muziejuje – prioritetinga sritis	☐	☐	☐	☐
Su kolegomis daug diskutuojame apie SAVO muziejaus edukacinę misiją	☐	☐	☐	☐
Muziejaus vadovai noriai skiria lėšų edukacinių veiklų ir jų aplinkos gerinimui	☐	☐	☐	☐
Muziejus turėtų organizuoti daugiau išvažiuojamųjų edukacijų / pradėti jas vykdyti	☐	☐	☐	☐
Muziejaus vadovai dalyvauja edukacinių programų turinio, metodikos aptarime	☐	☐	☐	☐

13. Kokie žodžiai tiksliausiai apibūdina edukacijos paskirtį Jūsų muziejuje? (Pažymėkite ne daugiau kaip 3 variantus)

- Suteikti žinių
- Populiarinti
- Supažindinti
- Šviesti, prusinti
- Mokyti
- Įtraukti
- Sudominti
- Motyvuoti
- Sukurti pramogą

14. Ar sutinkate su šiais teiginiais apie edukacines erdves Jūsų muziejuje?

	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	Nežinau
Mūsų muziejuje pakanka erdvių edukacinei veiklai	☐	☐	☐	☐
Mūsų muziejaus edukacinės erdvės patogios ir jaukios	☐	☐	☐	☐
Mūsų muziejaus edukacinės erdvės gerai aprūpintos	☐	☐	☐	☐

APIE JŪSŲ VEDAMUS EDUKACINIUS UŽSIĖMIMUS

15. Kaip dažnai Jūs taikote šiuos edukacinius metodus?

	Dažnai	Kartais	Labai retai	Netaikau
Kolekcijos pristatymą	☐	☐	☐	☐
Paskaitą	☐	☐	☐	☐
Klausimus-atsakymus	☐	☐	☐	☐
Filmo demonstravimą	☐	☐	☐	☐
Edukacinius žaidimus	☐	☐	☐	☐
Kūrybines dirbtuves	☐	☐	☐	☐
Testus, žinių patikrinimo užduotis	☐	☐	☐	☐
Pažintines užduotis (galvosūkius, dėliones ir pan.)	☐	☐	☐	☐
Pratybų sąsiuvinius, užduočių lapus	☐	☐	☐	☐
Tyrimines užduotis	☐	☐	☐	☐
Vaidybą, vaidmenų žaidimus	☐	☐	☐	☐
Vedu išvažiuojamąsias edukacines programas mokyklose, bibliotekose ir kt.	☐	☐	☐	☐

16. Kaip dažnai veddamas edukacinius užsiėmimus Jūs naudojate žemiau pateiktomis informacinėmis technologijomis?

	Dažnai	Kartais	Labai retai	Nenaudoju / netinka
Vaizdo projektoriumi	☐	☐	☐	☐
Demonstraciniu ekranu	☐	☐	☐	☐
E-terminalais, kompiuteriais	☐	☐	☐	☐
Planšetėmis	☐	☐	☐	☐
Audiogidais, videogidais	☐	☐	☐	☐
Mobiliaisiais telefonais	☐	☐	☐	☐

17. Kaip dažnai veddamas edukacinius užsiėmimus pasitelkiate...?

	Dažnai	Kartais	Labai retai	Nepasitelkiu / netinka
Kvapus, aromatus	☐	☐	☐	☐
Muziką, garsus	☐	☐	☐	☐
Skonius	☐	☐	☐	☐
Įvairius daiktus	☐	☐	☐	☐

18. Kaip dažnai Jūs taikote šias edukacinių užsiėmimų organizavimo formas?

	Dažnai	Kartais	Labai retai	Netaikau / netinka
Darbą su visa klase / grupe	☐	☐	☐	☐
Darbą mažomis grupėmis	☐	☐	☐	☐
Darbą porose	☐	☐	☐	☐
Individualų, savarankišką darbą	☐	☐	☐	☐

APIE EDUKACINIŲ PROGRAMŲ KŪRIMĄ

19. Kaip kuriate edukacines programas? (Pažymėkite visus Jums tinkančius variantus)

- Dirbate vienas
- Tariatės su savo bendradarbiais muziejuje
- Tariatės ir bendradarbiaujate su kolegomis iš kitų muziejų
- Bendradarbiaujate su švietimo centru, švietimo skyriumi
- Klausiate mokytojų nuomonės
- Visą programą rengiate kartu su mokytojais
- Testuojate parengtą programą su mokiniais
- Rengiate mokytojo dalyvavimo užsiėmime tvarkos aprašą ir supažindinate mokytojus
- Rengiate edukacijai reikalingą metodinę medžiagą mokytojams ir moksleiviams
- Kita.....

APIE MOKYTOJĄ MUZIEJUJE

20. Mokytojai prieš ateidami su mokiniais į edukacinį užsiėmimą...:

	Dažnai	Kartais	Labai retai	Niekuomet
Papildomai klausia apie tikslus, turinį, metodus	☐	☐	☐	☐
Aptaria, suderina savo vaidmenį	☐	☐	☐	☐
Pateikia pageidavimus, ką reikėtų akcentuoti	☐	☐	☐	☐
Pasako apie klasės, mokinių ypatybes, kurias reikėtų žinoti	☐	☐	☐	☐

21. Mokytojai edukaciniame užsiėmime...:

	Dažnai	Kartais	Labai retai	Niekuomet
Įsitraukia spontaniškai drausmindami vaikus	☐	☐	☐	☐
Nesuderinę kišasi į užsiėmimo turinį ir veiklas	☐	☐	☐	☐
Atveda mokinius ir iš šalies stebi užsiėmimą	☐	☐	☐	☐
Atveda mokinius ir užsiima savo darbais (išeina kitur, naršo internete, taiso sąsiuvinius ir pan.)	☐	☐	☐	☐
Atlieka užduotis kartu su mokiniais	☐	☐	☐	☐

22. Kokio mokytojo lauktumėte savo edukaciniame užsiėmime? Kodėl?

.....

23. Kas dažniausiai inicijuoja naujų edukacinių programų turinį?

- Muziejaus vadovai
- Edukatoriai
- Mokytojai

APIE MOKYKLOS IR MUZIEJAUS PARTNERYSTĘ...

24. Kiek Jūs esate susipažinęs su mokyklinių dalykų (istorijos, lietuvių kalbos, fizikos ir pan.), kurie siejasi su Jūsų edukacija, programomis?

- Esu gerai susipažinęs
- Esu matęs, tačiau daug nesigilinau
- Nesu susipažinęs

25. Kas dažniausiai inicijuoja naujų edukacinių programų turinį?

- Muziejų vadovai
- Edukatoriai
- Mokytojai

26. Ar sutinkate su šiais teiginiais apie edukacijos muziejuje ir mokyklinių programų ryšius?

	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	Nežinau
Edukacijos turinys turi būti glaudžiai susijęs su dalykų programomis	☐	☐	☐	☐
Edukacija turi pratęsti, papildyti mokyklos programą	☐	☐	☐	☐
Edukacija turi teikti visiškai kitokias žinias ir patirtį nei mokykla	☐	☐	☐	☐
Edukatorius turi žinoti mokyklinių programų kaitos tendencijas	☐	☐	☐	☐

APIE JŪSŲ KVALIFIKACIJĄ IR JOS TOBULINIMO POREIKIUS...

27. Kokios kvalifikacijos kėlimo temos Jums šiuo metu yra aktualiausios? (Pažymėkite tris pačias aktualiausias)

- Švietimo kaitos tendencijos
- Edukaciniai žaidimai ir aktyvūs metodai
- Edukacinių programų reklama, viešinimas
- Darbas su negalią turinčiais mokiniais
- Edukacijos muziejuje ir mokyklinės programos ryšiai
- Ekspozicijos pritaikymas edukacijai
- Edukacinių programų kūrimas
- Edukacijos dalyvių nuomonės tyrimai
- Edukatoriaus ir mokyklos bendradarbiavimas
- Amžiaus tarpsnių psichologija
- Mokinių grupės valdymas

28. Kokios kvalifikacijos tobulinimosi formos Jums, kaip edukatoriui, būtų naudingiausios? (Pažymėkite ne daugiau kaip tris variantus)

- Paskaitos
- Dalyvavimas konferencijose edukacijos muziejuose klausimais
- Stažuotės užsienio muziejuose
- Kolegų vedamų užsiėmimų stebėjimas
- Teminės kūrybinės dirbtuvės
- Dalinimasis patirtimi su kolegomis gyvai
- Dalinimasis patirtimi su kolegomis socialiniuose tinkluose, e-forumuose

29. Ar per paskutinius dvejus metus Jūs...? (Galima žymėti keletą variantų)

- Dalyvavote paskaitoje apie edukaciją muziejuose
- Dalyvavote praktiniame užsiėmime apie edukaciją muziejuose
- Stebėjote ir aptarėte kolegų vedamą edukacinį užsiėmimą
- Kolegos stebėjo ir aptarė Jūsų vedamą edukacinį užsiėmimą
- Mokymosi tikslais lankėtės muziejuje užsienyje
- Dalyvavote konferencijoje apie edukaciją muziejuje
- Diskutavote apie edukaciją muziejuje soc. tinkluose, e-forumuose
- Skaitėte knygas, straipsnius apie edukaciją muziejuose
- Kalbėjote, dalinotės patirtimi apie edukaciją su draugais, kolegomis

APIE EDUKACIJOS MUZIEJUJE TOBULINIMĄ

30. Kokie pokyčiai įvyko Jūsų muziejuje edukacijos srityje per paskutinius dvejus metus?

	Sutinku	Iš dalies sutinku	Nesutinku	Nežinau
Padidėjo pradinį klasių mokinių, darželio auklėtinių apsilankymų muziejuje skaičius	☐	☐	☐	☐
Padidėjo vyresniųjų klasių mokinių apsilankymų muziejuje skaičius	☐	☐	☐	☐
Padidėjo mokinių iš neformalaus ugdymo institucijų (klubų, būrelių, vasaros stovyklų) apsilankymų skaičius	☐	☐	☐	☐
Ryšiai su mokyklomis tapo glaudesni	☐	☐	☐	☐
Mokytojai geriau vertina edukaciją muziejuje	☐	☐	☐	☐
Edukacija labiau atliepia mokyklų poreikius	☐	☐	☐	☐
Edukacija tapo labiau įtraukianti, efektyviau taikomi įtraukiantys mokymosi metodai	☐	☐	☐	☐
Kūrybiškiau taikome informacines, komunikacines technologijas	☐	☐	☐	☐

31. Kaip vertinate Lietuvos muziejų asociacijos veiklą padedant stiprinti edukaciją muziejuose?

- Labai gerai
- Gerai
- Vidutiniškai
- Blogai
- Labai blogai

32. Ką reikėtų tobulinti Lietuvos muziejų asociacijos veikloje stiprinant edukaciją muziejuose?

.....

33. Ką reikėtų keisti muziejuje, mokykloje, kad edukacijos taptų patrauklesnės ir naudingesnės mokymuisi?

.....

Ačiū už dalyvavimą!

3 priedas. Temos ir klausimai mokytojų sutelktos diskusijos grupėms

1 tema. Muziejaus edukacinės misijos suvokimas

1. Kaip suprantate šiuolaikinio muziejaus paskirtį?
2. Ką jums reiškia „edukacija muziejuose“?
3. Kokių tikslų siekiate organizuodami mokinių edukaciją muziejuje?

2 tema. Edukacines veiklas muziejuose vykdančių darbuotojų kvalifikacija

4. Ką turi žinoti ir gebėti muziejuje edukacines programas / veiklas vykdančias darbuotojas?
5. Kuo edukatoriaus muziejuje kompetencijos sutampa ir kuo skiriasi nuo mokytojo?
6. Kokių kompetencijų muziejaus edukatoriams trūksta?

3 tema. Edukacinių programų pasirinkimas

7. Kaip muziejų programos dera su mokykline programa? Kokia turi būti dermė?
8. Kaip nusprendžiate pasirinkti vieną ar kitą edukacinį užsiėmimą muziejuje? Kokie pasirinkimo kriterijai?
9. Kokiais informacijos šaltiniais naudojate sprenddami apie programos / temos tinkamumą, jos kokybę. Ar pakanka viešos informacijos? Kaip ir kokią informaciją apie programas turi teikti muziejus, kad ji būtų naudinga mokytojams?

4 tema. Edukacinių išvykų organizavimas

10. Kokia yra edukacinių išvykų organizavimo tvarka mokykloje? Kiek ji palanki mokiniui / mokytojui? Kaip sprendžiama lydinčio mokytojo problema? Edukacinių išvykų laikas: pamokų metu ar po pamokų?
11. Kaip sprendžiami išvykos finansavimo, transporto klausimai. Kokios yra edukacijos finansavimo iš mokinio krepšelio ir savivaldybės lėšų galimybės (pvz., savivaldybė kiekvienam mokiniui skiria...)

5 tema. Edukacinių programų kokybė

12. Kokiomis savybėmis pasižymi vaikams ir moksleiviams patraukli muziejaus edukacinė programa? Kas jai būdinga?
13. Kokie edukacijos muziejuje metodai geriausiai pasiteisina ir kodėl? Ką reikėtų įvesti, papildyti?

14. Apibūdinkite vaikų ir moksleivių elgesį edukacinėse programose? Ką jie veikia ir ką turėtų veikti?
15. Kokia jūsų nuomonė apie mokytojo vaidmenį edukacinėje programoje? Ką jis veikia ir ką turėtų veikti? (kolega, stebėtojas, konkurentas...?)
16. Kokia turėtų būti ideali edukacinės programos vaikams ir moksleiviams aplinka (technologijos)? Ko trūksta muziejuose?
17. Ar teko išsamiau kalbėtis su muziejų edukatoriais apie jų programas, pagirti, teikti pasiūlymų. Kaip edukatoriai reaguoja į pasiūlymus. Pateikite konkrečių pavyzdžių.

6 tema. Muziejaus ir mokyklos sąsajų plėtotė

18. Kokia yra ir kaip vertinate muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo situaciją šiuo metu?
19. Projekte „Muziejus – mokykla – moksleivis“ buvo sukurtos Lietuvos muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo strateginės plėtros gairės, mezgami ryšiai tarp mokyklų ir muziejų. Ko reikia, kad bendradarbiavimas tikrai vyktų?
20. Kiek muziejininkams edukatoriams reikia būti susipažinus su švietimo politikos ir turinio kaitos tendencijomis?
21. Kaip muziejai turėtų bendradarbiauti su darželiais, mokyklomis, švietimo skyriumi, kitomis švietimo institucijomis **kuriant edukacines programas** vaikams ir moksleiviams?
22. Koks galėtų būti švietimo centro vaidmuo plėtojant edukaciją muziejuose.
23. Koks galėtų būti švietimo skyriaus vaidmuo plėtojant edukaciją muziejuose.

4 priedas. Temos ir klausimai edukatorių sutelktos diskusijos grupėms

1 tema. Muziejaus edukacinės misijos suvokimas

1. Kaip suprantate šiuolaikinio muziejaus paskirtį?
2. Ką jums reiškia „edukacija muziejuose“? Kokių tikslų siekiate vykdydami edukaciją?
3. Koku tikslu siekiate dirbdami su vaikais ir moksleiviais?

2 tema. Edukacines veiklas muziejuose vykdančių darbuotojų kvalifikacija

4. Kas ir kaip jūsų muziejuje rengia edukacines programas vaikams ir moksleiviams? Kodėl toks sprendimas?
5. Ką turi žinoti ir gebėti muziejuje edukacines programas/veiklas vykdančias darbuotojas? Kuo edukatoriaus kompetencijos panašios ir kuo skiriasi nuo kitų muziejaus darbuotojų?
6. Kuo edukatoriaus muziejuje kompetencijos sutampa ir kuo skiriasi nuo mokytojo?
7. Kokių kompetencijų esate įgiję asociacijos projektuose ir kokių dar trūksta?
8. Kas turėtų organizuoti ir kompensuoti edukatorių kvalifikacijos kėlimo veiklas?

3 tema. Edukacinių programų rengimo ir įgyvendinimo specifika

9. Kas ir kaip sugalvoja / nusprendžia edukacinių programų vaikams ir moksleiviams temas ir veiklas?
10. Kokiais informacijos šaltiniais ir duomenimis grindžiami sprendimai? Kiek susipažinę su mokyklos / darželio ugdymo programomis? Ar ir kiek tai verta daryti?
11. Kaip bendradarbiaujate su darželiais, mokyklomis, švietimo skyriumi, kitomis švietimo institucijomis kuriant edukacines programas vaikams ir moksleiviams?
12. Kaip viešinate ir pritraukiate vaikus ir moksleivius dalyvauti programose?
13. Kas pasiteisina ir ko trūksta kuriant programas ir pritraukiant dalyvius?

4 tema. Edukacinių programų kokybė

14. Kokiomis savybėmis pasižymi vaikams ir moksleiviams patraukli muziejaus edukacinė programa? Kas jai būdinga?
15. Kaip ar ir kiek dera jūsų, vaikų ir mokytojų požiūris į gerą edukacinę programą? Kodėl taip yra?
16. Kokie yra edukacijos muziejuje metodai geriausiai pasiteisina ir kodėl? Ką reikėtų įvesti, papildyti?

17. Apibūdinkite vaikų ir moksleivių elgesį edukacinėse programose? Ką jie veikia ir ką turėtų veikti?
18. Kokia jūsų nuomonė apie mokytojo vaidmenį edukacinėje programoje? Ką jis veikia ir ką turėtų veikti? (kolega, stebėtojas, konkurentas...?)
19. Kokia turėtų būti ideali edukacinės programos vaikams ir moksleiviams aplinka (technologijos)? Ko trūksta jūsų muziejuje?
20. Kas stebi ir vertina edukacinių programų kokybę? Kokiais būdais gaunate grįžtamąjį ryšį ir kaip šia informacija pasinaudojate edukacinių veiklų tobulinimui? Pateikite konkrečių pavyzdžių.

5 tema. Muziejaus ir mokyklos sąsajų plėtotė

21. Kokia yra ir kaip vertinat muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo situaciją šiuo metu?
22. Projekte „Muziejus – mokykla – moksleivis“ buvo sukurtos Lietuvos muziejų ir mokyklų bendradarbiavimo tinklo sukūrimo strateginės plėtros gairės, mezgami ryšiai tarp mokyklų ir muziejų. Ko reikia, kad bendradarbiavimas tikrai vyktų?
23. Kiek muziejininkams edukatoriams reikia būti susipažinus su švietimo politikos ir turinio kaitos tendencijomis?

ISBN 978-9955-9816-4-0

Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos Lietuvos muziejuose būklės vertinimas : tyrimo ataskaita / Sigitas Balčiūnas, Jūratė Valuckienė, Milda Damkuvienė, Lina Miltenienė, Vaidas Bacys. Vilnius: Lietuvos muziejų asociacija, 2017, 137 p.

Dizainerė Aida Zybartė

Kalbos redaktorė Akvilė Reklaitytė-Krauskienė

Išleido Lietuvos muziejų asociacija
Šnipiškių g. 3, LT-09309 Vilnius
Tel./faksas + 370 5 279 0918
www.museums.lt

TURINYS

I V A D A S

1 S K Y R I U S

2 S K Y R I U S

3 S K Y R I U S

I Š V A D O S

R E K O M E N D A C I J O S

L i t r a t ū r o s s a r a š a s

P R I E D A I